

HONMŰVÉS Z

A' REGÉLŐ FOLYÓÍRÁSNAK

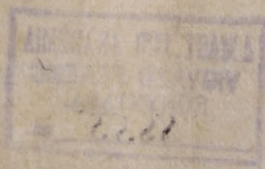
T Á R S A

1833-KI

JULIUS, AUGUSTUS, SEPTEMBERRE.

ALAPITÁ, ÉS SZERKEZÉ

RÓTHKREPF GÁBOR.

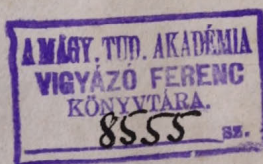

PESTEN,

TRATTNER-KÁROLYI NYOMTATÁSA

ÚRI UTSZA 612.

304281

HONMŰVÉSZ FOGLALATJA.

A' számok a' folyóírás mindenkorl számára utasítanak.

Természeti Történet.

Egértől felő király-tigris 27. — A' chinchilla 29. — Tipu-Sahib tigrisei Londonban 31. — Tarantola 35. — Halaknak szembetünő dögleleletesege. Számtalan mezei egér. Kettős ormányú Elefant 36. — Óriási jegenyefenyő, Californiában 37. — Kutyak hűsege 38. — Vad-bivaly vadászat Eszakamerikában 39. — Két fejű 's öt lábú gyik. Nemes sólyom. Földalatti óriás-fa 40. — Doras vándorhal. Boa kigyó. Számtalan szárnyas bogár 41. — Amerikai krokodil 42. 43. — Floridai madarak 43. — Nevezetes élőfák. Théa csemete 44. — Mérges kigyók fogai. Béka-hal. Számtalan mérges kigyók 47. — Arab teve 49. — Nagy veres fenyő. Föld sarki növények Eszakamerikában 51. —

Természet-tudomány.

Eczet folyam. Uj tüz. Nagy gyermek 28. — Kővé vált erdő 30. — Remegő kőszikla. 1832-ki meteorok 32. 33. 34. — Hegysüllyedés. Magnes elektromosága 45. — Villámló növény 46. — Magnes erejű kőszikla. Égő föld 48. — Naphta források 50. — Magnesnak újabb használtatása. Széltorlat. Nevezetes barlang Sardiániában 52. —

Mesterség, művészet, szorgalom.

Gyors nyomtató sajtók. Levegő hajózás 27. — Nadrág szövés. Magyar szorgalom és mest. történeti rajza 28. 29. 30. 39. — Papiros erőmiv. Uj égő szer a' gőzkocsik részére 31. — Tallér-óra. Kocsi melegítés 32. — Örök mozgvány 34. — Uj kótairás. Meleg levegő fujtatás 35. — Bátorág kocsija. Gőz helyett olaj 36. — Szabó masina. Ingó kóta betűk 37. — Gőzkocsik. Szép sárga festék 38. — Búvár készület 39. — Házfedelek vasból 41. — Uj kávé-masina. Artézi kut 43. — Nyomatatási utánozás 44. — Cseplő masina. Hydrogen-Gas gőz helyett 45. — Arczpirosító 47. — Sebes órló 48. — Locatelli lámpáji 49. — Szövetszőnyeg. Forgács papiros 50. — Kalapcsinálási javítás 51. — Gyapjú mosó masina 52. —

Inneplés.

Chinai innepek 52. —

Építményi jeleség.

Theseus temploma Bécsben 40. — Palais royal. 45. 46. 47. 48. —

Régiség.

Nádasdi Orsolya grófné levele 42. — Erzsébet cseh királyné le vele 49. —

Intézet.

Nyilvános virág-mutatás Bécsben 27. — Csillag keresztes Dámák rendje 31. — Chinai gőzhajók. — Sebes levélposta. Grampus kórhajó a' Themzén 41. — Jutalom hiv cselédek számára. Népiskolák 51. —

Litteratura.

Thalia 32. — Tudós Magyar Asszonyok 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. — Zsenge mutatványok 37. — A' nevendék nőnem 42. — Alapvontatok a' honi nevelés köréből 43.

Pesti vizsgáló.

Gőzhajónk. Pesti utzák új felírása 28. — Tájéáros intézet. Uszói iskola 29. — Utszák öntözése. Budai rudas fürdő 32 — Új gőzhajónk Duna 33. 43. — Magyar iskola Pesten 35. — Kész baromfi peesenyé 36. — Koczka kövezet szaporodása 38. — Viasz alakok tára 40. — Gőzhajónk magyar neve 41. — Szent István innepé 42. — Borzasztó eset. Kisasszony napi mulatság Leopold mezején 47. — Rákosi táborlat 48. 49. — Szüret 50. — Első Magyar patika. 51.

Hazai hirlelő.

Magyar ifiúság öröm innepé Pozsonban 27. — Emberszeretet Erdélyben 28. 30. — Bihari Casino 29. — Békési lófuttatás 31. — Czecei nemeselek öröm érzése 33. — Aradi erdőcske 33. 34. — Honi Statistica. Pozsoni Duna. Szegedi ifiúság magyar buzgósága 39. — Zágrábi új színház alapítása 43. — Kis-buzsák. Katonai gyakorlat Szegeden 44. — Duna gőzhajó Szegeden. Tűzkirály 47. 48. — Nemzeti táncz Szabadkán 49. — Szegedi Casino 50. —

Theatrum.

1) Magyar Játékszin.

Buda 27. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. — Debreczen 38. 48. 51. — Eger 28. 35. — Füred 35. 41. 44. 45. — Csongrád 35. 37. 41. — Kecskemét 51. — Kolosvár 29. 31. 32. 33. 34. 38. 39. 41. 43. 44. — Makó 35. 41. — Miskolcz 37. — Nagyvárad 27. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. — Pest 45. 46. 47. — Rév Komárom 32. — Szabadka 51. 52. — Szeged 27. 28. 30. 31. 32. 33. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. — Vác 27. 28. — Zilah 46. — Holdmező vásárhely 50. 51. 52. —

2) Német Játékszin.

Pest 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 45. 46. 47. 49. 50. 51. 52. — Pozson 32. 34. 38. 39. — Kassa 30. 31. — Nagyszében 31. — Zágráb 30. 35. — Győr 38. 47. — Temesvár 38. — Zára 38. —

3) Külföldi színészet.

Bécs 43. —

Hangművek.

Hubovszky keringőji 32. — Krönungs Rondo 38. — Hranilovich. Der Tanz über Alles 39. — Teufels Walzer 44. — Thé dansant valse 49. — „Bokréta“ magyar nemzeti nóták gyűjteménye. Galoppe à la Wild 51. —

Muzsika.

Táncmulatság Pesten. 35. Tulipán innep 35. 42. — Winterle hangversenye 42. — Preyszer hangversenye 46. 48. — Rosenthal első játszása. Budáról 38. Freystädter hangversenye. Aradi hangverseny 50. —

Szép mű

Buda és Pest városoknak alap és vízhelyezeti térképe. Buda városának ostromlása 30. —

Viseleti Divat.

Minden számban.

HONMŰVESZ.

PESTEN Csötörtökön Július 4^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Egértől félő királytigris. Hall kapitány utazási emlékezeteinek nem régiben megjelent folytatásában (Fragments of Voyages and Travels 3 Vols. 1833) következőt beszél egy tigris felől, melly Indiában az angoly fő szállások egyike helyén felnevelteték. „Jó alkalmazásunk volt főszállásunk szomszédságában egy tigrisen vizsgálatokat tenni, melly e' nemű állatoknak egyik legszebbike vala. A' tigrist az előtt két évvel igen kicsiny korban fogták, 's olly kalitkába zárták, melly európai szoba nagyságú vala, 's így az állatnak elég hely adaték kénye szerinti ugrálásokra, kivált miután bőven adatott eledelével jól lakott. Naponkint egy juhót adtak neki, 's azon kívül még több maradék jó falatokat. De Indiában jóval kisebb a' juh az angoly ürünél (Hammel), és így egy juh a' négy lábnyi magoságú tigrisnek nem lehet felesleges éték. A' főszállásbeli ifiak gyakran mind addig ingerkedtek vele, míg dühöségre gerjedvén minden erejével a' vasrostélyokra rohant-fel, 's a' mellett olly hangosan bőgött, hogy a' szomszéd istállókban volt lovak reszketni 's hortyogni kezdének. Valóban mind a' mellett, hogy az erős rostélyokban bizni lehet, mellyek a' tigrist elzárak, nem alhatott közel az ember ilyenkor rémülés nélkül, 's ha az ajtó csak pillanatra megnyílik vala, a' tigris bizonynyal legalább fél tuczatot közülünk öszve szaggatott volna. De sokkal kellemetlenebb volt a' tigrisnek, ha egeret bocsátottunk a' rekeszbe, mint mind azon botok, mellyekkel őt nyugalmából felvertük, vagy azon ürücsontok, mellyekkel neki tantalusi kinokat szerzettünk. Mi t. i. ama pajkos gondolatra vetemedénk, hogy egy kis egeret fonállal hosszú vesszőre köténk, 's azt ennek segédelmével a' tigris orra alá tartottuk. Mihelyt ez az egeret megpillantá, nagy rémülten a' másik oldalra ugrott, 's ha a' kis állatot feléje

engedtük futni, szegletbe vonván magát lekuczorgott (ducken), 's ugy reszketett és félelmében ugy bögött, hogy mi a' szegény állat iránt csupán könyörületességéből félbe hagytuk kegyetlen játékunkat. Sokaig sikeretlenül fáradoztunk, hogy őt a' szugból kiüzzük, 's a' kalitka egyik végéről a' másakra azon keresztül hajtsuk, merre az egér ide 's tova futkosott. Csak egy rakéta segedelmével valánk végre képesek őt felhajházni; de a' helyett, hogy a' kalitka egyik oldaláról a' másakra ment, vagy félelme tárgyát kikerülte volna, inkább olly magos ugrást tett, hogy a' remegő kiralytigris csak nem fogházának fedelét érte hátával.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Gyors nyomtató sajtók. Bécsben Ghelen könyvnyomtató örökösei már három gyors nyomtató sajtót állítottak-fel intézetökben. Ők valának elsők az austriai birodalomban, kik ezen csudálandó, és angoly, francia 's német országban mind inkább közönségesedő találmányt Helbig Fridrik bécsi mechanicus tökéletesbitése és egyszerűbbé tétele szerint használták. Ezen gépelyek néhány fahengeren kívül egészen vasból vagy rézből vannak, 's a' bécsi német ujságot ugy nevezett kettős gyors sajtóval nyomtatják, mellyek alól egy óra alatt 2400 példány kerül-ki. Egy illyen gyors sajtónak ára 4500 [vagy 5600 forint pengőben.

Levegőhajózás. Legujabb időkben a' levegőhajózásra ismét némelly figyelmet fordítottak. Nevezetesen az eddigi leszállító ernyők (Fallschirm) tökéletlenségét törekedtek megjavítani, melly t. i. az igen nagy ide oda hirtálásban és hajthatlanságban állott. Ezen lóbálást szerencsésen elkerülte Hengler ur az által, hogy azoknak építésében valamelly csekélységet változtatott, 's egy kosarat helyezett oda, mellybe az, ki a' szállító ernyőkkel bánik, bele ül, 's magát egyenesen vagy rézsutosan eresztheti-le, a' mint t. i. a' kosárnak vagy éppen közepén, vagy oldalain ül.

III. I N T É Z E T.

Nyilvános virágmutatás Bécsben. Ezen szép intézet 1827-ben állott-fel Antal cs. k. főherczeg ő fenségé-
ge fő ügyelése alatt. Célja a' ritka növények, és virágok
ismertetése 's a' miveltebb kertészet előmozdítása. Az em-
litett esztendőől fogva minden Májusban, és így az idén-
is Máj. 8-án (már most heted izben) számtalan virágok és
növények rakattak-fel Schwarzenberg herczeg kerti épületé-
ben (am Rennweg) nyilvános meg szemlélés végett. A' cs.
k. felségek, és főherczegek, számos uraságok, és nézők
sereglettek egybe több napokig ezen természeti szépségek
látása végett. A' beküldött virágok és ritka növények te-
nyésztoji számára következő jutalomnövények tétettek-ki
az idén: Első dijt (*Berberis fascicularis*), melly nem
európai, de itt tenyésztett legritkább 's legszebb kifejlésű,
's Európába nem régiben behozott növényre tétették, nyer-
ték a' schönbrunni cs. udvari kertből beküldetett növények:
Chamedoreae spec. Mas. és Fem. — Második dijt (*Erica*
costata superba, *hirta rubra*, *hispidula*, *marifolia*, *ventri-*
cosa, és *viridiflora*), melly nem európai, ékeségre szolgáló,
buja tenyésztű és virágú növényre rendeltették, nyerte
Dietrichstein gróf kertjéből küldetett *Loddigesia oxalidifo-*
lia. — Harmadik dijt (*Frankoa appendiculata*, *Dian-*
thus Balbisii, és *Nuttallia pedata*), melly a' legritkább 's
legtetszetősb európai plántára, különös tekintet levén az
austriai birodalom növényeire, volt kitéve, nyerte a' Hi-
gel báró által küldetett *Ramonda pyrenaica*. — Negyedik
dijt (*Fraxinus floribunda*, *Ribes aureum serotinum* és *sai-*
guineum), melly a' legszebben virágzó, és szabad ég alatt
tenyésző európai éknövényre (*Zierpflanze*) tétették-ki, nyer-
te *Trolius europaeus var. belgicus*, mellyet Held kertész
ur küldött. — Ötödik dijt (*Pelargonium diadematum*
coccineum, *regium*, és *rubro fuscum*), melly a' belhoni
ritka Geraniaceák legszebbikének rendeltették, nyerte
Grohmann Ján. urtól küldetett, 's magról nevelt egy *Pe-*
largonium. — Hatodik dijt (*Pelarg. agnatum*, *Anto-*
nianum speciosum, és *Mathildinae*), mellyet a' külhoni
Geraniaceák legszebbikére tettek-ki, nyerte *Pelargonium*
schizopedalum, Antal cs. k. Főherczeg kertjéből. — He-

tedik díjt (*Rhododendron arboreum Smithii*), melly a' Rhodoraceák, mint *Rhododendron*, *Azalea* és *Kalmia*, legjobban tenyésző 's virágzó fajára volt szánva, nyerte *Rhododendron arboreum*, Antal cs. k. főherczeg kertjéből.

Ezen idei virágmutatásra egybegyült növények 1025 válogatott darabokból állottak; küldöttek hazánkfijai közül **Prónay báró**, és **Csáky gróf**.

Az említett szokott jutalmakon kívül, a' kertészetnek két kedvelőji még két pénzbeli jutalom-díjt-is adtak különösen a' virágtenyésztők számára. Az első díjt (hat arany), melly a' legszebb virágzó, üvegházban vagy virág-edényben nevelt rózsára volt szánva, nyerte Held kertész urnak *Rosa Noisette Yellow* rózsája. — Második díjt (6 arany), melly a' legszebb, nem közönséges, egy esztendő, vagy ennek nem létében a' kedveltebb kerti virágok legmiveltebb fajára rendelteték, nyerte Graber kertész urtól küldetett *Hydrangea hortensis*.

Ezekon kívül két jutalom-díj téteték-ki azok számára, kik lemetszett virágokból legszebb bokrétákat kötni fognak. Az első díjt (*Phlox Coldreyana*, *excelsa*, *gracilis intermedia*, *Listoniana*, és *Nutallii*) az intézet olyan bokrétáért szánta, melly legtudományosabban és hecsesebben leendő öszve rakva, 's a' botanicusnak ismerő szemeit magára vonzandja; de illyes bokréta be nem küldetett. — Második díjt (több asszonyságok által adatott öt arany) melly a' legszebb, 's nevezetesebb virágokból legizletesebb, 's nemesebb izléssel, finom művész-ismerettel egybe rakandó bokrétára téteték-ki, nyere Antal cs. k. Főherczegnek ama györyörű bokrétája, mellyet ő Fensége e' jelmondással (*Devise*) küldé-be: „A' szép virágok tisztelőjinek egyikétől.“ Főherczegsége azonban e' jutalmat átengedé a' második szépségű bokréta tulajdonosának Hietzingben lakó Zahn Kár. urnak. — Csak öt bokréta küldeték-be; azoknak hozóji azonban kárpótlásul öt ezüst forintot kérhettek.

IV. HAZAI HIRLELŐ.

Magyar ifiúság öröminnepe. A' pozsoni magyar tanuló ifiúság Jún. 16-ki délután tartá szokott öröminnepét, mellynek folytatása azon hónap 23-ikára rendelteték. — Valamint e' társaságnak nem csak magyar ajkú néhány tagjai-is állandóan melengetik

keblökben magyar nyelvünk iránti szeretetöket: szinte olly arányban méltók lehetnek ezen buzgólkodók a' kitüntetőbb, és pedig olly dicséretre, millyet megnyerni született Magyar-nak-is diszes érdeme volna. — Évenkint, a' tanulás beállításától annak végéig gyakorolják magokat T. T. Severlay Mátyás urnak, hittudomány tanítójának, előülése alatt az ágostai iskolabeliek e' magyar nyelvbeli igyekezetökben; hetenkint kétszer ülnek öszve, 's az iskolai év végével tartják öröminnepöket. Az említett napon nyilvános bizonyosságát adák annak, hogy az irói miveltség fokán többen közülök, korukhoz képest csak nem hihetlen előadással, képesek fejteni a' valót, éreztetni a' honszeretetet, 's hévvel emelkedni a' dicsőre. — A' tiszta érzetű előülő, kinek csak a' haza áldása hálálhatja eléggé fáradozásait, megnyitván a' fő, 's más számos, minden rendű hallgatók jelenlétében az innepet, meglelégedést nyertek: Terray Károly, Fiedler Móríc, Tessényi Károly, Dobay Agoston, Unger Mátyás, Hámos Antal, Ajkay Lajos, Veres Pál, Dorner Mátyás, Kalmár Gedeon, Frenyó Mátyás, Fárnek Antal, Ráth Leopold, Baroza Zsigmond, Klímó Sámuel, Zsigmond Pál.

Munkáikkal kitüntetéek előadásaikat, 's mintegy velünk érzelgetek: Geduly Tivador (munkája Mirtill, pásztori dal), Sáfary József (Ósz Bebek, hatosokban), Kolosváry Mihály 3-ik könyvtárnok (Átok ereje balláda rimekben), Márthon Károly (Nándor hatosokban), Tóth István, jegyző (Magyar Amazon rimekben), Zmeskál Sándor (A' hű szerető, románcz, rimekben), Liszka Lajos 1-ső könyvtárnok (Századunk hatosokban). — Mindenknek fontos, csinos, bájos munkája méltán érdemel örökösítést. Igen érzékenyen hatott reánk Ugrik József-nek Buda halála hatosokban. — Érzelminket pedig, ítéletem szerint, leginkább elvonzá, keblünket egészen elfogá Balassa Istvánnak Csont hegy czimű, hatosokban irt, bájos előadása, 's ő az e' napi irigylésre méltó legfőbb dicséretet nyeré-el. — Hála az ifjú nemes érzésűeknek! 's a' mint mindegyikét köz éljen-nel jutalmazá a' hallgatóság, és még dicsőbbekre serkenté, ugy méltán mondhatja mindnyájokra a' haza: „Háromszor hála!“

Madarász József.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Buda. A' kassai dalszínész társaságnak egy része Pály Elek igazgatása alatt Júl. 7-én fogja kezdeni mutatványait a' budai színházban, mellyet minden hozzá tartozójival Buda városa ezen társaságnak bizonytalan időre ingyen átengedett. Közeledni kezdünk tehát azon időponthoz, midőn talán nemzeti színjátászóink hazánk fővárosaiban honosodni fognak.

N. Várad. Jún. 13-án a' jeles Székelyné assz. utóljára lépe-fel Hunyady László-ban, mint Klára erdélyi herczegné, 's innen

Erdélybe ment. A' még ott maradott egyéb színészek Jún. 17-én Kémény Simont, 18-án pedig a' Leánykérőket játszották.

Váczról Jún. 24-én. A' felső magyar országi kassai dal, és színészi társaságnak egy része, melly a' minap Rozsnyó lakosit mulatta játékaival, városunkban letelepedvén Június 5-én nyitotta-fel a' játékszint, és azóta legszebb estvéket, 's örvendetes órákat szerez nézőjinek. Bizonyára azon vélekedésnek, mellyel irántok valánk, még eddig megfelelték, 's a' legvigabb erkölcsi vonatkokkal felruházott darabokat játszották. Viseletjek különféle, és csinos; diszletjeik decoratio) meglehetősen festettek. — Jún. 5-én játszottak egy hős vitézi rajzolatot ezen czim alatt „Bocskay István, vagy az egyenes lelkű hazafi“ mellyben mind valódi történetet, mind a' szent hűség, és álhatatoság eleven példáját lehetett látni. Megyeryi Bocskay Istvánt adván a' legnagyobb közmegelegedéssel játszott, Kántorné, mint Krisztina herczegné Báthory Zsigmond nője, szív-rehatólag ábrázolta férje hűségtelensége iránt érzett bánatját, Bartha Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem, és Telepy gróf Csáky szeréjét jól vitték. Pálné Bocskay nőjét semmi tüzzel, igen hidegen, mint egyébkor-is szokása, Szent-Péteryné leányát meglehetősen játszotta, végre Pály is jól utánozta Báthory hűség-telen, és hízkelődő tanácsosát. — Jún. 8-kán e' két Kotzebue játékaival léptek-fel Thalia szolgálja. „A' veszedelmes szomszédság“ 1 felvonásban és „a' tűz próbája“ 2 felvonásban. Megyery Fipsz szabó mester személyében nagy kacajra indította a' publicumot. — Jún. 9-dikén előadatott egy vigsággal elegyített nézőjáték 4 felvonásban ezen czim alatt „Valburg éjszakája, vagy a' Szent Gellért hegyi búbajos tulipán.“ Bartha, Kántorné, Szentpéteryné, és Telepy köz tapssal fogadtattak, és a' játék türethőleg ütött-ki. Kivántuk volna mindazonáltal, hogy a' szentgellérthegyi boszorkány személyében más lépett volna fel, nem Demjénné, ki sem öltözetére, sem beszédmodjára nézve nem felelt még várakozásunknak; ohajtanók, hogy jobban tanulná-meg szerepét, és előbb mondaná-el, minekelőtte azt a' sugótól hallottuk volna. G. P.

Szeged Jún. 25-én. — Június 22-kén kényelmesen ültünk ebéd-lő asztalunk mellett, éldelvén az étkek tápláló kellemeit, eme testünk, egészségünk, szóval mindenünk fenmaradhatására az áldott természetől rendelt egyedüli eszközt! Ekkor a' vékony fellegeknek jótékony-sága mosolyga reánk, 's idvezítő harmatnedveivel örvendezteté szívünket, öntözgeté szomjas földünket; csak igen lassú néha néhai dördülettel ijeszté, vagy-is, hogy jobban mondjam, a' Terem, tőnek nagyságához vezeté andalgó képzeletünket! — A' földet, veteményeinket, sőt mimagunkat vidámitó harmatcseppek ime most borzasztó záporrá varázsolatnak, és mint ha az ég vízőzönnel ujjolag büntetni akart volna, sebes csermelykint önti-el utszáinkat az egybe torlott záporviz nagysága. — Erre, midőn az elemek békeségét semmikép fel nem háborithatónak gondolnók, két fertálykor

kettőre iszonyú csattanástól kalauzolt rettenetes villám hasítá a' levegőt keresztül, és nagy félelmünkre a' város háza csinos tornyába sujt, kíméletlen robajjal töri keresztül több alsó 's felső hivatalok szobájit, sőt a' piarczra szolgáló fő falaknak vastagságán is borzasztó erejének számos jeleit hagyta; evvel sem elégedvén meg, beköszönt csinos színjátékunk teremébe, jelenlétének csalhatlan bizonyosságával kedveskedvén. — A' Gondviselés mindazáltal gyulladástól, 's más károsabb következésektől menten tartá városházunkkal egyesült játékszini teremünket, és még ezen elemek viharain győzedelmes kellemes estven Zieglernek, Fő Tiszt. Tudós Fejér György ur által fordított, erkölcsi rajzolatja — Rang és Természet, vagy a' polgári erkölcs — név-alatt-el-is játszattott. — Bergheimi Berg előülő szerepét, Amália feleségének (Széppataky Joh.) tartozó hűsége elfelejtésében, Antonia komornájához (Szaplóczayné) vonzó indulatai kifejezésében, 's uri rangjának büszkeségében, ha nem kielégítőleg-is, de tűrhetően vivé Kilenyi; barátjának Fülletnek személyét comicusi tehetségéről elhíresült Nagy valóban művészi mesterséggel ábrázolá; mindkettejeknek pedig erkölcstelenségét természeti bátorsággal párosult polgári erkölccsel fénylő Berg Fritz (Szőke) szívet érdeklő, lelket bájoló szavai és indulatai változatosan remekül tükrözé, 's méltó vala a' szép Antonia mocsoktalan, és az előülő csábításai közepette-is rendithetlen rényes szívének bírására; kit Szaplóczayné most valóban rényttől idvezült arcának bájoló vonalmaitól kalauzolva művészileg személyesite. — Fedel udvari tanácsos, boszújától ingereltetett csaláságát, és az előülő megbuktatására irányzott tervét egyhangú beszédével unatkozást okozólag vivé — ur. — Az egész a' rénynek diadalját, és ennek az emberek boldogulására játékony hatását rajzolván, közmegelegedéssel fogadtatott. —

Tavaszy.

N é m e t J á t é k s z i n.

Grohmann ur vendégjáték a Pesten. Jún. 24-én lépefel először Grohmann ur, Bécsben a' wieneni színház tagja, mint vendég, Moor Károly szerepében, Schillernek haramiájiban. Szép termete, és organuma, tiszta kimondása 's mimelő jó előadása olly kedvezést nyert, hogy számos tapsokkal jutalmazva, minden felvonás után kihivatnék. Kár hogy nyelvbéli hibája miatt az s és sz hangokat sziszegve mondja-ki, és midőn nagyobb erővel beszél, megreked szava. Schinn ur az öreg Moort játszá. Noha dicsérettel kell említenünk, hogy e' színészünk nem csak mindenkor szorgalmasan játszik, hanem mindenféle apróbb szerepeket-is felvállal első bassista létére, de azt-is megvalljuk, hogy az öreg Moor személyét más valaki által örömebb láttuk volna előadatni. — Gaede ur játszá a' haramiákhoz küldetett tanácsbelit; a' helyett, hogy ő ezen tisztességet méltósággal adta volna, botránkozató caricaturává változtatta, mi iránt a' hallgatók értésére-is adták kedvetlen-

ségöket. Néző nem sok volt. — Jún. 26-án Becknek gyötrő lelkék című vigjátékában játszott mint Linden kapitány. Az a nélkül-is nagyon álmosan adatott játékot Grohm. ur élénkebbé teheti vala, ha szerepébe több tüzet 's elevenséget öntött volna. Egyébiránt többszöri tapsokat nyert 's kihivatott. Grillné assz. (Isabella) és Fischer M. ur különösen tetszetek. Néző kevés volt. — Június 30-án Grohm. ur Tigris Robert című nézőjáték czimszerepében lépe-fel; többször kitapsoltaték ugyan, de szép termete 's jól érthető szava mellett-is közönségesen tetszeni nem akar, minthogy hangjainak egyformaságát semmi érzékeny és szivreható előadás nem kíséri. — Grillné assz. (Romilde) néma játékát igen jelesen adá 's kitapsoltatott. — Az igazgatóságnak nagyobb figyelem ajáltatik a' színkesitvényekre; botránkoztató volt e' mai darabban a' szinpad elején állott rongyos ablak. Egy időtől fogva sok rendetlenségek történnek a' decoratiókban.

Wild ur vendégjátéka Pesten. Jún. 27-én Wild ur Isoardnak Joconde-jában lépe-fel, és pedig a' czimszerepben. Minkné asszonyssággal (Edile) énekelt kettős daljában 's az ismeretes szép románczban különösen tetszett. Höfer urnak (Robert) erős hangja ez uttal Wild uré mellett igen kedvezőleg hangzott, 's jól illett. Wildena uer leányassz. (Mathilde), ki egy idő óta operákban-is részt vesz, csudálatos előlépést mutatott mai személyében; azonban alsóbb hangjai (mivel ma mezzo soprant énekelt) Minkné assz. szava mellett gyengék valának. Muzarelli leányassz. (Hannchen) tapsokat nyert, Gaede ur (Lukács) gyenge volt, kivált ama szép quartettban nagyon érezhető vala az általa ejtett hijány; Rünner ur (tisztartó) mulatott. — Jún. 29-én Wild nr Portici-i Néma című Auber operájában lépe-fel mint Masaniello. — Művész-vendégünk ezen előadásában kevesbé elégite-ki, mivel énekrészvénye igen magosan fekszik, 's kéntelen igen gyakran falsettal felcserélni mellhangjait ezen hijány legérezhetőbb volt az altató szép énekben, melly az említett gyakor felcserélés által sokat veszített; mivel ezen dalt mindig csendes (piano) és egyirányos hangon kell énekelni, de W. ur éppen ezen okból már a' felső G hangot kéntelen volt falsetban venni. A' néma leányt (Fenella) Grillné assz. igen jelesen adá. Elvirát Minkné assz. — Alphonsót Wanderer ur játszá. Tánccosné a' czedulában négy említették, de csak 3 tánczolt; férjfi-tánccos hijjával levén színházunk a' szokott táncz-darabok megrövidítve adattak: Kár, hogy ezen operában Alphonsónak első szép áriáját az 1-ső felvonás elejen, és a' gyönyörű vásári nagy karéneket Pesten soha se hallhatjuk. Ataljában ezen felségek daljátéknak pesti előadatása számos hijányokkal 's rövidítésekkel megy végbe. — Júl. 1-ső napján Wild ur különös javára Bellininek Montecchi e Capuletti operája adatott.

VI VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: Rózsákkal 's fekete csipkével díszített fejkötő; marcellinnal himzett musselinből felső köntös; vagy alul csipkével szegett gros-de-naples ruha; reczézett félkesztyű. — Bécsi asszonyoké: Félmagos foulard-ruha, krepchemusette, fekete blonde-bajadére; himzett gros-de-naples kötény, virágokkal 's pántlikákkal díszlő bast-kalap; vagy tulle-aplique-fejkötő virágokkal.

Szerkeszi Róth krepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap Július 7^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Eczet-folyam. Délamerikában Popayan mellett van egy folyóvíz, mellyet a' belföldiek Rio Vinagrenak (eczet-folyamnak) neveznek. Igen magas hegylánczon fakad, 's miután a' föld alatt sok mértföldnyire folyt, legalább 500 láb magoságnyi felséges vizesetet képez. Ha az ember ezen vízrohanáshoz közel áll, csipős fájdalmat érez szemeiben, mellyet nem lehet soká kiállni, 's el kell távozni. Boussingault francia chemicus ezen folyam vizét megvizsgálván annak állató részeiben kénkősavanyat, hydrochlort, tiszta agyagföldet, meszet, széksót, kavicsot, vas-savitót (oxydum ferri), és magnesiát talált.

Uj tűz. Egy angoly ur, Hancock John, olly tüzet talált-fel, melly a' görög tűznek minden tulajdonságaival bir, el nem oltható, 's víz alatt-is folyvást ég. A' feltaláló nagyon használhatónak hirdeti e' tüzet a' bányákban kősziklák felvetésére, minthogy se nedveség, se bányagőz (Schwaden), se víz el nem olthatja.

Nagy gyermek. Palermóban jelenleg egy fiú él (3 esztendő, és 9 hónapos), ki már szinte 4 lábnyi magoságú, 's olly erős és izmos alkotású, hogy méltán lehet remélni egykori óriássá növését. Atyja Gonzaga Alajos palermoi molnár. A' fiúnak feje, ki egyébiránt a' hajdani siciliai óriások meséjét látszik megigazolni, ollyan mint valamelly meglett emberé, 's a' férjfiasodás minden nyomai-val bir. Szeme nagy és eleven; nyaka erős, ideges; mellje 's vállalai szélesek; egész testi alkatja és tagjai rendes viszonyzatúak, csak hasa nagy egy kevéssé. Ezen óriás gyermek bőrének színe fris és élénk, arca kellemetes.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Nadrágszövés. Nem régiben Libal József takácsmester Dinkokurban cseh országnak bidschowi kerületé-

ben, egy nadrágot szőtt pamutfonalból egy ehhez különösen készült szövőszéken. Ő ez által megmutatá, mennyire lehet vinni a' takács-mesterséget. A' nadrág a' legujabb divat szabásai szerint van készítve, 's rajta éppen semmi varrás sincs. Még a' zsebek 's a' csont-gombok-is belé vannak szőve. Szinte hihetetlen, és még-is legszigorúbb megvizsgálás után se találhatni rajta legkisebb varrást. A' nadrág ollyannak látszik, mintha valódi nankingból volna készítve, 's még-is csak a' belföldi Libal urtól festett pamutfonalból van szőve. Ugy mondják, hogy színét se hagyja-el, 's ez valóban fontos volna; de e' mellett-is a' szövött nadrág mindig művészi remeklet marad. — Nekünk is vannak takácsaink, 's az egyik már könyvet-is irt a' takács mesterségről; de — — mig tovább nem gondolkodunk, 's magunk nem pártoljuk honi művészeinket, minden könyv, minden mechanica nagy szerencsére nehezen talál.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

10. §. Ferencz király alatt.

1792—1833. *(Folytatás.)*

Uralkodó apostoli felségünk legkegyelmesebb gondoskodása mind azokra kiterjedett, mellyek által a' sulyos háborús idők ellenére-is a' nemzeti szorgalom és művészeti miveltség elő mozdittathatott. A' selmeczi bányász academiában most már az erdőszség (Forstwissenschaft), az egyéb tudományos academiákban 's egyetemben pedig a' bányászti törvény-is tanittatik. Az arany és ezüst bányák termékei annál szaporábban tűnnek elő, mennél inkább kezd szaporodni hazánkban az arany és ezüst pénz, mellyet még 20 esztendőök előtt gyermekeink csak név szerint ismertek. A' papiros pénz lassankinti enyészete által azonban már most olly nagy forgásba jutott a' nemesebb érczekből vert pénz, hogy méltán remélhetjük a' hajdani valódi becsű pénznek közelítő közönséges divatját. Különösen megörvendezteté ő felsége hű Magyarjait, midőn 1830-ban felséges szeretett első szülöttjének koronáztatása alkalmával ujonnan vert aranyokat, tallérokat, 's huszasokat osztatott-ki, mellyeknek egyik oldalán régi magyar szokás szerint Szüz Maria képe ékeskedik.

A kereskedés előmozdítására uralkodásának elejétől fogva több hasznos törvények hozattak, 's jeles munkálatok, intézetek tétettek. 1792-ben meghatározottatott, mikép ítéltessenek-ele a magyar és külföldi kereskedők közt támadott perek, a külföldi váltó törvényszék ítéletei mimódon vitessenek foganatba a magyar adósok ellen, és viszont. — 1807-ben megállapították, hogy a behozandó külföldi portékáktól ut és hidvámon kívül utközben a német austriai tartományokban semmi harminczad se fizetessék, hanem csak az országban levő fő harminczadi lerakó helyeken harminczadoltassanak. — A magyar termékek kivivőji által az austriai örökös tartományokban az emésztési adó (Consumtions Steuer) fejében adatni szokott pénzbeli Depositum helyett csak elegendő Cautio tétessék-le. — Szabad legyen a gabona és bornak kivitele, 's a szokott ut, hid, vizvámon kívül más taksák nem fognak kivántatni a kivivőktől. — A mértékek és pénzek egyformasága behozatott, 's a boros edényeket, ha az illető törvényhatóság bélyegét nem viselik, a kádároknak áruba bocsátani tiltatik. — Végre 1827-ben Megbizottság rendeltetik annak megvizsgálására, milly okai lehetnek a tokaji borral üzött hajdani eleven kereskedés elaljasodásának, miképpen lehetne ama drága bornak egykori értékét mostani homályából kiemelni, 's a vele leendő kereskedést régi virágzására vissza hozni.

Nem kevéssé mozdítá elő a Dunán üzendő kereskedést nem csak az 1807-ben felállott hajóbiztosító komáromi társaság, hanem ama 14 mértföldnyire terjedő Ferencz csatornája-is Bács vármegyében, melly a Dunát egybeköti a Tiszával. 's melly 1793-tól fogva a két Kis uraknak felügyelésök alatt ásatott 1801-ig. Nem emlitem, milly hasznos következeseket háritott magyar országra nézve a fiumei tengeri vidéknek (Littorale) a mult évtized elején (1822) magyar országhoz vissza csatoltatása; melly szerencsés történet után a fiumei hajókon azonnal magyar országi címeres zászlók lobogának. 1817-ben készíté Bernhard Antal pécsi fi az első gőzhajót a Dunán; 1825-ben egy másikat állita-fel Pozson mellett, mellynek gőzmasinája 200 ló erejével birt, 's két vagy több hozzá akasztott ha-

jóban 8—10,000 mázsa terhet-is elvontatott, és bizonyos világosítási készüllet segedelmével éjjel-is mehetett, mellynek azonban hosszas léte nem volt; de annál szerencsésben üzi a' mindig mozgásban forgó mostani gőzhajó (I-ső Ferencz) a' portékák szállítását, melly 1830-ban egy részvényes társaság költségen készült, 's most minduntalan Komáromba, Győrre, Pozsonba, Bécsbe megy Pestről, vagy lefelé Zimonyba. Az előre kiadott hirdetés azzal biztat, hogy még két más gőzhajó fog felállittatni, ha elegendő részvényesek találkoznak; ezeknek egyike, a' *Duna*, folyó hónapunk közepéig el-is készül. *(Folytatás következik)*

III. PESTI VIZSGÁLO.

Gőzhajónk (I-ső Ferencz) Júl. 1-ső és 2-ik közti éjjél tájban érkezék-fel Mohácsról egy terhes hajót vontatván magával. Júl. 3-án hajnalban Győr felé utazott.

Pesti utszák új felirásai. Többjelés intézeteket, elrendeléseket, csinositásokat köszön már nagy érdemű előjáróságának sz. k. Pest városa, mellyben napról napra szembetűnőbb kezd lenni a' jobb izlés, 's a' külföldi kényelem divatozása. Utszáink szegletei éppen most esinosittatnak-fel neveiknek újabb felirásaik által, mellyeket különösen díszesit ama kékes-rózsaszínű, olaj festékekkel készült, hosszúkás négyszegletű, 's fekete vonással kerített mező, mellybe az utszák nevei iratnak. Hasonló felirások csak néhány esztendő előtt készítették Bécsben, hol a' négyszegű mezők égyszínű kékre vannak festve.

IV. HAZAI HIRLELŐ.

Emberszeretet Erdélyben. A' Jún. 22-ki Erd. Híradó szerint az emberszeretnek felséges példájául Erdélyben olly egyesület szövetkezett össze, mellynek tagjai tekintvén az idei esztendőnek terméketlen járását 's a' szegénységre nézve fenegető jövőndőjét, ne hogy talán jövő tavasszal éhel halva kénytelenitessenek látni szűkölködő embertársaikat, arra kötelezték magokat, hogy míg a' mostani idő képtelen mostohasága 's a' pénz szűke tartani fog, házaik tartásában, asztalaik költségében, öltözeteikben 's egyéb kiadásaikban-is legnagyobb takarékoságot fognak gyakorlani, 's az ez által megkímélendő pénz részét hónaponkiut, vagy egyszerre a' ki jelelt helyeken lefoglalják tenni u. m. Kolosváratt az Erd. Híradó hivatalánál, Maros Vásárhelyt gróf Teleki Domokosnál, Déesen Roth patikás urnál. Az így egybe gyűfendő pénzt az egyesület egyik tagja Wesselényi Miklós ur veszi számba, 's abból előre megszeretnek a' szükséges élelmi tárgyak, hogy „midőn az éhség borzasztó ideje és szörnyű jelenései bekövetkeznek, — midőn az éhezők elsanyaro-

dott csoportjai, mint halavány kísértetek, fognak az utszákon szédelegni, akkor az éhezőnek reszkető kezébe éltét mentő falat adasék Isten 's emberiség nevében.“ Ezen érzékeny szavakkal végződik az említett egyesületnek nyomtatott levele, mellyet buzdítás 's aláírás végett a' nemesen érző hazafiakhoz intézett. Kövesse gazdag menyei áldás az emberiség ezen lelkes barátjait! Vajha magyar országnak azon részein-is, hol a' tartós szárazság semmiféle takarmánnyal nem örvendezteti az idén a' fáradozott földmivelőt, hasonló szent célú egyesületek állnának-fel ügyefogyott polgártársaik felségelésére. A' háladatoság örökké viritó koszorút füzne a' lelkes adakozók homlokaikra, 's honunkat rendithetlen uj emlék diszesitené.

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

V á c z o n. Jún. 13-dikán elő adatott „A' hálaadatoság innepe,“ mellyben Szent Péteryné (Paraszt leány) és Pály (obsitos katona) énekeit örvendezőleg hallgattuk; mellyek a' hangások hamis tónusai mellett a' legszebb árián folytak. — Jún. 15-dikén Telepy György részére ezen nagy dráma játszott. „Az örökségi egyezés“ 2 Szakaszban, németből fordította Telepy György. A' társaság szorgalma mellett e' darab kívánhatólag végződött, és a' publikum nagy meglepéssel ment vissza éjjeli nyugodalmára. — Jún. 16-dikán előadatott. „A' nyelv Pritty, vagy az uj magyar író mint költő“ és a' „János Kulacsa.“ Az előbbi darabot Megyery Károly szerkezte. — Nem tagadhatjuk ugyan, hogy a' munka szép elmebeli szülemény, mindazonáltal nem illett a' magyar nyelv csinosodását eszközteni kívánó uj magyar szavak szerkezőjét olly gunyolva kinevetni, és olly uj szavakat, 's beszédmódot vitatni, mellyek se könyvekben, sem a' köz beszédben divatban nincsenek. — Jún. 18-kán előadatott „Króne Benjamin, vagy a' 8 garasos atyafi lengyel országból. Somogyi, és Somogyiné léptek ma fel Thalia templomába: Somogyi a' szerelmes Forberget természetileg rajzoló, és nem csekély bizodalmat helyezénk benne, hogy tovább is eleget fog tenni vélekedésünknek. Somogyiné az édes fecsegő nénikét türhetőleg utánozta. Megyery ügyesen ábrázoló Króne tanácsosnak öccse gazdagsága megtudtával származott örömét. Bartha szivemelőleg fejté-ki, mint Króne Benjamin, a' tanácsos bátya hideg megvetését, és örömmel hallgattuk atyafijainak iránta viseltett gondolkozását, 's neki tett ajánlását. Szent Péteryné jól festette a' szives Biankát, valamint Telepy-is valódilag játszotta a' felfuvalkodott megengesztelhetlen orvost. — Jún. 20-kán e' kis vig játékot adták „a' Spekuláció pénz nélkül.“ mellyet egy külföldi mechanikusnak mesterségei követtek. — Jún. 22-dikén láttuk Moor Károlyt vagy-is a' Haramiákat. — Az atyai átoktól sebhedt szivű Moor Károlyt Bartha olly valódilag festette, hogy

magát a' szerencsétlent, képzeltük előttünk dühösködni, és kőszívűnek mondanám azt, kinek érzéseit az ügyes játszónak irtóztató, 's hangos átkai, és buzdításai meg nem indították volna, (vajha több Barthákat számlálhatnánk színészeink között); **M e g y e r y** **F**erencznek **M**oor **K**ároly testvéreinek gonosz áskálódását, ősz atyjával vétke bánását, **A**mália szerelmét vadászó iparjait, és a' kitudódott vétke felett kétségbe esését varázsló ecsettel festé; **S**omogyi az ősz atya bänkódásait természetileg utánozta; **K**ántorné **K**árolynak szerencsétlen szerelmesét legnagyobb ügyességgel ábrázolta; **T**elep az ősz atya kiszabadítóját, **P**ály **K**róner zsványt türhetőleg, **D**emjén a' hiv Svajtzert jelesen adták. Szóval az egész játék reményünket túl lépte. Szinjátszóink hízkelhetnek magoknak, hogy a' vissza térő publikum ajkain csak a' köz elégedés, és dicséretnek lebegtek. Játék végével **B**artha, és **M**egyer y tapsok, és éljen kiáltások közt kihivattak.

G. P.

Szegeden **J**ún. 23-án. **Á**l-**C**ataláni **B**ünerletől szerzett énekes vig játékban, 's pedig a' czim-szerepben lépe-fel **L**at**a**bár, kinek éneklése bár türhetően hatá-meg hallási érzékünket; de tulajdonképpen mit akart, mit vitt, rettentő vonaglósaival, hadarázásával, csélcapságával, 's végre át-öltözésével tervét mire, 's mi módon intézé, már azt ugyan nem tudom, meg nem mondhatom; annyi bizonyos, hogy nem éppen jól megtanult szerepének előterjesztéséből, ámbár minden hatalmamban levő eszközöket használtam, 's füleimmel majd a' megrontásig feszítve figyeltem, még is egy értelmes fogást (constructio) ki nem vehettem, és csak néhány kiabálni szerető, csinos érzéssel nem bíró lármázóknak köszönheti **L**at**a**bár kihivattatását, mellyre ez egyszer érdemtelen volt; ha csak ez tulajdonképpen asszonyi öltözetét nem illette, mellynek czikornyás állásától valóságos donnának képeztetik. — Sokkal nagyobb dicséretet érdemel **G**utsmuthné asszonyt vivő **S**z**a**pl**o**nc**z**ayné, ki olasz uracsnak öltöztvén, kis, de szép természetével kedvelteté magát, 's a' tört magyar nyelvet olasszal keverve, férjfiasszozdulatitól kalauzolván mesterségesen utánzá; melly neki annyival nehezebben eshetett, mennél bizonyosabbak vagyunk, hogy színészeink közül legtisztább, legujabb izlésű magyarsággal beszél. Dicséretet érdemel még **S**zóke (**R**umelpuff **F**lorián), **S**z**a**pl**o**nc**z**ay (**S**eregély **M**iklós polgármester), de ennek mátkája, beszélő szerepben itt először fel-lépő, **L**iptay **K**lára féleltségével, 's alig halható hangjával várakozásunkat ki nem elégíté ez alkalommal, de reméljük jövődre! Dicséretet érdemlenek végre **N**agy (ujságiró), **K**irály (iskola mester), **K**iss (veréb felköltő) és végre **S**árosy (**J**ean friseur), kik comicusai szakmányaikat tetszőleg személyesítik.

Tavaszy.

Egerben a' **M**iskolczon volt színész társaság **J**ún. 15-én kezdé mutatványait **XII**-dik **K**ároly czimű nézőjátékkal.

N é m e t J á t é k s z i n.

Wild ur vendégjátéka Pesten. Júl. 1-jén művészvendégünk különös javára adatott Bellininek operája: „Montagu-iak és Capulet-ek,” mellyben Wild ur Tybalt személyét játszá. Hangos tapsolással, nyomtatott költemény leszóráásával fogadtatott első fel léptekor, 's valamint a' darab elején gyönyörű áriáját, ugy egyéb (noha ezen játékban kevés) darabjait, nevezetesen a' 3-ik felvonásban Romeóval volt kettős dalját felségesen éneklé. Schebest leány assz. (Romeo) hosszas és valóban zajos tapsolás közt lépett-fel, 's talán mai előadásában legszebb diadalt nyert, mellyet meg-is érdemlett gyönyörű éneklésével. Minkné assz. (Julia) jeles támasza volt az említett két művésznak; sajnáltuk, hogy első áriájában sem a' fortepiano, se a' fuvó szerek nem hangzottak jól öszve a' többivel, amaz t. i. alább, emezek feljebb levén felhangoztatva. Az 1-ső felv. végénekében (finale) amaz eredeti módban irt szép allegro zajgó tapsolás után örömrükre ismételtetett. Az említett három fő személyek több ízben kihivattak, nevezetesen Schebest leány assz. mindjárt első jelenete után. Wild ur ezen (Pesten) másodsor adatott operát uj élettal diszesíté. — Mondatik, hogy e' jeles művész nem sokára Bellininek Norma czimű legujabb daljátékában-is fel fog lépni. — Júl. 3-án Wild ur Bellininek Ismeretlené (La Straniera) czimű operájában Ravenstal gróf személyét játszá. Ezen szép, de különös stylusban irt daljáték a' Pestieknek az előtt nem igen akart tetszeni, noha sok szépség vagyon benne rejtve; sőt mostani előadatása-is elég hidegen fogadtaték, kivált az első felvonásban, midőn ama gyönyörű chorus, mellyet a' külföldi nagyobb színházakban mindenkor lármás tapsolás után ismételni kell, figyelmet se gerjesztvén egészen eltűnt; igaz, hogy előadatása nem-is várhatott egyebet. Minkné assz. (az ismeretlenné) áriája majd hajótörést szenvedett, mert az azt kísérő fortepiano, és kürtök megint nem hangzottak jól öszve az orchestrával, 's a' szorgalmas énekesné valóban nem tudta, mellyiknek hangjaihoz alkalmazza szavát. Ama nehéz terzett Minkné assz. Wild, és Höfer (Waldeburg) urak között nem igen érdeklé a' közönséget, mert Minkné assz. sokszor magosabban, Höfer ur félénken és gyakran kétséges hangon énekelte. — A' 2-dik felvonásban Höfer ur, ki nek mai szerepe kevéssé magosan is volt irva, csinosan és érzékenyen éneklé áriáját az ispotály-szerzet előtt, 's tapsolatott. Az ő és Wild ur közti duett igen kedvesen vétetett, 's mindketten kihivattak. Kellemes volt a' quartettis az említett két urak, Minkné assz. és Schebest leány asszouy (Isoletta) között. *) Az utóbbi kedvelt énekesnék utolsó áriáját

*) Schebest leányasszonyt nem csak igen jeles játéka, kellemmel teljes, szivvetható éneklései a' maga nemében első rangúak közé emelik: hanem különös figyelemre, és méltó dicséretre érdemesé teszük őt, mostanában annyira szokatlan, neki pedig olly természetes szerénysége, és kedvel-

ismét gyönyörűn énekelte, és zajos tapsokkal hivatatték-ki. — Játék után mind a' négy művész egyszerre kitapsoltatott.

Stöckl ur vendégjátéka Pesten. Júl. 2-án Stöckl ur, Bécsben a' karinthei kapu melléki színház első mimikusa és tánczo-
sa (így volt a' czédulán hirdetve), kettős magyar tánczot járt-el Ochsinger leányasszonnyal mesterség és természet
czimú vigjáték 2—3-ik felvonása közt. A' művész szép tetszetős ter-
mettel 's a' mint bizonyított jeles tánczlépteiből, fordulásaiból
láttuk, szép tehetséggel van felruházva; noha nem mondhatnók,
hogy ezen magyar tánczban rendkívüles dolgokat láttunk volna. Jö-
vendő mutatványaiból jobban fogunk ítélni.

Grohmann ur vendég- és Stoll leányasszony
próbajátéka. Júl. 4-én Grohm. ur ós anya (Ahnfrau) czimú szo-
morú játékban Jaromirt, Stoll leányassz. pedig első színészi pró-
bául Bertha személyét játszották. Grohm. ur szokott módján ját-
szott 's tapsoltatott. Stoll leányassz. olly rendkívüles talentumot
fejtett-ki, millyet csak régi jártas színésznékben tapasztalhatni. Tra-
gicai előadása valóban minden hallgatóban álmélkodást 's illy ohaj-
tást gerjeszte, vajha ezen jeles művészné a' pesti színház tagjai
közé vétetnék. Zajgó tapsolás koszorúzá előadását, 's minden felvo-
nás után a' diadalmán örvendő művészné Grohm. urtól vezetettve ki-
tapsoltaték. Esős idő levén, hallgatók nem nagy számmal.

tető diszes maga viselete, melly szerint éppen az, a' minek egy jól ne-
velt asszonyi személynek a' színjátéki helyen-is lenni kell. Semmi
kaczér kacsingatásokat, társaival suttogásokat, kétes nevetgéléseket, mel-
lyek gyakran botránkoztatók, és a' remek előadásokat-is becsöktől meg-
fosztani szokták, nem vehetni észre nála. E' pedig nem utolsó érdeme
egy színésznének, valamint a' diszes viselet csalhatlan jele a' magos fo-
kon álló miveltésnek. Azért kereken mondván-ki az igazat, kik illyes
valamiről megfélejtkeznek, azok ön hijánóságukat árúlják el, de a' pu-
blikum iránt tartozó illendőséget-is sértik, magoknak pedig vajmi sokat
ártanak, mivel nem-is lehet azt leirni, milly kedvetlenül hat a' nézőre,
a' képző személynek ha bár mesterséggel adott szerepe, midőn az, azon
időben holni idétlen hunyorgásokkal, fintorgásokkal rútitja azt. Bár töb-
ben követnék tehát a' jeles példát, ugy a' viszonyos illendő fogadásra bi-
zonyos számot tarthatnának.

K. A.

VI. VISELETI DIVAT.

1-ső divatkép a' Honművész mellé. Csak ma küldhetjük-el
valamennyi olvasóinknak első divatképünket, minthogy a' mult postanapon
elegendő számú képet nem kaphattunk; ez volt oka hogy akkor csupán olva-
sóink egy részének kedveskedhettünk. Ezen divatkép próbául adatik csak,
's az utóbbi időkben Párisban kijött forma szerint vagyon ábrázolva. A' dáma
virággal díszlő ris-szalma kalapot, himzett, és selyemmel bélelt musselin
ruhát 's csipkemanillát — a' férfji zöldposztóból frakkot, foulard mellényt,
rőtbarнас nyári nadrágot visel, kezében most divatozó barna czukornád
pálczát tart.

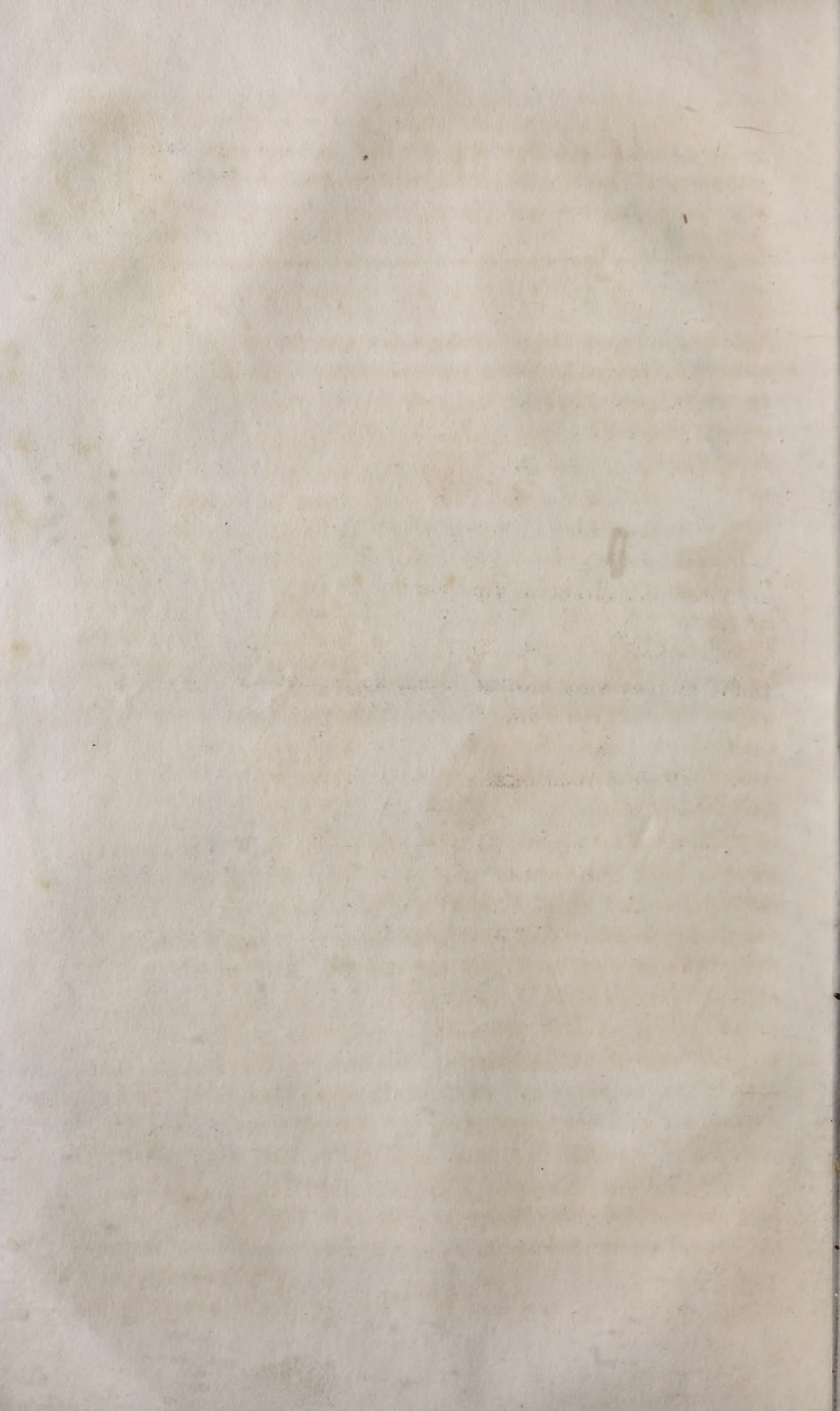
Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

*Divatkép
(Párisból)*

A Honművész m

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön Július 11^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

A' chinchilla. Ezen amerikai mezei patkány-faj, mellynek préme régtől fogva ismeretes, élete módjára nézve még igen kevéssé ismertetik. Szőre hosszú, sűrű, selyem nemű és kissé bodros; hátán hamuszinnel vegyes, de hasán ismét setétebb. Hossza mintegy kilencz hüvelyknyi, a' nélkül, hogy farka ide számoltassék, melly testének felényi hosszával bir, 's bokros szőrökkel tömve többnyire háta felé görbül, de nem annyira mint a' mókusé. Első lábai a' hátulsóknál hosszabbak, mi által képessé tétetik ülőhelyzetet felvenni, 's hátulsó lábaival magát feltartani. Első lábainak hajlékony de kurta ujjjaival eledelét megfoghatja, szájához viheti; hazája Chili északi vidékeinek nagyobb mezőségein van, hol földalatti fészekben lakik; eledele minden nemű hagyma, melly ott bőséggel terem, 's esztendőnkint kétszer öt, hat kölyket vet. Olly könnyen szelidithető 's gyanútlan, hogy kézzel-is meglehet fogni; ha az ember kèblébe ereszti, olly csendesen és szeliden viseli magát, mint fészkében. Minthogy igen tiszta, nyájaskodhatik az ember vele, a' nélkül, hogy magát bepiszkolja, vagy hogy kezein ragadjon ama kellemetlen szag, melly többnyire minden patkány fajnál megvagyon. A' hajdani Peruiak sokkal iparszeretőbbek levén a' mostan élőknél, a' Chinchillának selyem nemű szőréből mindenféle paplanokat, 's hasznos szöveteket készítettek. Legnagyobb számban lehet ezen állatokat Coquimbo és Copiago vidékein találni. A' vadászoknak már tulajdonképpen reá tanított kutyájik vannak, mellyek a' chinchillákat megfogják a' nélkül, hogy bőrüket 's prémeket megsértsék. Húsokat, mint hogy igen gyengéd, az emberek megeszik; bőrüket St. Jago és Valparaisóba, onnét pedig Európába küldözik szét.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Papíros-erőmiv Bécsben. Spörlin és Rahn cs. k. udvari szőnyeggyárosok az úgy nevezett végtelen papíros készítésére egy erőmivet állítanak-fel Bécsben a Windmühlen (külváros), mellyet minden dologértőnek 's műbarátnak legnagyobb készséggel mutatnak-meg. Az erőmiv igen elmésen és jelesen van készítve; leginkább figyelmet érdemelhet azon mód, melly szerint a' papírostömeg mindig egyforma felosztásban tartatik. E' mellett minden nemű eddig lehető papírost készíthetvén még azon első-séggel bir, hogy rendkívüli sebeséggel 's még-is szépen és tisztán dolgozik. Képes ezen erőmiv naponkint 80 rizma és pedig egész öt lábnyi széleségű papírost-is készíteni.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

10. §. Ferencz király alatt.

1792—1833. *(Folytatás.)*

A' pesti kereskedőség Pesten (1829) a' Dorottya utsza szegletén 's a' Duna partján pompás kereskedői házat állított-fel, mellynek nagy pitvara a' börzevásárra meg-is nyitattott (1831). A' magyar kereskedési bank felállítását tárgyzó rendszabások legfelsőbb helyre jóvá hagyás végett fel-küldettek. — Kiki képzelheti, milly számíthatlan haszonnal fog a' kereskedésre hatni a' hazánk lelkes nagyjaitól 's polgáraitól czélba vett pesti állandó hid. Hát ha még minden vármegyéken keresztül rendes és jó országutak fognak készülni. Leghiresebb és legjobb országutnak mondatik hazánkban mind eddig a' pozsoni, melly Mooson vármegyén keresztül Győrig terjed, a' Sopron, Vas, Szala, Fehér, Veszprém, Bihar, Heves, Gömör, Torna, Beregh, Baranya, Posega 's más megyebeliek, az Árva vármegyei pedig felséges. Nevezetesek még a' horvát országból a' magyar tengeri városokba vezető Károly, József, és Ludovica országutjaik.

Mesterségek. Mennyire megszaporodtak a' mesteremberek, legnagyobb bizonyágot nyujtanak a' népes országos vásárok és nagyobb városok. Csak Pesten magában vannak 220 német 's 29 magyar szabók, 100 magyar, 's 189 német csizmadiák, 28 arany 's ezüst mives, 70 asztalos, 30

kádár, 20 kovács, 38 lakatos, 21 szappanos, 28 szűcs, 16 timár s. a. t. — Az 1805, és 1813-ki felső rendelés szerint a' régi czéhtörvények ujakkal cseréltettek-fel. — A' különféle fabrikák-is lassan ugyan, de csak még-is kezdenek szaporodni az országban, az ujjabbak közül különös említést érdemelnek gróf Dezsőfy burnót (tobák) fabrikája, a' répából czukrot főző Záhonyi fabrika Ung vármegyében, a' pesti czukor-raffineria; a' többit Magda urnak magyar országi Statistikájában, és Csaplovics urnak Gemälde von Ungern czimű munkájában bővebben lehet olvasni.

A' mezei gazdaság tudományos elvek szerint kezd ország szerte felsőbb miveltségű földes urak által üzeni; az erdők pusztítását gátló jeles rendszabások lassankint elfogadtatnak, és az erdők-is rendes mivelés alá vétetnek. Keszthelyen a' gróf Festetics György által felállított gazdasági nevelő intézet már 1803-ban virágzott; szinte ollyas állittaték-fel 1818. Óváratt Moson vármegyében Károly főherczeg birtokán; Nógrád vármegyében 1820. egy gazdasági társaság állott össze; — most készül Kassán egy gyümölcsfák tenyésztését és szarvas marha eladást előmozdító társaság egybe szövetkezni. — Dunán tul a' Sárviznek iszonyú költségbe került regulatiója által sok ezer holdra menő posványság virító rétekké 's mivelhető földde téteték. — Bár a' Fertő hanságának lecsapolása-is hasonló jótékony munka alá vétetnék, melly iránt a' szomszéd vármegyei földes urak néhány esztendő előtt köz értekezés végett össze gyültek ugyan, de minden sikeres végzés nélkül ismét elszélledtek. — Hogy rossz termés idején a' szegényebb népesség szükségét ne szenvedjen 1831-től fogva több vidékeken közös magtárok állittatnak, mellyekbe évenként bizonyos mennyiségű gabona tétetik. A' jótékony kolompér, és hajdinának megbecsülhetlen hasznát valahára a' magyar lakosok-is jó sikerrel termesztik. A' cséplőt-is legalább tul a' Dunán régen használják a' Magyarok. A' dohány-termesztést nagy haszonnal üzik mind a' Magyarok, mind Németek. Somogy vármegyében fekvő 's gróf Széchenyi Lajos birtokához tartozó Szulok helységének német lakosai többnyire dohány termesztésből élnek; elhordják azt egészen a' tengeri városokig, 's némelly gazdák olly jól birják magokat,

hogy esinos házaikban szobájikat legszebb bútorokkal meg-
rakva találhatja az ember, millyeneket csak a' nagyobb vá-
rosi tehetős polgároknál láthatni.

Marhatenyésztés. Ezen tekintetre nézve különös említést érdemlenek a' királyi ménesek Babilnán (Komárom) Mezőhegyesen (Csanád) és Kopcsánon (Nyitra vármegyében); gróf Hunyady, Esterházy, Széchényi Pál, B. Orczy és Vesselényi (Erdélyben) méneseik. G. Széchényi Istváné Czenken (Sopron vgye) 1832-ben eloszlattott. A' honi lovak nemesítésére különös haszonnal háromlanak a' Soroksár felé terjedő pesti síkságon évenként tartatni szokott lóversenyek (futtatások). A' szép marhák nevelésére pedig hathatós ingerrel ösztönöz az állattenyésztő magyar társaság, melly ugyancsak a' lóverseny ideje alatt szokta megjutalmazni a' Pestre kiállított legszebb szarvas marhák, juhok, csikók, és kanczák birtokosait. — A' tiszántúli kamerális nagy pusztákon a' hajdankori virágzásban volt szarvas marha tenyésztés az országnak nagy kárára csökkenni kezd azon időtől fogva, mióta a' juhtartás vétetett divatba. Átaljában mondhatni, hogy a' földes urak legnagyobb gondjokat a' birkák szaporítására 's finomítására fordítják. Nevezetes gyapjúkereskedést üznek Fehér, Sopron, Moson, Nyitra, Veszprim, Győr, Pest, Bács, Tolna, Békés, Nógrád vármegyék. Tolnában a' birka-tenyésztés előmozdítására egy különös gazdasági társaság szövetekezett. — Esterházy, és a' boldogult szász-tescheni Albert herczeg 's ennek mostani örököse Károly főherczeg és több más magyar földes urak vetekedve szaporítják 's nemesítik birka fajaikat. — Holicson a' felséges király patrimoniális jószágán 1806-ban egy megnemesített magyar kost nyilvános árverés útján 3641 forinton; 1810-ben egy más kost 16,260 fton; több másokat 6—7000 fton; 1811-ben egyet 30,000, másikat 28,000 bankó forinton adtak-el. A' többinek 1000—1500, anyabirkáké pedig 60—300 forint volt az ára. — 1822-ben az első osztálybeli magyar gyapjú 150 ezüst forinton; a' második 130; harmadik 68 ezüst forinton kelt. (*Végz. köv.*)

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Téj-áros intézet. Érdektelennek nem véljük a' t. közön-
séget értesíteni, miként törekszik fő városunk kül országi testvéreit

követni, a' kényelem 's mindennemű szükségeknek pótlása végett a' könnyebb megszerzést-is gyorsítani. — Így lelünk már belső városunkban a' Leopold utszán Pappaffy urnak 260-ik szám alatti házában egy a' mult tavaszon felállott téj-áros boltot, hol minden órán, tejet, téj-felt, 's irós vaját lehet vásárolni; mellynek ára minéműségéhez vagyon szabva, 's árjegyzéke az ajtóra függesztve. Ez előtt csak reggelenkint a' piarczon vagy pedig megrendelések által juthattunk hozzá, 's a' kofáknak össze vissza zagyvált kavareikaikkal valánk kéntelenek megelégedni, pedig mennyi akó tejet emészt-meg naponkint Pest városa!

U sz ó i s k o l a. Nagy jótétemény a' Pestiekre nézve a' néhány évtől fogva katonai felvigyázat alatt felállított, 's folyó hónapunk elején ismét megnyittatott uszó iskola, melly a' Dunán a' hajó építő hely irányában a' deszkások felé csinosan készülve már-is használta-tik hév napjainkban. Kiki tudja, milly hasznos és egészséges az uszás. Nem lehet tehát eléggé ajánlani a' gondos Szülőknek, hogy ezen célirányos intézetben gyermekeiket részesíteni el ne mulasszák. Bemenetel ára 10 xr.

IV. HAZAI HIRLELŐ.

Bihari casino. Számtalan akadályok merészlett győzése után a' bihari casino csak ugyan létre jutott, 's ha a' végzések nagy könyvébe másképp nincsen írva, kinyilt tegnap egy hoszszas és boldog jövőndő reményével. Három száz tizen hét részvényesnek hazafiúi gondolkodása alapította ezt. Olly szám, mellyhez hasonlóval a' budapestin kívül talán országunkban egy illyen intézet se dicsekedhetik. Bár adná a' gondviselés, hogy ezen egyesült erő, melly a' nemzetiség kifejtésére, a' köz-csinosodás, és jóllét előmozdítására, a' miveltebb társalkodás divatosítására, a' mult és jelenkorral ismerkedésre alakult öszve, a' közöttünk megszakadt egyetértést, az egymás iránti költsönös bizodalmat helyre állitaná, 's ez által rendeltetése célját elérvén, biztosan vezetne azon téres pályán minket, mellyen előhaladni honjának boldogságát ohajtó minden hazafi polgárnak kedves kötelessége.

Az egyesület Gróf Rhédey Ádám urnak V. Olasziban levő pompás palotáját három évre bérelte-ki, 's az egymásba nyiló téres szép szobákban nem fényűzőleg ugyan, de a' szükségeseket kényelmekkel párosítva olly csinnal és disszel rendelkezett-el, hogy bennök bár milly főrangú idegent-is arczpirulás nélkül elfogadhat. A' hely kedvező fekvését emeli a' mellette levő tágas kert, melly a' részvényesek által bevezetendő szépnemnek-is nyitva álván, az élet örömeit fűszerező miveltebb társalkodás kellemeiről biztos jövőndővel kecsegtet minket. Biztossal mondom, mert ezt azon lelkesedésről-is, melly a' tegnapi gazdag lakoma alatt és után, olly nyilván mutatkozott, valóban méltán gyaníthatjuk. Csak az itten fekvő katonai tisztikar, és helybeli részvényesek közül közel száz vendég

gyülekezett erre öszve, kik az intézetnek jövődjé fentartására és virágoztatására magokat, azonnal nagy részint, neveik aláírásával kötelezték. Ha már ezekhez a' vidéki nemeségét, és megye tisztviselőjít-is számítjuk, nem méltó remény sugárzik-e serdülő intézetünk további fenállására?

Az ősi jó szokás szerint, többszörös öröm-poharak üritettek felséges idősb és ifiabb királyainkért, fenséges nádorunkért, az egész uralkodó házért, megyénk szeretve tisztelt fő kormányzójáért, a' nemzeti lélek nemes ébresztőjéért 's a' hazánkbeli casinók első alapítójáért a' derék gróf Széchenyi Istvánért, 's honunk több más nagyjaiért, társaságunk szerkeztetőjéért, egyéb a' hadi és polgári pályán érdemekkel tündöklő kedvesinkért nemzeti hangászinknak szív emelő kellemetes zengedezéseik alatt, kiknek a' közönséges szeretet és bizodalom itten méltó adóját fizette-le. — N. Váradon Sz. Jakab hava 2-án.

a b.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán a' Váczról ide érkezett nemzeti színész-társaság Július 7-én kezdé mutatványait Bocskay István czimű vitézi rajzolat-tal, mellyben következő tagok léptek-fel: Kántorné, Telepiné, Szentpéterné, Balogné, Somogyiné, Bartháné, Demjénné asszonyságok, Maria leányasszony 's a' kis Telepi Máli; — Bartha, Megyeri, Telepi, Demjén, Déry, Király, Várasi, Haranyi, Csakó, Balogh, Pály, Somogyi, Ajtai, Szalay, Erdős, Váradi urak. Mindjárt darab kezdetén zajos éljenek kiáltozás hangzott; ugyan akkor Szöllösy ur pesti tánczművész egyes magyart igen jelesen tánczolt. Az egész darab minden kitelhető szorgalommal adatott. Kántorné (Maria hgné) és Telepiné (Bocskay nője) asszonyok, — Bartha (Báthori hg) Megyeri (Bocskay) és Telepi (Zábor gróf) urak kitapsoltattak, Bartha ur pedig több izben, kinek igen szép, természetes előadását, csendes 's a' mellett méltósággal teljes declamatióját valóban ohajtjuk, hogy a' többi színész-is példaul vegye. Igen ajánló azon mérséklett előadása-is, mellynél fogva az elragadtató indulatokat sértő felesleges kiáltozással nem diszteleniti. Az asszonyságoknak-is igen ajáltatik a' természetben szokott beszédmódnak követése; mert ha bár vitézi játék adatik is, nem kell a' szépnemnek méltóságáról megfeledkezni, 's nem mindenkor ugy declamálni, mintha egy vitéz sereget akarnának hős tettek-re buzditani. Képzelve magát kiki a' szokott élet körülményeiben állani, 's beszélljen olly mesterkélettlen természettel, mint egyébkor beszéll, midőn nem a' szinpadon áll. A' csinos Szentpéterné asszonyt halkabb beszéd sokkal érdekesebbé tehetné. A' kis Telepi Máli kellemes bátorságát valóban csudálni lehetett. — A' földszinti helyek, 's karzatok tele voltak, sok páholy üresen maradt.

A' muzsika nem a' legjobb volt, noha most még e' részben többet nem-is lehet kívánni. — 9-én adatott a' királyi korona.

Vissza igazítás Budáról. A' Honművész 27-dik számában Vácziól jött tudósítás hibásan adaték; mert Bocskayné szerepét nem Pálné, hanem Telepiné, ugy szinte a' titoknokot (Stégert) nem Pály, hanem Demjén játszotta. A' Bocskaynérol határozó bíralás a' mindenkori játékok lefolyta után lett volna szükséges; mert ha a' bíraló egy hónap mulva írta észrevételeit, könnyen elfelejthette, ki mikép játszott: ha pedig azokat az első estve írta, nem tudhatta e'őre, hogy fogja magát ezután a' Bocskayné szerepét viselő kimutatni.

Kolozvár. Jún. 27-ről Pestre érkezett tudósítások szerint az említett városban játszó kassai társaság egyik részének mutatrányai tökéletes megelégedést csak akkor nyertek, midőn az ott levő erdélyi tagok-is Jancsó és Néb Maria hozzájuk csatolták magokat. — A' bérletben (abonnement) előadott darabok közül sok igen csekély érdemű — egy daljáték — imitt amott egy ének. Igen szembetűnő a' tenoristának hijánya; a' küldött tenorista ut közben bassistává változván Pály helyét soha se pótolja ki.

Buda. — Egy két szó a' kassai dal- és színészi társaság nevezetről, melly a' nemzeti ujság, társalkodó és szemlélőnek közelebbi első számaiban érintetett.

A' most Budára érkezett nemzeti társaság (két tagot kivéven) három, négy, öt esztendőtl: fogva volt Kassán. Most midőn fontos okainál fogva onnan megvált, lehet-e meg tiltani, hogy Kassáról érkezettnek mondja magát? (A' tek. Abauj vármegye pártfogása alatti létről szó se vala). — De ha tagadhatlan, hogy Kassáról jött, minden bizonyági és uti levelei-is onnan kelvén, Párisból, Londonból, vagy Bartzáról érkezettnek vallja-e magát? — Ezen szót „elbocsáttattak“ kettős értelme mellett-is, az ellenkezőről fontos bizonyágai levén, nem veheti a' társaság meggyalázni ohajtó szándékának. — De hát azon színészek hova valóknak mondassák magokat, kik most ugyan a' társasággal vannak, de a' tekintetes igazgatósággal költsönös kötelezésben levén, a' pártfogás alatti társasághoz October 1-sőjére vissza váratnak? Vagy talán az említett 's közzé tett jelentés megtagadván tőlök törvényes nevüket, feloldotta-e a' kötelezés megfelelésének terhe alól? — Egyébiránt a' pusztá név soha se töltvén házat, minden társaság csak kimutatott tehetség, és érdem után ígérhet előmenetelt magának. A' jelentésnek czélzó másik értelmére pedig nyílt szívvel vallja az említett társaság, hogy eddig tett utjában semmi hirt nem hallott — semmi mozdulatot se vett észre: — de ha veend-is, soha se fog valami ollyast elfogadni, vagy magára ruházni, mi a' tek. ns Abauj vármegye pártfogása alatt levő kassai dal, és színészi társaságnak volt, van, vagy leend szánva. — Budán Júl. 6-án. — A' magyar színjátszó társaság.

Német Játékszin.

Wild ur vendég- és ifiabb Schebest (Nina) leányassz. próbajátéka Pesten. — Júl. 5-én Wild ur Rossini Othellójának czimszerepében lépe-fel szokott diadallal. Schebest Nina leányassz. kedvelt dalszínészneknek fiatalabb testvére Emilia szerepében vivé első színészi próbáját. Alacson, de kellemes termete, és szép arcza, tiszta érczhangja alkalmassá tehetik őt a' czélba vett pályára, ha a' mimikában 's éneklésben gyakorlott vezetője leendő, kire jeles néjében leghamarább fog találni. Desdemonát az öregbik Schebest leányassz. játszá olly jelesen, mint csak tőle méltán várhattuk; már első duett-ja után-is, mellyet öccsével énekelt, ezzel együtt 's azután több izben, ugy a' játék után-is Wild urral kitapsoltatott. Rodrigó-t Wanderer, Jago-t Höfer urak adák. Rodrigo-nak szerencsétlen estvéje levén sok hibát ejtett, kivált a' 2-ik felvonás szép terzett-jében, mellyet Othello 's Desdemonával énekelt, annyira, hogy az allegro elején szinte ezeket-is zavarba hozá. Nagyon szembetűnőleg sietett ma a' tempóval, 's gyakran jó $\frac{1}{3}$ hanggal-is alább énekelt. — Desdemona románczja alatt ismét botránkozó volt a' kelleténél alább hangzó fortepiano, 's a' magosabb kürt. — Örültünk, hogy Rodrigónak nagy áriája kihagyott; de annak okát nem láttuk által, mért maradott-el a' finale a' 3-ik felvonásban, 's az egész utolsó jelenés; mert a' karpit mindjárt Desdemona megöletésével lebecsátták. — Júl. 6-án Wild ur Mehülnek Jó zsef és batyja i czi m ű operája czimszerepében lépe-fel; az öregbik Schebest leányassz. Benjamins játszá. Mind ketten lármás tapsolást tapasztaltak, kivált az utóbbi i zajos helybe hagyással több izben kihivatták. Fischer urat (Simeon) sajnáltuk, hogy erővel operistának tétetik, holott a' reá bizott énekszerep nem neki való volt. Höfer ur (Jakob) nem rosszul viselé részvényét.

VI. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké. Átlátszó (vékony) battist-ruha belé varrott, vagy rá aggatott himzésekkel; virággal diszló tülle-kalap. Párisiaké: nyomtatott musselin-ruha; nyak-chimesette; és kötény himzett poux de soie-ból. — Férfiaké: hajak a la Perrinet; venitienne-pantalon oldal szegéllyel (bordure).

Jegyzés. Folyóírásunk előbbi számával elküldözött igen csinos divatképünkkel bebizonyítottuk, hogy valódi akaratumk vagyon t. olvasóinknak olly valami széppel kedveskedni, millyen még eddig magyarban nem láttatott, és hogy olly utat kerestünk, mellyen jöendőre-is hasonló szép művekkel szolgálhatni ohajtanánk. Ezen kívánságunk létesítését azonban csak előfizetőink számosabb szaporodása eszközölheti. Könyörgünk tehát, hogy t. olvasóink érdekes folyóírásunkat másoknak is ajánlani, 's így diszes intézetünket kedves honunkban terjeszteni méltóztassanak.

Szerkezi Róth krepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap Július 14^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Kővé vált erdő. Északamerikában Yellow-Stone-River (sárga kőfolyam) mellett 1815-ki táborozáskor egy hadi tiszt kővé vált nagy fadarabokat és tuskókat vett észre, mellyek iránt több izben volt már szó, 's közelebbi vizsgálás után kitetszett, hogy egy egész kővé vált avas erdőnek (Hochwald) maradványai 20—30 angoly mértföldnyire magosan fekvő puszta rétségen terjednek, és pedig a' Missour-i folyónak nyugoti partján 's ezen folyamnak a' Yellow-Stonéval egybefolyása alatt egy pár angoly mértföldnyire a' széleségnek majd csak 48-dik grádusa alatt, hol ezen kövesedett fadaradványok legszámosabban találtaknak. Ezek felől Grossinans ur 1832-ki Máj. 1-jén az egyesült státusok hadseregének Walker nevű hadnagyához irt levelében még ezeket-is közli: „A' tartománynak ezen része dombos, és számos hegytorkolatokkal 's mély utakkal bővelkedik. A' hegyek lejtőjít (Abhang) és tetejít, a' folyóviznek mostani felületéhez képeest mintegy 300 lábnyi 's a' tenger szinéhez képeest szem-mérték szerint (mivel itt semmi műszereink nincsenek) néhány ezer lábnyi magoságra a' szónak legtulajdonabb értelmében megkövesedett fák tuskóji, darabjai és gyökerei fedik-be, mellyek kővé vált avas erdőt tüntetnek előnkbe, mellyet valamelly hatalmas természeti erő öszve tördelt, földre terített, és számtalan darabjait minden felé szerte szórta. Ugy látszik, hogy némelly fák, midőn ledőltek, egészen töveiknél törtek-el, holott másoknak tuskójik a' föld színén felül most-is több lábnyi magoságra állanak. Sok illy tuskók vagy törzsök-maradékok tetemes vastagságúak vagy nagyságúak; én egyiket Gale tábori orvos társaságában megmértem, 's annak körülete 15 lábnyira terjedett.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja.

10. §. Ferencz király alatt.
1792—1833. (Végzet.)

Művészetek. Kik a' művészetben magokat megkülönböztetik, még mindig ritkán magyarok, hanem külföldiek. Pesten most lakik 17 képiro (festő); a' hires Donát már meghalt; lakik ott még 3 rézmetsző, 2 kőiro (Lythographie), kik képeket, 's kótákat elég csinosan készítenek. A' pesti rézmetsző Ehrenreich eléggé megismerteté már magát munkájival. Erdélyben Tordán Vitkai képfestőt emlité az Erd. Hiradó 1833 I-ső fél eszt. 34. l. — — Könyvnyomtatás van Pesten 3, Budán 1; 's ritka nagy város magyar országban, hol kisebb, nagyobb könyvnyomtató műhely ne volna. — Mennyire terjedett már hazánkban a' muzsika, bár még olly nagy kiterjedésre nézve nem elegendően, olvashatja kiki a' Tud. Gyűjteményben kijött magyar hangszat történetéből. Pesten lakik 21 muzsikaszor készítő, 's 5 hurcsináló. A' Tud. Gyűjt. 1819-ki folyamatjának I. V. és IX-dik kötetében említettnek 1) Szobrászok: Anzenhofer Ignácz egri fi, 's ugyan Egerben képfaragó; Dunajszky Lórintz libetbányai születés, pesti képfaragó. — 2) Rézmetszők: Berkeny Samuel, Junker, Nagy Samuel Kolosváratt, Petrits András generál fő strázsamester, egyszersmind képiro Budán. — 3) Kőmetsző: Böhm József szepesi fi; Richter Fülöp Antal pesti képnymtató 's edző. — 4) Képfestők: Braun Norbert † Capuccinus szerzetes, történeti képiro; Hesz Mihály egri fi, Bécsben rajzolás oktatója; Stark soproni fi, Bécsben tájkép író; Martzinkey Elek Borsod megyéből szendrői fi, Pesten. — Jeles kőfaragónk Ferenczy Budán lakik, 's már-is szép munkájit láthatni szerte az országban. Életének eddigi folyamatját olvashatni a' közhasznú esmeretek tárában. Építő mester hét lakik Pesten, nevezetesebbek Hild, Pollak urak. Jeles rézmetszők voltak még folyó századunkban Karacs, Czetter, és Falka. — Karacs Pesten több rendbeli földképeket adott-ki. Czetter orosházi fi, arczképeiről eléggé ismeretes. Falka, Budán arczkép 's betű metsző, és a' stereotyp betűknek javítója meghalt 1826. Jan 20. életének 62 évében.

Épületek. A' mi időnkben készült 1) Somogy vármegyében Kaposváratt a' megyének pompás háza. — 2) A' pesti megyének két emeletű keleti része Hofrichter építő mester ügyelése alatt. — 3) A' pestvárosi játékszin háza, mellynek építtetése 1808-ban kezdődött A man ur igazgatása alatt; a' keleti rész vagy-is óriási játékszin 1812-ben végződött-el 's került több mint három millió bankó forintba; a' nyugoti rész pedig, mellyben két pompás tánczterem (szála) az első emeletben, földszint gyönyörű kávéház 's ebédlő szobák vannak, Pollak építő mester igazgatása alatt 1832-ben készült-el. — 4) Pest városának kórháza, melly 1796-ban 11 hónap alatt állott-fel. — 5) A' Ludovicea (katona Academia) háza Pesten, melly két emeletű nagy épület az Orczy kert előtt már-is fedél alatt áll, kezdődött építtetni 1830-ban Pollak Mihály, és Gömör Károly (építési gondviselő) felügyelésök alatt. — 6) A' kereskedőség háza Pesten 1828-ban kezdetett építtetni Hild építő mester alatt; ebben van a' nemzeti és polgári casinók felséges intézeteik. Ugyan ott 7) a' báró Brudern háza gyönyörű párisi (üveg fedelű) utszájával. — 8) Wurm háza a' Duna partján Pollaktói építtetett. — 9) Deronnak felséges háza a' Duna mellett, mellyet Hild készített 's nem csak Pest-Budának, hanem egész hazánknak disze. — 10) Az ágostai vallásbeliek temploma Pesten 1811-ben készült-el; a' helvétiai vallásúaké pedig 1830-ban. — 11) A' budai Sz. Gellért hegyén épült csillagvizsgáló torony folyó századunk második tizedének elején készült-el.

Különfélék ára. Ha valamely uralkodó alatt gyakor változás alá voltak vetve az élelem, 's portékák nemei, ugy valóban mondhatni, hogy talán Ferencz király idejében lehetett ezen változást legérezhetőbben tapasztalni. Uralkodása elején 1 kenyér egy peták (7 xr) volt; 1 pár pulyka, vagy lúd 17 xr; 100 dinnye 17 garas; 100 fej káposzta 8 garas; 1 véka kétszeres 10 xr; 1 pár vad récze 6 xr, 1 nyul 7 xr. — — 1811-ben a' pénz becsének leszállításakor, midőn a' régi pénz $\frac{4}{5}$ rész értékét elveszté, és így 5 ft csak egy váltó forintot ért 1 pár német csizma Pest vármegye limitatiója szerint 7 ft vagy-is régi bankóban 35 ft. volt. — Előttünk van egy pesti fűszerárosnak 1811-

ki Aug. 26-án költ árjegyzéke (Conto), mellynél fogva akkor 1 font czukor 23 ft, ugyan annyi kávé 33 ft, — 1 font csudásó 24 garas (most 24 xr.); 1 font büdöskő virág 6 ft. (most 10 gar.); 1 font kénkő 8 forinton (most 12 gar.) fizetett. 1802-ben a' harminczadoknál egy mázsa kávé 50 ftra számított, és így fontja 30 xrra; 1804-ben Pesten 200—225 ft; 1807-ki Aprilisban 375 ft volt mázsája; fontja pedig 1808-ki Februárban 1 arany, 1809-ki Juliusban 12—14 ft; most 30—44 gar. a' czukornak fontja pedig 20—25 garas. — — Az 1817-ki drága esztendőben egy pesti mérő tiszta buza 60—70 váltó forinton adatott-el Pesten, egy kenyér pedig 4—5 forintba került.

III. HAZAI HIRLELŐ.

Emberszeretet Erdélyben. A' Júl. 2-án költ Erdélyi Híradó így közli ujlag a' már általunk-is érintett nemes intézetet., „A' különböző vidékekről jött tudósítások szinte bizonyosá tevék vala, hogy e' jelen esztendőben uralkodott rendkívüli szárazság következtében nagyon szűk gabonatermés fog lenni, mellyből a' gabonának drágasága, 's adózó népnek szegénysége miatt könnyen éhelhalás-is következhetnék. Mellyre nézve több uri méltóságok szivökre vevén a' szegénységet fenyegető veszedelmet, több hazafi-társaikat felszóllították, hogy ezen rosznak eltávoztathatása módjáról tanácskozzanak. Ezen felszóllítás következtében számos buzgó hazafiak közelebbi Június hónap 25-kén ns Kolos vármegye praetoralis házához egybegyülvén meghatározták, hogy a' királyi cameralis pénztárból költsönözzenek 200 ezer pengő forintokat; B. Vesselényi Miklós ur magát kötelezte, hogy 100 ezer pengő forintok bátorságára tulajdon javait zálogul leköti, a' más 100 ezer pengő forintok hitelére nézve pedig többi uri méltóságok kötelezék magokat, hogy egyenkint ki 2000, ki 2500 pengő forintokig magok javaikat zálogul lekötik. Ezen czél legjobb móddal lehető eszközlésére szoros számadás 's felelet terhe alatt igazgatóknak választattak báró Vesselényi Miklós, gróf Bethlen János 's gróf Kendeffi Ádám urak, kik mellé még segédeknek nevezettek gróf Mikes János, gróf Teleki János 's gróf Teleki Domokos urak. Ezen kívül egy hét személyekből álló választottság neveztetett-ki, melly gróf Kornis János ur ő exja előülése alatt Kolosvárott a' 3 igazgatóknak minden hónapokról beadandó számadását meg fogja vizsgálni. — A' vásárlandó gabonából a' hazában négy helyeken állittatnak raktárok, Kolosvárott, M. Vásárhelyen, Déésen és Zsibón — a' gabona minden nyereség nélkül fog eladatni, 's abból, a' gabona kereskedőket kivéve, akárki-is jutalmason vásárolhat. Hogy pedig a' pénzetlen szegénység, mellynek jutalmason sincsen módja élelme megszerzésére, az éhség bor-

zasztó szükségeit elkerülhesse, b. Vesselényi Miklós ur ezen czélra egy aláírást indított, 's a' begyüendő pénzről szoros számadás terhét-is magára vette. Az erdélyi nagy méltóságú királyi kormány-szék a' buzgó hazafiak ezen jeles czélját maga-is elősegélleni kívánván, a' 200 ezer pengő forint költsönnek minden kamat nélkül lehető megnyerését tárgyazó kérést ő felségének hathatósan ajánlotta. Ugyan csak a' bekövetkezhető szükség megelőzésére valamint a' nagy méltóságú királyi kormány-szék, ugy több más hazafiak ugar répa-mag iránt rendelést tettek, mellynek vetése a' nyári gabona betakarításával se levén késő, levelét a' marha, a' répát pedig az emberek használhatják. — Áldás kövesse ezen lelkes igyekezetet! Csak ugyan a' mint több felől közelebbről jött tudósításokból értettük, az inség nem fog olly nagy fokra hágni, mint gondoltuk; — ugyan-is ám-bátor e' haza egy részében a' törökbúza ki nem kelt, 's az őszi vetések elszáradtak, de a' Maros és Küküllő mentén, valamint a' mezőség és székely föld egy részén a' törökbúza 's gabona vetések igen szépen mutatják magokat — a' bor iránt átaljában a' legszebb remények vannak — de a' rendkívüli nagy szárazság miatt a' fű elszáradván félő, hogy a' földmives ki nem telettetheti marháját, mellyeknek árra ezen félelem miatt már-is nagyon leszállott.“

Az említett jótevő intézet gyarapítása végett Vesselényi Miklós báro ur gyönyörű felszólítást bocsáta-ki Erdélynek szépneméhez, mellyben a' lelkes honleányokat szivrehatólag buzdítja, hogy a' ki-jelelt helyekre részint pénzbeli segedelmököt, részint drágaságaik részét, mellyek Bécsben vagy Pesten elfognak adatni, áldozat képpen beküldjék. — Nem z. Társ.

IV. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Júl. 9-én a' magyar színész-társaság „királyi korona vagy angyalvár omladéka“ czimű vitézi játékot 5 felvonásban adá elő. Bartha ur (Anglia királya) mai szerepében bár többszöri tapsokat nyert, de még nagyobb tetszést nyerhet vala, ha erősebb hangjait némellykor mérsékelte volna. Megyeri ur (Richard) ismét jelesen játszott, noha talán mai személyébe több élénkséget önt-hetett volna. Kántorné assz. (Albina) szép mimikai tehetsége ellen szó se lehet; de ugy látszik, hogy néha helytelen irányzatot ad kimondásainak, 's az által sokat vesz a' természet szerint inté-zendő beszéd. Sokat nyerend tragikai előadása, ha hosszas beszéd-jeiben a' minden fogások (constructio) után szokott, és az egész szin-házban hallható hangos lélekzését mérséklendi. Somogyi urnak (Edmund gróf) tiszta 's igen érthető kimondása, szerény viselete szorgalmas színészt sejdítettett velünk. Telepi urnak (Abudar) esendesebb, és méltóságosb előadást ajánlottunk volna. — A' darab végén meggyújtott fehér tűz, ugy látszék, nem volt a' maga helyén,

vagy legalább hátrább kellett volna meggyújtani, mivel a főszemélyek nem is voltak megvilágosítva. — A játék stylusa ellen sok kifogásunk lehetne. — Néző nem sok volt; a színészek átaljában szorgalmasan játszottak, de a sugó nagyon is hangosan beszélt. — Júl. 11-én 13 játékra bérlet (abonnement) kezdődött; ekkor adaték Kisfaludy Kár. vigjátéka a családások kedvező sikerrel.

Szegeden Jul. 2-án. — „Genovéva vagy a hét évekig szenvedett ártatlan“ igaz történeten épült erkölcsi rajzolatot, néma-képzettel (Genovéva ártatlan elárultatása) párosulva, melly Jún. 25-én játszaték) követé: Farkas József külön hasznára Jún. 27. „az örző angyal vagy az asszony mint jó lélek.“ — Továbbá: — a' casinói egyesület néhány hős lelkű, lelkes hazafisággal tündöklő, és a' magyar nyelv terjedését szivből előmozdítani törekedő tagjai közbejárása, 's felszóllítása következésében színjátzó társaságunk tizen két játékdarabra előfizetéssel örvendeztetvén, ezt Június 29-kén „Hippolit és Rozvida vagy a' tenger-mellékiek“ Zschokke Henrik erkölcsi rajzával nyiták-meg. — Szaplóczay és hitvese a' czimzserepekben lépén-fel, dicsően festék a' megbukott erkölcsnek gyötrelmeit; Rozvida kihivattatván megkülönböztetését casinós kifejezéssel nyájasan köszöné-meg. Valóban érdemes is volt ő erre, mert szomorú helyzetét, indulatjainak habozását arcának vonalmain tündéresen kifejezván, minket a' rénybecsülésére sziveink megilletődése által mintegy kénszerite! — Farkas, Szakátsy, Nagy, a' Rook öreg kormányos Rozvida atyja, Francesco, és Krapp matrózok szerepeikben magokat különösen kitüntetétek; de a' gonosz Sir Hamilton erkölcstelenségét Kiss hidegen fogta-fel, és olyan halkal beszéllett, hogy érteni alig, alig, néha éppen lehetetlen vala. — Második előfizetési alkalommal (Jún. 30-kán) a' történet tréfája című gróf Ries által szerzett mulatságos vigjátékban Nagy mint Vachtel Tóbiás vadász legény ismét comicusus tehetségének szép példáját adá, midőn a' különben csekély érdekű darabot mesterséges előadásával némiképpen megkedvelteté! — Záradékul néma-képzetben előterjesztetett Dobozy halála, mellyben az Aurorában kiadott festés szerint látható vala Dobozyne (Széppatak J.), kit férje Dobozy (Kilényi), hogy a' török düh veszélye ellen bátorságotson, szürke paripáján vágatva ragadott, végre, hogy a' pogány hatalma szeretett hölgyén diadalmat ne vehessen, ennek kérésére végső elszánással döfte kardját szívébe. — A' mezőnek szép 's eleven tükrözése, az előadók szép 's regényes öltözeteik, és az egésznek tartalma édes andalgással párosult részvételre inditá magyar sziveinket. Az egészet énekkíséret magyarázá. Tavaszy.

N é m e t J á t é k s z i n.

Wildur vendégjátéka Pesten. Művész-vendégünk Júl. 8-án ismét Zampát játszá szokott diadallal. A' folyóírásunk 25-ik számában közölt magyar dalt is elénekelte és pedig ismételve. Ak-

koriban tévedésből kimaradt a' dalnak ezen utolsó verse, mellyel a' karének végződik:

„Borúra, derűre, igyunk, igyunk!“

A' tapsolás elég élénk volt ugyan a' magyar ének hangjaira, de nem olly zajos, mint multkor. Némelly kemény bírálók felekezete okozhatá ezt, kik Wild urnak ezen kedveskedési tettét művészet elleninek állítják annyival inkább, minthogy tökéletesen a' magyar hangokat ejteni képtelen, 's több illy féle okkából. De mért énekelhetnek német dalnokok a' német concertekben olaszul, ha mindjárt cseppet sem értik, mit énekelnek? Mért nem vétetett rosz neven Schebest leányasszonynak, midőn multkor (Honm. 17-ik szám.) a' Szevillai Borbélyban olaszul egész áriát énekelt? Mért hagyatik helyben, ha a' Fra Diavolónak, melly darabnak tartalma olasz történet, 's olasz országban megy végbe, német előadásaiban a' lord és lordné angolyosan vagy-is rosz német nyelven beszél, holott a' darab tartalma szerint ezen személyek olasz, nem pedig német országban utaznak? Hány illy kellemes tréfát kellene szinpadunkról kárhoztatnunk, ha mindent a' komoly tudóság elveinek mérő fontjára kellene tennünk? Wild urnak gyengéd figyelme a' magyar nyelv és nemzet iránt, 's ez okból több hétig volt fáradozása tehát viszonyos figyelmet 's illő elismerést nem pedig bal véleményt érdemel. Képtelenség azt hinni, hogy ő ezen tette által hizelkedni akart volna; mivel erre neki szüksége eddig nem vala. — A' színház ma-is, valamint multkor Othello-ban (de nem a' József és bátyjai operában) dugva volt emberrel. — Júl. 10-én Wild ur ismét a' Montaguia és Capulet-ek operában lépett-fel. Ez estve az orchestrában több észrevehető hibák történtek; a' 2-dik felvonásban a' clarinetista jelesen fujta szép solóját 's tapsoltatott. Az első karénekekben a' kardalnokok hátra maradván a' tactusban nagy csorbát ejtettek. Wild ur-is párszor, Minkné assz. többször botlottak; az utóbbinak kelleténél magosabb éneklése kedvetlen érzést okozott. Az első felv. fináléja ismételtetett. Schebest leányassz. (Romeo) uj és zajos diadalt nyert; első jelenése után különösen 's a' felvonások végén Wild urral együtt kitapsoltaték. Ugyan akkor 's a' játék végén Minkné assz.-is kihivaték a' publikumnak kisebb része által. — Nézők igen számosan voltak.

Grohmann és Stöckl urak vendégjátékjok Pesten. Júl. 7-én adatott a' tébolyodottak háza Dijonban, melly darabban Grohm. ur a' tébolyodott Eberard személyét játszá. Köz vélemény szerint ő se pótolhatná-ki Volkmar-unkat. — Stöckl ur (ki egyébiránt pesti fi, 's itt kezdé művészi pályáját) az említett darab I-ső felvonásában Ochsinger leányasszonnyal komoly pas de deux-t (a' czédulán volt nevezet szerint) vagy-is kettős tánczot járt-el kedvező foganattal. — Júl. 9-én Toni dramának két első felvonásai közt ugyan Ochs. leányasszonnyal ismét egy komoly

kettőst, a' 2-dik felv. után Ochs. Millitz F. és Tuffner leány-asszonyokkal mazurkát tánczolt. Az elsőben szép tehetségét a' tánczmesterségben jelesen tünteté-ki, 's köz elégedést nyert. Ellenben a' mazurkatáncz igen hidegen hagyta a' publikumot, mit nem annyira a' tánczolóknak, mint az orchestrának tulajdonitunk, mellynek néhány tagjai egyformátlan tactusban adák elő a' muzsikát, melly a' nélkül-is inkább valamely egyszerű Ländlerhez, mint nemzeti lengyel hangműhez hasonlita, 's a' tánczosok ezen hibás előadás által észrevehetőleg legnagyobb zavarba jutottak.

Stoll leányassz. 2-dik próbajátéka Pesten. Júl. 9-én ezen jeles kezdő színészné Körner Tóni czimű dramájának czimzerepében lépe-fel másod izben színészi próbául, 's most-is, valamint először sokat ígéro talentuma és jeles előadása által megnyeré a' közönség tetszését. A' 2-dik 's utolsó felvonás után különösen kitapsoltatván a' publikumnak iránta mutatott figyelmét érzelmeinek szerény kifejezése által köszöné-meg.

Kassa. A' Kassán kijövo Bote czimű német folyóírás 27-ik száma így ír: „Kassán néhány év óta a' magyar dramaticai múzsa lakhelyet választott, hogy barátságos városunk lakosait a' hosszú és unalmas éji estvéken nem csak gyönyörködtesse (itt záradékban? jel van), hanem mennyire lehetséges magyarosítsa-is. De, úgy látszik, hogy a' jó múzsának ezen utóbbi munkája nem akar elsülni, mert a' közönségnek tetemes szózata mindig német játékszin után vágyását nyilatkoztatá-ki. Ezen ohajtás most beteljesedék, mert mi után a' magyar színészi társaság Kassát elhagyá, hogy a' nyári hónapok alatt más helyeken verje-fel diplomát, minket Aradból jött Kollman ur látogatott-meg ismét egy társasággal, 's néhány hetek óta adja mutatványait. Nem czélunk most itt ezen társaság mi-veinek megítélése; de annyit említenünk kell, hogy a' közönség meglehetősen élénkséggel bizonyítja-be részvételét, és hogy e' társaságot Hörnstein ur és asszony-nak valamint Hüllmer urnak-is megjelenésétől fogva újabb szellem lelkesíti, melly a' mai izlés kívánatinak jobban megfelelelend.“

Zágrábi új színház. A' Mark piarczán építetteti azt Stankovich Kristóf ur, ki a' multkor 30,000 aranyat nyert a' nagy lotteryából. Már az előleges munkákat el-is kezdette.

V. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: Bast-kalap virággal és szalaggal ékesítve; virágos foulard ruha. — Az elegant dának csipejeken most zsebeket-is viselnek; a' schawl kendők erős de könnyű japan-foulard nevű selyemből készítettnek; leginkább azokat kedvelik, mellyeken szegély nincs, de setét színűek, 's törökös rajzolatúak. Rövid ujjak és félkesztyűk nagy divatban vannak. A' ruhákkal hasonló mantillákat fekete csipkével szegik-be.

Szerkezi Róth krepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön Július 18^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Tipu-Sahib tigrisei Londonban. A' macskafajak közt van egy, melly magát a' többtől az által különbözteti-meg, hogy körmeit soha se vonja öszve. A' tigrisfarkas ez (Tiegerwolf, Guépart, felis jubata). I-ső Ferencz francia királynak volt ilyen állatja, mellyet vadászatra tanítottak, 's oda őt közönségesen egyik királyi vadász lovának gerinczén vitte magával. Gessner, ezen királynak kortársa, említést tesz ezen állatról; de azt közönségesen csak mesének hitték, 's noha későbben több keleti utazók, mint Bernier, Tavernier 's t. hasonlókát bizonyítottak a' tigrisfarkasról: még-is a' tudósok figyelmét nem vonta előbb magára, mig Seringapatam megvétele után Tipu-Sahib két illy tigrisfarkast küldött angoly országba.

E' két' állatot két Indus hozá, kiknek amazok, mint a' tanított kutyák, engedelmeskedtek. Windsorba (az angoly király nyári lakására Themse déli partjain) küldettek, 's a' két Indus nagyon kéré, hogy az állatokat kalitkába ne zárják, hanem engedjék őket a' kertben szabadon járni; az Indusok fejüket köték-le, hogy kárt nem teendenek. De III-ik György király nem igen mert a' fertelmes macskáknak hinni, 's parancsolá, hogy azok a' kir. állatsereglet (Menagerie) felvigyázójinak adassanak-által. A' jó Indusok nem válhatának-el mély megindulás nélkül állatjaiktól, mellyeket olly régtől fogva neveltek, ápoltak; azt állították, hogy a' kir. állatsereglet felvigyázóji nem fognak eléggé szeliden bánhatni a' tigrisfarkasokkal, minek az lesz következése, hogy azok ismét elvadulnak.

A' mit előre láttak, valóban meg-is történt; a' két, ugyan azon kalitkába zárt állat rövid időre olly vaddá lön, hogy feléjük se lehetett már közeledni, 's midőn egyik reggel ajtajok roszul volt bezárva, kitörték azon, 's midőn őket ismét vissza akarák hajtani, olly fenegető képet mu-

tatának, hogy senki se mert nekik többé alkalmatlankodni. Most a' király azt parancsolá, hogy lövettessenek agyon. Ezt az Indusok meg tudák, kik éppen hajóra kelni készültek, 's nagyon esedeztek, engedtessek-meg nekik, hogy egykori nevendékeikkel még egyszeri jó móddal próbát tegyenek. Kérésök meghallgattaték, 's ők darab időre Windsorba visszatértek. Midőn az udvar kapuji megnyitattak, az Indusok egyike belépvén, nevénel szállítá a' hozzá közelebb álló egyik tigris. De az állat nem akará többé megismerni régi barátját, 's borzasztó szemeket vetve dörmögött feléje. Az Indus megijedt 's azonnal vissza fordult; de ismét neki bátorodván megivott egy pohár pálinkát, 's társától kísérve ismét az udvarba ment. Mindenik egy hosszú sapkát vitt kezében, mellyel a' tigrisnek fejét szokták befedni, valamint a' sólyomnak-is sapkát tesznek fejére, mi előtt neki a' prédát mutatják. A' tigris-farkas, melly legelső jelét mutatá felborzadásának, még inkább kezd dörmögni, midőn amazok feléje közeledtek, 's mihelyt az előre menő Indus közel jött hozzá, reá rohant, karját megkörmvölve öszve marczanglá: de azon pillanatban, midőn fejét felemelé, reá voná a' másik Indus a' sapkát, 's a' tigris azonnal megemlékezvén régi szokására, hátulsó lábára legugyorodott, 's régi ápolójának, kit az imént dühösen megtámadá, kezét nyalta. — A' másik tigrisnek csak a' sapkát kelle mutatni, midőn ő-is azonnal engedelmeskedett. Erre mind a' két állat ismét vissza viteték kalitkájába; de a' királyi udvar elég kemény szívvvel viselteték az Indusok iránt, kik mind a' mellett, hogy életüket kockáztatták nevendékeik életeiknek megmentésére, ismét elválasztattak tőlek.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Uj égőszer a' gőzkocsik részére. A' gőzkocsiknak mind inkább nagyobbodó száma, már régen érezteté oly égőszernek szükségét, melly az utazókat semmi nemű füsttel ne terhelje. Nem régiben azon szerencsés gondolatra jövének, hogy e' végre ama folyó olajt használják, melly az olajgyárookban, 's más chemikai munkálatokban mellékes, 's nagy mennyiségben gyűjtetik. A' próbálatok (Versuche) igen ked-

vezón sülték-el, 's a' gőzkocsizásnak sokhasznót hajthatnak. A' l e e d s i olajgyárban e' folyó olaja' retorták fűtésére használtatik, 's minden füst vagy bűz nélkül ég-el. Négy pint (gallone) elég egyforma foknyi melegségnek egy egész óráig eltartására; ennek nehezsége nem több 16 fontnál, 's még-is annyi melegséget ad, mint 112 font kőszén. 'S így 8 fontnál mindig 7 fontot lehet nyerni az égőszerből.

III. I N T É Z E T.

Csillagkeresztes dámák rendje. A' felséges austriai uralkodó ház ős időktől fogva birt egy darabkát az Idvezítőnek valódi keresztfájából, mellyet aranyba foglalva Maximilian, és III-dik Ferdinand császárok mindenkor magokkal hordozának. I-ső Leopold azt az özvegy Eleonora császárnénak ajándékozta, mellyet a' fejedelemsasszony kristály és zománcczal ékesített, selyemmel borított csinos ládikában szorgosan őrzött. 1668-ki Febr. 2-án Eleonora császárné szobája felett a' bécsi udvari várban remélettlen tűz támadván a' császárné csak nehezen mentheté-meg életét, 's nem sokára azon szoba, mellyben a' ládika volt, öszve roskadt. Febr. 6-án hosszas keresgélés után a' kormos üszkök közt sértetlenül találtaték-meg amaz arany keresztcske, minek emlékezetére a' császárné ajtatos menetet rendelt 's a' nemes fő rendű asszonyságok számára ezen csillagkeresztes rendet alapítá. Tagjainak kötelessége a' kereszt tisztelése, erkölcsös élet, ajtatos és irgalmi tettek gyakorlása. Kelemen pápa, 's Leopold császár megerősítvén az új rendet, Eleonora császárné 1668-ki Sept. 18-án magát azon rend főmesternéjévé nyilatkoztatá; 's az óta ezen diszczimet mindenkor a' fejedelemsasszony, vagy valamelyik főherczegné viseli. A' tagok száma nincs meghatározva; 1818-ban voltak 819-en. A' rend diszjele: „hosszas kerekded vért (paizs) kék zománccos (émail) kerítéssel, mellynek belsején fekete zománccos kettős sas látszik, rajta pedig barnás fából zöld zománcczal 's arannyal beszegett kereszt nyugszik; e' felett fehér zománccos arany lapon feketén írva olvasható a' rendnek jelszava: „Salus et gloria (idveség 's dicsőség),“ e' felett ismét császári arany korona lebeg. A' rendnek ezen diszjelét fekete

selyem szalagról függvé bal mellen hordozzák a' dámák. Az idvezült tagokért a' bécsi udvari kápolnában Febr. 6-án tartatik az engesztelő áldozat, mellyre a' Bécsben lakó tagok megjelennek. A' rendnek innepei, midőn egyszersmind új tagok választatnak, Május 3-án (kereszt feltalálása) és Sept. 14-én (kereszt felemeltetése napján) tartatnak. Illyenkor osztatnak-ki a' fels. császárné által az oltáron megszentelt diszjelek az ujonnan kinevezett, 's előtte egyenkint letérdelő tagoknak. Illyen inneplés tartaték a' mult Máj. 3-án, midőn honi dámáink közül következő asszonyságok tiszteltettek-meg a' csillagkeresztes renddel: 1) Esterházy Maria herczegné, Chorinsky Fridrik grófné. 2) Odescalchi Cziczelle herczegné, Keglevics Károly gfné. 3) Batthyány Maria Aurora gfné, Thurn-Taxis Fridrik hgfné. 4) Forgács Josepha gfné, Almásyné assz. 5) Forgács Carolina báróné, Beesz báróné. 6) Szent-Iványi Erzsébet báróné, Forgács gfné. 7) Fáy Anna gfné, özv. Péchy gfné. 8) Khuen-Balássy Maria gfné, Viczay Kár. gfné. 9) Erdődy Ágota gfné, Széchényi János gfné. 10) Wambold Maria báróné, Elcz Jakab gfné. 11) Plettenberg-Mietingen Maria gfné, if. Esterházy Miklós gfné. 12) Esterházy Maria gfné, Breuner Ágostongfné. 13) Niczky Maria Ludovika Christina gfné, Kolowrat gfné. 14) Erdődy Francisca gfné, Skrbensky báróné. 15) Jöchlinger Carolina báróné, özv. Pálffy Leopold gfné. 16) Haller Cziczelle gfné, Esterházy Dénes gfné. 17) Eötvös Júlia báróné, Viereg gfné. 18) Bossányi Anna, Nyáry gfné.

IV. HAZAI HIRLELŐ.

Békési lófuttatás. — Békés m. városának miveltebb rendű lakosai átlátván azon hasznot, melly a' már rendessé vált pesti lóversenyből háramlik a' lótenyésztésre — melly hasznot azonban, úgy látszik, leginkább csak a' vidékiek érzik, — eltökéllék magokban, hogy ezen nemes intézetnek ők-is némi jelét adják — mellynek ezéljában mindazáltal egyedül a' parasztok részesüljenek. — E' végre a' mondott urak közül többen öszve állván, az egybe gyült pénzsommát négy részre osztották; a' verseny f. h. 7-ére vala határozva, melly napon már mindjárt délután számtalan nép tódult-ki a' városból, 's a' mezőt majdan ellepte; — a' pálya terjedése vala 1500 lépés, mellyet a' versengők több ízben futottak-meg. — Első nyertes 4, második 3, harmadik 2, 's negyedik 1 ezüst tallérral jutalmaz-

taték-meg. — Az egész innepet a' nyerteseknek a' főtt gulyáshuson jó ízű falatozásai, 's a' Székesen Bachustól mostoha kézzel adott szőlő nedvvel tölt poharak hörpölése, mellyeket Euterpnek fekete fijai czimbalmok zugása mellett hajtogattak-fel, szakasztá félbe, — 's mindenki azon itélettel hagyá-el e' helyet, hogy habár nem-is olly rendesen ment véghez az egész verseny, mint annak rendszabásai megkívánák, — de még-is azon reményt nyujtani látszaték, hogy jövődre-is folytattatván ezen jeles intézet, képesek lennének idővel annak sikerét 's hasznát tapasztalni. * K...k y I.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Júl. 11-én a' nemzeti színész társaság Kisfaludy Károly Csaldások című vigjátékát adá. Somogyi ur (Elemir gróf) akadozó beszédével, 's finomtalan állásmódjával éppen nem elégiteki. Telepi ur (Kényesi báró) fürge elevenséggel adta szerepét, 's tapsoltatott. Váradi ur (Elek) ugy látszik nem nagy színészi gyakorlottsággal bir még; az udvariság ugy hozta volna magával, hogy a' megérkezett gróf előtt sapkáját azonnal levette volna; a' társaságos körbe, mi után polgári ruhába öltözött, ha sapkával, hanem kalappal ment volna 's a' t. Egyébiránt, ha szép természetvel élénkebb beszédmódot párosítand, kedvező jövődöt várhat pályáján. Kántorné (Lina) és Pályné (Vilma) asszonyok ujabban bizonyíták szorgalmokat, Szentpéterné assz. (Lutza) neki kedvező 's tapsot nyert személyt játszott. Bartha ur (Mokány) igen természetesen adá a' falusi miveletlen gazdát. E' szerepében helyén volt az erősebb hangú beszéd-is. Kisfaludy ezen személynek szájába sok csipős szavakat adott, de általa egyszersmind a' fentebbi miveltség iránt bizonyos hidegséget-is akart személyesíteni, mi által azt nevetségessé kívánta tenni. Már valljon a' számos nyers kifejezések jutalmaztattak-e a' karzatokról éljen kiáltásokkal és tapsolásokkal, vagy azoknak természeti előadatása, — ezt fürkészni nem akarjuk; de az igaz, hogy a' gyakor és idétlen lármák a' műveltségnek finomabb körében, millyennek a' játékszinben helyén kellene lenni, nagyon botránkozók, 's minden finomabb érzésüt kedvetlenséggel töltik-el. — A' játék főszemélye és valódi koronája ismét Megyeri ur (Lombai) volt. Fürge játéka, mimelő jeles tehetsége, humorisztikai mozgásai, és etlalált declamatioja, a' tulságon felül nem csapongó tisztes viselete őt valóban első művészek rendjébe, és méltóvá teszük az első rendű színházakban felléphetésre. Ki már harmadszori fellépésében, más meg más caractereket illy jelesen tud előadni, valóban méltó a' kitüntetésre. — Az inasokat adó urak szemők előtt tartásák, hogy uraik és gazdasszonyaik előtt csendes hangon, illendőséggel, 's nem hetykén tartoznak beszélleni. — Hallgatók sokkal többen voltak, mint multkor, 's örömmel láttuk, hogy

a' felsőbb rendűek ma már több páholyokat foglaltak-el. — A' darab különben igen mulatott, 's végén Bartha és Megyeri urak kihivattak. A' szép izlésű írásmód nagyon jól esett a' figyelmes fülnek. — Júl. 13-án a' Halottra bló adatott igen kedvezőleg. — Júl. 14-én a' l-Catalánit Pály Elek fordítása szerint játszották, 's úgy látszék, hogy az előadással átaljában véve a' közönség meg vala elégedve. Különösen tetszettek Telepi ur (poéta), Bartha ur (ujságíró), Somogyiné assz. (kávésné), Szentpéterné assz. (Gutsmuthné), Pály ur (Vig) Megyeri ur (Rummelpuff). Az utóbbi ismét olly jelesen játszott, hogy ezen előadásban ő érdemlé a' koszorút. Azon egy pár ének felől, melly előfordult, ugy a' gyenge muzsikáról-is csak annyit említünk, hogy azok kielégítők nem lehettek. Pály urnak ugy látszott rekedt volt kevéssé szava; Balogh ur pedig (Klausz) nem nagy éneklő tehetséget mutatott. A' chorus csekély számra terjedt; 's ha ezen első énekbeli próbákról ítélni szabad, ugy ohajtanók, hogy bár ezen nemzeti színészeink hagynának béket az énekes játéknak, mig tökéletesebb dalosaik leendenek. Játék végén Pály és Megyeri urak kitapsoltattak. — Örömmel tapasztaltuk a' nézők sokaságát; a' többi megtelt helyeken kívül az 1-ső 's 2-dik emeletű páholyok többnyire el voltak foglalva. Sz. k. Buda városanak szép hazafiságát, ugy látszik, a' budapesti magyar közönség-is igyekszik pártfogolni. Valóban nagy köszönettel ismerjük-el, hogy országunk fő városának ns tanátsa, mi után mind a' város utszájának magyar neveit feliratta, a' magyar tudós társaság tőkepénzét 2000 pengő forinttal szaporította, most ezen magyar színészi társaságot hazafiúi pártfogása alá vevén azt nagy lelkién gyámolítani törekszik, melly szép példa most, midőn a' honosok keblében kedves nyelvünk kitüntetéséért hév láng lobog, kedves jövődőt vonhat maga után a' nemzeti színészetre-is.

Szegeden Jul. 6-kán adattak színészeink által minden csók egy arany (vig) és egy szerencsétlennek estvéli órája (erzékeny) I felvonású darabok. Az első, mint az időszellemével meg nem egyező semmi érdekű nevetséges játék, érdemetlen, hogy egy estvéli órát nézésére az ember feláldozzon. — A' másodiknak erkölcsi tartalma, csinos szerkezete, derekas előadás által érdekesebbé varázsolattott. Bider falusi prédikátor (Szóke), ki Klermonttól (Szaplóczay) egykor érdemetlenül üldöztetett, most midőn szerencsétlenségének lesújtó ereje által, a' rénynek útjára vissza hozatott, Bider a' helyett, hogy egykori üldözéseit megbosszúlná, őt pártfogó gondviselésébe veszi, szállás adással, 's más jótéteményeivel árasztván-el a' szerencsétlent, végre 10 évekig szerzett, 's leányának (Szaplóczayné) szánt vagyonát-is érette nagy készséggel feláldozta! A' darabhoz illő indulatok kifejezése kevés erőletéssel párosultak; egyebiránt az egész tetszőleg vivotott ki. — Júl. 7-én Az egész világ előtt ismeretes babonás énekes játék Csőr-

gő Sapka nevezet alatt játszattott. — Ebben a' havasalföldi herczeg szerepét Király méltósággal párosult bájjal adá. — De Sofránónak személyét Latabár nem hogy jól nem adta, hanem valóban az egészre sűrű homályt borita. Nagy vigyázatlansága, fris beszéde, a' kifejezések gyakori elmaradása, és hogy igazán megmondjam, fiatal gondtalansága éppen nem ajálták Sofránónkat, kit egyébiránt is alkalmasint az énekek következtetésében érdemesítették e' fő szerepre. Zenomidát Széppataký Joh. hidegen fogta-fel. Az előfordult énekek türethetően végeztek. Szaploneczay mint Mandolino halász, a' czimszerep előadója, vig bohózatival egyesült szakmányát kihívást aratólag személyesíté. Szaploneczayné a' csatska halászfeleségnek adván személyét helyben hagyást nyert. — Kilényi mint igazgató dicséretet érdemel, hogy csekélyebb érdekű szerepeket felvállalni nem átall. — Ellenben méltán boszankodék a' közönség azon csintalan, lármát kedvelő, és a' csendeséget háborgató jelenlevőkre, kik vagy semmi okért, vagy éppen akkor, midőn legkevesbbé kellene, szilaj botjaik kopogásával, a' csinoságnak szabályait sértegetik, csalhatlanul bebizonyítván, milly hiányos legyen nevelésök! A' magyar az érdemnek adja-meg méltó jutalmát csinosan, de divatkint csupa szokásból érdemetlenül ne vesztegesse azt, mond egy jeles hazai író! — Mai nap (Júl. 8.) Nagy István külön hasznára előf. felfüg. adatott az oroszán és vig pinczemeszter mulatságos vitézi játék 3 felv. Az öreg Alcuin gróft megindulásig művészileg adá Farkas. Gideont, ennek fíját pedig Szakátsy indulatai hevültében, atyjához vonzó szeretetének kifejezésiben, és szerelmes andalgásaiban művészi tökélyel tükrözé. És valóban Szegeden ennyire nem ragyoga még művészi tehetsége, fiatalága pedig jövőre még nagyobb reménnyel kecsegtet. A' vig pincze mestert Nagy ábrázolá; milly tökéletesen, — — kezeskedik a' Nagy név!! — Egy oroszán-is diszesíté ez estveli mutatványt, szép természetiséggel készülve. — Befejezé az egészet a' magyar gyász néma képzetben — 1-ső szakaszban látni lehete a' napnak vérszint lövelő sugárokkal párosult keltét, melly a' Magyaroknak szomorú estvét jövődölgete, és az egész szinpadot vérszin fénybe boritá. 2-dik szakban láttuk a' magyaroknak elszánt viadalját a' Törökökkel — 3-ik szakban szemléltük, mikép 2-ik Lajos királyunk Csele patakát lovával által ugratni akarván szerencsétlenül a' vízben találá-fel halalát. — A' magyar szivek megindulasától és illetődésétől származott csend kíséré az egészet, szomorú hangzattól kalauzolva. — Játékszin tömve.

Tavaszy.

Kolosváratt Jún. 29-én a' kassai dal és színészi társaság „a' mézes pogácsás Rózát, vagy a' frankfurti vásárt 1297-ben adta elő. (Néző játék 5 felv. szerzé Birch-Pfeiffer Sarolta, fordítá TT. Deáky Fülöp Sámuel). — A' játék az előkornak érdekes történetét vére tárgyul, s az igyekezet jól megfelelt a' célzásnak.

— Adolf német császár (Udvarhelyi ur) jó szíve mellett álnok barátját Nolingeni Günthert (Egresi ur) gyarlóságig szereti. Benne helyezett nagy bizodalmat az ó kor gyermeke Alessandro (Szilágyi ur) némellykor kissé meggyengíti ugyan, de barátjának színlése ismét elnémitja az öregnek szavát. Udvarhelyi ur helybehagyással vitte szerepét. — A' csalárd Günther használván fejedelme kegyét, előbb Thuringiától, utóbb életétől kívánja Adolfot megfosztani ellopván az oklevelet. Ez kitudódik, 's tömlöcz lesz díjja a' fekete lelkűnek. Egresi szerepe iránt azt jegyezzük-meg, a' mi az egész dolgot elhatározá, hogy a' közönségtől jól láttatva kell az oklevelet ellopni; de ez az említett előadásban olly módon történt, hogy a' figyelmes néző-is alig vehette észre. — Egresi ur máskor cseréljefel szerepét Hetényi ural, ugy nem jövend olly ellentiségbe, mint most; mert az öreg Antoniön történt méltatlanságot hogy tette volna a' nagyon fiatal Günther az előtt több esztendővel? Egyéb iránt jól játszott, csak hogy most nem volt a' maga álláspontján. Szerdahelyi ur (Schelm) jól ugyan, de ő sem a' szokott szerepét vitte. Alessandro orvos és csillagjós, az előidőnek tapasztalt bajnoka meghatólag játszá személyét. Az igazsághoz hiv ragaszkodása felboszantja ugyan császárját, de ő azért bátran szól, mig a' fényes korona tekintete elhallgattatja. (Végz. köv.)

Javitás. A' Honművész 27-ik száma 219, lapjának 27-ik vonalán ezen szók után: „Unatkozást okozólág vivé —“ kimaradt: Farkas ur.

N é m e t J á t é k s z i n .

Wild ur vendégjátéka Pesten. Júl. 12-én Wild ur a' fehér asszony című daljátékban lépett-fel mint György haditiszt. A' többi személyek a' régiiek voltak. Nézők elég számosan valának, 's bár gyakran tapsoltak, de még-is valamely hidegség mutatkozott, noha az előadás jó renddel ment végbe. — Júl. 14-én Don Jouan-ban; 15-én a' menyasszony (Braut, la Fiancée) című daljátékban lépe-fel, melly utóbbi Wild ur különös javára adaték.

N. Szebenben a' mult hónap 13-án halt-meg egy fiatal 's igen jeles színészné Kreibig szül. Minarzik asszony az igen szoros fűzés következtetésében. Még 10-én a' különös javára adatott darabban igen derekasan játszott, 's a' sok tapsolások mindig nagyobb erőtetésére buzdíták őt. Hihető ez és a' fűzés okozhatá a' játék után következett roszul létét, 's az ezt következő velőgyulladását, melly halálával végződék. Sieb. Bote.

Kassán a' német színjátzóok tagjai közt a' már említettekön kívül még ezek neveztetnek a' Szeml. 2-ik számában: „Wagner leány-asszony — Meisenbach, Besold, Weeg, Theimer urak.

VI. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké: Zöld csíkos Cote-palíe ruha; tülle-anglais chemisette, valenczi csipkével szegett kettős gallér; krepp-el bélelt, gaze-szalaggal ékesített gross-de-naples-kalap. — Párisiaké: Fekete fátyolos gross-de-naples-kalap; himzett musselinból, 's bélelt felső köntös.

Szerkezi Róth krepp Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzója 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap Július 21^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Remegő kőszikla. Francia országnak Tarn megyéjében Castres városa mellett van ezen remegő szikladarab, melly mintegy 360 koczka lábnyi tömeget tesz; rendetlen formája hasonlít valamelly felül laposra nyomott 's csucsára állított tojáshoz. A' sziklatuskó egy domb lejtőjén álló kőszirtnek szélén nyugszik; nehezsége 60,000 mázsára becsültetik. Bár milly tetemesnek tetszik-is ezen tömeg, még-is elegendő az embernek egyszerű ereje arra, hogy azon kősziklát remegő mozgásba hozza, melly ha megindittatik, igen észrevehetőleg hat-hétszer ismételtetik. Sejditik az emberek, hogy ezen remegő szikla, mellyhez hasonló, de nem illy nagy, e' vidéken több-is található, ama másikkra, melly neki alapul szolgál, sulyegyenesen mesterséggel állítottatott, hogy talán a' régi Gallusok vagy Druidák oltárjául szolgáljon.

1832-ki meteorok. A' mult esztendőnek November 12—13-ki éjszakáján Európának különféle részeiben világitó meteorokat (levegői tüzeket) vettek észre, mellyeket teljes kifejlésökben reggeli három órától fogva hatig lehet látni — 's így olyankor, midőn fájdalom! legkevesebb tudományos észrevételeket lehet várni, minthogy azok, kik illyeseket tehettek volna, közönségesen még nincsenek ébren. De minthogy ezen meteorok messze földre ellátszotak, még-is eléggé sok emberek látták, 's nem lesz hasztalan, ha a' különböző vallomásokat itt egybe hasonlítjuk.

Három pattantyús 's a' genfi bérseregéből egy strázsamester éjfél táján valamelly villámhoz hasonló fényt látott a' felhők megett. Mintegy két fertály háromra az ég kitisztult, 's most több óráig szinte egész reggelig valami rakéta formákat láttak különböző helyekről felkelni, mellyek magok után egyenes vagy kanyargós tűzfoszlányt (Feuerstreif) huztak, melly eleinte veres, azután zöld vagy kék,

majd végtére sárga lön. Egy illy tűzfosztlány tiz, tizenöt minutumig tartott 's akkor elaludt; többeket-is lehetett egyszerre látni különböző irányzatokban; legkevesebb volt a' láthatár délnyugoti részén. Semmi dörgés vagy más zörej nem követé őket. Hajnal hasadta felé 4—6 óra közt ezen tüzek már ritkábban láttattak, dé fényök erősebb lön. Ugyan azon városnak egyéb lakosai az előbbi közleményhez még azt toldák, hogy az említett rakéták némellyikének előcsúcsa fénylőbb világú volt, melly végre több részekre szétlővelődött. A' rakéták nem hullának egészen a' földig, hanem a' levegőben szét pattanni 's elaludni látszottak.

Waadtlande-ban (svajtz orsz.) Aubonne város plébánusa, ki reggeli 3 órakor kelt-fel, kevés perczek alatt számos csillagfutást (Sternschnuppe) vön észre. Midőn ismét szobájába vissza tért, mintegy fáklya világoságú fényt látott kétszer elfutni ablaka mellett. Midőn reggeli 4 órakor gyalog menne Allamanba, egymás után több tüzes golyóbisokat látott, mellyek magosra emelkedének, 's lassankint rakéta formájú fénycsomót löveltek magokból, mig a' golyóbis elaludván csak a' tűzfosztlány maradt-meg, melly mindig gyengébb leve, 's végre valamely világos felhőben tűnt-el. Ezen golyóbisokon kívül minden felé látott csillagfutásokat. Az ég tiszta, és holdvilág volt. Három golyóbisok közül legnagyobb almlétkodást gerjesztett dél felé az egyiknek különös fénye és tartóságának huzamósága; világa vernyeges volt 's általmérője (Durchmesser) majd a' holdéhoz hasonlított. Más-fél minutumig vala látható. A' lángcsomó, mellyet fel felé lövelt-ki, 's melly vele együtt felemelkedék, azonkép szélesbült, valamint fénye fogyott, 's végre halavány felhővé változott. Ekkor reggeli 5 óra felé járt az idő. Fél órányira onnan Allamanban-is látták ugyan azon golyóbist, hol akkor vizsgálák őt, midőn már mintegy 45 foknyira (gradus) emelkedék.

Hasonló vizsgálatok tétettek Genf környékének különféle pontjain Volandes, Chenes-Thonex, Cougny, Vesenez, és Coligni helységeken. Majd mindenütt rögtöni 's igen erős világoságot, különféle színű fényeket, kigyózdzó sugárcsomókat, de fényes golyóbisokat se láttak.

(Folytatás következik.)

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Tallér-óra. Dorer ur Bécsben egy már ama régen felfogott gondolatját létesíté, t. i. hogy egy ezüst tallérba (ezüst két forintosba) zsebóráát készítsen. A' feladás valóban nehéz vala, mellyet ő jelesen 's igen elmésen fejtett meg. A' két oldali bélyegzetek (Gepräge) 's körülírások valamint egyebeken, ugy ezeken-is láthatók. Az órákat 's minutumokat oldalán láthatni, és pedig a' rajzolásnak igen megfelelő módon. A' készítő urnak szerencséje volt művének első példányát ő felségének benyujthatni. Egy másik példány Pesten a' nemzeti museumban találtatik.

Kocsi-melegítés. Laignel ur Párisban egy eszközt talált fel, mellyel a' kocsi belsejét megmelegíti. A' készitmény egy lapos réz csőből áll, melly valamely olaj lámpa által fűtetik. A' cső, vagy-is a' kocsi-melegítő a' kocsi pallóján találtatik, a' lámpa ez alatt, és a' kocsival éppen semmi egybeköttetésben nincs. A' melegítés meg lehetősébeséggel 's egyformasággal megy végbe. 18 órára 5—6 unczia (két lat) kell, 's a' mérséklet soha sincs 33 fok alatt. E' készitményt a' mult télen már-is több gyorskocsi-tulajdonosok, utasaiknak nem kis meglegedésökre, elfogadták.

III. L I T T E R A T U R A.

T h a l i a, eredeti szindarabok gyűjteménye Kovács Pál által, Pesten 1833. if. Kilián György tulajdona. — Ezen igen csinos nyomtatásban megjelent játékszini gyűjtemeny I felvonású négy darabot foglal magában u. m. „Kettőnek a' leánya (vigjáték), — a' zsvány (szinjjáték), — az éjjeli vendég (szomorújáték) — a' széplelkű (vigjáték)“ Szerzőjök magyar zsebkönyveinkben már több rendbeli csinos munkájival, különösen pedig a' nálunk még igen ritka humoristikai elbeszélésekkel tünteté-ki magát. Ezen ujonnan választott pályájának eredeti gyümölcssei annyival kedvesebbek lehetnek tehát, mint-hogy a' magyar dramaturgiai litteraturában eredeti újabb daraboknak hijányát mélyen érezzük. Az érintett szerző ur nem közönséges írásmódot választott. A' 3-dik darab jambusokkal vegyes folyó beszédben van írva. Ez és a' 4-dik darab alkalmasint legkedvezőbb elfogadást, 's nemzeti színészeinknek jó előadásuk által kétszeres érdeket nyerenek.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

U t s z á k ö n t ö z t e t é s e. Dicséretökre válhat a' pesti kalmároknek, hogy tavál óta folytatják ama hasznos intézetöket, mellynél

fogva külön fogadott embereik által, kiket hónaponként fizetnek, a nyári száraz napokban nem csak kétszer napjában öntöztetik boltjaik elejét, hanem azonkívül tisztára-is separtetik, melly utóbbi munkát a' mult őszi és télen-is megtették. Por nyelés nélkül és tisztán lehet már most mindenkor járni a' váczi, kigyó, úri és hid utszán, hol a' számos boltosok könnyen győzik az egész utszának felloccsoltatását és separtetését.

Buda i r u d a s f ö r d ő. Ezen jótévő intézet érdekesebbé tette mult esztendőben az által, hogy az épület csinosabb alakúvá 's egy emeletre felépíttetett; az egyes fürdők szobáji tiszta bútorokkal 's készülékekkel elláttattak; az udvar nagy négszegű kövekkel kirakva most szép virágcsoportokkal ékeskedik. A' fürdő melletti dunapart feltöltetvén magas fal által védetik most a' zajgó hullámok ellen, 's a' parton mind kocsi, mind emberek bátran járhatnak, holott ezen ut az előtt járhatlan volt. Az említett kőfal egészen a' sáros fürdőig terjed. Buda városa már több tettekkel bizonyítá-be a' magyar nyelv ki-tüntetésére irányzott buzgóságát; itt-is jelét adá ezen lelkes hevének, midőn a' nevezett épület homlokára csupán magyarul **R u d a s f ö r d ő** szókat íratott. Hogy pedig a' vendégeknek több multságot szerezzen, a' fürdő ház előtt volt rendetlen tért kiegyengette, 's hársfákkal beültetvén csinos sétatellyé változtatta. Ezen szabad helynek **N á d o r t e r e** nevet adott.

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

K o l o s v á r a t t J ú n. 29-én. (Végzet.)

Friedman-t (Hetényi), mint igazságért lángoló lovagot, álnokság felfedezőjét, 's végre még szép tettének-is szinte áldozatját különféle indulatok ingatják; de ő csak a' becsületért, királya megtartásáért lángol még a' méltatlanság között-is. Hetényi se állott itt a' maga helyén; azonban tetszést nyert, mit a' szerep érdeke-is elősegite. — **J a n c s ó u r** a' színészet agg bajnoka, ki a' játékszinre újra fellépe, Nollingen fegyvermesterét adá. Szerepébe egészen általhelyezé magát, 's méltó taps követé minden mozdulatit. Ő úgy játszott, hogy agg korát egészen 'elfelejteté velünk. Bandini Antonio (**S z e n t p é t e r i u r**) előbb természet buvárja, utóbb sólyomárosnak nagy lelke nyugalmasan viselé nagy méltatlanságát; de csekély állapotjában-is szent igazsága, ártatlansága boszú állásra ingerli: azonban a' sors jó alkalmat nyujtván reá méltán boszúlja-meg Günthert, mint boldogsága eltipróját. Midőn Antonio szerepében a' hála, kiállott szenvedések, boszúra fenekedés külön külön érzései gerjedének, ezeket Szentpéteri úgy eltalálta, hogy legméltóbb helybe hagyást nyerne. Nem csak ezen, hanem más nagyobb szerepéből-is ítélve, mint Rafaelában Abdallah, méltán megadjuk azt Szentpéterinek, hogy ő második Garrick hazánkban, mire elég bizonyítványink vannak. — Rózát, mint mézes pogácsás leánykát **D é r y**

né assz. e' köz kedveségű színészné játszá, és szerepe méltóságát 's megható erejét egészen felfogá. Ó minden szerepében hiv utánazója a' természetnek, a' mit itt-is bebizonyíta. Anyja megmentésén érzett aggodalma, hogy pogácsáját bár eladhatná, édes halává és szerelemmé válik a' nemes lelkű és szép Friedman iránt. Azon vágy, hogy neki szolgálhasson, 's őtet megmenthesse, neki bátorítják a' szelid érzelmű leánykát, hogy császára elejébe adja kérelmét. Milly meghatólag adá azon édes örömet, midőn megtudja, hogy szerettetik! Lelkes asszony, Thalia felszenteltjel! fud pályádat bátran, és iktass sokakat templomának legszentebb helyébe!

S z e n d á r.

Budán Júl. 16-án a' hamis pénzverők című néző játékot adták kedvező szorgalommal. Megyeri ur (Mukk) Bartha ur (Olaf), Kántorné assz. (Ludmilla) különös tetszést nyertek, de a' mostani időkor szellemével nem egyező szindarab a' szép számú gyülekezetet nem igen mulatá. — Júl. 18-án a' Tudalékos (Vielwisser) vigjáték adaték. Megyeri ur a' czimszerepben remekül játszott.

Rév-Komáromból. Sz. Iván hava 26-án láttam előadatni itt keresztül utaztomban a' Dunán tuli színészi társaságtól Tüpferek remek vigjátékát a' nagy világ tónusa vagy a' korhely pajtások a' Győr-Dunai szigetben felállított arena játékszínben, mellynek homlok felirása, már messziről fehérlett előmbe. — A' nézők szép számmal jelentek-meg, bár a' láthatár déli részén feltornyosodó fellegek nehéz időt gyanítottak-is. — Áldás az illy szép lelkű hazafiakra, kiket hazai nyelvünk iránt buzgó szeretetből, a' szépnek, jónak pártolásától az elemek el nem rémithetnek. — Világosvári fővadász szerepét Komlósy ur meglehetősen vivé, kinek azonban bozontos (zottig), kopasz, szemet sértő parókája helyett nappalra legalább csinosabbat választani, és szerepét nem tudva a' sugóra nem annyira támaszkodni ajánlanánk; a' vidor, elméncz Paulina személyének Komlósiné assz. tökéletesen, Tóth ur az indulatos vári majornak, ki idélen közbe szőtt hevenyészete által, mellyel a' szerzőnek gondolatit elidomtalanítá, nem kielégítőleg feleltek-meg. Az epedő Luisa szerepében Lendvainé assz. csinos öltözetével gyönyörködtetett. — Hubenai ur az elkorcsosodott Károly személyében egyhangú szóéjtésével, és haszontalan indulatoskodásával untatott. — Földvári ur Sportula, és Nagy ur Mixlex korhelyeknek tökéletesen, Marosi ur Szalonnási személyének türhetőleg feleltek-meg. Farkas ur Miklós inas szerepében, vékony hangjával, szüntelen a' sugóra nézésével, a' 2-dik felvonásban idélen ugrálásaival annyira elbájolt, hogy magamat a' policinelök deszka-épületében képzelém lenni, és undorodva félre fordulék. — A' játékot Zrinyi hős halála néma ábrázolatnak Fántsi ur által elrendelve (mint a' czédula mutatató) kelle vala berekeszteni, mit azonban a' viharok szárnyain megérkezett erős zivatar, és

szakadatlan villámlások között lehulló nagy esősepek gátlának, és a' szép érzésű nézőket szétverék; — az egészből nem láthatánk egyebet léczekből öszve szegzett Éljenek-nél, valami szesz lángtól világítva. — Ezzel a' színészek hálájokat akarák a' nézők iránt bizonyítani, kikkel én-is, hogy illy szép lelkű hazafiak sokáig éljenek!!! kívánni meg nem szünök. — G. J.

Szegeden Júl. 9-én a' nemzeti színész társaság által előadattak I-ször Három apa egyszerre. 2-or A' Feledékenyek. Tartalmának csekélysege végett az első unatkozást okozott. — De a' másodikban mulatságos estvéli időtöltést találtunk. Szélesi nyugalmazott órnagy (Nagy) és Zavari nyugalmazott kapitány, (Szöke) ennek károly fija (Szakátsy) amannak Júlia leánya, (Széppataký Joh.) viszik az egésznek erőltetés nélkül folyó mulatságos tartalmát. Az egésszel tökéletesen megelégedtünk, mit a' játzók szép előadásának-is köszöntünk. — Júl. 11-ki estvén láttuk T. Miskolczy István Csanád vármegye tisztt. Tábla-Birájától, és Szeged becsületbeli Al-Jegyzőjétől szerzett, egészen új, még sehol nem adott, kéziratban levő eredeti vitézi szomorú játékot 3 szakaszban ezen czim alatt: A' Tatárok Csongrádnál. Mivel a' Honművész tisztelt szerkező hivatala az új darabok ismertetésével kedveskedést legszebb kötelességei egyikének ismeri, ime e' jelen darabnak édes hazánk történeteiből fejlendező tartalma: „A' Tatárok pusztító tábora záporokint önti-el hazánkat, Sajó mellett a' magyar hadierőt semmivé teszi, a' Magyarnak veszedelem, és búval töltött pohara itt telik-meg, pusztaság mindenütt, mindenfelől; a' szép várak, kies tájékok, kellemes városok romjaik között düledezve hevernek; mély csend övedzi az ország láthatárát. — A' Tatárok eme kalandozásai 's pusztításai alatt magyar hazánkban, Okadár egyik tatár vezér (Király) Chámontalvezérétől (Kiss) segítettve megjelen Csongrád várának kapuji alatt. — Ezen várnak ura Etefy Elek megyés ispán (Szakátsy) volt, ki kevéssel ez előtt Pestről a' harcznak dühétől menten, szeretett Jelenka hitvese (Széppataký Joh.) és Emelka (Szaplóczayné) testvér hugának ölelő karjai közé nagy örömökre megérkezett. — Chúpor Abris Tapé földes ura (Farkas) vala azon szerencse elvlasztott kedvencze, ki Emelka szívének birásával kecsegtetheté magát. — De a' Tatárokhoz álló kun Csengely, Csobán fija (Szaplóczay)-is égett a' szép Emelka kezeiért, ámbár ezen indulatait a' vad gondolkozású Majsa (Kilényi) minden lehető módon gyengíteni iparkodott, őt atyjának a' Magyarokra vészt lehelő parancsai bételjesítésére szüntelen emlékeztetvén, az atyai átoknak félelme alatt. — Elszánt magyar méltósággal, és rendithetlen bátorsággal Posa Kalán nemzetségéből származó Zeer (most Pusztaszer) urának (Sárosy) és Botka csongrádi várnagnak (Nagy) segítségétől párosult erővel ront-ki Elek, a' Tatárok és Kunoknak egyesült erejére, és halált szóró kardja dia-

dalmat szerze a' rettegni nem tudó Csongrádnak. — Chúport-is Emelka láthatása, és a' köz veszély gyengíthetésének reménye buzdítá arra, hogy Csongrádba megjelenjen. Csendes erdők adának az utazásaiban elfáradt hősnek nyugalmat, de Maisa boszút lehelő lépése véletlenül itt-is feltalálja őt; kardot ránt ellene, de szerencsétlenül, mert Chúpor által a' halál országába küldetik; megjelen Csengely-is, ki midőn Chúport barátságáról bizonyossá tenné, idvezlé azon angyalt ő általa, kit neki a' sors birni nem engede, 's végre őtet biztos utakon titkon a' várba vezérelte. De a' boldogító viszonzlásnak öröme egy napnak szűk körébe vala szorítva, mert újabb erővel ront a' Tatár a' várra. Etefy, Chúpor a' halál karjaiba dőlnek. Jelenkát és Emelkát, kiket mint a' vár csillagait megmenteni szándékoztak a' Kunok, a' Tisza hullámi önkényes beléugrásuk után elnyelték Csengelynek minden akadályoztatni ohajtó készsége mellett, ki kétségbe eső indulattal hasonlóúl Emelkája után rohan a' ragadó hullámokba. Végre Botkát oldozza-fel a' tatár fegyver földi életétől; és így a' pusztá vár fogadja-el a' Tatórok uraságát. — — A' darab ugy vivotott-ki, mint csak kívánni szabad, egy uj, még soha sem adatott játékban. Dicséretökre legyen tehát mondva színészeinknek, hogy annyit tettek, mennyit tenni tehetségökben álla. — Szívemelő vala egy remetének (kit Szóke szép alázattal tükröze) a' Magyarok Istenéhez bocsátott buzgó imádsága, mellyben segítségért könyörgött, és a' Csongrádiakat a' kétes harcra buzdítá. A' egész igen magos és szép magyarsággal (mellyen azon időben alig ha beszéltek) vagon szerkezve, és talán éppen innen, ugy hosszas terjedtségéből kell magyarázni, miért a' legszomorúbb jeletetek, p. o. Maisa, Jelenka, Emelka, Csengely 's a' t. halála a' számos közönségnek egy részétől nevetéssel fogadtatott, melly-is unalmát holmi németül, ráczul kevert beszédekkel oszlatá, másoknak nem kevés boszúságára! — Végre néma képzetben tükröztették a' közveszélyben elholtaknak égi fényben történt ismétli találkozásuk, és rémképe a' győztes Tatórok által elkövetett kegyetlenségeknek, 's öldökléseknek. — — Egy időre barátom jószágára kirándulván ohajtanám, ha ezen játékszini tudósítások egy lelkes hazafitól folytattatnának!

Tavaszy Ferencz.

N é m e t J á t é k s z i n.

Grohmann ur vendégjátéka Pesten. — Júl. 11-én Grohm. ur a' két Klingsberg czimű vig játékban lépe-fel szokott kedvező sikerrel; nézők nem sokan voltak. — Júl. 13-án Grohm. ur külön javára legelőször adaték „az öreg hegyi lakos vagy az Assassinák fejedelme“ 4 felvonású néző játék Stegmaier Károlytól. Ezen darabnak több fő tettei vannak, 's mind a' mellett semmi különös érdekléssel nem diszlik, kivévén, hogy a' játéknak fő személye Bibar (Grohmann ur) az Assassinák (török felekezet Ázsiában, melly rablást 's orozva gyilkolást üzött) fejedelme több nemes lelkű-

séget mutat. Így a' 2-dik felvonásban a' kereszties vitézek táborából elrablott **Blanka** kisasszonyt (**Grillné assz.**), kit szenvedélyesen szeret, más négy keresztény asszonnal együtt szabadon vissza bocsát, miután a' hozzá jött követek egyike **Severy** (**Gerlach ur**), ki **Bibarnak** egykor életét menté, ön példáját mondván-el, őtet indulatjának nemes meggyőzésére ösztönözi. A' 3-dik felvonásban **Bibar IX-dik Károly** francia király (**Simeon ur**) életét menti-meg, midőn az egyiptomi szultán (**Höfer ur**) által bérlett gyilkos örmény (**Fischer ur**) a' királyra emelné törét. A' 4-dik felvonásban, mi után a' kereszties vitézek megverettetnek, **Bibar** kíséri-el a' királyt kevés embereivel a' királyné (**Deny assz.**) karjai közé; 's ekkor ő látszik eszköze lenni, hogy a' király **Blankának** birásával örökre boldogítja **Severyt**. — **Grohm. ur** szép tüzzel adá szerepét 's többszöri tapssal jutalmazva játék végén köszönetet 's bucsút monda; mivel ez estve utóljára lépett a' pesti szinpadra. Néző kevés.

Just ur vendégjátéka **Pesten**. Júl. 16-án lépett-fel először ismeretes új vendégünk a' mesteremberek innepében mint kőmives pallér, és **Zedlitznek ur** és rabszolga című 2 felvonású játékában mint **Said** szerecsen. A' jeles tehetségéről már ismert művészt a' nem igen számosan egybe gyülekezett hallgatók érdemlett tapsokkal jutalmazzák.

Wild ur vendégjátéka **Pesten**. Júl. 17-én ismét **Bellini**nek a' **Montagu**iak és **Capulet**ek című kellemes operája adatott, mellynek 2-dik felvonásában **Wild ur**, hogy azt érdekesebbé tegye, ugyan azon szerzőnek egy közbe tett (ingelegt) áriáját éneklé. Tapsolások és finale ismétlése, valamint multkor.

Alexander Pozsonban adta mutatóványait, mióta **Pest**ről eltávozóék, 's művészsege ott-is érdemlett pártfogásra talált. Innen **Bécsbe** ment, honnan néhány előadásai után **Brünnbe** utazott, 's ott is kedvesen fogadtaték.

VI. H A N G M Ű.

Das waren mir selige Stunden. Erinnerungs-Walzer f. d. Pianoforte von Ph. v. Hubovszky. 13-tes Werk. Pesth bey Grimm et Comp. — Ezen hat keringők az idej casino-bálokban játszottak **Pesten**. A' szerző több évek folyta alatt hasonló jeles műveivel ajándékozta-meg a' **Budapestieket**, 's valóban érdemlett pártfogásra találtak nem csak művészi becsök, hanem ama kellemes nyájaskodó szellemök végett-is, melly azokban uralkodik. Ha bár ezen említett idej keringők valamennyin nem érik-is fel **H.urnak** tavali 's harmad évi gyönyörű szerzeményeit, de legalább a' négy első szám nagyon közelit hozzájuk.

VII. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké. Olasz szalma-kalap; tafota ruha a la Duchesse de Berry. — **Férjfiaké:** Fehér vagy fekete kalap, violakék színű nyári rövid köntös a la Wild.

Szerkezi **Róthkrepf Gábor**, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. **Trattner-Károlyi** urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön Július 25^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

1832-ki meteorok *(Folytatás.)*

Alsó Simmen völgyében ugyan azon éjjel egészen tiszta levén az ég, észak-nyugoti irányban egy tűzgolyóbist láttak, melly utját délnyugotnak vette, 's igen élénk világot terjesztett maga körül. Ebből minden felé szikrák lövelődtek, mellyek csillagfutásokhoz hasonlítottak, valamely egybefüggő lánczokat képzettek, 's az egész völgyet fénysugarakkal boríták-el. A' golyóbis csak fél óra mulva pattant-el, 's valamint a' rakéta, hosszú fényes farkat hagyott maga után, melly végre eltűnt, 's vékony felhővé változék. Alig mult-el ezen első jelenet, midőn ugyan azon helyen, hol lehullott, egy második, 's későbbben harmadik-is emelkedék, mellyek, mint az első, sok csillagot hánytak; egyikök, mi előtt elaludt volna, a' hegyek megé tünt-el.

Lausanne mellett a' parasztok husz lábnyi hosszú tüzes gerendát láttak, melly északnak tartott. Neufchatel-ban az őrkatonák reggeli 5 óra felé tűzoszlopot láttak, melly néhány perczig mozdulatlan állott, azután ide 's tova lóbálódván elaludt, 's olly fényt hagyott maga után, melly az egész tavat megvilágítá, utánna három villámlás, 's három tűzgolyóbis következék. Planchettes falusi parasztok (Neufchatel canton bércei közt) hasonlóan látták ezen meteorokat reggeli harmad fél óra tájban délkelet felé, 's azokban bajonéto puskát, és kardot akartak észre venni, mellyek svajtz országra valának irányozva.

Franciaországban ugyan azon levegői tüzeket több felé látták. Potier de Valdivia, a' földmérői kar tisztje, az akademiához intézett irásában jelenté, hogy az említett éjjel Grenoble környékén csillagfutási esőt látott, melly egyenes vonalú tűzfoszlányokat hagyta maga után. Saint-Lonthain-ban (Jura megye) egy asszonyosság 10 $\frac{1}{2}$ órától fogva 1 óráig éjjel után több hulló csillagokat látott, mellyek

mind nyugot felé futottak, némellyek egyenes, mások ki-
gyózdó irányban. Éjféltájban két lapátot gondola látni, melly
violaveres fényben tündöklék ugyan azon irányban, de ol-
dalaslag semmi tüzet se hányt. Az ég tiszta, a' hold egé-
szen világos volt, 's azért ama fénynek erejét pontosan ki-
mérni nem lehet; de egy szemmel látott tanú bizonyítá,
hogy a' mellett könnyen lehetett olvasni. — Dole mellett
reggeli hat óra felé ugyan ezen tünemény láttatott, de már
halaványabban; ugyan azon éjjel láttaték Epinal, Besançon,
Saint-Claude-ban, 's mindenütt keletről nyugot felé tartott.
A' November 13-ki meteorokat Nevers környékén-is vették
észre, hol őket nagy gyulladáshoz, égből hullott égő hó-
pehejhez, egymással küzdő 's tüzet hányó csillagokhoz
hasonlitották.

A' Pilot de Calvados ujságnak Nov. 26-ki levele
emliti, hogy számtalan csillagok két egész óráig a' tiszta
égnek minden irányában keresztül kasul zibongtak 's vala-
melly tüzes eső nemét képzették. Ugyan ezen tüneményt,
melly leginkább reggeli 4—5 óra közt fejlődött-ki, az em-
litett folyó irás szerint, még Calvados megyének több ré-
szein, 's Orne megyében Argentan környékén-is szemlélték.

Belgiumban Brüsszel vidékén tiszta idő mellett éjjeli
két órakor számos apró tüzgolyóbisokat láttak, mellyek kü-
lönféle időközben egymás után jelentek-meg, 's ismét el-
tűntek hosszú fényes farkat vonván magok után. Nem telt
bele fél óra, hogy több száz illy golyóbis tűnt-fel, mellyek-
nek legtöbbike csillagfutásokhoz hasonlítának, másoknak
ellenben körületjek volt. Az utóbbiak villámforma fényt
lövelének magokból, 's az égen fényfoszlányt és csillagké-
véket hagytak magok után, mellyek csak 4—5 percz mul-
va aludtak-el. Valamennyin minden különség nélkül kelet-
ről nyugotnak tartottak. Ezen meteorok elsőbjeit éjjel
1 óra tájban látták, 's mintegy reggeli 5—6 óráig valának
láthatók. A' földmivelők, kik még emlékeztek, hogy a'
waterloo-i ütközet előtt néhány nappal (Napoleon utolsó meg-
verettetése előtt) hasonló tüneményeket láttak az égen, na-
gyon nyugtalankodtak, 's ezekből nem sok jót jövendöltek.

A' britt szigeteken-is észre vétettek ezen tünemények.
Portsmouthban számos repülő csillagokat láttak, mellyek

minden felé egymáson keresztül futottak, 's olly fényt terjesztének, hogy több izben a' londoni egyik éjjeli postakocsinak lovai-is megijedtek. Scheiffeld városának környékén; az Iris ujság szerint, ugyan azon jelenetek láttattak. Glossop-ban ezen tűzjelek olly rémitők valának, hogy sok emberek, kik korán reggel dologra menni akartak, félelmök miatt ismét haza térének. (*Végz. köv.*)

II. I. I T T E R A T U R A.

Tudós Magyar Asszonyok.

Bár hazánk történetíróji kevés említést tesznek-is ama magyar asszonyok felől, kik magokat tudományos miveltség által kitüntették, találtunk azonban, noha sok fáradságos olvasgatás után, itt ott azoknak nyomaira-is.

A' XV-dik századot diszesíté: 1) Hedvig, Nagy Lajos királynak tudományt szerető leánya, 's lengyel királyné, a' krakói akademia alapítója.

2) Erzsébet, Albert királyunk leánya, 's Kazimir lengyel király hitese. Irt ezen jeles fejedelem-asszony egy könyvet a' királyfi neveléséről, melly 1583-ban Zürichben kinyomtatatték, kéziratban pedig a' bécsi cs. könyvtárban őriztetik.

3) Aragoni Beatrix Hunyadi Mátyás király második hitese társa.

4) Onodi Czudar Katalin, kinek származását évkönyveink fel nem jegyezték ugyan, de azt még-is feltarták számunkra, hogy I-ső Czudar Péternek menyje volt, ki Nagy Lajos király alatt jeles hős, sárosi főispán, diósgyőri kapitány, főpohárnok, tót országi bán, 's végre galliciai vajda hivatalát viselé. Fija Czudar Jakab 1422-ben halt-meg hátra hagyván özvegyét Katalint, 's két fijaságát III-dik Simont, és II-dik Jakabot. Simon a' lengyel Vladiszló, és utóbb született László királyok alatt főpohárnok, Hunyady Mátyás alatt pedig kir. fő udvari mester, majd 1460. fő ajtónálló lett. — Jakab-is jeles hivatalt viselhetett, különben Corvin Mátyás nem irt volna neki 1467. Kolosvárról, hogy őtet a' magyar zsidóságokról tudósítani elne mulassza. Ez volt azonban a' Czudar nemzetségnek utolsó férjfi maradéka. 1470-ben meghalván, szélesen terjedt

birtoka a' fiskusra szállott. — Mind kettőnek anyja, az említett Katalin, jártas lehetett a' deák nyelvben, mit egy saját kezével irt levele bizonyít, mellyet Luzan és Buják faluji jobbágyainak irt parancsolván nekik, hogy ezutánni uj földes uraiknak Gombos János és Thernye Benedek nemes uraknak 's testvéreiknek engedelmeskedjenek. Katalin t. i. ezen uraknak adá-el említett két faluját; a' levelet Katalin Onodon irta 1435-ben Dienes martyr ünepét előző szombaton, 's abban magát nagyságos asszonynak, bodogult apósát pedig Onodi Bánnak nevezi. *) (*Folyt. köv.*)

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Uj gőzhajónk a' Duna nem érhetett hozzánk az előre hirdetett Júl. 17-ikére, mivel elindulásakor Bécs mellől a' Duna vize nagyon kicsiny levén az ugy nevezett fekete tuskónál (nem messze a' bécsi práternek mulató kastélyától) olly zátonyban akadt-fel, mellyből csak 5 napi huzamos munka után vánszoroghaték-ki. Öregbik testvére a' régi gőzhajó (1-ső Ferencz), melly Pestre az említett napon alulról megjövéen 19-én Győrnek indult, és tapasztalatlan fiatalabb testvérét hozzánk lekísérte, 's mintegy a' magyar nagy világba bemutatva, midőn Júl. 22-ki délután 5 órakor mindketten ágyú durranásokkal köszönték-meg a' Budapestieket, kik az uj szülött gőzhajót aggódva naponkint várták. Számos nép gyült egybe ezen csinos uj vizi háznak csudálására, mellynek alakja hasonlít a' régiéhez, csak hogy emennél két öllel rövidebb, de eggyel szélesebb. Rajta a' magyar czimeres zászló lobogott. Júl. 25-én az alsó vidék felé indult.

IV. HAZAI HIRLELŐ.

Czecei nemesek örömezése. Folyó hónap 9-én Fehér vármegyei követté választatván ez országgyűlésre T. Verboi Szluha Imre főbíró úr, Júl. 14-én a' czecei nemeség közösen inneplé azon gerjedt örömet, hogy keblökben lakó szerette főbírójok védheti

*) Emlékezet okáért ime közöljük eredeti levelét: „Praemissis omnibus, et singulis Jobbágyonibus nostris in possessionibus Luzan et Bujak, quibus expedit universis, quod nos Magnifica Domina, Relicta condam Jakobi, filii Bani de Olnod, damus pro memoria, quod secundum convenientiam Nobilium virorum Joannis Gombos dicti nec non Benedicti de Thernye una cum quibus exstitissent statuti, sed secundum dispositionem nostram nos praenotatos Nobiles transmisimus in medium vestri, more solito regere et gubernare. Ideo serie praecipientes mandamus vobis, quatenus mox visis praesentibus, supradictos Joannem Gombos, et Benedictum de Thernye, una cum eorum fratribus tamquam Dominos vestros naturales, secundum quod ab antiquo foret constitutum — Scriptum in Olnod Sabbatho proximo ante festum B. Dionysii Mart. anno Domini 1435. —

képökben jusaikat. — Az idő kevéssé borongós levén, a' mintegy 100 felé gyült nemesek egy e' végre csinositott szin alatt önték-ki hála árjaikat, és magyaros ebéd közben hangosan törvén-ki hálaérzeteik a' szeretve tisztelt nagy érdemű követ iránt, ebéd után a' fiatalság tánczra kerekült, 's egy szívvel lélekkel vidultak e' követválasztási dalgengessel T. Hétzey József ur felügyelése alatt:

Éljen Szluha! 's a' haza
 Jusait oltalmazza;
 Egy szívvel örülhetünk,
 Szluha lett a' követünk.

Madarász József.

Az Aradi erdőcske. Arad városa polgárinak a' műveltségben már nem megvetendő polczra lett emeltetése azon gondolatot szülte, hogy a' tizenkilencedik század szelleméhez illő mulató helyről gondoskodjék. Segité törekedésöket a' természet minden ajándékival felruházott azon szép tájék, melly egész megyénkről e' városra is kiterjeszti diszét; de nevezetesen a' szóba jött erdőcske, mellynek derék kort mutató fájai, 's ezeknek magosra felnőtt ágaik által a' természet mintegy előre kedvezni látszott századunk remény lett műveltségének. Azonbán mind e' korig töle a' diszesítés elvonatván, természeti fekvése ösztönt nyujta egyesített akarat, 's erővel leendő kiművelésére. A' köz akarat, és iparnak következése lön, hogy a' természet alkotta árnyékló sűrűbő legott egy diszes, és valóban bár kit-is tetszésre indító mulató hely vált. A' derék fáknak ez előtt csak az éneklő madarak tartzkodása, és mulatására nőtt sűrű ágai alatt ma andalgó széles, 's számtalan keskeny mellék utak; azok szélein közbe közbe ülő helyek, mesterségesen-is felnevelt pázsitok, 's földszinti gypes ülők látszanak. Tárt léczes kapuját a' külön ki- és bemenésre kétfelé vezető ut követi, mellynek végén szoknak a' függő szekerek egyenbe állani. Ezt követi egy feltisztított nagy, 's a' fák árnyékától besetétült kerekesség, hol akarva-rendetlenül széjjel helyeztetett karosülők, és kerekasztalok, két czukrász hajlék, csinos vendéglő ház, 's nem ritkán a' kerekbe elhelyezett ezredbeli hangászkarznak szép zengezése fogadják az érkezőt. Az erdőt körül veszi egy ki nem apadó ág, melly csónikázás, és halászás által kedvessé teszi magát a' közönség előtt.

Keletnek mutatkozik egy fürdő intézet ezen felirással: „a' köz jónak szánva“ mellynek külseje az utasnak figyelmét már távulról magára vonja, midőn jó formája az erdősegből büszkén ki mutatkozik.

Délnek egy hosszú kerítéssel gátolt csinos épület a' cél-lövész társaság számára, hol több öszve lövöldözött czélok diszesítik jó felirásokkal a' tágas teremtet. Itt több izben tartattak már tánczos mulatságok különféle czimek alatt, a' napokban pedig az építésben levő kórház fundusának gyarapítására bemeneteli díj mellett köz viadalom adatott benne, hova sok vendégek diszesen megjelenvén egész délutánra az erdőcskét bájoló polczra, estve pedig a' teremtet

olly dicsőre emelék, hogy a' földi mulandóságot feledve, kiki megelégedésének, 's tisztes mulatásának jeleit adva, hagyá-el a' kis paradicsomot. (Végz. köv.)

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Budán a' magyar színész-társaság Júl. 20-án Megyeri Károly részére bérlet- szűnés (abonn. susp.) mellett a' Rieti vár című regényes vitézi játékot adá, mellynek tartalmát olvasóink már előbbi leveleinkből ismerik. Minden zivataros idő ellenére-is, melly éppen fél órával az előadás előtt kerekedék, szép számmal gyülekezének ugyan a' hallgatók, de még sem elegendően a' többször említett jeles Megyeri ur illó jutalmazására. Barbarino várnagyot Megyeri ur játzsá szokott érdekű művészséggel; csudáljuk azonban, hogy jobb darabot és így jobb szerepet nem választott, mellyben művészi remek tehetségeit kedvezőbben kitüntethette volna. Az illyes darabok legfeljebb vasárnapra valók. A' többi színészek közül kiki saját tehetsége szerint igyekezék tisztének eleget tenni. Megyeri ur játék végén hálás köszönetet monda. — — Júl. 21-én a' társaság V a l b u r g é j s z a k á j á t játzsá. — — Ez uttal említjük sz. k. Buda városának ama valódi nagylelkűségét, mellynél fogva a' magyar nyelv iránt viseltető buzgóságától vezérelve Júl. 19-ki gyűlésében elhatározá, hogy a' budai színházat minden készülteivel 's bútorával együtt eszten-dőnkint fizetendő egy arany bérdir mellett az említett magyar társaságnak Sept. 1-ső napjától fogva átadja, ha ez t. i. akkorig jövedelméből tapasztalná, hogy Budán állandóul megmaradhat. Valamint szívből örvendhet minden jó hazafi honunk fővárosának ezen lelkes buzgóságán, ugy méltán-is ohajthatja, hogy ezen jeles ajánlás sikeretlen ne maradna, 's országunk szívében állandó magyar színészet divatozhatnék. Midőn tehát a' színészek részéről méltán várjuk, hogy magokat ezen példátlan ajándéokra igyekezetők és szorgalmok által érdemesekké teendik: szinte olly bizodalommal reméljük, hogy a' budapesti lelkes hazafiak e' szép intézetet kora enyészet áldozatjává lenni nem fogják engedni, sőt ellenben annak tökéletesülését minden tehetségökkel elősegíteni fogják.

Szege den Júl. 14-ikén a' minket már néhány hetektől óta színészi mutatványaival mulató magyar társaság Kotzebuenak illy című vig darabját adá elő: a' s z i l a j i f i ú, vagy a' v é n s z e r e l m e s e k, mellyben Nagy István (báro Tüzes Ferencz) változtatott szerepeinél fogva, mint hajfodorító, ál-falábú katona, és aszszonyi alakba öltözött férjfszerelmes, művészi tehetségét meglehetősen tünteté-ki, 's valamint egyéb vig darabokban, ugy ebben-is tapsokat nyert. S z ő k e (Bivajfalusi Bivajfy) a' kincsvágytól ingerlett öreg házassuló falusi nemes szerepét nem rosszul ábrázolá, — azonban az egész vigdarabnak amaz élénksége, mellyet annak jeles

szerzője, képző tehetsége által adott, részint Liptay Klárának (kinek Nancsi, Zsémbesné asszony leánya szerelmét egész az első-késig nőtnek kell vala mutatnia) ujonczi hidegvérűsége 's bátortalansága, részint a' többi személyeket játszóknak szakmányaik kellő szorgalommal meg nem tanulása miatt, egészen homályban maradt. Nézők elegendő számmal voltak. — Júl. 15-ikén bérletszűnés (abonn. susp.) mellett adá azon nemzeti társaság, egyik színész tagja Szaplontzay Mihály külön hasznára, Schiller Fridriknek eme nevezetes szomorú darabját: „Móór Károly, vagy a' Haramiak“, öt felvonásban. Ezen darab eljátszása már a' f. e. Júl. 13-ik estvéjére egyszer ki vala hirdetve, de az azon napon volt nagy esőzés miatt a' mai napra halasztatott. Szaplontzay nem kis szerencsejére, az idő kedvező levén, Thaliánk templomába olly szép számmal gyülekeztek honosink össze, millyennel még eddig elé nem valának. Nevelé ezen számos gyülekezetet közönségünknek Szaplontzay iránt viseltető ama buzgalma, melly szerint őt csaknem minden szerep vívására alkalmasnak, 's ügyesnek ismeri; minél fogva, színészi szorgalma (mint a' játék végével önmaga nyilatkozá) teljes meglepődésig jutalmazódott-meg. — Szőke (Móór Miksát) a' jószívű elaggott, és mind a' jó, mind pedig rossz erkölcsű gyermekeit egyforma kegyel szerető öreg atyát szépen tükrözé szemeink elébe; Károly (Kilényi) a' most nevezett atyának jó, Ferencz (Szaplontzay) rossz erkölcsű fiajt művészileg tüntetéki előnkbe, amannak vadhelyzetében-is az erény, emennek kényelmes állapotjában-is az erénytelenség és a' Gondviselésben bizodalmatlanság levén főbb vonalmai. Átaljában az egész darab szorgalommal adatott, mellyet diszesite városunk hangászi kara főbbjének Tirnauer Györgynek Taborszkytól hegedűre, az első és második felvonás közt — a' második és harmadik felvonás közt pedig Pintér Ádámnak a' hangászi kar egyik tagjának Fürstenautól flautára alkalmazott nemzeti hangváltozatok (Variatio) előadásában kimutatott ügyeségök; mindketten, köz tapsot nyerének, 's ohajtanók, hogy játékszineinken csupán magyar, és már amugy-is elég számmal lelhető hangászati darabok viditanák hallásérzékeinket! —

—r—J.

Kolozvárott Jún. 11-ikén a' kassai dal és színészi társaság által előadatott: „Hadd nyugodjanak a' holtak“ v. j. 3 felv. — A' szerelemföltő öreg báró Hagymási Károlyt Szentpéteri ur játszá. A' ritka tulajdonokkal ékes színművész olly szerencsével tevé-át magát szerepe körébe, hogy midőn hitvesét, a' hozzá képest gyermek Augusztát, — kinek hűségében kételkedése őt csaknem örültté tevé, — annyi méltatlan gunyokkal illette, az említett nagy színész szinte szinte önmagát tevé-ki gyűlölség tárgyává. Augusztát Dériné asszony játszá. A' két testvér hazában köz szeretetet nyert lelkes színészné 's még nagyobb dallosné kielégítette várakozásunkat. Bámulásra méltó tökélyvel tüntetéki férje méltatlan vele bánásán fe-

nekült jövődjéről aggodalma felleget, 's bebizonyítá, hogy nem helytelen abbéli édes vágyunk, hogy bár minél több színésznőink igyekeznének követni őt, a' remek példányt. Egresiné a' báro huga) reménységen felül játszá nem nagy szerepét; csinos öltözete különösen tetszett. Egresi ur, (Freyhart Lajos) a' lánkeblű színész most-is megnyerte a' közmegelégedést. Nem halgathatjuk-el az említett színésztől, hogy egész erejét önmivelésére 's tökéletesítésére fordítván, igyekezetének naponkint edesebb edesebb gyümölcsseit engedi izlenünk. — Szilágyi (Kapor László) és Szerdahelyi (Retek Mihály) urak-is magokat megkülönböztetve játszanak. A' játékról magáról elég legyen megemlíteni ez egyet, hogy félbe szakadt, de nem bevégeződött 's a' dolog nincs tökéletesen kifejtve. Mert mi után saját szerelem-gyermekeire ismer a' báro Freyhart Lajosban, 's ez által egy hajdani tilos tette ötlük eszébe: itt egy nagyon nevetséges állást váltván magának a' báro, — titkolni akarván tulajdon hitvese előtt a' történeteket, — végződik a' játék, 's csak utánna kell gondolnunk, hogy ezután a' báro Augusztát viszont megbékült karjai közé veszi.

K. D. M.

N é m e t J á t é k s z i n .

Justur vendégjátéka Pesten. Júl. 18-án ezen comicus vendégünk két darabban lépett fel: 1-ör) Kalinsky, vagy a' berlini csizmatisztítóban (tréfa 2 felv. Lebrüntől) a' czimszerepben; 2-or) a' vadlopó (Wilddieb) vagy a' vig Felix című népdalos 1 felv. tréfában Angely-tól, mint Matois erdősz. A' vendégművész csekély számú nézőitől többszöri tapsokat nyert. Az első darabban Gerlach ur (Brauser deák) ügyesen játszván kitapsoltaték. A' másik kevés érdekű darab hidegen fogadtaték.

Wildur vendégjátéka Pesten. — Júl. 19-én Wildur Oberonban lépett-fel, mint Hüon. A' mai mutatvány közben több hibák történtek majd az orchestrában, majd maga Wildur-is tétozásából félbehagyá énekét, majd Minkné assz. (a' 3-dik felvonásban) elmulasztá a' fellépés idejét, 's Wildurnak sokáig kelle reá várakozni; ki a' hézagot jobbra 's balra tekintgetéssel tölté-ki. Schebest leányassz. (Rezia) ismét zajos tapsokat nyert 's mind nagy áriája mind játék után kihivaték. Wildurnak Pesten mulatása végeére jár, 's még csak egy kétszer lép-fel. 21-én ismét a' menyasszony című vig daljátékban lépe-fel. — 22-én adatott különjávara Zampa, és pedig bérletszünéssel, 's így a' publicum méltó neheztelésére; minthogy ezen igen kedvelt opera, mióta W. ur itt van, harmadszor ugyan de mindig bérletszünéssel adatott. A' magyar bordalt Wildur ismét elénekelté, 's zajos tapsokkal fogadá a' tömve volt színház.

VI. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké: rózsaszín bélésű musselin ruha oldalzsebekkel, 's annak felső teste finom csipkével ékesítve; nyakra való (mint a' férjfiaknál) a la vieille Marquise kék szalagkötéssel; ránczokkal kerített gazpántlikás tülle-anglais-fejkötő! — Párisiáke: risszalma-kalap; virágos satin-schawl; organdine ruha, hasonló szövetű szalagokkal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Vasárnap Július 28^{kán} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

1832-ki meteorok (*Végzet*)

Nagy és csudálandó hasonlatoságot lehet találni ezen tünemények, és azok között, melyeket Humboldt ur Bonpland urral 1799-ki November 12én, tehát majd szinte azon napon, Cumanában látott. Ezen híres utazó a' napegyenlítői tartományokban volt utazásának 4-dik könyve 10-dik fejezetében így ír ama tünemények felől: „A' Nov. 11—12-ik közti éj hives de igen szép volt; hajnali 3 órától kezdve kelet felé rendkívüli szokatlan sugárzó meteorok láttattak; Bonpland ur, ki felkelt, hogy az éj hivesét a' gallerián izlelhesse, legelsőbben pillantá-meg azokat. Négy egész óráig egymást érték az ezer meg ezer golyóbisok és repülő csillagok; északról délnek vett irányzatjok rendesen meg maradt, 's az egészen olly tért foglaltak-el, melly kelettől észak és dél felé éppen 30 foknyira terjede. 60 foknyi térségen tehát, kelet-észak-kelet és kelet felé láttattak ezen meteorok felemelkedni a' láthatáron, mellyek nagyok 's kisebb iveket formálván, miután a' déli vonal (meridian) irányzatát követék, dél felé ismét lehullottak. Nehányan 40 foknyi magóságig-is emelkedtek, de valamennyin 25—30 gráduson-is feljebb lebegtek. A' szél igen gyenge vala a' gőzkörnek (atmosphæra) alsóbb tartományaiban, 's kelet-ről fuvallott; felhőnek nyoma se látszék sehol-is. Bonpland ur ehez azt jegyzé-meg, hogy ezen levegői jelenetek kezdetekor nem volt az égen a' holdnak három általmérőjét tevő széleség, mellyet minden pillanatban golyóbisokkal 's csillagfutásokkal eltelve nem látott volna; az elsőbkek kisebb számban mutatkoztak; de mivel különféle nagyságúak valának, a' két nembeli tüneményeket nem lehetett elég pontosan egymástól megkülönböztetni. Mind ezen meteorok fénylő, 8—10 foknyi hosszú, foszlányokat hagyának magok megett, valamint a' napegyenlítői (aequinocial) tájakon

ez gyakran történik. Ezen fényfoszlányoknak pezsgő égésök 7—8 másodpercig tart. Többen a' repülő csillagok közül egészen világosan mutattak magukat, melly oly nagy volt, mint Jupiternek (planéta) karikája, 's belőle igen élénk világú szikrák lövelődtek. A' golyóbisok elpattanni látszóttak, de a' legnagyobbak, mellyeknek átmérője egy fok 's 15 percnyi vala, szikrázás nélkül tűntek-el, pezsgő tüzes fényfoszlányt hagyván magok után, mellyeknek szélességök föbbre ment 15—20 percnyinél (minutum). Ezen meteorok világának színe fehér volt, nem vernyeges, mit kétség kívül gőzök hiányának 's a' levegő rendkívüli átláthatóságának kell tulajdonítani. Ezen okból van az első nagyságú csillagoknak a' naptérítői (tropicus) egen feltűnésök idején észrevehetőleg fehérebb fényök, mint Európában.

„Négy óra után a' levegői jelenetek lassankint megszűntek; a' golyóbisok 's csillagfutások már nem valának oly gyakoriak; de még-is lehetett néhányat közülök megkülönböztetni fehéres fényöknél 's mozdulatjuk sebeségénél fogva északkelet felé nap felkölte után egy fertály óra mulva. Az indiai Cumana városának hóstádjai halászaik azt mondták, hogy ezen tüzi játék már éjjeli egy órakor kezdődött, 's midőn ők halászatjokról a' tengeröbölbe vissza tértek, már akkor-is láttak kelet felé némelly, de csak apró, repülő csillagokat.“

Ezen 1799-ki tűnemények láthatók voltak az Eszkimók országától, Labrador és Grönland-tól kezdve, az északi szélességnek 64—82-ik fokáig, szinte az egyenlítőhöz (aequator) közel, Brazília és a' francia Guyana határáig, hol az égnek északi része lángba borulva látszék. Másfél óráig számtalan repülő csillagok vonultak-el az égen, 's oly fényes világoságot terjesztének, hogy ezen meteorokat valamely tüzművésznek (Feuerwerker) tűz-kévéjivel lehetett egybehasonlítani. Ellicot ur, észak-amerikai csillagvizsgáló, Bahama csatornája mellett vizsgálá azokat, 's egy plebanus Weimar környékén szinte azon pillanatban vevé őket észre déli 's délnyugoti irányzatban; úgy hogy ezen meteorok 921,000 négyszeg-mértföldnyi térségen egyenlő fényökben valának láthatók. — Az 1832-ki levegőtűzek azonban nem látszóttak illy messze terjedni, noha, a' vizsgá-

esinos vagy.“ Ezen barátságos szavak, valamint anyjának, úgy leányának se tetszetek, 's azokra így szólla férjének a' vicomtesse: „Milly igen érzik ezek, mire jutottak! mi goromba fajzat!“ — „Igazán mondják — felel a' vicomte — hogy az arany olyan, mint a' nap; a' salakot-is keménnyé teszi.“ Végeztvén e' szavakat hajlandóan megkapja Saint-Omer kezét és megszorítja, a' ki nagy nevetve éppen felé lépett és ezt sugá fülébe: „Szomszéd ur számára öt száz frankos köteget tartok.“ — Hanem mi a' kevély Cloridot leginkább fojtogatta, azon látás volt, midőn Léonia házi kisasszony átmenvén az előszobán, a' csipkekészítő leánynak nyájas jelt adott, a' ki szemeit lesütvén, elpirult.

Más nap jókor reggel Estelle sietett a' becsületes Dumont háznépének, mellyet meg nem hívtak, elbeszélni e' pompás innep létét, és nevezni azon dámákat, kiken legszebb gyémántok csillogtak, 's kik legékesb öltözetűek valának. — Nem sok idő múlva ezek után vicomte de Saluces-nél-is tartatott nem kevesbbé számos gyülekezet, melly a' legrégibb nemzetségekből össze gyűjtve czimereik szerint helyeztetek. De ez éppen nem volt bál, mert német országban egy kis tartomány fejedelme nénjének nagy anyja hirtelen meghalt, és az udvar tiz napra gyászt vett-fel. Az illőség akará tehát, hogy csak egy hangversennyel (concert) elégedjenek, mellyre a' fő város legdivatosabb hangásza gyűjtettek öszve.

Saint-Omer és háznépe meghivatott. Vicomte de Saluces éppen előbbi estvén költsönzött négy váltó czédulát (billet de banque), hogy egy becsületi adóságot fizethessen. E' jelenlét, igaz, egy hőkkenő különséget mutata olly gyülekezetben, hol csak legfőbb nemesek jelennek; de szükség törvényt bont.

Estelle különös izlésű jártasággal birt a' muzsikában: jeles ejtésekkel éneklé az új operák legszebb darabjait. Engedelmet nyere a' komornától, hogy az udvar cselédjei közé avatkozzék, hol hallhassa azon külön darabokat, mellyek adatni fognak. Örömében majd elragadtaték; hanem mi őt a' neheztelésig meglepte, az némelly nagy uraknak székeiken elalvása, másoknak egymással csevegése volt az

alatt, míg a' leghiresebb művészek lejátszák nagy mestereink főbb hangműveit és magokat tul helyezék azoknak minden szépségei érezhetésén. Az egymás közt csevegési zaj, a' gyászgúnya, mellyben a' vendégek voltak, terhes súlya azon udvariságnak (etiquette), mellyet nevetséges komolysággal követének mind ezen főrangú személyek, ezen udvari tiszték; szóval azon sok megkivántatásnak (exigence), gőgnek, elsőségnek összegyűlése, mind ez, ugy tetszett, elősegíté azon szomorúságnak hintését, melly minden arczon látszék; és a' fiatal munkás leány nem késett meggyőződni arról, hogy a' nagyok leginkább csak képzelek a' boldogságot izlelése helyett, és hogy az unalom a' földi boldogok sanyarúsága.

Nem sok nap mulva ezek után a' jámbor Dumont háznépére-is került a' sor, hogy atyjafijait, barátit és hiveit magához fogadja. Nem láttal itt se pénzváltói fényt, sem udvari embernek feszes csendét, mert ez a' város negyed jó polgárainak örömes (joyeux) gyülekezete vala. Se gyémánt kalárist, se arany szövötű turbánt, mellynek tetején paradicsom madár tolla diszlik, se vastag derékszorítókat, se fehértoll *) szelű kalapokat, hanem vidám arcokat 's örömtől és barátságtól dagadt sziveket. Czerimonia nélkül járult egyik a' másikához, bizodalommal karolták egymást: lehuzák kesztyűjüket, hogy barátságosan kezet foghassanak. A' jó Dumont ur elragadtatva sétált esinosan ékes szalájában, és nem szünt-meg ismételni azon tánczoknak, mellyeket eljártak, 's azon csapatoknak közepette, mellyektől körülvétetett, hogy a' legbizonyosb mód e' földön boldognak lenni a' mások boldogításában áll.

(Folytatás következik.)

II. ORSZÁG ISMERTETÉS.

É l e s k ő. *(Végzet.)*

Az öregbik férjfitestvérnek Holicsi Czobor Imrének ágában annak Gáspár fija, 1537-ben jeles vitéz, tünik elő feleségével Akosházi és Buzád-Szigethi Sárkány Ursulyával, ki Sárkány János leánya, és báró Sárkány Ambrusnak

*) Fehértoll karimájú kalapot viseluck az udvariak.

a' szegény Vladiszló és Lajos királyok alatt hatalmas és gazdag országbirónak unokája volt. Imre, Pál, és János nevű három fiakkal örvendezteté férjét, ennek holta után pedig báró Bakits Péter vette-el őt, 's mint ennek özvegye e' második hazaságban szült fijával Bakits Mihállyal tünik elő 1554-ben. — Gáspár fiai közt legnevezetesebb volt II-dik Imre, mert 1572-ben az akkoron megüresült nádorispáni helytartóság, és fő koronai kamaráság hivatalait nyerte el. Mihály, ennek öregbik fija szerzé-meg nemzetségének 1617-ben a' bárói méltóságot. Imrének második fija Márton és egy leánya Erzsébet volt, ki mint gróf Thurzó Györgynek, ama nagy palatinusnak, özvegye férjfiás tulajdonságai végett a' moson vármegyei rendektől egy szivvel, lélekkel főispánjoknak kiáltatott-ki, 's ezen tekintetből ő a' magyar történetben egyetlen egy példaképpen tündöklik, — Mihálynak fiai János és III-dik Imre magtalanul haltak meg; de Mártonnak fija IV-dik Imre királyi fő kamarás † 1581. a' maga idejében híres törvénytudós, hitesevel Aponyi Évával nemzette Bálint fiját, ki későbben grófi méltóságra emeltetett, és két leányát, u. m. Annát, Tarnovszky Szaniszló lengyel gróf hitését, és Ürsulyát Ipolykéri báró Kéry János koronaőr, és udvari tancsnok feleségét. — Különös hirre emelkedett Bálintnak fija Czobor-Szent-Mihályi gróf Czobor Ádám, szül. Sept. 27-én 1646. meghalt Mainzban ugyan Sept. 27-én 1692. Ez generál, és tulajdonosa volt egy ön költségén kiállított huszár ezerednek, melly még most-is fenáll a' magyar királyi hadseregben mint legidősbik huszár-regiment báró Wieland, előbb Frimont, czim alatt, 's fentartja hajdani jó hírét. — Egyiránt 's nagy dicsően harczolt Ádám a' Török és Franczia ellen, 's átaljában évkora legvitézebb férjfiái egyikének ismertetéek. Hitvесе volt Borbála, Erdődi Gábor grófnak második házaságában Amadé Judit bárónéval nemzett leánya. Az szülte neki Mark fiján kívül Éva leányát, Keglevits Miklós gróf hitését; majd ismét Theréziát (szül. 1669; † 1753) ki 1687-ben ment férjhez Pálffy János grófhhoz a' híres nádorhoz; 's végre Christinát, gróf Kollonits Ádám a' vitéz generálnak feleségét. Gróf Czobor Mark magyar országban Holits, Sasvár, és Éleskö urodalmaknak, Morvában pedig

Göding és Pawlowitznak ura, kir. fő ajtónálló, óbester és a' Bottai vaspanczélos ezered commendansa, 's generál volt. 1704-ben kitünteté magát a' nagyszombati ütközetben Rákóczy ellen, hol Heistert ő menté-meg a' vég veszélytől. — Ismeretes felőle ama megkülönböztető (characteristicai) anekdota, hogy, midőn XII-dik Károlynak követje Bécsben báró Strahlheim vonakodnék a' grófnak kedvelt császára és királya egészségéért viszonzni, ez a' bárót durczás illetlenségéért derék pofoncsapással jutalmazta, azután pedig, midőn a' megboszankodott Strahlheim ötet rágalmazván az akkoriban mindenektől félt királyát arra venné, hogy a' császári udvartól példás elégtételt kívánna, sőt Czobornak, személyes kiadatását-is meg nyerné, és mindenek attól tartanának, hogy majd Czobor-is Patkul sorsára jut, ki Károlynak zsarnoki (tyrannisch) parancsára kegyetlenül végezteté-k-i a' világból — olly nagylelkűen 's vitéz bátorsággal jelent-meg Károly előtt Czobor, 's amannak minden felbuzdult hevesége mellett-is az igazságnak olly győző erejével vitte-ki ön védelmét, hogy a' király Czobornak jámborsága és vitézi bátorsága nyilvános elismerésén felül őt még egy tiszteleti karddal, és egy pár pistollyal-is meg ajándékozta. — 1702-ki Aug. 26-án az éleskői várat és urodalmat, mellyek ekkoráig az asszonyi örökösülés által sok birtokosok között osztatván-fel gyakrabbi perlekedésekre szolgáltattak alkalmatoságot, Leopold császár 's királytól örökösen maga számára szerzémeg; azonban tetemes adóságai miatt szélesen terjedő birtokait fukarok (uzsorás) kezeiben kellett neki hagyni; Éleskő nevezetesen bírói végrehajtás által Picaluga Marchesé-nak 150,000 forintban íteltetett oda. — Czobornak fia József oktalán tékozlása által fényes házának megbukását tökéletes végére vitte. 1749-ben t. i. eladta holicsei és sasvári urodalmait Ferencz császárnak, 1776-ban pedig Éleskőt gróf Batthyány Ádám tárnokmesternek, 's miután mindentől kifosztva mások segedelméből tengődött örökségét nagy nehezen czipelné, 1780-ban szegénységben 's felejtékénységben halt-meg, mint híres törzsökének utolsó csemetéje, és annak szomorú példája, milly könnyen juthatnak leghiresebb 's leghatalmasabb nemzetségek-is, valamint

pest legalább tíz esztendővel fiatalabbat mutatott. Telepy ur (Doktor) mulatott. Szentpéteriné assz. (Bianka) szorgalommal játszik. Somogyi urnak (Froberg) nem ártott volna hangját mérsekelni. — 25-én Hedvig czimű dramát játszották.

Kassai hirdetés. A' nemzeti játékszin Kassán, Abauj vármegyében, ezen nemes vármegye és a' pártfogó test által ujra több évre megállapítatván és fentartatván, hogy ezen intézet annál jobban megfelelhessen kitüzött céljának, az igazgatóság egy közép (tenor) hangú énekest, 's egy első (discant) hangú énekesnét kíván a' társaságba felvenni. Kik tehát a' megkívántató szép 's kellemes hanggal, ügyességgel, 's legalább neminemű muzsikai ismerettel bírnak, 's ebbeli szolgálatjokat a' haza diszére ajánlani kívánják, írják meg szándékjokat 's feltételeiket Keresztszeghi és Adorjáni gróf Csáky Tivadar urnak, a' felügyelő biztoság előülőjének és színészi igazgatónak. Kassán Július 5-kén 1833.

Játékszini Óvás. A' kassai nemzeti játékszin felügyelő igazgatósága köz hírré teszi, hogy a' pártfogása alatt levő társaságnak csak azon része, melly a' n. pártfogó test megegyezésével nyárra Erdélybe utazott, tőle dall- és szindarabokat, öltözeteket, 's egyéb szükséges szereket nyert használás végett, 's October elején Kassára visszajövend, bir jussal, magát kassai vagy abaujvári dal- és színjátszó társaságnak nevezni. Ezen kijeleltetés mind azon színészekről, kik a' nevezett társaságnak Kassáról eltávoztakor vagy végképpen elbocsáttattak, vagy csupán nyárra másfelé vették utjokat, mint-hogy egy gyenge és tökéletlen társaságot állitván hazánkíjai pallerozott izlésének meg nem felelhetnek, egyenesen megtagadtatik. — Költ Kassán, Júl. 5-kén 1833.

Kiadta Styller Leo m. k. sz. k Kassa városa
főjegyzője 's az igazgatóság titoknoká.

Kolosvárról Júl. 18-kán költ 's folyóírásunkba iktatandó levél érkezett, mellyben a' Honművész 29-dik száma 235-ik lapján érintett kolosvári hírads minden tekintetben megczáfoltatik. — A' Regelő - Honművésznek előre-is hirdetett célja az, hogy mulattató és a' hazát kedvesen érdeklő, különösen pedig honi művészetet tárgyazó darabokat-is közöljön. E' mellett ezen folyóírás szerkezője kötelességévé tette a' tárgyak sokféleségét, de kirekeszté a' tudós vitatásokat 's minden nemű tollharczokat és perlekedéseket, annyival inkább, mivel olvasójinak nagyobb része az illyesekben kedvét nem leli, és mivel azoknak hosszas terjedése egyéb tárgyaknak közölhetését akadályozná, vagy gyakran kirekesztené. Valamint tehát ezen folyóírás egyik fő céljává választá a' magyar színészet kitüntetését 's a' hazafiakkal ismertetését: úgy kinyilatkoztatja, hogy semmifele akár más tárgybeli, akár színészeti hosszas antikritikát fel nem vehet, mivel már-is a' hosszacska színészeti bírálatok, tul lépven eredetileg reájok szánt lapjaink határát, némellyeknél neheztelést szül-

tek. Ha folyóirásunk csupán színészeti ujságlevél volna, bizonyosan nem mulasztanók-el minden illyes vitató és czáfoló irományok közlését; de mostani rendeltetése csak annyit enged-meg, hogy rövid játékszini tudósítást, 's legfeljebb néhány sorokból álló egyszeri visszaigazítást és megczáfolást vehessen-fel, különben a' perlekedésnek vége se lenne, annyival-is inkább, mivel ritkán küldetik-be ollyan czáfolás, melly elkeseredés 's tetemes sértések nélkül lenne szerkezve, mit alig pirosuló hajnalunknak valóban kerülnünk kellene. — Ezen jelentésünk következésében tehát, mellynek zsinórmértékül felvételét mindenkitől alázattal kérjük, közöljük az említett czáfoló hosszabb levélnek következő fő pontjait: 1-ör) Hibás állítás, hogy a' kolosvári társaság csak Jancsó ur és Néb Maria fellépése után nyert közönséges megelegedést; az ottani közönség már az előtt is, és pedig tökéletesen meg vala elégedve színészeinek mutatványával, mi felől az előadott Raphaella, lengyel király házasa, két gályarab, aszhorni bányaöböl, 's több más daraboknak remek mutatványai kezeskednek. Az említett két színész hazafiú ösztönből, nem pedig szükségből hivatatték-meg a társaság által. — 2-szor) A' bérletben adott darabok soha se valának csekély érdeműek, sőt mindenkor megelegedést nyertek. 3-or Jún. 27-ig nem egy, hanem három daljáték adatott, mint: Tancred, Fra Diavolo, Elisa és Claudio, és pedig művészileg 's legnagyobb kedveséggel, úgy hogy a' két utóbbit már kétszer adták elő, sőt harmadszor-is készülöben van, 4-er) A' magyar tenoristának hiánya nem csak Kolosváratt, hanem mind a' két hazában egyiránt szembetűnő, 's az ujonnan Kolosvárra jött énekes se tenoristának se bassistának nem küldetett, hanem csak hogy itt magát Novemberig gyakorolja. — 5-ör) Végre ama névtelen írónak értesítése részrehajlás 's nemtelen epeömlés szüleményének nevezetik.

N é m e t J á t é k s z i n.

Wild ur vendégjátéka Pesten. Júl. 24-én Fra Diavolo czimszerepében lépett-fel művészvendégünk.

Pozsonban Jún. 22-én Hoch assz. a' hajadon című darab czimszerepében legelsőbben lépett a' szinpadra igen kedvező foganattal. A' jövedelmet a' leégett Márton temploma tornyának felépítési költségeire szánta. Kitünteték magokat Melchior assz. a' Pozsoniak kedvence, Zöllner ur, amannak jeles tehetségű atyja, Wimmer, Melchior, Windisch urak, és Essinger assz. — Júl. 5-én a' fehér asszony daljáték adatott, mellyben Pokorny ur a' hangászkar igazgatója sokat tett az előadás kedvező folyamatjára. Eisele ur (Browne), Zöllner leányassz. (a' haszonbérlnő), Sommer ur (Gaveston) Schnidt leányassz. (fehér asszony) többszöri érdemlett tapsokat nyerének.

VI. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: Fejékeség a la jolie Femme, rózsaszin selyem kalap virágokkal 's hasonszínű szalaggal; musselin ruha zöld szalagbokrokkal ékesítve. Vagy: szalmaformán készült sárga selyem kalap; rózsaszinű selyem ruha peletinnel. — Nagyon hordják a' foulard ruhákat kivált a' fekete és zöldeket, fekete fillet 's tüllebokrokkal díszlő schawl-okat és mantilla bajadereket; arany és selyemmel himzett fekete gazschawlokot, musselin finomságú kaschemir szövétű bajadert.

Szerkezi Róth krepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Csötörtökön Augustus 1^{én} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Tarantola (*Lycosa tarentula*, Tarantel). Ezen nagy neme a' pókoknak déli Európában lakik többnyire nyílt, száraz, verőfénytől érhető helyen azon földalatti lyukakban, mellyeket ő maga ás-ki, 's mellyeket eddig a' természetvizsgálók nem igen sokat fürkésztek. Ezen üregek henger formájúak (cylinderförmig), néha fél ujnyi általmérőjűek, mellyek azután egy lábnyi mélységig ereszkednek-le a' földbe. Ezen sánczárkok lakója nem csak ügyes vadásznak, hanem eszes építömesternek-is tapasztaltatik. Nem csak azért helyezé ő lakását olly mélyen, hogy üldözőji előtt menedéket leljen, hanem utjaít ugy-is kelle készítenie, hogy azoknak mélyéből prédáji után leskelődhessék és nyilsebességgel reájok rohanhasson. Hogy pedig ezt eszközölje, elsőbben 4—5 ujnyi mélységig függőlegesen építi lakkelyét, azután vizerányosan tompa szegletbe vezet, 's majd ismét függőlegesen. Ott, hol a' szeglet kedődik, üldögél ezen pók mozdulatlan szemeit üregének nyilására fordítva. Midőn üldözőbe vétetik, szemei a' lyuknak setétjéből két gyémánt gyanánt villámlanak kifelé, valamint a' macska szemei a' setétben. A' bemenetel külső széle felett még közönségesen egy ujnyi magoságra egy cső-is emelkedik, mellynek átmérője (Durchmesser) többnyire két hüvelyk, és így sokkal téresebb magánál az üregnél, hihetően azért, hogy a' tarantola lábai, midőn ezen előudvarban prédáját megtámadja, nagyobb helyet leljenek a' munkára. Ezen elősáncz apró faszálkákából áll, mellyek agyaggal olly mesterségesen vannak egymásba aggatva, hogy egyenes, belől üres, oszlopot képeznek. Azonban ezen sáncz még leginkább csak ama vékony szálak szövete által nyeri-meg elégséges szilárd-ságát (Festigkeit), mellyekkel mind az, mind pedig az egész üregnek építménye mintegy szőnyeggel van beborítva.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Uj kótairás. Nichetti Antal Maria paduai apát közönséges hirdlapokban aláírást hirdet egy általa feltalált 's a' cs. kir. udvari kamarától szabadalmazott(privilegirt) új módjára a' kótairásnak, melly az eddigleninél sokkal egyszerűbb 's könnyebben megfogható. Állítja hogy az által a' kóták megtanulása 's eljátszása nagy mértékben könnyítetik, idő és fáradság kiméltetik, költség kevesbítettik, általjában pedig a' játszásban nagyobb bizonyosságra segít. — Előrajza (prospect) nem sokára a' belföld minden könyv-és műárosainál megjelenend, nem különben némelly külföldieknél-is.

Meleg levegő fujtatás. Angoly országban néhány esztendőök óta, név szerint a' clydei vashámorokban a' vasolvasztásra meleg levegőt fujtatnak, 's nem csekély haszonnal. Ha az előbbi 's mostani bánás-módot összehasonlitjuk, tehát ezen ujabbik mellett égőszereken 65, folyón 50 procentet kimélnek-meg, 's még 44 procenti vasat-is nyernek. Itt meg kell jegyezni, hogy nyers kőszenet használnak. A' levegő farrenheiti 600 foknyira emeltetik.

III. I. I T T E R A T U R A.

Tudós Magyar Asszonyok. *(Folytatás.)*

A' XVII-ik században jeleskedtek: 1) Pálffy Katalin. — 2) Lorándfy (Lóránthffy) Zsuzsanna, II-dik Lorándfy Mihálynak, nemzetsége utolsó ivadékának leánya, 's I-ső Rákóczy György fejedelemnek 1616-ki Sz: György hava 18-ikától fogva hites társa. Nagy tudományú asszony volt, és sok tudósok munkájit kinyomtatta. Férje holta után 1638. sárospataki várába ment lakni, hol a' helvetiai vallásúak iskolájit, 's collegiumát olly virágzásra emelé, mellyre későbbben nem juthatott. Ő maga-is irt, 's Gyulafehérvárat 1614. nyomtattatott-ki illy czimű theologiai munkát: Mózsés és a' Próféták.

3) Báthory Zsófia, II-dik Rákóczy György erdélyi fejedelem özvegye. — Irt egy, válogatott ajtatos elmélkedésekből álló, magyar imádságos könyvet, melly Nagyszombatban nyomtattatott-ki.

4) **Balduin Dorottya Zsófia**, Balduin Fridrik regensburgi prédikátor leánya, Bóhm Kristóf lőcsei prédikátornak, azután pedig Serpilius János soproni polgármesternek hitese. Egyiránt beszéllett deákul, görögül, zsidóul; jártas volt a' philosophiai 's theologiai tudományokban, lant-játszás, 's éneklésben; tudós rabbinusokkal zsidó nyelven levelezett, 's több zsoltárokat, és istenes dalokat zsidó nyelvre fordított, sőt gyermekeit-is arra tanította. Meghalt Sopronban 1685. életének 46-ik évében.

A' XVIII-dik századból már több tudós asszonyok ismeretesek, u. m. 1) **Petróczi Katalin Sidoni** agróf Pekry Lőrincz felesége, Petróczi István leánya. Magyarul írta 's kiadá ezen munkájit: A) Kereszt nehéz terhe alatt elbágyadt sziveket élesztő jó illatú XII lilium, mellyeket az Arnd János irásából szedett, és férjéért való szebeni fogságában annak emlékezetére, 's keseredtek vigasztalására kiadott. Kolosváratt 1705. — Ugyan ezen könyvet Katalinnak unokája **Daniel Polyxena**, b. Hadadi Veselényi István, özvegye újra kinyomtattatá Kolosv. 1764. — B) Jó illattal füstölgő igaz sziv. Lőcsén 1708. — C) Végre: Majer János doctornak „a' pópista vallásra hajlott Lutheranusok lelkek ismérétenek kinja“ Hamburgban 1690. kijött munkáját-is németből magyar nyelvre fordítá.

2) **Bethlen Katalin** grófné Bethlen Samuel leánya, elsőbben G. Haller Lászlónak, azután nagy tudományú G. Teleky Józsefnek az enyedi collegium fő curatorának hitese. Válogatott könyvtára többnyire magyar és erdély országi munkákból állott, mellyeket még éltében a' n. enyedi collegiumnak ajándékozott. Az orvosi 's fűvészi tudományt szorgalmasan tanulta, és a' szegényeket orvosi tanácsával segítette. Tudós öszve köttetésben élt Köleséri Samuel, Simoni Márton és Borosnyai Márton orvosokkal. Második férje 1732-ben, ő pedig 27 évi ájtatos özvegysege után 1759. életének 59-ben halt-meg. Magyarul írta 's nyomtatásban kiadta: A) Védelmeső erős pais, mellyel a' kísérteteknek tüzes nyilai ellen oltalmazhatja magát a' keresztyén ember. Szeben 1751. Ennek végén ezeket lehet olvasni: „Iráni 1751-dik esztendőben, Feb. 25-ik napján Hévizen 's. a' t. B) Életének maga által készült rövid leírását. (Folyt. köv.)

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

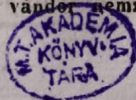
Magyar iskola Pesten. Sz. kir. Pest városa rég idóktól fogva különös magyar iskolát állított a' kisdedek számára. Egy lelkes hazafi a' belvárosi plebánia mellett azon földszinti házat, mellyben hajdan a' normális iskolák voltak, holta után csupán magyar iskola számára, és a' magyar tanító lakására szánván, a' városnak hagyta. Ebben téteték által 1805-től fogva a' városi magyar iskola, mellyben mult Júl. 22-én a' 68 számra menő kisdedek nyilvános vizsgálatra allottak-ki. Valamint érdekes volt hallani a' többnyire német alakú kisdedeket minden tudományokból magyarul felelni; szinte olly kellemes vala azon tapasztalásnak újabb valósulása, hogy ezen intézetben egy esztendő elmulása alatt minden kis gyermek tisztán magyarul megtanul beszélni, melly okból ezen intézetet, mint csupán magyar iskolát, a' gondos szülőknek különös figyelmökbe ajánlani kötelességünknek tartjuk. Több ezer pesti ifiak ezen iskolának köszönik megmagyarosodásukat, 's a' haza méltán halálhatja az ősz tanítónak ama buzgalmát, mellyel gyenge nevendékeiből annyi magyar nyelvű polgárokat idomitott.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszín.

Budán Júl. 26-án Heszman Ferd. hangászkar igazgató részére bérletszűnés mellett adatott „Magának akart, másnak kért, — vig játék egy felvonásban Kovács Pál urtól.“ Tartalmát alkalmasint ismerik olvasóink, mivel a' darab nyomtatva-is megjelent már a' Tud. Gyűjt. mellett kijövő 1829-ki Koszorúnak első ivében. Megyeri ur (Józan) Telepi ur (Lőrincz) és Szentpéteriné assz. (Borcsa) igyekeztek mulattatni a' tele volt színházat. Megyeri urnak szava, hihetően betegeskedése miatt, kevéssé gyenge volt. — Erre muzsikai akadémia következék, mellynek részei valának: 1) a' portici-i néma daljáték ouverturája. 2) Serwaczinski Sz. ur Pechatsek szerzeményéből magyar themára változatokat jelesen játszott, 's különösen kitapsoltaték. 3) Wild Ferencz ur, bécsi vendégünk, Beethoven Adelaide-ját éneklé; a' fortepiano-kiséretet Winkler ur játszá: érdemlett tapsok jutalmazák a' művészt. — 4) 24 trombitán egy Potpourri játszatak a' leeresztett karpit megett a' Würtemberg gyalog ezrednek hangászaí által; mi azonban hidegen fogadtatott. — Júl. 28-án a' tünderkastély adatott, mellynek 2-ik felvonása közben egy pesti polgár-ifjú (Szöllősy táncmester ur tanítványa) esinos egyes magyar tánczot járt-el. Játék után néma ábrázolatok adattak, mellyek Ádám 's Évának első vétköket tükrözék; a' mozgó, mászó kigyót 's a' berekesztő tüzesőt Telepi ur készíté 's igazgatá.

Makó. Júl. 21-én. — Tegnap estve Makóra Csanád vgye fő városába érkezőn hallám egy vándor nemzeti színész társaságnak

Jánosy felügyelése alatt itt tartozkodását; 's kíváncsi, bár fáradt levén, őket meg hallgatni, elmenék 8 órákor egy setét kis terembe, hol-is a' szépnemet ugy, mint másokat az előteremből becsapó pipa-füst, 's melegség egyiránt kinzá. — Előadatek ekkor: „Kő-vendég a' pokol tornáczában; mulattató vig játék 3 fel vonásban.“ — E' darabban D. Pietro (Ivány) 's Amazilis leánya (Anikó) szerepeiket hidegen vívék: D. Pietrótól 3-ik felvonásban a' szókat nem eltagolva, hanem mély hangon ejtve szerettük volna hallani — D. Philippo Amazilis mátkája idétlenül játszik; D. Jouan (Magoss) szolgájának Leporellónak bohóságos tettein nevetéstől magát tartoztatni nem tudá — Leporello (János) bizonyára taps-jutalmat nyer vala, ha körét túlhaladó némelly kicsapongásával, a' szebb érzetűek méltó neheztelését magára nem vonja. — A' korcsmárosnét (Bányainé) fülhasító hangjával untatólag utánzá — a' többieknek szerepeik rövid volta miatt említést sem érdemelnek. — De a' szűk hely-is, hol e' színészeknek nyomorogniok kell (3 öl széles 2 öl hosszú) némi mentségökre váu. — Néző számos; az előbb kelők közül azonban kevesen, kikbe mai napon Leporello által a' szinpadon felfalt foghagyma büze, ugy némelly rendbontóknak, kik botjaikkal a' padlatot, 's ajtót iszonyún verték, 's egy fadgyú-gyertya kellemetlen gőzét elfújásával nevelő heves ifiúnak illetlen viseletök, eléggé kellemetlen benyomást okozának. — Szeretném e' rendbontókat israelitáknak, kik itt számosan vannak, hinni, de fájdalom értesítöm szerint nem azok!! Ezek után következék a' bú báj os tük ör czim alatt adatott néma ábrázolat 4 szakaszban bengáli tüzzel világítva.

Z-y.

Szegedről Szent Jakab Hava 21-ről. — A' városunk kebelében mulató színész társaság által Csokonay József sugó külön hasznára előadatott. „Jolantha Jerusalemi Királyné“ darabban Széppataky Johanna a' Jolantha lelkes, és szerelmes szerepét köz megalégedésig játszotta; — kár a' már gyakorlott színésznében, hogy az indulatok kifejezését megtartani nem mindenkor tudja, 's gyakran tüzét veszttve, hideg vagy félig hevülve jelenti-ki az érzetet, mellyben a' szerelem hevének, vagy az indulatoknak kitörni kellene; 's midőn Fridolin holt testét meglátta, az aesthetikai finomságtól eltávozva, olly vad sikoltásra fakadott, hogy mindnyájunkat nevetésre ingerlett. A' török fogságból 25 ezer aranyokon kiváltott Payersi Hugónak a' templarius rend első alapítójának szerepét Nagy István vitte. — Ezen mindenkor tapssal fogadtatni szokott színész öltözetének alkalmaztatása, megroskadt testállása, reszkető tagjai, és hangjai által, mellyekben mind azon által a' méltóságot végig megtartani tudta, a' 90 esztendő öreget olly elevenen mutatta, hogy valóban magának Zieglernek e' darab szerkezőjének képzetében formált Nagy Hugót a' legtökéletesebben láttatta. — Fridolin szerepe nem roszul hangzott Kilényi ajkairól; — a' szerelmes epedés —

a' nemes elszántság — a' némelly alkalmakkal kijelentett örültség, 's a' karaktereknek végig megtartása remekül illet ő hozzá; kár, hogy akkor, midőn magát a' királyért áldozta, békesen venni nem tudta a' nyíllövést, hanem vad orditással hánykodott a' földön akkor-is, midőn már a' haldoklónak vére elfogyva a' testi erő, 's így a' hang-is elgyengülve vagyon. — Szó két (Tyrusi Raymund) csendes, mértékletes hangja, a' karakter nem változása méltán dicséseté, 's a' mindig szelid ajkáról kellemetesen hangzott-le a' kétszeri felhevültség; a' vesztő helyről bejutott kegyelem -kiáltás olly érzékenyen ejtetett, hogy mindnyajunk szívét borzadással futná által. Kár, hogy figyelmetlen volt egyszer, 's a' királyi palotában leült, midőn a' királyné övéi között a' trónus előtt állott; — de e' hibája talán egészségbeli gyengélkedésének tulajdonítható. — Szakátság a' boszús gróf Barcelonát, Szapontzay pedig Anjoui Fulquest igen jól játszották. — Szalaynak azonban rosszúl volt kiosztva Athanasia grófné szerepe, mert termete, és erőltetett éles hangja ilyeneknek vitelére kevésbé sem alkalmas. — Kiss a' Kroeni Son templarius szerepében-is csak a' hideg vérű maradt. Király (Cynbeki Kurt) kitetszik ujoncz még. — Farkas Laey Robert templarius volt; kár, hogy a' tüzeskedőnek szerepe olyan nak adatott, ki gyenge hangú, 's inkább öregeket játszhat.

Eger. Júl. 23-án. A' Czelesztin igazgatása alatt Kőrös, és hitvese, Balla 's hitvese, Balla Luiza, és Maria, Farkasné, Izabella, Kőszeghy Kovács, Kálmán, Döme, Nagy, Erdélyi, Bottos, Kiss tagokból álló nemzeti társaság mult Jún. 15-től fogva Júl. 7-ig nevezetes daraboknak kellemes előadásával gyönyörködteté városunknak csinosabb érzésű 's izlésű közönségét. Az előadott darabok czimje: 12-ik Károly Bendernél; világ hangja 's szív jósága; véráldozat; kis káplár Napoleon életéből; sokat tudó; Bocskay István; Angelia; elváltozott szerelmesek; Ararat hegy borzasztó vízrohanása; munkácsi vár. — Czelesztin a' szerepek illő felosztásában ritkán 's csak akkor hibázott, ha társai között alkalmasabbat nem talált; a' színészek többnyire mindnyájan türethetően megtanulák szakmányaikat; sugóra ritkán volt szükségök. Czelesztin különösen a' vitézi, érzékeny, szerelmes, enyelgő, sőt akár millyen szerepben nem csak társaságának remek mustrája, de bár milly válogatott társaságnak-is méltó tagja lehet. Ballának hasonló dicséretet érdemel, mit minden előadásokban nyert tapsai bizonyítanak. Kőszeghy hőst, felfuvalkodottat, álnokot; Kovács öreget, ajtatosat, szelidet igen jól játszanak. Balla a' vig darabokban elmés, 's neveltető enyelgésével azt okozza, hogy a' fiatalok, 's a' karzaton nézőknek meg nem szűnő tapsaik 's kaczagásaik miatt a' játékot alig lehet érteni. Farkasné ama nevezetes, 's a' külföld előtt-is kedves magyar tánczosunknak nője várakozás felett lép-meg vagy két ízben a' nézőket ballet és egyes magyar tánczával. Ezt derekasan követi a' még gyors inú 's

könnyű testű Balla Luiza. A' többiek, bár nem mindenkor-is, de némelly darabokban eléggé kitüntették szorgalmokat, 's faragódható tehetségeiket. Az egészre nézve bátran lehet mondani, hogy előadásaikban az egri közönség meglegedést talált, mert a' színhely mindenkor tömve volt nézőkkel. Említésre méltó Czelesztinnek a' nézők iránt tett azon kedveskedése, hogy a' forróbb napokban a' néző helyet körül-helyezett zöld gallyakkal és több szegletekben elrejtett edényekbe rakott jéggel hivesítette; különösen pedig az Ararat hegyi vízrohanás adásakor a' levegő frisitése kedvéért 25 akó valóságos fris viz omladozott a' mesterségesen készült kőszikláról. — Az egri közönség még továbbra-is szívesen látta volna ezen színésztársaságot maga körében; de ez attól tartván, hogy érdekesebb darabjaiból kifogyván, nézőik száma megkevesedhetik, elment, hogy máshol ismét ilyen sors érje, 's vándorolni fog mind addig, míg honi városunk elég népesek leendenek egy helyben állandó társaságnak a' külföldkint eltartására. — Midőn ezek tőlünk bucsúznak, az egri felső iskolabeli néhány nemes ifiak, és három helybeli kisasszonyok öszve szólalkozván magok költségén egy uri háznál játékszint készítették, és az idei iskolai esztendő kellemes befejezéséül a' helybeli uri lakosoknak három mutatvány előadásával kedveskedni kívántak. A' hangászkar-is ugyan csak az iskolai ifiakból állott össze; a' néző uri vendégek pecsétes iratocskákkal (billet) hívtattak-meg. Játszották először a' „halottrabló,“ másodsor „a' királyi parancsolat vagy a' véletlen vőlegények“ czimű darabot. Harmadik darabjokat Júl. 25-én adandják, — mit? még nem tudjuk. — Az adott két darabban valamint a' játszó személyek, ugy a' hangászok-is átaljában bebizonyították, hogy a' magyar ifiú nem csak a' kardforgatásra, mezei gazdalkodásra 's vadászásra alkalmas, hanem a' szebb mesterségekben-is erényes lehet. A' játszóknak gyönyörű ügyeségök által Czelesztinnek — a' hangászok pedig az egri szokott színészi hangászkaroknak némelly társaira homályt vontak.

Füreden a' nem régiben Komáromból jött társaság Komlósy ur igazgatása alatt szerez estvéli mulatságot a' fürdő vendégeknek.

Csongrádon Júl. 10-én az előbbi napon Baký Gábor ur igazgatása alatt oda érkezett színésztársaság Vanda szomorú játékkal kezdé mutatványait. Tagjai közt vannak az igazg. uron kívül: Bakyné, Mészárosné, Lőrinczné asszonyságok, Thereszia leányszszony, Lőrinczy, Magyar urak.

N é m e t J á t é k s z i n .

Wildur vendégjátéka Pesten. Júl. 27-en Mayerbeernek nagy operája „a' keresztés vitéz Egyiptusban“ Schinn Ferdur részére (azon héten másodsorzi) bérletszünet mellett adatott. A' színház jtele volt. Bár egyes hibák mind a' hangászkarban mind a' főénekesek közt-is történtek, de átaljában az egész igen jelesen ada-

tott. A' mindig különös izléssel öltözni szokott öregbik Sch e b e s t A. leányassz. (Armand) mind első felleptekor, mind első áriája után olly zajos tetszéssel fogadtaték, hogy vége sem akart lenni a' tapsolásnak; ezen áriáját ismételte. Jelesen énekelt M i n k n é assz. - is (Palma); Wild ur (Walter) hasonlóan. S c h e b e s t Nina leányassz. ma másodszor lépett a' színpadra mint Felicia; gyenge, de mély alt-hangjai alkalmasint többszöri fellépés után erősebbek lesznek, eddigi játékát a' bátortalanság gátlá; a' terzettben (1-ső felv.) tapsoltak neki-is. A' többszöri zajos kihívásokat nem említjük. — Júl. 28-án Wild ur ismét a' Zampát játszá tömött ház mellett; nagy tapsolásra a' magyar bordalt ismételte.

Zágrábon Husvét után némelly változások történtek a' (német) színészek személyzetében, mellynek mostani fő tagjai ezek: K a r l i t z k i ur és hitvese, O s i n s k y ur tenorista, S c h m i d t n é assz. sopranista, S e i f e r t ur buffo énekes, B a r t o l e m i ur bassista. Egyéb színjátszók: F r a n k assz. G l ä s e r, és S c h w e r s leányasszonyok, S c h w e i g e r t (regisseur), S c h m i d t Vincze, R i t t e r urak.

VI. M U Z S I K A.

Tánczmulatság Pesten. Júl. 28-án a' városi kisebb tánczteremben nyilvános táncz mulatság adatott az A n n á k tiszteletére; de vagy a' szép idő kies környékre csalá-ki, vagy a' szokott nyári hévség annyira elijeszté a' Budapestieket, hogy ezen mulatságon alig leheté 200 személyt öszve számlálni; tánczos pár legfeljebb négy — öt vala látható egyszerre, 's így a' szála, ugy szóllván, üres volt. A' jelen volt Dámák virágbokrétákat kaptak, mellyeknek alljai Annákhoz intézet német versekkel díszló papirosba valának takarva.

Tulipán-innep. A' fehér hajó kávéház bérloje, ki a' fogadó udvarában a' mult esztendőben nem csak fákkal beültetett csinos vacsorahelyet készített, hanem az idén kávéházát 's a' vendéglő mellékszobát szépen kifestette 's izletesen ékesítette Júl. 29-iki estvén az A n n á k tiszteletére az egész udvart számos mécsekkel, lábnyi magoságú különféle színű szövetekből készített tulipánokkal, 's balmokkal, mellyekben mécsek égtek, kivilágosítá. A' tulipánok ölnyi magoságú vékony póznákon állottak, a' balmok felfüggesztve valának. Az udvar nagyobb részén négyszegben faedényekbe ültetett akácz fák állottak, 's ezek közé voltak a' tulipánok 's balmok felosztva; ezen utóbbiakon e' szó látszott: A n n a. Ugyan ez volt ölnyi magoságra mécsekből kirakva az első emelet rostélyzatán. A' számtalan mécsek több helyeken sorban égtek. Ezen mulatságot a' kávé ur t u l i p á n - i n n e p n e k hirdeté, mellynek láthatására 10 ezüst xrt kellett bemenetel díjja fejében mindenkinek fizetni. A' fák között sok asztalok körül ültek a' számos vendégek, 's G o b b i A d e l a i d e hegedúsné, L u i g i (Lajos) testvérvél 's egész orchestrával mulattatá a' hangászat kedvelőit. Nézók igen számosan vettek részt ezen szokatlan nemű uj mulatságbán.

VII. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké: Mulle himzett ruha kettős gallérral; bast-beret (kalap) tollakkal; vagy: Cot-pali ruha, himzett tülle-anglais chemisette; kreppkalap mákvirággal 's pántlikával ékesítve. — Párisiaké: Musselin-kalap brüsszeli csipke-fátyollal, bélelt mantelet fekete tafatából 's blondból, vagy bélelt musselinból.

Szerkezi R ó t h k r e p f G á b o r, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner - K á r o l y i urak utszája 612.

H O N M Ű V É S Z .

PESTEN Vasárnap Augustus 4^{én} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Halaknak szembetűnő dögleletesége. A' természet története országában 1831-ben sokféle rendkívüles tünemény mutatkozott. A' marienverderi kormánykerület (Prusszia) különféle tavaiban, nevezetesen a' tempelburgiban annyira veszték a' halak, hogy csak ezen utólsóból Aug. végéig többet fogtak-ki 40 tonna döglött hálnál, mellyek azután a' politia rendelése szerint elásattak. A' természetvizsgálók ugy magyarázzák a' dolgot, hogy az álló vizeket gyakran elborító nyálkahinár vagy vizkocsonyából álló 's a' vizet sokszor zöldes, sőt vernyeges színre-is festő enyek (nyálkaság) méreg gyanánt hat a' halakra. Ha ezen enyeket mikroskoppal vizsgáljuk, finom rostokból (fibra, Fasern), vagy apró hólyagokból-is látszik állani. A' halak eldöglését még egy harmadik substantia-is okozhatja, u. m. a' *Palmella ichtyoblabe* (haldöglesztő *Palmella*), melly a' havasi *Pallmellának* egy neme, 's hasonlóan sok találkozik a' tavakban.

Sz á m t a l a n m e z e i e g é r . 1831-dik esztendei őszkor nyugoti Németország majd minden vidékén, mezején, rétjén, szántó földjein, 's kertjeiben iszonyú sok mezei egeret lehetett seregenként látni. Némelly emberek azok közt veres, sárga, zöld, kék, 's fehér színűeket-is akartak látni, 's ebből irtóztató háború következését jövendölték, mellyben mindenféle színű nemzetek részt fognak venni. Ezen előítélet már nem új, mert korábbi időkben-is történt illy számos egerek gyülekezete, 's a' hasonló jövendölések ellenére a' reá következett esztendőben békeség köttetett. A' szines egerek közül mind eddig azonban valósággal csak feketék, barnák, szürkék és a' házakban igen ritkán fehérek láttattak. Jó summa pénz ígértetett a' mezei gazdáknak, ha veres vagy zöld egeret hoznának, de nem hoztak. A' mezei eger (mus arvalis) csak kevéssé nagyobb a' házínál, az erdei

(silvaticus) annak ugyan rokona, de gyakran öt ujnál-is hosszabb. Az első rendkívüles kárt okoz a' szegény mezei gazdának, kivált ha olly nagy mennyiségben, mint az említett esztendőben, pusztítja rétjeit 's földjeit. Legnagyobb ellenségök azonban a' rókák, nyestek, macskák, kutyák, hollók; az utólsók még lyukából-is ki tudják huzni az egeret, azért ezen állatokat az illyes egéresztendőben üldözni nem kell, annyival-is inkább, mivel tapasztalás szerint, mikor illy nagy mennyiségű eger van, gyakran egymást emészti-el. Nagy hideg és nedveség-is megöli őket kevés nap alatt. Nem kell tehát mindjárt az igen veszedelmes méreg-hintéshez nyulni, mivel az a' nyulak és élelemre szolgáló más állatoknak, 's ennél fogva az embereknek-is ártalmára szolgálhat; sőt az-is tapasztaltatott, hogy a' melly szántó földekre egérkő (arsenicum) hintetett, ott a' rozs ártalmas és egészségtelen lett. De ezen méreghintés utálatos emberölésre-is alkalmat nyujt a' gonosz, irigy és telhetetlen emberek között, a' mint ez akkoriban meg-is történt egy Rajna melléki helységben.

Kettős orrmányú elefant. Londonban 1831-iki nyáron egy kelet indiai elefantot mutattak, mellynek ketté hasított, vagy inkább kettős orrmánya vala, 's mindenikének volt egy ugy nevezett ujja, és egyik a' másiktól független levén azokat az állat kénye szerint mozgathatta, melly akkoron hét esztendő is lehetett, és rendkívül szelid vala. Kettős orrmányával csudálatra méltó ollyan mesterseégeket tudott véghez vinni, millyeket még egy elefant se mutatott, ugy p. o. a' dobon olly jelesen tudott forgót (Wirbel) verni, mint a' legügyesebb dobos.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Bátorság kocsija. Liverpool-ban Hafford Dávid ur olly nemű kocsit talált-fel, mellyet ő bátorság kocsijának nevez, 's e' nevezetet meg-is érdemli, mivel még akkor se dőlhet-fel, ha egyik kereke kiesnék belőle, minthogy igen ügyes mechanicával levén ellátva a' kocsi az utnak minden egyiránytalansága 's göröncsősége mellett-is vizerányos állásban tartóztatik. Illyen kocsit lehetett látni Londonban az utolsó művészeti munkák nyilvános kiállításakor, 's

minden hozzá értők helybe hagyását megnyeré, sőt ezek azt-is bizonyíták, hogy mindent felül halad, a' mit eddigelé az említett célra kigondoltak és használtak.

Gőz helyett olaj. Richard ur, bristoli erőműves (mechanicus) olly masinát talált fel, melly az eddigi veszedelmes gőzműveket egészen félretehetővé javalja. A' masina csupán mechanismusával munkálkodik, 's mintegy 6 pint olaj elégséges arra, hogy 100 ágyús, és 250 ló erejét kívánó lineahajó körülutazza a' világot.

III. L I T T E R A T U R A.

T u d ó s M á g y a r A s s z o n y o k.

(Folytatás. XVIII-dik század.) 3) Daniel Polyxena, L. B. Vargyasi Daniel István udvarhelyi szék királyi bírájának, 's az enyedi collegium curatorának, ki magais több munkát adott-ki, leánya, és Hadadi B. Vesselényi Istv. hites társa; sok tudományban jártas volt, 's már fiatal korában több féle nyelveket különösen pedig a' deák 's görögöt értette. Deákból magyarra fordítva írta 's kiadta: A) Pictet Benedek munkáját „A' keresztyén Ethikának summás veleje. Kolosv. 1752.“ — B) Atyjának „atyai intések“ czimű deák könyvét-is, melly a' practica theologiát tárgyazza, magyarra fordította, 's nyomtatás által közönségessé tette. — C) Az ezüst rostélyokban fénylő arany alma. Kolosv. 1776.

4) L. B. Vesselényi Anna, Bethlen Lajos hitese; még leány korában fordítá németből magyarra 's kiadta Stapfer Jánosnak ezen munkáját: A' keresztyén vallásra való utmutatás Kolosv. 1774.

5) L. B. Vesselényi Maria (talán Iktári Bethlen Domokos hitvese) írta 's kiadta: „Szüntelen való örvendezések mestersége Kolosv. 1784.

6) Vesselényi Zsuzsannától megjelentek: a) Littleton Györgynek — a' sz. Pál megtéréséről — jegyzései, németből. Kolosv. 1785. — b) Gályarab. Kolosv. 1785.

7) Ezen század tudós asszonyai közé számlálja Wallaszky Ráday Esther asszonyságot-is, G. Teleky László házas társát.

8) Jánoky Anna Maria, L. B. Hellenbach felesége. Egyetlen leánya kedvéért írta németül, 's kiadta Lip-

siában 1763. ama munkáját, melly „*Treue Ermahnung einer Mutter an ihre einzige Tochter*“ czimet viselt, 's abban a' szép nemnek szükséges theologia, geographia, historia magyaráztatik. Három évvel később en pedig ezen munkának folytatása-is kiadatott.

9) Heilbron Anna Maria kisasszony, 1789. Pesten élt; zsidó, görög, deák, magyar, német nyelven egyiránt irt 's beszélt. Már 15 esztendő's korában a' görög és zsidó nyelvet tanította.

10) Molnár Borbála, Sátorallya-Ujhelyi születés, jeles magyar költőné. A) Versei e' czim alatt jöttek ki második kiadásban: Molnár Borbála munkáji. Négy darab. Pozsonban és Kassán 1794. B) Egy nemes cselekedet leírása (versekben) Vác 1797. — C) Máté Jánosnéval barátsági vetélkedése, vagy a' két nem hibáji 's érdemei felől való levelezései Kolosv. 1804. — D) A' szerencsétlen indulat v. Sarolta és Sándor, versekbe szedve. Kolosv. 1804.

(Folytatás következik.)

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Kész baromfi-pecsenye. A' baromfi pecsenyékre nézve találtatik b'első városunkban a' régi halpiarczon (Plebánia utsza) egy bolt. mellyben mindenkor a' legkövérebb mindennemű megkoppasztott baromfi-faj pecsenyékkal szolgálnak; a' tulajdonosnak különös készüllete vagyon, melly által számosan, és hirtelen fel tudja hizlalni az apró marhát; — ez felette nagy könnyebbségökre szolgál lakosoknak, mert nem mindenütt lehet a' majorságot tartani, és hizlalni, sőt az itten elszoktatott hetyke fehér-cseléd nem szeret véle bajlódni; de nagyobb része azt se tudja, micsoda fán terem, vagy mitől hizik a' baromfi, 's közönségesen sok eledel potomba megy.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán a' nemzeti színészek kedvező sikerrel folytatják mutatványait. Júl. 30-án Donna Dianát; Aug. 1-jén Frigyesi Eleket; 3-kán Kántorné assz. részére énekekkel vegyes Egyveleget (Quodlibet) adták. Megyeri ur, betegeskedése végett, egy pár daraból elmaradván, sajnós részvételt gerjesztett tisztelőjiben.

Szegeden. Júl. 16-ika estvéjén színészi társaságunk „az elváltozott szerelmesek“ czimű mulatságos vig játékkal kívánván közönségünk szívét felvidítani, igyekezett ugyan kitűzött céljához közliteni, és Kilényi a' gondos vagyonos nemes személyét; ennek

leányát elvenni szándékozó Jámbori szerepét pedig Szaplontzay tőrhetőleg képezék; — de mivel az egész darabban nem nagy költői elmésség — mely egyedül adhat a' miveltebb léleknek vidulást — rejtezik, 's Szaplontzaynéak - is a' Jutka vén asszony szerepe jutott, és ebben mint nem fiatal mozdulataihoz illő alakban, mind inkább idomuló művészi tehetsége kellőkép ki nem tűnhetett, minden ihletés nélkül távozánk Thaliánk templomából lakjainkba! — Júl. 18-ikán „A' szerelem győzedelme a' negéden, vagy a' becsületre tett fogadás“ társalkodói vig darab (Spiesztól) adaték 4 felvonásban. Ezen színészi mutatóványban Széppataký Johanna leányassz. a' gazdag báró Örmendinet szinte, mint megkedveltetése okaért öltözetét megváltoztatva a' paraszt leánya személyét, amazt gazdag öltövényében, emezt egyszerű ruházatjában megelégedésünkig tükrözé előnkbe, 's a' gazdag bárónéi kellő mozdulatokat, valamint a' paraszti természetes egyszerűségű ártatlanságot, most-is, mint egyébkor, tetszőleg utánzá. Kilényi gróf Magyaródinak ama szép tulajdonait, mellyektől indittatva, szerény ártatlansággal párosult tiszta erénnyel bíró hölgyet házi boldogsága tárgyául ohajtott választani; a' gazdag házasságot pedig, mint a' mellyben a' sziv valódi érzelmei ritkábban fejlődnek földi éden kellemeivé, szinte kerülte; — Szaplontzay ellenben, báró Millefi Endre személyében, a' gazdagságot (a' józan szelidséggel kellemesített erkölcsre nem tekintve), vadászó szeles házassulót művészileg adák elő, — 's ez utóbbi ki-is tapsoltaték. Csak azt sajnájuk, hogy a' játék végével Kilényi a' jövő alkalmi szindarabnak a' társaság sugója Csokonai József hasznára leendő előadását jelentvén, a' közönségnek pártfogásáért illy fő okból könyörgött: „mert, ugymond, ha a' sugó hallgat, mi semmit se tudunk“ méltán lehetvén ezen társaság kormányozói nyilatkozás folytában tartani: nehogy a' hallgatók száma kevesedjék, és az illyes kifejezés által a' magyar Thaliánk rég ohajtott innepi napjára mármár pitymalló szürkület, némelly honosinknak e' tekintetben amugy-is gyenge szemei előtt, újabb ködbe boruljon (!!) —

—r— Ist v.

Szegeden Júl. 21-kén az előfizetési 12-dik számra, a z a t y a, és vólegény egy személyben nevű darabban Szőke a' báró Vadászi ezredest nem rosszul játszotta; csak nagyobb tüzet, és a' bamulásnak nem olly kis mértékben volt kijelentését kívántam belé, mert midőn a' bécsi politiaszolgák által letartoztatik, 's Baa-denbe küldetik a' magát vétkesnek nem érző ezredes, ugy hiszem még Bécsbe-is kivetkezik természeti szelidségéből. — Gyöngyösi szerepét Szakátsi legendó tüzzel vitte; nem kevesse mutatta a' szerelmest, nagy lelkűt, 's megelégedettet. — Kilényi (Fodros) keveset szeleskedve lépett-fel, egyéb iránt hangjában, 's maga viseletében a' jártas színészt mutatta. — Széppataký Johanna özvegy Ujfalvynét hidegen, Szaplontzayné pedig Zsófiát kevesse meré-

szen játszották; annál jobban illett báro Vadásziné szerepe Szalay-
nénak, kit a' játékszinre mindenkor öreg comicusai alakban kel-
lene felléptetni. Szaplontzay (Százados) köz meglegedést nyert.
— Gubits (ennek legénnye Nagy István) azon jelenést, mellyben
mint részeg jelent-meg, remekül játszotta; csak némelly jelenéseiben
megfeledezett arról, hogy ő csak inas; merész sőt vakmerő neve-
téssel állott szembe az ezredessel, és urával. Bátor ennek öszveszött
feltételei kivivésében nagy segedelemmel volt; ugy hiszem még-is,
nem szünt meg az ur, és szolga között levő távulság. — A' mi ezen
darabban leginkább kedvesen vétetett, 's tökéletesen vitte felvett
szerepét, az Farkas, mint Ikrási nevű ügyvéd volt. Öltözete, ál-
lása, 's képe bemázolása maga-is elegendő lett volna arra, hogy
tapssal fogadtassék; de e' mellett gyengébb hangja, szavának része-
geskint történt ejtése, az olyan alkalmakkal, midőn a' mindig szom-
juhozó pénzt vagy bort vár, tetetni szokott hajlongások, 's a' deák
szavaknak kiejtésökkel tett mozdulatai még inkább érdemesítették
arra, hogy ezen darabban volt maga jeles kimutatásáért annak be-
végeztével kitapsóltassék. Feketeváry.

N é m e t J á t é k s z i n .

Wildur vendégjátéka Pesten. Júl. 30-án ezen fárad-
hatlan énekes a' kardalnokok (choristák) részére adatott Mont-
guiak és Capuletok czimű Bellini operájában lépett-fel, 's
mind ő, mind Schebest leányassz. zajos tapsokat, kihívásokat
nyertek; az I-ső felv. végéneke ismételtetett, valamint mindenkor. —
Wildur Aug. 1-jén az ismeretlen né daljátékban (la Straniera)
játszott szokott kedvező sikerrel. Aug. 3-án a' keresztveszté-
adát, 's 4-én utóljára Zampában lép-fel.

Stoll leányassz. próbajátéka. Ezen jeles kezdő mű-
vészné Júl. 31-én Holtey-nak Leonora czimű melodramájában a'
czimszerepet; Aug. 2-án Paulinát adá. Mindkettőben a' zajgó tap-
solások és ismételt kihívások bizonyíták a' publicumnak tetszését 's
igazi elégedését. Valóban csudálandó módon fejti-ki ezen fiatal sze-
mély jeles színészeti tehetségeit, 's minden fellépte valósítani látszik
azon véleményünket, hogy ő egykor a' legjelesebb színésznék egyike
leend. Ő már most-is ugy játszik, hogy akármelly első rendű szín-
házban dicséretes elfogadást várhat. Aug. 5-én külön részére a' Pre-
ciosa fog adatni, mellynek czimszerepében lépend-fel. Kivánjuk
szívünkbel, hogy eddigi minden jutalom nélkül volt játékait kedvező
fővedelem koszorúzza.

Justur vendégjátéka Pesten. Júl. 25-én legelőször
adaték „a' párviadali parancsolat, vagy egy nap a' rosbachi ütközet
előtt Vogel szerint.“ A' darab tartalma 2-dik Fridrik burkus király
katonai pályájából vett történeten épül, melly sokban hasonlít Töp-
fernek napi parancsolatjához. A' király t. i. (Justur)

halálos büntetés alatt megtiltja a' párviadalt (duellum). Azonban Hastenbach kapitány (Gerlach ur) Kolberg Henrik kapitánnyal (Haag ur) öszve kap, 's megverekedik. Éppen ezen pillantat előtt veszi Hastenbach a' királyi parancsolatot, hogy az ellenségtől egy hidat elfoglaljon. A' párviadalhoz jut Kolberg generális (Simeon ur); Manteufel huszár kapitány (Posinger ur), hogy előtte a' dolgot titkolná, Henriket hamar elküldi, mielőtt az öreg ur őt látná, de tévedésből amarra a' sebesült Hastenbach Gusztávnak köpönyegét adja, mellynek zsebében volt a' kir. levél. Henrik, Gusztáv helyett, megütözik, győz, 's a' király őt, mint Gusztávot, majori czimmal 's vitézi renddel akarja diszesíteni; de mivel ő magát Gusztávnak adta ki, 's a' reá bizott sereget ennek nevében vezérli, felteszi magáhan, hogy a' jutalmat Gusztávnak engedi. Ennek nemes lelke semmikép sem állhat reá, hogy a' jutalom érdemetlennek adassék, elszánt szívvvel tehát a' királynak mindent megvall, ki őt halálra ítelteti. A' tömlöcztartó (Fischer ur), ki nevelője volt Gusztávnak, őt becsület szavára éjjel Kolberg generálishoz engedi elillantani, hol atyja nevében alá írja Henriette hugának (Grillné assz.) és Henriknek házassági szerződésöket. Innen azonnal vissza siet tömlöcze felé (mert más nap reggel 6 órakor a' vesztő helyre kell vala vitetnie), ut közben megmenti a' király életét, 's elkésik. Már a' tömlöcztartónak kellene helyébe halálra mennie, midőn lélekszakadva Gusztáv megjelen, — a' vesztés azonban elhalasztatik, a' király mindent megtud, 's megkegyelmez, Gusztávnak más nevet és majori czimet ad. — A' királyt igen remekül játszá Just ur, 's annak emlékezetben maradt sajátságait hiven utánozá. Az egész darab mulattató, és sok szép érdekes jelenésekkel diszlik. — A' kevés hallgatók játék végén Just urat kitapsolák. — — Júl. 29-én ezen vendégünk utóljára lépett-fel „Nante szegleten álló“ és „a' mesteremberek innepe“ czimű egy felvonású vig játékokban. Az első darab nem sokat ért, 's így ő se hathatott reánk illőleg; de annál több kedveséget nyert az utóbbiban; mellynek végén tőlünk elbucsúzóék.

Pesten Júl. 26-án legelőszőr adatott „a' gyémánt kereszt; vigjáték két felvonásban Deinhardsteintől.“ Tartalma: „Egy könnyelmű és szerelemföltő báró (Gerlach ur), ki gyámsága alatt levő szép gyámhugának Eichdorf Therezianak (Fussgänger leányassz.) férjhezmenetelét titkos hajlandóság következtében mindenkép hátráltatni akarja, éppen akkor találja hiteseit Therezia (Wildenaue leányassz.) a' kert ajtajánál, midőn ez barátnéját Erben Vilhelminát (Grillné assz.) magától elbocsátván tőle ölelkezve válmeg. Az asszonyi alakot nem szemlélő férjben hitese iránt gyanú gerjed, 's azonnal vallományra kényszeríti őt; de ez próbára akarván férjét tenni különös szépségű barátnéja által, a' látogatónak valódi személyét férje előtt eltitkolja. Nevekedik a' gyanú a' szerelemföltőben, ki mindent elkövet azon férjfiúnak megismerésére, ki-

vel hitese, véleménye szerint, titkos szövetségben él, 's azért nagy készséggel fogadja-el házi barátjának Steinaunak (Posinger ur) ajánlást, ki őt egy ismerősök Brand Gusztav (Haag ur) által, ön vallománya szerint, kedvesével tartandó titkos öszvejüvetel meglesésére, de leginkább a' titkos szépnek megismerésére hívá-meg. Nem sokára Brand elérkezvén a' kijelelt helyre Eichdorf Theréziát-is ott találja, kit ő hites tarsul megkérni szándékozik. Ezek azonban a' jövő két idegenek látására egy lugosba vonulnak, honnan a' báro és Steinau lármájok által elzavartatnak a' nélkül, hogy ezek a' szépnek kilétét felfedezhették volna, 's csak a' lugosban hátrahagyott gyémántkereszt hiteti-el a' bárót hitesének ottan volt léte felől, ki nek ő egykor hasonló ajándékot teve. A' legnagyobb féltékenységtől gyötörtetett báro éppen feleségéhez készül menni 's őt kérdés alá venni, midőn az előtte eddig ismeretlen Vilhelmina közelit hozzá, ki őt különös szépsége által annyira bírja, hogy hitesét eltagadja, neki szerelmet 's hűséget ígér, 's tőle gyűrűt vesz, ő pedig a' talált gyémántkeresztet nyakába függeszti. Ennek eltérte után Brand érkezik hozzá, hogy tőle gyámhugának kezét megkérje; de ezt a' hitesével gyanított titkos rendez-vous végett ki se hallgatván, sőt szemre hányásokkal illetvén a' báro még párviadalra-is hívja. Innen feleségéhez térvén őt újabb vallományra kényszeríti; midőn Vilhelmina érkezik, a' bárót nagy zavarba hozza, 's hitesének mindent kivall, ki férjét az ajándékban nyert kereszt előmutatásával hűségéről meggyőzvéen arra-is emlékezteti, hogy a' két egyforma keresztnek egyikét szeretett hugának ajándékozá. Költsönös megbocsátások után a' báro Brandaunak adja hugát, 's Steinau-is jegyesével Vilhelminával öszvekel. — Az egész darab meglehetősen mulattató; de különös tetszést a' kevés számú publicum előtt nem nyert. Gerlach ur ez uttal-is bizonyítá, hogy a' vig szerepek leginkább vannak alkalmazva talentumához. Grillné assz. 's Posinger ur jelesen játszottak. — Ezen estve Taborszky ur az első felv. előtt hegedűn jelesen játszá Jansának egyik rondóját; ezen felvon. után pedig Winterle ur Weber Kár. Maria szerzeményéből clarinett-concertinót ügyesen fújt volt. Mindkettő tapsokat nyert; de az utóbbi szerzemény nem látszott kedvezőleg hatni a' közönségre.

VI. VISELETI DIVAT.

Párisi férjfiaké. Setét violaszínű frak lilimos szegéllyel; vagy setét zöld posztóból rövid köntös bársony gallérral, mellyel a' felső kihajló rész-is bélelve van. Fehér vagy virágos nyári mellény; fehér vagy kockás szürke nyári nadrág. — Az asszonyok a' chinai legyezőt nagyon használják; dolgozó táskákat kockás gros-de-naplesből készítik, mellyet azután keskeny fekete csipkével szegnek-be.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

H O N M Ű V É S Z.

PESTEN Csötörtökön Augustus Skán 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Óriási jegenyefenyő Californiában. Északi Amerikában California félszigetnek egyik nagy sik terén az északi széleség 40—45° között tenyész a' jegenyefenyőnek egy neme, melly magát gigantikai viszonyaival tünteti-ki, 's azok által az újabbi időkben magára vontaa' fűvészek és kertművészek figyelmét. A' londoni kertmivelő társaság titoknoka Douglas ur legelsőbben tett figyelmetessé eme fára, melly egyenkint szokott nőni ollyas alacson dombokon, és tiszta homok földben, hol minden egyéb tengés (vegetatio) megszűnik. Itt ama fa eléri legteljesebb 's legszebb kifejlődését: de nem sűrű erdőben nő, valamint az északnyugoti Amerikának egyéb jegenyefenyő nemei, p. o. a' gyantás fenyő (pinus resinosa), hanem csak egyenkint találhatik, 's úgy látszik, hogy az északnak homályos erdejít váltja-fel Californiának zöldjével, hol a' tengés inkább kezd hasonlítani a' tropikai tartományokééhoz. Ezen jegenyének törzsöke 150—200 lábnyi magoságot ér-el, 's körülete (Umfang) 20—60 láb között változik. Illyes fáknak egyike, mellyet a' szél tört-le, 's pedig nem ama legnagyobbhoz tartozott, mellyeket az utazók láttak, következő mértékű volt: egész nagysága terjedett 215 lábra; a' földtől 5 lábnyira körülete (vastagsága) tett 57 lábat 's 5 ujat, a' földtől pedig 104 lábnyira 17 l. 5 u. Törzsöke nagyon egyenes, és magoságának két-harmadáig ágatlan; héja illy nagyságú fához képeest igen sima, déli oldalán világos barna, az északin pedig fehéres. Ágai függősek, hegyes levelei 4—5 ujnyi hosszúak, 's rövid koronában ötösen nőnek együtt mint a' sima fenyőn (pinus strobus), mellyek feszesen állók, szép zöld színűk de fénytelenek, 's ha ama fogacskákhoz nyúlunk, mellyek széleiket beszegik, darabosoknak tetszenek. Tobozai (Zapfen) az ágak legszélsőbb csucsain állanak, 's teljes kifejlődésüket csak két esztendő múlva

érik-el; eleinte fel felé állnak, de a' második évben lehajlanak. Mig a' toboz gyümölcse zsenge, mind addig kúp (conus) formája van; ha megérik, legvastagabb részén 12—16 ujnyi a' körülete. Pikkelyei ingók, domborúk, 's csúcsaik hegyetlenek. Magva vastag, 8 lineányi hosszú, 's 4 lin. széles, tojás-gömbölyeg, annak béle pedig valamint a' mandola-fenyőé (pinus pinea) édes, igen kellemetes ízű. Magszárnya gyaluformájú, kormos színű, 's magvánál mintegy kétszer hosszabb. Rajta számtalan görbe edényeket vehetni észre, mellyek bibor vereségű substantiával vannak megtelve, 's a' mikroskóppal vizsgálót igen szép tekintettel gyönyörködtetik. A' gyümölcs csirájának 12—13 magszéke (cotyledon) van; a' fa nagy bőséggel ambra forma gyantát terem. Száraz fája fehér, lágy, és könnyű; specifikai nehezeke 0,463-ra határozatott. A' fából kicsepegő gyanta, ha már résznyire elégett, elveszti szokott bűzét, 's igen édes ízűvé válik. Illyen minémiségében használják azt étkeikben a' lakosok czukor gyanánt. Magva bélét többnyire télre elteszik almáriomokba, ládákba, 's akkor megeszik. Midőn Menziaz 1793-ban California partjain tartzkodnék Vancouver kapitánnyal, egy spanyol pap valamelly jegenyefenyő magvait raká-fel elejébe csemege gyanánt az asztalra. Kétség kívül azok ugyan ama fa magvai lehettek, mellyet Douglas ur leirt volt. A' fát honja nyelvén Ral-cleh-nek hívják. Douglas ur pedig a' Linnäi társaság másodelőülőjének Aylmer Bourke Lambert-nak tiszteletére Lambertiana nevet ada neki.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Szabó masina. Brunnel ur, ki a' Themse alatti utat legelsőbben javalotta, olly masinát talált-fel, mellynek segedelmével ő naponkint 250 tökéletesen kész kaputot vagy uniformist szolgáltathat kézre, 's azt kiki azonnal használhatja, mihelyt imitt amott egy két öltéssel igazithat rajta.

Ingó kótabetűk. Igen érdekes a' Párisban lakó Duguet urnak ama találmánya, melly szerint ezután minden hangművet (musicalia) ingatható betűkkel szedni, és a' könyvnyomtatók módja szerint kinyomtatni lehet,

III. I T T E R A T U R A.

T u d ó s M a g y a r A s s z o n y o k.

(Folytatás. XVIII-dik század.) — 11) Csáky Katalin, gr. Bethlen Miklós hitvese; írta 's kiadta magyarul: a) Menyei igyekezet, melly foganatos imádságokkal rakva vagyon — egybe szedegetvén naponként gyakorlott és kiadott. Kolosv. 1767. — b) Ajtatoság kalauza, melly — — gyakoroltatni szokott a' processióknak hasznos eljárásával. Kolosv. 1791—89. — c) Menyei oltalom, az az olyan könyvecske, melly kalauzolni fogja a' jó lelket az isteni félelemlere, és az isteni bizodalomra. Kolosvár 1788.

12) Viczai Anna Thérézia a' sz. Klára szerzetének szüze magyarra fordítá, 's kiadta: „Az elmélkedéseknek és lelki foglalatoságoknak könyve. N. Szombat 1720.“

13) Ezen század elején élhetett amaz Újfalusi Juditis, kiről Horányi Memoria Hungarorum czimű könyvében emliti, hogy régi magyar nemzetségből eredett, 's a' nagy-szombati clarissa apácák közé ment, hol magát az istenes könyvek olvasására egészen felszentelé 's cseh nyelvből Jézus és Maria életét magyarra fordítá, melly több izben ki-nyomtatott, jelesen pedig 1746.

14) Saur Josefa: „A' becsületes embernek kézi könyve Kolosv. 1776.

15) Vályi Klára: „Buzdító versek a' ns. magyar insurgensekhez 1798.

16) Mezőkövesdi Újfalvy Kristina, Havadi Máté Jánosné, szül. Szőkefalván Küküllő vgyben 1761. meghalt 1818-ki Jan. 29-én Marosvásárhely szomszédságában. Atyja főbiró, férje erdélyi birtokos volt. Különös szépsége mellett jó énekesné-is vala; kötött és folyó stylusban több munkákat irt, mellyek kéziratban T. Döbrentei Gábor tart. biztos ur, 's a' magy. tudós társaság titoknokának birtokában vannak, ki azokat kiadni szándékozik. Hálával említjük azon kegyességét, mellyel Máté Jánosné felől nem csak az érintett adatokat, hanem ezen jeles miveltségű asszonynak következő költeményeit-is velünk közleni méltóztatott.

Tavaszkor.

Szüreti Posták.

Nem nékem jöttél szép tavasz,
Mert rám még a' bús tél havaz,
Gyönyörűségid nem érzem,
Csak sorsom sebzéseit vérzem.

Mindennek kedves kikelet!

Hadd te velem csak a' telet,
Fásult szívem meg nem rázza
Annak jege zuzmarázza.

Te mindennek kedvet csinálsz;

Mindent vidulással kínálsz,
Életet ujjulást hozol,
De nékem rosszat okozol.

Mert látom, hogy mit kék tennem,

Ha búm viggá hagyna lennem,
Igy ha vidulnak mellettem,
Inkább érzem nit vesztettem.

Az ég tisztul és mosolyog,
Mindenfelé élet forog,

Lelekem komorságba merül,
'S nevetnem-is sokba kerül.

Nem irigylem más vigságát,

Sót eszközlöm boldogságát,
Még segítem-is jóllétét,

Csak hogy nekem hagyjon békét.

Emésszenek andalgásim

Titka alatt háborgásim,

Emészttem én, ő-is emészt,

Kiadjuk egymásnak a' részt.

Őszi szellők fujjátok

Sohajtásim

Kedvesem kebelébe,

Fektessétek ölébe

Ohajtásim.

Csak fülébe sugjátok,

Hogy utánna

Ugy háborog életem,

Hogy ha látná mi lettem,

Maga szánná.

Pusztának vált környékem

Setétbe bútt,

Semmi sem ad nyugalmat,

Minden mutat unalmat,

Fájdalmat 's bút.

Nem láthat szemem szépet,

Nem jót 's épet;

Csak miatta senyvedő,

'S távul létén szenvedő

Komor képet.

Őszi szellők fujjátok

Bús romlásim,

Mig hullhatnak ölébe,

'S nyughatnak kebelébe

Könny omlásim.

(Folytatás következik.)

Z s e n g e m u t a t v á n y o k Pesten a' költészséget tanuló néhány ifjaktól. 1833. Beimel Józsefnél. — — Ezen két ivnyi terjedésű füzetben jelentek-meg a' mult hónap végével a' pesti ajtatos szerzetnek utolsó évi némelly jeles nevendékeitől néhány költemények, mellyek különféle lyricai mértékekben készülvén diszes bizonyosságait mutatják mind a' lelkes ifiak buzgóságának szeretett nyelvünk iránt, mind a' munkás szerzet hazafiságos szorgalmának, mellynél fogva minden-

kor igyekezett nevendékei szívébe a' honi nyelv szeretetét csepegtetni. Az említett költemények szerzői: *F l a s k a y* István, *M a r k o v i c s* László, *G o r o v e l* István, *T ó t h* Lajos, *B e ö t h y* Mihál. A' csinos írásmód, benne ömledező szép érzelmek, 's érett gondolatok szép reményt nyujtanak eme buzgó ifiak műveltségöknek további gyümölcsei felől, mellyeknek gyengéd bimbóji már mostani zsengejükben-is illy disszel fejledeznek.

IV. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Budán Aug. 3-án a' Kántorné assz. részére előadatott Egyvelegnek részei. — *E l s ő* s z a k a s z : 1) Kőmives és lakatos operának ouverturája. 2) Szevillai borbélyból *Rosina* cavatinája, éneklé *Szentpéteriné* assz. — 3) *Nehány jelenés a' talált gyermek* czimű vig játékból. (*Megyeri* ur nagy tapsolással fogadtatott és jutalmaztatott). — 4) *Kettős dal Pálné és Szentpéteriné* assz. közt a' *tolvajszarkából*. — 5) *Nehány jelenés Luczasszéke* czimű játékból. — 6) *Magánydal Tancredből* *Szentpéteriné* által. — — *Második szakasz*: 1) *Lodoiska* ouverturája. — 2) *Sarastro* magánydala (ó *Izis*) a' *tündersi p* daljátékból *Bartha* ur által. — 3) *Magyar magánytáncz*. Elsőbben *Szóllósy* Lajos pesti tánczművésznek hat esztendő fia, azután a' már multkor-is kedveséggel fogadtatott ifiú, pesti polgár *K. A.* ur fija tánczolt. Mindkettőt zajos taps jutalmazá. Az első picziny tánczos már maga-is megérdemlé a' mai előadásban részvételt. — 4) *Hármasdal Eliza és Claudio* operából a' már említett két asszonyság és *Pály* ur között. — 5) *Macbet* szomorú játékból a' királyné álomjárása *Kántorné* assz. által. — 6) Hat néma ábrázolatok *Dobozy* Mihály futásából, *Telepy* ur elrendelése szerint. — — Mind ezen előadások számtalan tapsokat nyertek; a' közönség különös buzditással ébreszté az éneklőket; *Pálné* asszonyságnak mély és erős alhangjai (kivált az alsók) meglepők valának, mert illyesek ritkák. Az ábrázolatok átaljában gyönyörűek voltak. Nevelték szépségöket a' sok magyar és török öltözetek, és jó világítás; *Telepy* ur minden ábrázolat tárgyát *Kisfaludy Sándor* *Dobozy* Mihály regéjéből olvasá vers-szakonkint. — *Kántorné* assz. érdemlett tapsokat nyert, 's jelenése végén honunkban (legalább tudunkra) eddigelé példa nélküles tisztelettel jutalmaztaték, midőn a' karzatokról *Szekrényesy* ur által készült következő nyomtatott diszes versezet szóráték-le :

Kántorné Asszonysághoz

(Budán aug. 3-kán 1833.)

Te a' magyar *Thaliának*
Lelkes dicső leánya,
Disze nyiló *Hunniánknak*,
Szemek 's szívek bálványa!

Rózsa-lánczon hordja szavad
A' nézőknek lelkeit,
'S *Orfeuszkint* itt szikla-vad
Lényeket is szelidít.

A' koszorút már már fűzik
 Buda és Pest szépei,
 'S azt nyílt homlokodra tűzik
 A' Helicon szüzei!

Tetted villámként ragadja
 Lelkünk a' nyílt egekbe,
 'S onnét — mint egy mennykő — sujtja
 Mennydörögve ismét le.

Aug. 4-én adatott a' **kronsteini harczi** játék című vítézi darab budai színészeink által.

Miskolcz. Júl. 31-én érkezék ide a' felső vidékekről egy nemzeti színész társaság **Ujfalusy** ur igazgatója alatt. Tagjai közt vannak: **Ujfalusy** né assz. (szül. **Sáska Borbála**), ki még kisdéd korában Pesten jelesen tünteté-ki színészi tehetségeit, 's most méltán a' legjobb magyar színésznék közé számíttatik; — ifiabb **Láng** né assz. — **Láng Ádám**, **Láng János** urak 's a' t.

Szegeden Júl. 25-én adatott; **Harmincz esztendő** egy játékos életéből. — **Farkas** báró **Béhlen** elaggott öreg szerepét a' fájdalomnak igen természetes kifejezésével köz meglegedésre adta. — **Szöke** (báró **Béhlen György** játékos) a' szelid, és mértékletes, úgy a' characternek valódi kifejezéséért közösen szeretett színész most-is megfelelt várakozásunknak; a' játék iránti szenvedélyt, hitvese iránti vad keménységet, 's a' harmadik szakaszban az elaggott, és a' szerencsétlenül járt játékosnak a' legnagyobb inségben létekor kitört indulatait olly igen jól tudta előteremteni, hogy a' szánakodás, részvétel, és fájdalomra olvadt néző lelkek benne a' remek színészt méltán feltalálták — **Amalia** gazdag árvának szerepét **Széppataky** Johanna az első szakaszban kivált, mint szerelmes, nem elegendő hévvel játszott; de annál inkább kitüntette a' többi két szakaszokban színészi jartaságát; mert mindenét elpazérló férje szerencsétlenségén fájdalmát, a' jövődő iránt aggodalmát, és mégis hitvesi szeretetből végső vagyonának-is férje kívánsága betöltésére áldozásakor tett habozásait a' lelegevenebb szinnel ecsetelte, kivált a' harmadik szakaszban igen szép például mutatta a' sors csapásainak békeséges szívvvel türését, az anyai szeretetet — 's a' léleknek az inségben-is el nem csüggedését. Ennek nagy-atyja **Reupen Kilenyi** volt. **Huga** szerencsétlenségén érzett fájdalmát, valamint hangjában, úgy maga viseletében igen példás mértékletességgel mutatta. — **Szaplontzay** **Virkheimot** a' megtért játékos, és szives felebarátot, — **Szakátay** pedig **Béhlen** kapitányt a' fiúi háladatoságnak, és szeretetnek jó kifejtésében tökéletesen játszották. — **Nagy István** **Várning** szerepében mutatta-ki ismét színészi tökélyeit; — arcza, mozdulata, hangja, és szemejárása elegendőleg kitüntette a' ravaszt, a' játékos, — mire vetemedhetik az ember a' pénz, és bujaság kívánatától elragadtatva, és hogy a' megrögzött rossz még az élet alkonyán-is millyen benyomással, és hatalommal munkálódik az emberi sziveken. — Az **Amalia** szobájába elrejtezkedett inas **Sárosy** játszott; ifjú bár, de a' leselkedő, és ura kívánatainak vétkes kivívésében segédül vett szolgát, bár szótalán, egyedül néma jelekkel, remekül játszá, és azon szép reménységgel kezeskedett nekünk, hogy

valaha jó színész leend — Szaplontzayné a' jó szívű koresmárosnét igen jól, — Szalayné pedig Amalia nevelőjét meglehetősen játszák. — Kiss a' harmadik szakaszban mint vendégfogadós nem játszott éppen rosszul; hanem kár magát el nem szoktatni attól, hogy szeme, szája, és arcza mindig sirásra áll. — Júl. 27-én. Méltán legelső színészünk Szóke, kit több mint egy egész év lefolyta alatt a' lenyomó betegség mindig kinezván annyira elerőtlenített, hogy életének további megmaradhatása iránt reményünk-is eloszlott, kedveltető, és mindnyájunk elégedését megnyerte színészi alkalmaztatásáért átalján fogva szeretettve ma nyerte példás fáradozásainak némelly jutalmát, midőn különös hasznára illy nevezetű darab „Zsigmond király álma“ előadatott. — Ennek első szakaszában ő Czerni Balázs királyi fegyverhordozót hibátlanul játszván, a' második szakaszban Vajda Molnárnak szerepét, különösen a' jobbágyi hiveségnek fejedelme iránti szeretetének, 's azért élete feláldozásának, és a' nemes elszántságnak legvalódibb kitiüntetésével vitte. — Szaplontzayban (Zsigmond király) a' magos lélek, haza boldogságáért forró buzgás, annak megtartásáért bátor, és nemes elszántság, a' polgári vérnek kimellettéből ön életének feláldozása, 's a' háladatoság nem rossz festőre talált. — Gróf Czilleyt Farkas, Ország Mihályt Szakátsy elegendő érzéssel, 's tüzzel játszották. — Kilényi nem volt alkalmatlan Butivóik szerepére, csak néhol felette elbizottnak, 's megfelejtkezettnek mutatta magát. — Széppataky Johanna nem rosszul fogta-fel Morzsinai Erzsébet szerepét; — szépen tükrözte a' király életéért jobbágyi, és szerelmes aggodalmát, 's férje iránt viseltető hiveségét, midőn férjfi öltözetben a' királyi udvarban megjelent. — Kiss a' nádor szerepében-is csak a' hideg maradt. — Nagy (iskolamester) igen remekül viselte magát. — Farkas (siklósi bíró) igen eredetileg járta a' magyar tánczot: nem teremtette ugyan a' figurák özönét, — de az aggkor mozdulatait igen természetesen utánozá. — Szóke az ajtatos hangokat érzékenyen ejtette a' könyörgő énekben, — Lipthay Klára pedig finom éneklésével emelte azt, segítve Szaplontzaynéétól.

Feketeváry.

Levél-töredék. Csongrádról Júl. 30-án. Kedves Misim! — Tegnap vett leveledben méltatlanul feddesz-meg olly igen, hogy nem közlöm az itt létező színészek előadásait valamelyik hírlapunk által a' közönséggel, hogy ez által-is nemzeti miveltségünk, 's csinosodásunknak előre haladása kitetszhessék; — mert „nihil fit sine ratione sufficiente.“ — Kivánságod teljesítésére im röviden értesítelek azokról. — Folyó hónap 10-én Bakó Gábor igazgatása alatt Vanda, a' krakói herceg asszony ismeretes néző játékkal kezdték mutatványaikat színészeink, melly, mint hallám, minthogy személyesen jelen nem lehettem, a' későbbiekhez hasonlólag adatott elő. — Ezt követték: Bátor Maria; a' polturás lakoda-

lom; három apa egyszerre; a vétkesek de büntelenek; Mátyás deák vagy is a lovaszi deputatio 's a' t. Ezeknek foglalatjait elő-adásukból valódilig lehetetlen lenne közlenem; mivel a színészek csekély számaukat, és mégcsekélyebb tehetségeiket tekintvén az adott darabokat annyira meg csonták, hogy azokat, az eredetivel hasonlítván öszve, alig lehet megismerni. — Színészeinkről pedig egytomben azt mondhatom: hogy a közönség miveltebb részét legkevésbé sem elégiték-ki; mert kivévén Bakyt és Bakynét, kik türhetőleg viszik szerepeiket, e vándor társaság olly tagokból áll, kikről általlok említést-is tenni, mivel szégyenlem, hogy honi Thaliánk illy kontár kezekbe jutván, inkább elidegenítették a' jót, és szépet kedvelő közönségtől. — Igy Lórin c z y ur, ki az igazgató után első helyet foglal, inkább illene a' piarcz közepére bohóskodásaival. A' többieket pedig, főleg a' szépnemi kart, inkább szerettem volna máshol látni, mint a' színészi pályán, kik képzettlen ügyetlenségök által csak untatni tudnak. Szóval a' jelenkori színjáték céljának éppen nem felelének-meg, mert távul levén, hogy ők a' honi nyelv csinósbulásának és az erkölcsi műveltségnek előmozdítóji lennének, inkább általlok némellyek a' nézők közül illetlen tettekre ingereltettek. Igy igen botránkoztató volt látni folyó hónap 28-án a' nagy zürzavar című darabban — urat meg feledkezve magáról, a' nézőterem legelején, nem Thalia, hanem Bachus oltárának áldozni, és az innen származó, 's tisztével ellenkező szigorú maga viseletét szemlélni. — Ugyan édes Misim! mig az illy esetek megengedtetnek történni a' nézőhelyen, vallyon a' józan és miveltebb közönség örömet látogatja-e színjátékinkat? Én azt tartom nem; hanem egyedül szánakozás, és könyörületesség vezérelhet az akarat elleni részvételre.

N y á r y B.

N é m e t J á t é k s z i n.

Wild ur vendégjátéka Pesten. Miután Aug. 3-án ezen kedves vendégünk a' keresztess vitéz operában jelesen tünteté-ki magát, melly közben a' karzatról Weil Fülöp által készült és mind W. ur mind Schebest leányassz. dicséretét egyszerre hirdető nyomtatott versezet szóráték-le. Aug. 4-én W. ur utóljára szokott diadalal végzé, mint Zampa, vendégpályáját. A' színház tömve volt; már 4 órákor lesték az emberek annak megnyílását. Játék végén háromszor tapsoltaték-ki a' jeles művész, ki három vers-szakaszban (strophá) készült köszönetet monda, melly nyomtatásban-is megjelent. Hirlelik, hogy W. ur még az őszön meglátogatja Pestet.

Stoll leányassz. Pesten. — Aug. 5-én ezen kezdő művésznék külön javára adaték Preciosa, mellynek ő czimszerepét, ha a' nem kedvezőleg éneklett dalocskát kivesszük, valóban olly jelesen játszá, hogy minden felvonás után kitapsoltaték. Játék végén köszönetet 's bucsút monda, minthogy külföldön kívánja kezdett pályáját folytatni. Néző közép számmal volt.

Jerman ur Pesten. Ezen új vendégünk Aug. 6-án lépe-fel először Schiller haramiájiban, és pedig Móór Ferencz és Károly szerepét játszá egyszerre. Erről jövő levelünkben bővebben.

V. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké: Sárga moire-ral béelt felső ruha mülle-ből; tafotával béelt tülle-kalap gaze-szalaggal. — Párisiaké: Virággal ékesített kalap, musselin ruha pelefinnel; nyakravaló, hordható táská, napernyő grosde-naples-ből, mind ezek fekete csipkével bevonva 's körül kerítve.

Szerkezi R ó t h k r e p f G á b o r, halpiarcz 86. szám.

Nyomat. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

H O N M Ű V É S Z.

PESTEN Vasárnap Augustus 11^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Kutyák hűség e. Brightonban (Anglia) él most egy hajós kapitány, ki a' parttól húsz mértfölddel meszszebb távolságban fogott-ki egy kutyát a' tengerből. Ezen körülmény talán némi világosítást vethet ama történetre, hogy az Angliából Irlandba vagy francia országba vásárlott kutyák innen ismét vissza szöktek régi gazdájokhoz, melly közben nekik a' tengert kellett átnézniök. Gróf L. egykor némelly vadász-kutyájit küldé-el Cumberlandba (Irland), mellyek oda jó karban érkezvén-el, átvezetőjök nyugtá-ványt-is nyere az általvitel iránt. Három hét mulva azonban eme kutyáknak kettejét ismét a' gróf kutyarekeszében látták, mellyek oda legnagyobb soványság és elgyengülés állapotjában érkeztek. — Ismerőseim közül egy Gentleman (Angliában a' főnemes és polgárközti alnemes) bizonyossá tett, hogy egy általa Calais-ban (francia ország) hagyott vadászkutya átnézott a' tengerszoroson, 's házába jött ismét Londonba. — Kevesebbé látszik hihetőnek a' következő történet, melly illy nemű vonások legtréfásabbikaihoz tartozik, 's a' csudálatos dolgokkal határos, de azt egy hiteles ismerősöm beszéli: „A' 14-dik angoly ezerez egyik tisztje Párisban egykor a' Seine vize valamellyik hidján menvén keresztül egy uszkár - (pudli) kutya ugrék elejébe, 's frisében fényesítve volt csizmájit egészen bemocskolá. Mivel a' tiszt egy csizmatisztitót látott a' hidon, azonnal megtisztitá általa csizmájit. Minthogy pedig az előbbi kutya-tréfa ismételve történt-meg rajta, figyelmetesebb lön a' tiszt, 's vette észre, hogy a' kutya a' Seine iszapjában hengergette magát, 's azután vigyázott, mig valaki tiszta fényes csizmában ment arra, 's minden módon igyekezett azokhoz dörgölözni. Rövid időn bizonyossá leve a' tiszt, hogy a' kutya nem lehet másé, mint a' csizmatisztitóé, ki a' kutyát ama mesterségre tanította. Meg-is vallá ezen csin-

ját a' gazda, 's a' tiszt meglepetvén ezen állat okosága által megvette a' szegény ember kutyáját, 's magával vitte angoly országba. De már 14 napra régi uránál volt ismét az uszkár, 's hajdani társaságba lépven, vele, folytatá előbbi foglalatoságát.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

G ő z k o c s i k. Angliában annyirá tökéletesíték a' gőzkocsikat és szekereket, hogy már azokon nagy könnyűséggel és az utazók minden veszedelme nélkül jókora dombokra felmenni, 's lejönni lehet. Minden órában 10 angoly (3 német) mértföldet lehet haladni rajtok, 's mivel az utazást nagyon bátorságossá teszik, nem találhatnak az utazók olly könnyen alkalmasabb 's jutalmasabb bérkoesit. Azonkívül még az országutaknak-is hasznukra válnak, mert mivel igen széles kerékvágásuk van, és ló nélkül mennek, azok nagyon megkiméltetvén kevés javitást kívánnak.

S z é p s á r g a f e s t é k. Egy francia chemicus rendkívüles szépségű sárga festéket talált-fel, mellyet ő a' kolompér növényéből készít; igen alkalmas a' selyemfestésre, 's más festékek felett azon elsőséggel bir, hogy semmi savanyat se vesz-fel.

III. I. I T T E R A T U R A.

T u d ó s M a g y a r A s s z o n y o k.

(Folytatás. XVIII-dik század.) — 17) Artner Thérézia szül. April. 19-én 1772. Sempthén (Schintau) Nyitra vármegyében; atyja Artner Leopold austriai dragonos kapitány, később generál, anyja Hubert Magdolna volt. A' tudós világ előtt Theone költészné neve alatt ismeretes. Már első ifjúsága idején egy átaljában igen szerencsés idomokat mutata valamint a' beszéllő, ugy képző művészetre. Mintegy nyolcz évű leány korában igen csinos verseket 's meglepőleg szerencsés rajzolatokat irt. Pillich és Töppler, két tudós protestans predikátor, és Steiner a' derék rajzoló mester segéd kezét nyujtának a' serdületlen, vágyteljes léleknek. Egy régibb barátnéja, Conrad Doris később Donnerné inkább nevelője lön mint játszótársa. Ugyan ezen körben találkozáék szinte Tiell Marianne, később Meis-

senthali Neumanné-is, ki az austriai 's német publicum előtt szerencsés költeményeivel, de még inkább választott elbeszéléseivel igen kedves volt. Sokkal későbben csatlá Theréziát a' legbelsőbb barátság két más jeles költőnekhez, t. i. Zay Maria báróné született ugróczi, és bucsányi Kalisch báró kisasszonyhoz magyar országban, és Pichler Karolina királyi tanácsosnéhoz Bécsben. Már tizenhat esztendő korában hosszú előkészület után 's rendkívüli állhatatossággal dolgozott a' hohensaufeni háznak Konradinban történt szomorú kimulása felől irtt hős költeményen, 's azt a' tizennegyedik énekig be-is végezte. — A' „Magyar ország virányin szedett mezei virágok“ (Feldblumen auf Ungarns Fluren gesammelt) voltak elsők, mellyek Therézia rendkívüli tehetségeit sokkal előbb nyilatkoztatták. A' breisgauer Freiburgba férjhez adott öccsének meglátogatására tett utazása neki a' nemes és érzeményes Jakobi szivreható tanításait, és Ittner, Albrecht, Enker, 's Rotteck ismeretségeiket szerzé-meg. Rajnai utazása phantasiájának új felemelkedést ada. A' austriaiak összes seregére 's népére hatott 1809-ki harc Theonét-is lelkesedésbe hozá. Irt-is egy hőskölteményt az asperni harczról, mellyből némelly töredékek Hormayer Archiv-jában ki-is nyomtattak, kinek historiai zsebkönyvét 's annak ama nyilván kimondott célját, hogy a' történetet a' beszélő és képző művészettel szüntelen és mély egyesítés által populáriszá tegye, Artnér Therézia, ha nem olly szorgosan és fényesen-is, mint Pichler Karolina, de bizonyára igen elősegítette. Az austriai papiros pénz 1811-ki értéktelenítése Theréziát-is vagyonatól nagy részben fosztá-meg. — Theone költeményei 1806. 's 1816. másodszer Tübingában jelentek-meg; sok elszórt, de érdemes költeményeivel az Iris, Aglaja, Minerva, 's Hormayer zsebkönyvei diszlenek. — Szerencsétlen gondolatja volt azonban, hogy Müller vétek súlyához egy dramai előjátékot: „Die That“ (A' tett) irt. Olaszországi utját ezen munkájában: „Briefe an Karolina Pichler über einem Theil von Croatien und Italien“ (Halberstadt 1830) igen érdekesen irta. — Testalkatja kicsiny és erős, se szép se kellemetes, de olly gyengéd 's másokhoz simuló tiszta lelkű volt, hogy a' familiakörökben jelenlétekor mint egy jó genius

tiszteltetnék, távullétekor pedig ohajthatnék. Meghalt 1830-ki Júniusban Zágrábon, midőn éppen ismét egy testvére, 's annak serdületlen familiája ápolgatására szentelné magát.

A' XIX-dik században. — 1) Bacsányi Gabriele született Bamberg jeles német költőné, férjhez ment Bécsben 1805. Bacsányi János magyar költőnkhez, 's most mindketten Linzben tartozkodnak.

2) Bellicz Rosina: „A' högyészi koszorús szüzek idvezlése. Kis János Superintendenshez. Sopron 1817.“

3) Kajdacs Thérézia irt „A' meteor kövekről. Tud. Gyűjt. 820. V. köt.“

4) Kelemen Borbála: „Pichler Karolina hasonlóságai. Pest 1807.“

5) Putnoky Anna (Fekete major ur hitese): „Az erkölcs és a' bölcsesség tanítása — ifúság számára.“ — Pest 1820. Trattner.

6) Takács Thérézia: „Öröm-versek Somogyi Leopold szombathelyi püspökhez. Szombathely 1806.“

7) Takács Judit. Több versezetei újabb zsebkönyveinkben jelentek-meg. Egyéb munkáji T. Döbrentei Gábor ur birtokában vannak, mellyeket kiadni szándékozik.

(Folytatás következik.)

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Koczkakövezetszaporodása. Pest utszáji 's egyenes házai folyvást csinosbulnak a' négyszegű vagy-is koczka kövezet (trottoir) szaporodása által. A' Duna mellett nem régiben rakatott körül a' Deron (most Nákó) háza, a' Dorottya utsza szegletháza, 's több egyéb házak különféle tájakon. A' hatvani utszát most rakták-ki. Kár, hogy a' gyalogoknak szántkövezet egy részét a' kereskedőknek rakodó almáriomjaik elfoglalják, sőt gyakran a' lovaglók és taligások a' gyaloglókat szekér-utra szorítják.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Aug. 6-án a' havasi rózsa című érzékeny játékban Lendvayné assz. a' Füreden volt színész-társaságnak tagja Liszli szerepében lépett-fel mint vendég. Csinos termete kedvező helyet nyújt ugyan pályáján, de különös és néha igen sebes beszédmódja 's előadása köz helybenhagyást nem nyert, noha felléptekor tapsoltatott, 's játék végén kihivaték. — A' 2-ik 's 3-ik felv. közt

egy ifjú ember magyar tánczot járt-el, 's tapsokat nyert. — — Aug. 8-án a bak-őz című vig játék adaték-elő, mellyben Megyeri ur (árendás) újabb koszorút füze művészi homlokára.

Kolováratt Júl. 28-ikán a' kassai társaság által Tancred daljáték adatott. Tengernép vala játék színünkben, minek legfőbb oka volt, hogy a' kedvelt énekesné Dériné asszony néhány napi rosszul léte után viszont fellépe. A' derék színészné 's remek dalosné hijányát, mig nem játszhaték, mennyire érezte a' közönség, elég bizonyosága annak a' viszont megjelenésén rendkívüli öröm kijelentése, melly szokatlan taps és éljen kiáltások közt tűnék-ki. A' kedves dalosné a' nevezett játékban Amenaidát játszá olly lelkesen, érzéssel, és meghatólag, hogy csaknem magán kívül ragadta a' bámuló közönséget. Egész szerepén által tapsban kijelentett meglegedés kísérte az említett, 's játék végén egy szível, lélekkel 's akaratlan kikiáltatván, viszont olly nyilvánosan jelenté a' közönség örömet 's meglegedését, hogy ehez fogható képzelni-is alig lehet. Midőn batyja Argirio Orbassanonak parancsolja nyujtani kezét, 's Orbassano (Szilágyi), ha ezt nem teszi, őt halállal fenegeti, mint hazaárulót, — el fogván Tancredhez jntézett levelét, mellyben ezt Byzantzból, hova száműzetve volt, honja védeimére idézi, hogy azt Orbassano kezei közül mentse-meg: inkább választja nemes elszánt-sággal a' halált, mint a' gyűlöletes zsarnok kezét! Ekkor az ismeretlen vitéz Tancred, — ki Syracusába megérkezvén csak Amenaidal ismertette-meg magát, — elölép Amenaidért megvívni Orbassanóval. Azon aggodalmat, ne talán Tancred esnék-el a' kétes végű vivásban, — azon örömet 's nyugtalanságot, mellyet annak ellenségén vett győzelme 's ez utáni eltávozása, — 's azon kétségbeesést, mellyet a' barlangban feltalált, de őt hűtelennek vélt Tancrednek hidegsége okozott: mind ezen különböző érzéseket a' legbámulatosb tökélyvel varázslá szem elejébe a' remek színészné. — Midőn Tancred a' vad Maurokra üt, éltéért epedő Amenaidénak gondjait, 's végre miután onnan győzedelmi pompával vissza tér, 's Amenaide hűségéről megbizonyosodva őt a' legtisztább szerelem lánczaival magához csatolja, — az ebből eredett meglepő örömet olly meghatólag adá a' lelkes asszony, hogy mindenkiben a' legszivesebb részvételt gerjesztette!! Szerdahelyi ur, a' czimszerpben mennyire bebizonyította színészi 's dalnoki szép tehetségét, elég bizonyosággal szolgált a' közönségnek többszöri tapsban kijelentett elégedése. — A' syracusai tanács előlőjét Latabár játszá, ki ezen felvett személyben kívánta a' közönség pártfogását megnyerni. Nagyön bátortalan volt, és színészi tehetségének semmi különös bizonyosságát nem adta, de nyujtá azon édes reményt, hogy a' testvér magyar hazában kevés számú tenoristák közt első helyet foglaland. — — Színészeink vagy egy hét mulva elhagynak, 's alkalmasint Kassára vissza térnek.

K. D. M.

Debreczen. Az Egerben mulatott színészek ismét vissza tértek városunkba. Júl. 28-án játszik az Ararathegy borzasztó vizrohanását.

Szege den Júl. 28-kán a' szebeni erdőt láttuk, mellyben **Kilényi Almarik** szerepét nem rosszul vitte ugyan, de hangjában még se tünt elő mindenkor azon érzet, mellyet neki kifejtteni kellett volna; — vétke ezen színésznek, hogy több esztendei tapasztalásaitól, vagy inkább annak képzetétől, hogy ő tökéletes színész, elragadtatva, gyakran figyelmetlenül, és elbizva viszi szerepét. *) **Széppataky Johanna** a' szerencsétlen **Elizene** herczegasszonyt minden kifogás nélkül játszotta, — kár, hogy fénikszéként ismétli ifiodást nem szerezhethet, pedig még-is mindenkor a' legszerelmesebb szerepekre alkalmaztatik. — **Olfridet Szaplontzayné** szépen, és mesterségesen képezte; különösen vitte azon jelenést, mellyben a' szerelem, csalárdság, rettegés, és emberiség gyötrötte szívét, midőn a' valóságos herczegnétől a' szép lelkű vőlegényt **Dobroszlávnak**, kit **Szakátsy** megelégedésünkre játszott, 's kinek képén, tetteiben, 's hangjában a' boszús nagyravágyó láttatott, késztetésére eltulajdonította — annak személyét magára vevén. — **Kovárszemélyét Szóke** ismét színészi remekül mutatta; — benne a' szelidség, fejedelme iránti hívség, **Elizene** életéért aggodalom, 's az emberiség legtermészetesebben ecseteltetett. — **Farkas Garbonov** haramiát; **Nagy István** a' bolgár cancellárt nem rosszul adták. — **Szaplontzay (Szokol)** hibázott abban, hogy a' szelid, együgyű falusi ifiút, bohózatokkal váltá-fel. — Többi színészeink még gyengék levén vagy semmi, vagy igen sok észrevételt érdemelnek. — Júl. 29-kén többeknek kívánságára ismételve adatott az **amsterdami hóhér**. — **Kilényi** ebben a' gróf **Vithusen** szerepét ismét nem elegendő érzékenyen vette — annál szivrehatóbban, érzékenyebben, és sokaknak könnyezésre történt bírására játszotta **Szóke Voorst** hajdan **amsterdami hóhér** szerepét; — valóban az atyai fájdalom, leánya boldogságáért égő szívének az elközeledett szerencsétlen szempillantásban szorongattatása, az elszántság, olly valódilag voltak kifejtve, hogy sokan feledkezve arról, hogy játék színben vannak, valót látni gondolván, könnyeikkel kísérték, midőn a' vad **Vaanspaaken** bírónak (kinek szerepében a' hideg szívű, és minden érzékenység nélküli törvényt magyarázó **Nagy István** igen tökéletesen játszá) parancsolatára a' pallost véve kiment, hogy **Fridriket** — kit **Szaplontzay** igen jól adott, kivált azon jelenést, mellyben sze-

*) Fájdalom, ezen betegségben sinlődnék legtöbb magyar színészeink. Ez okból nem gondolkodnak további tökéletesítésök felől, 's így most-is ott állanak, hol 20 esztendő előtt voltak. — Mi segíthet itt? — 1-ör) állandó magyar színház Pesten vagy Budán, hol a' színészek egyszersmind mindenre, mi a' színészetre tartozik, különösen értelmes emberek által tanítassanak. — 2-or) Bírálótok.

relmesétől a' bucsúvétel után távozott, — életétől a' setét kamarában megfossa. — Margit a' hóhérleány Széppataky Johanna volt; elején nem elegendőleg, de végén szép tüzzel, 's a' fájdalmas érzeteknek kifejezésével vitte szerepét — de dajkája Katharina (Szalayné) most-is csak az egy hangú maradt. — Szakátsy (Adrián a' gróf titoknok) ezen ifjú, 's csak egy esztendősz színész valóban remekelt ezen szerepében, mert a' boszús szerelme, vagy-is a' megvettetet annyira képezte, hogy magában arczában, mozdulataiban, és állásában már tökéletesen volt kifejtve azon érzés, mélyet hangjai még inkább elevenítették. — Kiralynak (az öreg Peterkin), alig ha zsebébe nem fagyott bal keze, midőn a' csúszkálókhoz kísérte Katharinát; mert mindig abban tartván azt, jobbja egész elbeszélése alatt kinyujtva volt, mintha az-is megmerevedett volna — Farkas, ki egyébkint szokta vinni szerepét, ma hibásan viselé magát, állásában mindig egy forma levén, mintha tánczot akarna kezdeni.

Feketeváry.

Német Játékszin.

Jermannur vendégjátéka Pesten. — Színész-társaságunk igazgatója az idén különös gondot fordított arra, hogy a' külföldről behívott jeles vendégek egymás után lépjenek-fel pesti színpadunkon. Alig végzé játékait a' magasztalt Wildur; alig bucsúzek-el tőlünk a' közönségesen megkedvelt, 's dicsért Stoll Regina leányasszony, kit annyival-is inkább ohajtottunk volna magunkénak, minthogy a' céljául választott szerepekre alkalmasabb színésznék nincsen, de minthogy már az eddig volt tagoknak rendes száma betelve van, ő vele azokat szaporítani az igazgatóság nem akarja (bár a' publicum ezen áldozatját hálával venné) — Aug. 6-án Jermannur Münchenben udvari színész lépett-fel, mint már jelentettük, 's Móór Károly és Ferencz szerepeit játszá ugyan azon darabban. A' közönség nagyobb része ugy vélekedik, hogy Móór Ferenczet jobban találta-el, bár az első és 5-dik felvonásban némelly hijányok mutatkoznak abban-is; különösen szembe tűnő volt, hogy Ferencz szerepében bár más igen kellemes és érthető hangon beszélt, de gyakran megfélekedve magáról Károly hangjára csapott-ki. Némelly kellemetlen arczvonaglásai, 's fogainak gyakori mutatásai se tetszettek. Kimondása nem tiszta, 's valamelly selypeséget árul-el. A' közép természetű művész egyébiránt nagy szorgalommal játszott, 's a' számos nézők gyakori tapsolással, többszöri kihívással jutalmazák.

Pozson. Az itteni színház igazgatónéja Hoch assz. mindenkép igyekszik kedveskedni a' közönségnek. Legujabban Herz urat, Bécsből a' József városi színház jeles tenoristáját fogadá társaságába, jövő télre pedig Höfer leányasszonyt, Bécsből a' karinthiai kapu melléki udv. színház énekesnéjét első dalköznének szerzé-meg. — Júl. 20-án Schweitzer Anna és Seitz Fanny színésznék jávára

az arenában legelőször adaték: „a' sárkányharcz, vagy a' rhódusi Johanniták,” mellynek szerzője P ü c h l e r Bencze báro maga rendezé-el a' darab felvételét. Z ö l l n e r ur a' szinkormányzó jelesen szerkezé a' sárkányharczot, diadali és fáklyás bemenetet a' megvilágított hajókba. A' muzsika Meyerbeer operájából szedeték egybe. Az egész előadás kedvesen véteték, mit leginkább Hermann-Melchior és Seitz szinesznék, Vimmer, Eiserle, Vindisch urak, a' lóháton megjelent vitézek, a' sárkány-győzőnek nagy kutyáji igen elősegítettek.

G y ő r. A' mult hónapban H e u r t e u r ur, Bécsben a' cs. k. vármelléki udvari színház tagja többszöri vendégtájkáival mulattatá a' Győrieket. Fellépett mint Jaromir (először), szegény költő, Valenstein, Hugo (vétek súlyában), Lear. A' népség annyira tódult őt hallani, hogy 3-dik előadásakor a' hangáskart-is zártszékekkel kellett megrakni. Nem-is említjük a' számtalan tapsokat 's kihívásokat. Villi urnak (az igazgatónak) színész társai jeles támaszai voltak H. urnak, ugy hogy, midőn a' vétek súlya végén kitapsoltatnék, ő valamennyi színészt kivezeté a' szinpadra. — Utánna következék mint vendég L e o u r, cs. k. udv. színész.

T e m e s v á r. Az itteni és nagyszebeni színház igazgatója M ü l l e r Theodor jelenleg dalszínészeinek részével Bukarestben, oláh ország fővárosában, adja mutatványait, hol későbbben ballétokat, olasz operákat, 's francia néző játékokat-is szándékozik adni.

Z á r a Dalmát országnak ezen fővárosában-is német színész-társaság van. — Valóban szerencsések az igyekező Németek, midőn nem csak ön hazájokban, hanem hol nem-is gondolnák, p. o. Londonban, Párisban, (hol német operák kedvező sikerrel adatnak) részvétellel fogadtatnak.

VI. H A N G M Ű.

K r ö n n u n g s R o n d o componirt zur feyerlichen Krönung Sr. Maj. des jüngern Königs v. Ungarn Ferdinand V. — von Jos. M a y s e d e r. 49-tes Werk. — Megjelent e' jeles mű Bécsben H a s l i n g e r Tobiás szépműárosnál, 's különféle hangszerekre szerkezve lehet kapni, mint: hegedűre orchestra v. quartett v. Pianoforte kísérettel, vagy csupán két és négy kézzel játszandó Pianofortéra 's a' t.

VII. VISELETI DIVAT.

P á r i s i asszonyoké: Fejkötő fekete blond-ból, virággal és kótyaggal ékesítve. Magos ruha gros-de-naples-ból, mellynek pelerin-je (nagy gallérja) fekete blonddal van beszegve, és arról itt ott szinte olly színű selyem makk függ-le. — Fehér selyem napernyő, mellynek markolatja chinai borostyán-fa, vagy kigyóbőr.

Szerkezi R ó t h k r e p f G á b o r, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612.

HONMŰVESZ.

PESTEN Csötörtökön Augustus 15^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Vadbivaly vadászat északi Amerikában. Az amerikai púpos ökör vagy-is vad bivaly (Bison, Buckelochs) nagyon hasonlít a' különben német országi erdőkben számos bölöny-bikához (Auerochs). Amaz szüntelen szerte kóvályog, részint hogy a' vadászok üldözéseit kikerülje, részint hogy élelmét keresse. A' bikák 's tehenek az esztendőnek nagy részét külön nyájokban töltik-el, de közönségesen mindenkor egy pár öreg bika kíséri a' teheneket. Nőszés idején a' himek dühösen küzdenek egymással, 's akkor igen veszedelmes feléjek közelíteni. Különben a' vad bivaly félnék állat, 's mindjárt szaladásnak ered, mihelyt ellenséget sejdit, kit igen éles szaglásával nagy messzeségről megérez. De ha többen vannak együtt, akkor nem látszanak annyira félni, 's vaktában követik az előre menő vén bikát a' nélkül, hogy a' vadászokkal gondolnának, kiket azonban gyakorta dühösen tapodnak lábaikkal. Ha a' vadász valamely púpos ökröt megsebesített, ne mutassa magát; mert azonnal üldözőbe veszi őt az állat, 's bár nehéz és esetlen (plump) járásúnak tetszik, még-is utóléri a' legsebesebb futót. Finnan M^o Donald nevű Skót (Schotte) egykor a' Laskatcheiran vizén ereszkedék-le sajkáján, 's midőn estve sátort vert volna, alkonyodás közben a' parton valamely vadat kívánt volna leejteni. Már jó formán besetétedék, midőn egy Bison bikára tüzelt, melly egy kis dombon ment keresztül. Megakará azután nézni vallyon megtalálta-e a' bikát, de a' megsebesedett állat azonnal reá rohant. Elég elmejelensége (Geistesgegenwart) levén megkapá a' bikának hosszú fejszőreit, melly szarvaival szüntelen döfte Donald oldalát, 's mivel szokatlan nagyságú 's erős férjfi volt, sokaig küzdött az állattal, míg kézfejét (Handgelenk) kifíczamította. Mivel pedig karja e' szerint elerőtlenedék, lerogyott, 's a' még reá irányzott dőfések alatt elájulván fekve maradott. Nem

sokára társai megtalálák vérében fetrengve, és sok sebekkel terhelve. A' bivaly közel hozzá lefeküdvén hihető arra várakozott, míg Donald életének még valamely jelét adná, 's akkor ismét megújithassa rajta boszúállását. — Donald ur szinképpen ugyan felgyógyult, de néhány hónap múlva meghalt. — Az Amerikaiak Bisonra legörömbösebb vadásznak; a' midőn lóháton neki mennek a' legkövérebbnek, 's őt nyilaikkal keresztül szurják. Ha illy módon sok vadász foglalatoskodik valamely nagy sikszágon, ez igen festőleges (mahlerisch) látványt mutat, 's az ifiak igen jeles alkalmat találnak mesterségök 's fürgeségök bebizonyítására. A' mellett a' lovak-is szinte olly okoságot mutatnak, mint lovaglóik, 's nagy ügyességgel tudnak kitérni a' bivalyok dőfészei előtt. Legjobban lehet meglőni a' Bisont, ha szél ellen megy neki az ember. Vermekben-is szokták őtet fogni. Futása közben majd egyik majd másik oldalra iramlík. Húsa nagyon gyenge 's jó ízű; nyelve pedig csemegének tartatik. Mivel igen finom szőre van, bőréből nagyon derék pokrócztakarót lehet készíteni, melly Canadában, hol télen hosszas utazás közben bele szoktak burkozni, 4—5 font sterlingen (40—50 ezüst ft.) adatik el.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Toldalék a' magyar szorgalom történetéhez. A' Honművész 26-ik számának 208—209 lapjain előfordult rézmetszőkhez méltán számíthatni még Páldi István hontársunkat-is, ki 1774-ben Amsterdamban egy képet metszett Petényi Gyöngyösi Pál hazánkfiának, az orosz czárné udvari gyógyászának illy czimű munkájához: „Adplausus metricus Samueli Szatmario.“ — Lásd: memoria Hung et prov. scriptis editis notorum, quam excitat Alexius Horányi. P. II. Viennae 1776. 60—61. l.

Ligetfy Andor.

Buvar készület. Az angoly admirális próbákat tétetett egy új buvarkészülettel, melly mind czélirányosága mind egyszerűségére nézve igen helyesnek találtatott. A' buvar egy lajtorján megy a' víz alá, 's jó darab ideig maradhat alatta. A' készület áll egy érc sisakból, mellyből két tömlő (Schlauch) visz-fel egy szivattyúhoz (Pumpe), 's ab-

ból szünetlen leereszkedik a' levegő. A' buvár szemei előtt két üveg levén könnyen láthat-meg mindent. Ruházatja 's kesztyűje vizellenes (wasserdicht) szövethől van, melly őtet szárazon és melegen tartja, mint ezt a' tapasztalás be-is bizonyítja, midőn a' buvár sisakját és ruháját levetette.

III. I. I T T E R A T U R A.

T u d ó s M a g y a r A s s z o n y o k.

(Folyt. XIX-dik század.) — 8) Takáts Éva Karats Fer. pesti rézmetsző urnak hitese. A' Tud. Gyűjteményben és zsebkönyveinkben több jeles munkáji jöttek-ki, mellyeket végre másokkal együtt két kötetben kiadott, illy czim alatt : „Takáts Éva munkáji Budán 1829.“ A' részre hajlatlan hazafi nem olvashatja a' lelkes magyar asszonyságnak ama műveit teljes elégedés 's azon ohajtás nélkül, vajha honi szép litteraturánk ezen csillagának fénysugarai meg ne szünnének tündökleni. A' jeles iróné szép műveltségének 's őszinte czéljának tiszta bizonyosságát tükrözi előnkbe a' következő levél, mellyel minket a' tisztelt asszonyság szerencsésíteni méltóztatott:

Tekintetes Redaktor Ur! Kedveskedem a' világ elejébe jött minden munkáimmal, mellyek e' két kötetbe vagynak foglalva. Voltak több munkáim-is; tizenöt esztendő koromban kezdtem jegyezgetni életből szerzett ismeretimet. Ifjúkori munkáim tüzzel teljesek, 's olyan szabadok voltak, mellyek felől nem remélhettem, hogy olvasóim nagy része azon szempontból nézze, a' miből adom; és így semmivé tettem. A' világ elejébe jött ezen munkáim negyven esztendő korom után készültek. Megtamadtatásom érettök igazságtalan volt. Nem irattam én ezeket mással, mint vádoltak, sem hiú magam mutogatásából. Tettekre vágytam mindig olyanokra, mellyek világosságot, terjesztenek; de vágyaim vágyban haltak-el. Piczin körömben nem volt mező szép vágyaim teljesítésére. Mikor ifiúságom játék, munka és aggodalom közt tünt-el, reményem-is elveszett az iránt, hogy valaha tehessek. Leültem 's irtam csupán magam számára, csupán időöltésből. Sok szép orákat szerzett nékem azon figyelem, mellyet olvasóimban ébresztettem; jó izűt nevettem azokon, kik tudós munkának híven nem képzelhették, hogy asszony irta. Azokat kedvem lett volna sajnálni, kik elijedvén attól, hogy ha asszonyok irtani, gondolkozni mernek, ki fog az ő fonáságaiknak bókolni. Ennél fogva minden folyóirásinkban ijesztették az asszonyokat az írástól, és gondolkozástól. Ipso facto nem szépeknek, a' férjfiaktól egészen elhagyatottaknak hirdetvén azon asszonyokat, kik irtani, és gondolkozni fognak.

Mi gondolkozni tud asszonyok ezzel ellenkezőt tapasztalván, kaczagtuk ijesztéseiket. Többen szállaltak-meg nemem ügyében pártfogóúi; de ezek munkájának csak egy része jött világ elejébe.

Soha életemben nem törtem fejem azon, hogy tudós legyek; hanem apám fekete hajú, szög szemű, tökéletes egészségű ember volt; anyám vöröses szőke, kék szemű, ötven esztendőös koráig tökéletes egészségű. Én e' két szülők gyermeke lévén, természetemben a' férjfiás önbizodalom, önbecs ismerése az asszonyi érzékiséggel, 's vizsgálódó lélekkel, erős képzelő erővel párosulva, nem hagyhattam figyelem nélkül semmit. A' jónak, nagyinak látszó meglepett, szívem érzékenyül simult hozzá; de tudni vágyásom vizsgálni parancsolá a' legbámulandóbb tárgyat-is. Vizsgálódásomnak többször azon haszna lett, hogy lekoppasztva a' csillogó körülményeket, forrásokból nézni a' tetteket, az imálandó helyett egy nevetséges lény állott előttem. De nem mindig volt vizsgálódásomnak illy szomorú következése; mert ennél fogva találtam olyan magos lelkeket, és sziveket, kik előtt szerettem volna letérdepelni, ha az első, és második parancsolat nem jutna eszembe. Egy szóval lelkemből 's vizsgálódásomból meritettem minden munkáimat, akar tettekben akar írásban voltak azok. Ezek teremtettek nekem örömekeket, 's kinokat. — Tekintetes Redaktor Urnak Julius 28-án'igaz tisztelője

Takáts Éva.

IV. HAZAI HIRLELŐ.

Honi Statistika. — Pest — honunk városainak királynéja — népeségére nézve már-is olly nagy mint:

- a) Buda, Győr, Esztergom, és Komárom;
- b) Pozson, Temesvár, Sopron, és Kassa;
- c) Selmecz, Körmöcz, Kis Márton, Modor, Bazin, Lócse, Késmark, Bartfa, Karpona, és Kaproncza;
- d) Debreczen, Szent György, Szeben, Trencsin, Kőrös, Zólyom, Bakabánya, Libetbánya, Posega, Zeng, és a' kis Ruszt — együtt véve.

Hát ha Buda-Pest az álló hid által egygyé leend, hány kis város kell akkor így pótló ráadásul?

Szekrényesy.

Pozsoni Duna. A' Pozson melléki Duna jelenleg (Aug. 6-án) olly nagy, hogy áthágván minden sarkantyúkat a' hidat végromlásal fenegeti azon esetre, ha egyik sarkantyút elszakítja. Sz. J.

Szegedi ifiúság magyar buzgósága. Édes hazánk nemzetiségét forró 's buzgó szorgalommal terjesztő lelkes honfiaknak létesülés után epedve busongó ohajtása az: vajha hazánk viruló reményei — ifiaink, — iskoláinkban a' tudományokkal magyarul nyelven ismerkedhetnének-meg! Vajha azok tanulására egyébkint alkalmas honi nyelvünk (mivelt nemzetek példajakint) használtatnék!! — Hogy a' magyar ifiúságnak tudományok megtanulására a'

honi nyelv leg-alkalmasabb, 's legcélirányosabb eszközüül szolgál, már kivivott igazság. Ezen igazság tettelegi létesülhetése tekintetéből is ugyan, de főképp az édes haza, ennek köz java elősegélése ösztönétől indítatva magyar nyelvünk szívet érdeklő, lelket bájló keesei kitüntetésével mutatták-be a' szegedi bölcselkedő iskolabeli ifiak folyó évi szép szorgalmaikat, azzal tetézve: hogy a' bölcselkedési karban előadatni rendelt tanulmányokból többnyire honi nyelven tartának nyilvános és zvitatókat a' hasonló magyar czimmel diszlő teremben. Örüle szívünk, midőn ifiaink a' természeti, történeti, bölcselkedési tudományokban sőt a' tudakosságban is előforduló deák műszavakat illető magyarral helyesen erőltetés nélkül, mindenki által érthetőleg fejezék-ki, elannyira, hogy lehetetlen vala magát mindenkinek teljességgel meg nem győzni nyelvünknek a' tudományok tanulására már is alkalmas voltáról; pedig mit nem várhatunk még jövőre, ha nyelvünk célirányos eszközök által még szebb 's alkalmasabb leend! Emelkedett forrón dobogó mellünk, midőn a' nemes de német születésű ifiúnak (kit Szeged nemzetisége magyarrá mintegy újra teremte) ajkain a' honi nyelv kellemes kiejtési zengedeztek. Diadalt sugárzó arcza büszkének tartá magát, hogy kedves minden rendű hallgatójít a' magyar nyelv kellemeivel éltetni szerencséje van. — Továbbá a' magyar litteraturából is tartaték vitatás, magyar állítások nyomtatványa mellett kizárólag magyarul. — Nem különben a' városi gymnasiumban szép lelkesedéstől ihelt tanítóknak buzgó hazafisága tette azt, hogy néhány tudományok egyedül magyar nyelven tanítottak. — Mit nem remélhetsz édes haza, illy fáradtságot nem kiméllő munkás férjfiak buzgalmatól? Lengje-is körül jutalomkint szíveteket lelkes honfiak azon édes önérzet, hogy **H a z á t o k n a k s z o l g á l t o k!** Részemről néktek im' e' nefelejts-koszorút kötöm a' Haza színe előtt.

T a v . . . y. Aug. 6-án.

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Budán Aug. 10-én az esküvés czimű szomorú játékban (szerzé N. Gombos Imre m. k. kamarai tanácsos) legelőször lépe-fel Lendvay ur (Caesar) a' Füreden volt színész-társaság tagja. Ha szép természetével 's tiszta organumával illő szölejtése megegyezne; ha a' végső két szótagokat szerfeletti sebeséggel nem ejtené, kedves lehetne mindenkor fellépése. Egyébiránt több izbeli tapsokban, 's játék utáni kihívásban részesült. Nagy tapsolással, és-méltán, fogadtattak a' 4-dik felvonás végén a' bucsúzó öreg Ottavio herczegnek (Bartha ur) eme gyönyörű atyai intései: „Tartsd-meg a' honi szent törvényt, melly hajdan Eleidnek adá a' haza kormányát, 's melly nélkül bomlik a' társaság. Keresd a' szomszéd tartományok larati szövetségét; — csak a' békeség hozhat virágzást az országok-

nak; — de ne légy bolond majma az idegeneknek. Tiszteld, pallérozd az anyai nyelvet; ez által él a' nemzet; ez a' polgári rend szent palladiuma. Mig Roma romaiként szólla, győzött, 's hódítá a' gyáva világot; de korcsra bomolván eredetisége, és az anyaiért idegent cserélvén, — lankadni kezdte a' romai lélek, 's gyászos sorsra jutott a' legdicsebb nemzet! — A' nyelv tartja-fel köztünk az atyafiságot; a' nyelv lánczol minket kedves hazánkhoz; mert a' mit kisdéd korunkban dadogtunk, azt egykor férjfiúi erővel visszük ki, és kellemetesek a' rokon ismeretek. A' melly nemzet nem becsüli nyelvét, az ön magának készíti örök sirhalmát. Becsüld-meg a' tudósokat; ő benne él a' nemzet bölcsesége, ők tették paradicsommá a' durva világot. De anyai nyelven szóljanak a' haza bölcsei. A' melly tudós idegen nyelven írja-le gondolatit, hasonló egy háladatlan fához, melly ugyan a' mi földünkben szivja nedveit, de ágai más felé hajolván a' szomszéd kertjébe hullatja gazdag gyümölcseit, 's a' t.“ — — Más nap adatott: „hét leány forma ruhában, énekekkel vegyített vig játék,“ mellyben L e n d v a y ur (Viktor) hitésével együtt részt vett. A' darab nagy tetszést nyert.

S z e g e d e n Aug. 5-kén Kotzebue darabja: a' kis értet, vagy a' vas karú vitéz S z a k á t s y István külön részére játszatott. Rüdeker a' hatalmas vas karú rabló vitéz Deodatát, a' szép hölgyet, Theobald jegyesét, hatalmába keríti, szívet szerelimmal vivja, — hasztalanul — nem mehet semmire, — gyűlöltetik. Deodatát Theobald ostrommal határozza vissza venni, de mivel cselekedete szive bálványának halálát inkább, mint szabadulását siettetné, álöltözetű bölcs személyében akarja hatalmas vitézünket kelepczébe ejteni — mind hasztalan, — nem boldogul, — mig végre Rüdekernek részegsége őt a' szerencsétlenségnek, 's végre a' halálnak karjaiba ejti, kitülvén előlegesen az, hogy Deodata Rüdekernek testvér huga. — S z a k á t s y a' hatalmas vas karú vitéznek szerepét tüzesen fogta fel, és a' szép szorgalommal idézé előnkbe a' vad indulatú rabló vitézt; még nagyobb dicsőséget nyerendő vala, ha az actióval kiméletesebben bán. Emlékezzék ama latin mondásra „Omne nimium vertitur in vitium, és — quod nimium“ bizonyára az erőltetett felesleges hajlongást czéliránytalannak fogja ismerni, és tetteleg egy olly fejtűt fog kikerülni, millyet ma a' szinfalokban kapott vigyázatlan halálos esete alatt. K i s s urnak pedig nem kellene a' tájlepel (kortina) leeresztésökre nézni akkor, midőn vezér ura ellenfelének halál karjaiba szendergő testét mutatja. Egyébkint a' sok széppel diszló Egész számos közönségünk meglegedését nyerve végeztetett.

T a v a s z y.

K o l o s v á r a t t Júl. 30-kán a' kassai színészek a' k á r t y á s o k a t adák. Ezen ismeretes 's a' halott-rabló és aszhorni bányából társaságához tartozó darab, noha a' lelket (harmoniatlan benyomást hagyván maga után) legmélyebb fenekéből rázza-fel, — noha a' fata-

lismusnak szertelen közt enged, — noha a' dramaturgia időbeli egységét tetemesen sérti, — de egy elharapódzott véteknél természeti éles vonásokkal festése, a' karakterek helyes rajzolása, és a' színész talentumának kimutatására nyitott széles pálya által közönségünk figyelmét mindenképpen felett bírja. Színházunk most-is telve volt, 's bár *Megyerit* és *Barthát* nem feledhetők, várakozásunk még-is alkalmas élelmet talált. *Hetényit* (Béhlen György) sajnáljuk, hogy a' társalkodásban éppen semmi, a' változó érzések kitüntetésében pedig nagyon kevés jártaságot mutat: de annál inkább örvendünk *kisded* leányán (*Clementina*), kire *Melpomene* már illy korán látszik mosolyogni. *Egressi* (*Warning*) határtalan igyekezetet árula-el, 's fáradtsága jelesen jutalmaztatott helyes játéka által. *Déryné* (*Amalia*) talán itt adá művészete remekét. Elsőbben a' nyájas gyönyörökbe elmerült 's egy előérzet sugallatából az oltárhoz rettegve lépő leány fájalmában, azután, egy a' sorstól letiprott nő keservében — kinek homlokán még-is erény diadalma ül — és végre egy csüggedő anyának fija véletlen meglátásán érzett örömeiben — mindenütt természet képével jelent-meg, czáfolva azokat, kik őt csak *Thalia* szenteltjének hiszik. A' többiek ezeknek planétájik. Nem mulaszthatjuk-el azonban megjegyezni, hogy a' játékot tetemesen csonkítá a' végjelenési menykőcsapásnak és ház-összeomlásának nevetséges tünete; valamint-is egy pajkos ifiúnak a' karzaton támasztott vad zsbaja, mellyet utóbb a' pénztárnál-is az egész gyülekezet nagy zavarodására megújított, 's két legszebb jelenés behatását rontotta-el. Vajha az illyes jelenetek más nemzetek példajakint büntetlenül nálunk ne történnének, 's a' nyilvános társaságok izletét zavarai nem engedő rendszabások jótékonyágát mi-is tapasztalhatnók, mellyeknek eddigi hiánya bírja egyedül a' csinos miveltsgű *Széchenyi István* grófit a' nemzeti játékszínről kiadott velős munkájában azon eltökélésre, hogy ő mind addig állandó nemzeti színház építésére legkevesebbel sem adakozik, míg a' színházakban történhető pajzánságokat gátlandó törvényeink nem lesznek.

Beczkó.

N é m e t J á t é k s z í n.

Jerrmann ur vendégjátéka *Pesten*. — Aug. 8-án az örökségi egyezésben lépe-fel *Jerrm.* ur mint *Daniel*. Ha bár ezen szerepben a' többszöri vad és borzasztó indulatoknak kitörése uralkodik-is, de *Jerrm.* ur ezeknek előadását úgy látszik többnyire a' szerfeletti lármás kiáltozásban, a' felesleges vonaglásokban helyzeté, mellyeket egy 80 esztendő öregben éppen nem lehet várni, kivált ollyban, kit 20 évi bú 's aggodalom szer felett ellankasztá. Ez volt oka, hogy *Jerrm.* ur játéka a' hallgatót éppen nem érzékenyíté 's hatá-meg, sőt nyugtalan helybe nem hagyást gerjeszte benne. Voltak ugyan *Jerrm.* urnak kedvezőbb jelenetei-is; de a' közönség-

nek miveltebb része átaljában J. urban finomabb előadást várt. A' művészek gyengébb mellj-is, ugy látszik, ellenkezik a' lármas kiáltozással, mert több ízben Jerm. urnak rekedve kelle végezni beszédét. Azon része a' publicumnak, melly illyes kiáltozást kedvel, sokat tapsola vendégünknek, többször kihivá őt; de a' színházban csak mérséklett mennyiségű néző volt, páholyokban pedig éppen kevés. — Aug. 10-én Körner Zrinyijében lépe-fel ezen vendégünk, mellyben Szoliman személyét eleinte gyengén ugyan és sok helyett érthetlenül, de később igen jelesen adá, 's többszöri kihívásokkal jutalmaztaték. Átaljában a' darab nagy enthusiasmmal fogadtatott 's többek, mint Fischer ur (Zrinyi) Grillné assz. (Ilona) különös tetszést nyertek. A' magyar ruházatokban sok nem magyar keverék látszatott. — Aug. 11-én Jerm. ur ismét a' haramiákban kettős szerepét játszá — 12-én pedig a' velencei kalmár nevű néző játék adatott ön jövedelmére, mellyben Shylock személyt adta többnyire érthetlenül 's nem elégitőleg. Hallgató nem igen sok volt; páholyokban igen kevés.

Pozsonban Júl. 26-án (Anna napján) adatott először „Kluck utazása Berlinből Pozsonon keresztül Bécsbe“ — látványos tréfa, Püchler Bencze báro szerzeménye. Különös tetszést nyert: a' három új ékesítvény, melly a' pozsoni liget kávéházát, az arenát, 's a' bécsi tivolit képzé, — a' tulipán-lámpákkal eszközlött világosítás, és a' meglepő tüzi játék, mellynek szikraesójén keresztül a' körpályán csuszkáltak a' színjátások. A' sok enyelgő 's időnkhez szabott tréfák a' tömve volt színház hallgatójait ugy mulatták, hogy játék végén mind a' színészek mind a' költő, festő, (Maurer ur) és tűzművész (Frikus ur) zajosan kihivatnék, kiknek nevökben Zöllner ur, leánya, és Scholz urral meg jelenvén köszönetet monda. Átaljában a' színészek jelesen játszottak 's a' darab 28-án ismételtetett.

VI. H A N G M Ű.

Der Tanz über Alles, Walzer f. d. Pfte, aufgef. in den Sälen der neu erbauten Pester Redoute v. F. X. v. Hranilovich. — Pest bei Müller. — Áll e' hangmű bevezetés, 6 keringő 's codából, mellyek mind új szellemben vannak írva. A' czimlapot Mattis és felesége, hires bécsi szintánczosok ékesítik.

VII. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké: Mulle ruha, himzett mulle mantillával, crepp-kalap fekete tulle-blond-dal beboritva, 's virággal és gaze-szalaggal ékesítve. — Párisiaké: Ris-szalma kalap galagonya (Weissdorn) virággal ékesítve. Ruha gaze-ból; pelerine batistból.

Kérelem. Közelitvén a' pesti vásár, kérttetnek azon t. előfizetők, kik eleinte csak fél esztendőre rendelték-meg folyó irásunkat egy-is Aprilistól Septemberig, méltóztassanak vásáros alkalmatosságok által nálunk további rendeléseiket megtétetni, minthogy a' nélkül a' folyóírás küldetését folytatni nem bátorkodunk.

H O N M Ű V É S Z.

PESTEN Vasárnap Augustus 18^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Két fejű 's öt lábú gyík. Argellon vidékén néhány esztendő előtt egy csuda-szüleményű eleven gyík találtatott, mellynek két feje, öt lába volt, 's millyent még akkoráig a' természet vizsgálók nem láttak. Battramie ur, a' franczia Academiának tagja a' kis szörnyeteget (monstrum) megvette, melly öt hónapig élt azután Rigal urnál, az argelloni patikásnál, ki 1830ki télen, védeni akarván őt a' hideg ellen, egykor ágyába vette, 's reggel megfulva találta. Az állatocska olly bizodalmas lett rövid időn gazdájához, hogy ennek minden szükségeit értésére tudá adni. Ha szomjan volt, 's valamelly bogarat vagy férget adtak neki, megelégedett, ha azt megnyalogatta; ha éhen volt, 's italt nyujtottak eleibe, farkával verdeste a' vizet. Ha két feje eleibe csak egy bogarat tartottak, mind a' két fő elakará azt kapni, 's a' mellyik semmit se kapott, a' másiktól elakará ragadni prédáját. De ha már az egyik jól lakott, a' másik se fogadott-el semmit-is. Ivás közben azonban nem így történt, mert ha az egyik fő kielégíté szomját, a' másik még folyvást ivott. Mind a' két fő teljes formájú, egyirányos nagyságú, és idomtalan (formátlan) éppen nem volt. Az ötödik lábán kilencz jól kiformált ujjai voltak, 's ezen láb a' két főnek egyesületi pontjából nőtt-ki. Ezen lábbal csinositgatta magát a' kis állat, és ezzel rakta-be mind két szájába az eledelt. De soha sem etette egymás után csak az egyik száját, közönségesen ha a' jobbik fejénél kezdé az etetést, a' balon végzette.

Nemes Sól y o m. A' nemes sólyom (Edelfalke), mellynek hazája Island szigete, 's azért a' rendszerben islandi sólyomnak neveztetik, néhány évtized mulva aligha egészen nem enyészik-el a' földről; mivel Islandban nagyon rajta vannak kiirtásán, minthogy ama tergeri madaraknak, mellyek nélkül eme sziget lakosai el nem élhetnek, nevezetesen pedig a' dunnaludaknak (Eidergans, anas mollissima),

mellyek az islandi embereknek legfontosabb kereseti ágául szolgálnak, költőfészkeiket felkeresik, és a' benne talált tojásokat megeszik. Ezt azonban az ottan nagy sokaságban tanyázó közönséges hollókról-is lehetne állítani. Vajha a' dán kormány, melly hajdan annyira tilalmazá üldöztetését a' nemes sólyomnak, ezen igen gyönyörű madárnak, melly a' középkori innepek 's vadászatoknál olly nagy szerepet játszott, és így némiképpen amaz időkornak képviselője vala, — annak végképpeni kiirtása ellen olly hathatós rendelkezést tenne, millyet néhány év előtt Sardinia tett, midőn a' vadkecskéek (Steinbock) és kőszáli zergék (Gemse) kiirtását keményen eltiltaná.

Földalatti óriás fa. Gaibach közelében Schleusz plebánus ur, a' vürzburgi történeti egyesület tagja, a' földalatti világba tartozó valamely növénynek iszonyú mennyiségű kővé vált maradékaira akadt. A' megkövesült törzsek nagy darabjai, mellyeken még a' szilács (alburnum) látható, az iszonyú levelek, és a' gyümölcsnek rendkívüles darabjai világosan arra mutatnak, hogy ezen növény (planta) valamely óriásfa lehetett, melly ama helyen 's vidéken buján tenyészett. Ezen növény úgy fekszik a' föld felülete alatt néhány lábnyira terjedő agyag és margában, mint valamely növény-gyűjteményes könyvben (herbarium). — Az idő foga pedig annak minden részeit olly mesterségesen rágta-meg, hogy a' fa leveleinek mindkét oldala fás szárával, 's nagy fő és mellék erei, csőjei, csigatekervényei, sőt felső hártájával együtt, valamint a' gyümölcs-is tokjával, héjjával, 's belével együtt egész külső formájában 's belső készüléteben sok száz példányok által mintegy boncztudományosan tétetik a' vizsgáló szem elejébe. A' szivformájú levélnek hossza 6—7 lábnyi, hozzá viszonylagos annak vastagsága és szélesége. A' levelek kövesedett darabjai közt különösen szembe tűnik egyiknek csucsos vége, mellyen egy feketekékes csillámló hernyó meggörbült helyzetben fekszik. Az 1—1½ lábnyi hosszúságú 's viszonylagos vastagságú gyönyörű gyümölcsnek éles csucsoságú hamveder formája vagyon. Annak külső tokja reczéslevelű, 's viszonylagosan nagyobb szömölcesei (Warzen) vannak, mint a' diónak. A' gyümölcs bele téjfehérségű, 's ikrás.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Gőzköri nedv-mérő. Az 1831-ki octóberi Bibliotheca italiana szerint St. Galli Landi Baptista olly új műszert talála-fel, mellyel az atmosphaera nedveségének grádusait meglehet mérni, és előre megtudni. Egy széles kristálypalaczkba mintegy mogyoró nagyságú eddig titokban tartott különös compositióból készült ércdarab függesztetik, melly nem csak szép külsejével szoba-ékesítésre szolgálhat, hanem az időnek minden lehetséges változását-is 12—14 órával előbb mutatja-meg. Mihelyt az érc a' vízzel töltött palaczkba függesztetik, két nap mulva mind inkább vastagodik testi-sége, 's 10—12 nap alatt csudálatra méltó pyramissá változik, melly fényesített bronzhoz hasonlít, 's különféle változások alá van vetve, mig csak tökéletes kiterjedését elérte. Esős időben a' pyramis négy oldalát különféle színű gyöngy forma cseppek fedik-be; fergeteg, dér, hideg, jég-esőnél legfinomabb veres színre változik és electromos szikrákhoz hasonló sugárt hány maga körül; szél vagy köd előtt laposabbnak halaványnak 's foltosnak, hóesőkor pedig egészen zavarosnak homályosnak, és egy színűnek látszik. Ha a' palaczk mérséklett levegőbe állittatik, nem kíván egyéb fáradságot, minthogy belőle egy seres pohárnyi mennyiségű viz öntessék-ki, 's ennek helyébe ugyan annyi fris viz tétessék.

III. ÉPITMÉNYI JELESÉG.

Theseus temploma Bécsben. Ezen hajlékban, melly a' várnak nyugoti falai mellett néhány évek előtt készült ugy nevezett népkert (Volksgarten) közepén vagon helyezve, találkozik a' halhatatlan emlékü Canovának ama megbecsülhetlen remekműve, melly Theseusnak a' Centauron vett győzedelmét ábrázolja. Már 1805-ik esztendőben alapítá a' nagy művész ezen óriási képnek tervét, de csak 1819-ben készíté-el tökéletesen. Az egész munka carrarai márványból készült, 's Theseust ama pillanatban képezi, midőn a' Centaurust földre sujtja, 's most Periphenes buzogányát lebegteti, hogy amazt megölje, bal keze pedig a' szörnyeteg torkát fojtja. A' böszült haragnak nemes tüze, melly a' hatalmas és erővel teljes meztelen hős

alak testének minden inaiban a' legtermészetesb hasonegyezésben mutatkozik, valóban bámulásra indítja a' nézőt. Milly szép ellenkezetet szemlélhetni a' már legyőzött centaurusban, melly az erő által földre sujtva még végső küszködéssel törekszik, bár hasztalanul, a' hatalmasnak kezei alól felvanszorogni, midőn azonban a' hősnek erős karja őt halálra zuzza. A' csuda-lény vonagolva vájja egyik kezével a' földet, míg másikával Theseus karját körmöli. A' fájdalom utolsó bögése lebeg még száján. — A' márvány faragása ezen óriási munkában, mellynek talpköve 18 lábnyi magas, 12 l. széles, a' legfelségesebb fényben tündöklök, a' mi Canovának egyik legfőbb művészi tulajdonsága. A' felülről beható világ igen czélirányosan világítja-meg az egészet.

Ezen pompás művet fedő hajlék megfelel amannak tökéletesen, 's Nobile Péter udvari építő tanácsos ur feladása szerint minden részecskéjiben a' hajdani athénei Theseus hajlékának formáját utánozza. A' gyönyörű oszlopok, mellyek a' nagy épületet környékezik, 's mintegy sétáló folyosót képeznek, hova a' kertből lépcsőkön juthat az ember, dóriai renden készültek; általmérőjek 3 láb, 2 hüvelyk, 8 vonás. Számuk a' hosszabb soron tizre, a' rövidebb részen hatra terjed. A' hajléknak külső hossza 76, szélesége 43 lábnyi. Az alatta elnyuló temető üregeibe, mellyekbe különféle régiségek szoktak rakatni, ugymint hamvvedrek, régi koporsók (sarcophagok) 's a' t. egy külön csinos épületen által a' templom bal részén juthatni. H. I.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Viasz alakok tára. Aug. 4-én nyitá-meg ezen művészeti tárt annak tulajdonosa a' hétválasztók táncsteremében. A' 70 alakot túl haladó gyűjtemény a' külföldön-is dicséretesen említett. A' figurák életnagyságban állanak, vagy ülnek, 's több csoportozatokra vannak felosztva, mellyeket színészi ékesítvények keritének. Kiket a' nevezetes személyek arczképei életi elevenségben érdeklenek, meglepve nézendik ezen tárban Maria Théréziát, 2-dik Józsefet, Maria Ludovikát, Gusztáv Adolfot, 2-dik Frídriket, Laudont, Schwarzenberg herceget, Hofer Andrást, Raimund és Schuster Ignácot bécsi híres comicusokat; majd ismét több bibliai képeket Ábrahám és Moyses idejéből, 's egyéb indulatok festését a' játszó és társalkodók között. Végre (mint minden illyes külföldi ritkaságnál szokás a' magyarázónak borravalójára) karpitos almáronban, melly bevagyon fedve, láthatni egy czigányt (mintha ez nálunk ritkaság volna!) és

egy Indusnak tatovált fejét eredeti alakjában. Bemenetel díjja: földszint 20 kr. a' karzaton 10 kr. ezüstben; gyermekek csak felét fizetik.

Ékesítvény élő fákkal. Miképp lehessen a' mulató helyeket edényekbe ültetett élő fákkal diszesbökké tenni, láthatjuk Pesten a' fehér hajó udvarában, a' színházban levő cukrász-bolt és kávéház, valamint a' nemzeti casino alatti kávéház előtt-is, hol nagy fakadokban gyönyörűn viritnak a' vadgesztenyék, teke-és közönséges akátfák, átorna jávorok (acer negundo) és az egész nyáron által gyönyörűn virágzott magos oleander torokrojtok (oleander nerium).

Dunapart feltöltése. A' kereskedői háztól felfelé nagyon előre halad a' Duna partjának folyvást folytatott feltöltése. Már a' Hacker (most Marczibány) házig régi állásához képeest szinte egy öllel magosabban 's elegyengetve áll a' part, mi által nem csak csinosabb, de haszonvehetőbb-is leend.

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Budán Aug. 13-án „a' pajzán ifiú, — 14-én a' borzasztó éj“ adaték; mellyekben Lendvay ur és hitese mint a' társaságnak ezutánni rendes tagjaik kedvező sikerrel folytaták fellépéseiket. A' budapesti közönségnek hazafiságos részvétele magyar színészetünk iránt folyvást nevededik.

Szege dről Kis Asszony hava 5-ről. (*Másik levelezőnk szerint*). Tegnap Szakátsy István színészünknek külön hasznára, a' kísértet, vagy a' vas karú Vitéz című darab adatott el nem enyészhető emlékű Kotzebuenak munkája. — Azt mertük magunknak előre igérni, hogy most, midőn a' színészetnek pártfogóji naponkint nevedednek, és az áldozatok mindenkinek tehetsége szerint tétetnek, várakozásunkat meghaladó iparkodással elő adatva fogjuk szemlélni e' darabot; de ezen előre teremtet szép álomképet egy kedvetlen csalódás váltá-fel. — Szaplontzay (Hoszi Theobáld) lármájával majd mindnyájunkat haza rettentett, a' szerelmest tüze túl ragadta az illendőség határain, 's Deodata szerepében hitvese olly rendkívüles mozdulatokat, 's erőltetettséget mutatott, hogy meglegedésünket ma legkevesebbé se tudta megszerezni. — Kiss (Hugó) ma-is csak a' hideg maradott. Bár a' társaság kormányozója Kilényi ne a' Casinóban mulatkozásra, hanem inkább illy gyengébb tagjainak a' színészetben oktatásukra forditaná idejét! — De mit tehet ő másokkal, midőn igen gyakran eltávozik maga-is azon személynek képezésétől, mellynek szerepét felveszi? — ugy ma az öreg világtalant játszva, elfeledte a' nyomorult koldúsnak sorsát — néha nyájasabb hangon szóllott, néha énekre vitte beszédjét, majd pedig ifiú erőt, és tüzet jelentett — 's kicsiny szerepét se tanulván-meg, igazán a' sugó szájából leste a' szavakat, mellyeket neki ejteni kellett. — Szakátsy Rüdækker szerepében tette remekét, de nem a' tökéletes játékban, — túl menve minden termé-

szetiségen olly lármákat tett, olly igen hánykolódott, hogy végre már kiálhatatlanná vált; — az ivást igen szépen mutatta, mert maga három messzely bort hörpölt-fel, talán mert a' bor ára tulajdon zsebéből került-ki. — Farkas az udvari bolond szerepét meglehetősen vitte ugyan, de még-is néha ő-is túl járt az illendőségen, és felesleges mozdulataival, 's arczának rángatásaival több mint nevetéssé vált. — Csak Szőke (Sigfrid) és Nagy Istv. (Ditrich) tartván-meg szerepében az illendőség, természeti csendeség, és józansággal egyesült szabályokat, példát mutattak többi társaiknak a' character festésében, 's igen jó alkalmaztatásukért érdemesekké váltak mindnyájunk tapsára. — Széppataky Johanna Adela, Liptay Klára pedig Bertha szerepét vivén, nem kellemetlenül énekeltek, 's tánczaikban jó mozdulatokat tettek; az utóbbiban még-is csekély a' batorság, 's midőn szinpadra jut, ohajtani lehetne, hogy el ne nézné magát, 's bátrabb lenne. — Aug. 8-án. A' felhős borulatot szét veri az ég legméltóságosabb teste, 's a' láng hevével jöltevőn lerezgő kihívja csirából a' zápor által levert magvakat. — Így lett nálunk-is; mert a' legutolsó alkalommal a' színészdarabok meglátogatásától elvett előbbi kedvünk megtért ma ismét, midőn a' köztünk mulató színész-társaság „András, és Béla, vagy a' korona, és kard“ czimű hazai darabot adta. — Közösen kedvelt Szőkénk András királynak szerepét vette-fel — maga öltözte, fekete bajusza, hasonló szakállá, rendesen fodorított, barna vendég-haja, a' királyi méltóságot kitüntető állása, a' kegyes, szelid arcz előre kezeskedtek arról, hogy magát e' szép látást maga a' megelégedés fogja követni. — Ugy-is lett, mert a' szinpadon jártas férjfiú a' haza boldogságán minden gondjaival törekedő fejedelmet, ki a' belső csendeséggért vétkesnek bizonyított testvérét-is feláldozni kész, remekül képezte — a' legtökéletesebben fejtven-ki a' természeti ösztön, testvéri vonzódás, a' halált kiáltó törvényekhez minden kivétel nélkül ragaszkodó bíró között éledni szokott habozásokat. — Hitvесе Széppataky Johanna nem kevesebbé festé az érzékeny, 's jó szívű királynét — a' gondos rokont, és Béla megszabadításán minden iparral törekedő nemes szívűt — elevenen láttatta, mint osztozik a' szerencsétlenek fájdalmaiból, 's mit tesz embernek lenni a' királyi székben-is. — Nagy István Vid tanácsos szerepében tökéletesen kifejtette a' boszúst; — a' minden sziveken, 's magán a' királyi nemes lelken-is uralkodni vágyott — a' hidegvérű, 's önöccsének életét se szánó nagyra vágyó, a' mindent vészbe dönteni törekedő gonosz mind tetteiben, mind hangjában, ugy az alattomos csalárd, 's mindent fekete színekkel ecsetelő udvari ember az egész színészben remekül tűnik fel. — Kiss (Ernyei) aggott, jó szívű, és emberiségért égő tanácsos mai napon már szerepének kellő tüzzel, és a' királyi ház egyenetlenségén éledt aggodalmainak tökéletes kifejtésével megelégedést nyert. — Kilényi mint Béla a' király-

nak fogoly testvére ma ismét elegendő jeleit adta annak, hogy érdemes a' társaság kormányára; — nemes büszkesége — kedves hitvesének fájdalmán mély aggodalma, a' szerelem ártatlanságának megismerése, innen eredett belső nyugodalma, hitvesétől, 's gyermeeskéjétől történt elválásakor mutatott szorongatásai, az ítélő szék előtt mutatott bátorsága valódi látatták velünk a' gonosz tanácsnokok által az árulás hálójába burkolt szerencsétlen királyfit. — Richesa a' hitvese Szaplontzayné volt; — e' szerepben halhatatlanítá magát nálunk a' jó színészné; — remekül ecsetelé az asszonyi hiveséget; mikép volt elfogódva a' szerető lélek férje veszedelmén! hogyan veté-meg az ígért elválasztás által remélhető császári koronát! — különösen, és a' legtermészetesebben láttuk benne a' lerontó fájdalmat, az elaléltató kinokat, midőn férjétől, kit a' vesztő helyre vezetetni gyanított, elvált; az anyai szorgalmat, és szeretetet gyermeke iránt! — Szaplontzay mint István kielégíté várakozásunkat, midőn Béla iránti határtalan vonzódásából annak szabadságáért ön életét tette kockára. — Farkas az öreg lengyel követ Richesával volt öszvejövetelén, midőn annak szerencsétlen sorsát látta, és különösen attól történt elválásakor a' kitörő fájdalmat — Szakátsy pedig Béla iránti igaz hiveségét egész tökéleteséggel festették.

Feketeváry.

N é m e t J á t é k s z i n.

Jerrmann ur vendégjátéka Pesten. — Aug. 14-én Klingeman-nak Faust című szomorú játékában a' czimszerepet adá ezen vendégünk; 16-án pedig Isidor és Olgában Osip személyét játszá. Az előbbi játékban szokott módján az az szünet nélküles kiáltozás és érthetlenség bélyegzé játékát. Ez az oka, hogy átalján fogva köz tetszést nem nyerhet. Néző igen keves volt, 's páholyokban alig látszattak hallgatók. Mi tehát oka, hogy a' német szépművészeti hírlapokban annyira évig magasztaltatik ezen művész? Az, hogy ő vallására nézve (mint mondatik) israelita, 's a' pesti színészet felől többnyire israeliták írják azon hírlapokba a' tudósításokat; nem csuda tehát, ha hitsorsosukat a' világ előtt annyira dicsérik, ki felől lehet ugyan mondani, hogy nagy szorgalommal, és tüzzel játszik, de érzékeny előadást benne keresni nem kell; 's ez az oka, hogy csak olly szerepekben lép-fel, mellyekben a' vad, és lármás indulatok uralkodnak, mellyeket ő többnyire tulságosan akar kitüntetni, de organuma 's mellbeli tehetsége akaratjával nagyon ellenkezik. Az említett darabban csak egyszer hivaték-ki. Grillné assz. - is Faust hitese) kitapsoltaték.

VI. S Z É P M Ű.

Buda és Pest városoknak alap's vizhelyezeti térképe. Készíté 's köre metszé Vörös László országos duna-

méresi hiteles földmérő Budán 1833. Nyomtatta Schmid Pesten. — Hazánkban mind eddig illyes munka mind szépségére mind elrendelésére 's belső értékére nézve nem jelent-meg. Áll az Egész három képdarabból igen szép 's nagy regal papiroson, úgy hogy a három kép együtt véve közel egy öl hosszú, és fél öl széles. Ábrázolja Budapestnek egész vidékét 's helyzetét az ó budai nagyszigettől fogva Albertfalváig. A' városoknak jelesebb épületei, minden utszáji, szeglet házaiknak számaik 's a' t. megneveztetnek. Nem csak Budapest lakosai, hanem hazánkban minden fiai, kik fővárosaink iránt érdeklél viseltetnek, különösen pedig az utazók, 's e' városok látogatóji igen nagy hasznát vehetik ezen gyönyörű térképnek; mivel nem csak valakinek lakására legkönnyebb móddal elutasítja az embert, hanem a' két anya-város helyzetét egy tekintettel tükrözi. A' kiadó ur mindazon hiteles képeket használá, mellyek legfelsőbb helyről a' t. Hidegyesülettel közöltettek, és így ezen térképnek clasicitása kétségtelen. A' metszés olly gyönyörű, hogy azt inkább réz, mint kőmetszésnek vélhetné az ember. Ára szép regálon 4, velinen 5 ezüst ft. A' kiadónak lakása van Budán a' bécsi kapun felől Stork házában 765-ik szám alatt, de a' képet megrendelhetni szépmű 's könyvárosoknál-is. Ezen példátlan, jeles szépségű e l s ő m a g y a r m u n k a valóban mindeneknek pártfogására érdemes, melly a' kiadónak nagy fáradságába és tetemes költségébe került, 's minden nyilvános intézetek és magános honfiak teremeit méltán diszesítendi.

B u d a v á r a o s t r o m l á s a. A' korán elhalt fiatal művésznek Osolsobienak ezen gyönyörű (34 hüv. magóságú 26 hüv. szélességű) munkája-is megjelent Tomala Ferd. szépműáros urnál Pesten; méltó társa ez a' már kijött két felséges képnek „Zrinyi halála, és Báthory megszabadulása Kinisi által.“ Tomala ur az említett uj képhez egészen hasonló nagyságban akarja jövő József napi vásárig ugyan azon művésznek egy ujolag feltalált képét „Belgrádnak ostrom alól felszabadulását Hunyady és Kapisztrán által“ kiadni, mellynek ára 20 ezüst ft. Ennek egyik felét az aláíráskor, másikat az elkészült kép átvételekor kell letenni. — Kiknek ezen gyönyörű képek megszerzésére tehetségök van, valóban azokkal méltán diszesithetik képtáraikat és szobáikat. Honi történetünkéből vett jeles ábrázolatok lévén, honosink különös figyelmét érdemlik annyival inkább, minthogy eddigelé illyeseket hazánk nem látott.

VII. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: Crepp-kalap; blonde-mantilla, — gyapjú musselin felső ruha, melly fodros atlasz pántlikával van körül szegve. A' kaschemir gyapjúval himzett musselin ruhát nagyon hordozzák; fekete szín majd minden szövetnek alapszine; a' foulard, és a' szürkés, gyöngyszínű ruhák-is kedveltetnek.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiaroz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Csötörtökön Augustus 22^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Doras vándorhal. Guianában lakó angoly orvos Hancock ur Demeraryból egy levelet irt barátjának Angliába, mellyben nevezetes tudósítást közöl egy hal felől, melly a' Doras nemhez tartozik. Ez a' hal Kuvier-nek (Silurioi-dáji nemzetségébe való, fejét valamely kemény porczogós panczél fedi, 's hasonló héjsorok terjednek-el egész testén. Melljén és hátán levő uszó szárnyai főbordájául egy vastag, hegyes száлка szolgál, mellynek egy vagy két sor éles foga van, ugy hogy valamely fűrészhez hasonlithat. Rendszerint mocsárok 's tavakban él; ha a' viz forró nyarakban szinte egészen kiapad, ezen Doras halak valamennyin elhagyják eddigi lakhelyöket, 's a' szárazon vizenyős tájék felé ugrálnak. Egy másik Angoly Lampbell ur kirándulása közben illyes ugráló halak egész seregére akadott, melly éppen akkor vándorlott Pommerun vize fele. Olly nagy számmal utaztak, hogy Lampbell Négerjei több kosarakat raktak-meg azokkal. Az Indusok állítása szerint eme halak sokszor egész éjjel uton vannak. Mozdulatjuk a' szárazon hasonlít a' két lábú gyikokééhoz. A' melljeken levő két uszósárnyaik bordájával egy helyről a' másikra tolják magokat, 's arra rugós erejű farkok különösen segíti őket. Illy módon szinte olly hamar haladnak odább, mint az ember közönséges lépéseivel. — Az Indusok azt-is állítják, hogy illyenkor eme halak vizet-is visznek magokkal. Hancock vizsgálatai szerint olly különös ujulási tehetséggel birnak, hogy míg élnek, testöknek felületjeket megszáritani nem lehet. Ha azt kendővel jól letörli-is az ember, azonnal ismét meg nedvesül. Hasonló Ezóp vagy csuka nemű hal lakik még némelly tavakban 's mocsárookban, melly azonban, az esztendőnek forró szakában vándorlani nem megy, hanem vizapadáskor beássa magát az iszapba, 's abban hever, míg ismét a' viz megárad. — A' vándor Dorasnak még ama tulajdonsága-is van, hogy lehullott levelekből 's fűvekből

fészket csinál magának, mellybe tojásait rakja, azokat szorgalmasan őrzi 's kikölti. Mind a' him, mind a' nőtény szorgosan őrzik a' fészket, hogy szükség esetén védhessék. Ha az Indusok ilyen halat fogni akarnak, bedugják kezöket a' vízbe olyan helyek mellett, hol ilyen fészkek vannak. Mihelyt a' víz mozgásba jön, a' him azonnal fészke védelmére siet, 's ekkor a' halászok könnyen megfoghatják.

Boa kígyó. Midőn egy pár év előtt Ceylon partja mellett bizonyos angoly hajó vasmacskáján veszteglene, észrevehetlenül egy Boakígyó jött a' hajóba, és a' Kajütba (alvó kamara) suhant-le. A' matrózok azonnal horgot vetének reá, mire a' szörnyeteg egy vizes hordóra tekerőd-zék. Végre nagy nehezen egy henger segedelmével felhuzták őt, de oly erővel állott ellent, 's az közben annyira öszve szoritá a' hordót, hogy ennek közép abroncsai lehullottak.

Szám talan szárnyas bogár. Chartres városában 1832-ki Július utolsó napjaiban furesa tünemény láttatott. Némelly házakról t. i. hirtelen valamelly sűrű füstoszlop emelkedék-fel; az emberek tüzgyulladásnak tarták, 's máris futottak a' székesegyház (cathedrale) felé a' lármaharang megkondulására, midőn kivilágosodék, hogy a' vélt füstoszlop valamelly szárnyas bogarak fellegéből állott, mellyek néhány házfedélre telepedtek.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Ház fedelek vasból. Moskvában 's Pétervárott az újabb házak tetejét többnyire vékony vaspléhekkal fedik. Ezen pléhek hosszúsága 2 láb 4 uj, szélesége két annyi, 's egy négyszeg lábnyi illyes pléh 1 font 10 latot nyom; a' házfedelen azonban az egymásra rakás végett egyik egyik csak 2 lábnyi széleséget, 's 4 lábnyi hosszúságot foglal-el. Elsőbben megfestetik mind a' két oldala, 's ha már a' fedelen vannak, másodszor festik-be többnyire veresre; de a' zöld színt kétszer olly tartósnak mondják. Hol a' pléhek egymásra vannak hajlitva, ott füleket görbitenek rajtok, hogy annál könnyebben 's erősebben szegezhezzék-le őket ama léczekre, mellyekre fekszenek. 100 négyszegű lábnyi fedélre $12\frac{1}{2}$ pléh szükséges, a' mi csak 151 fontot nyom, 's nem jön többre 21 ezüst forintnál.

III. I N T É Z E T.

Chinai gőzhajók. Canton és Peking között most gőzsajkák járnak. A' cantoni ujságlevél egyik hirdetése szerint a' más napon utra menendő Kingfa nevű gőzsajkán Kühn seborvos, és egy muzsikus sereg-is volt. A' szobák igen ékesek benne, 's kártyázásra nagyon ügyesen vannak elintézve.

Sebes levélposta. Angoly országban a' levélposta haladásának gyorsabb előmozdítása végett Schultes tanácsos urnak ama korábbi szándéka javaltatik, mellynél fogva az ország-utak hosszában faoszlopok állittassanak, melyeket vasdrót kössön egybe. E' szerint a' valamely hengerbe (cylinder) zárt levelek gyűrűk segedelmével a' dróton bizonyos messzeségig futnának: a' meghatározott helyeken bizonyos kirendelt személyek által megvizsgáltván azokból az ott maradandók kiszedetnének, 's a' többiek ismét odább utasítatnának. — Illy móddal nagyon rövid idő alatt jöhetne valamely levél az ország egyik végétől a' másikig. Londonból p. o. Yorkig legfeljebb 1—2 órára volna szüksége, holott a' mostani közönségesen 100 fontos pakéták ezerszerte nehezebb masinákban négy lótól vonatnak, 's a' velek ugyan azon egy utat haladó utazók által sebes előmozdításukban gátoltatnak. Most a' faoszlopok helyett, a' hol lehetséges, a' templom tornyait akarnák használni.

Grampus kórhajó a' Themzén. A' beteg 's nyomorék matrózok seregeik, kik az előtt, kivált télen által London utszájit elfoglalák, 1831-ben okot szolgáltattak egy kórhajó (ispotályhajó) építésére, melly önkéntes adakozásokból tartatik-fen, 's jeles férjfiakból álló megbizottság által kormányoztatik. A' megbizottság kívánságára az admiraliság egy hajót engedett által, 's ezen nemes czélra a' Grampus nevű ötven ágyús hajó rendelteték, melly már most Deptford szomszédságában a' Themzén (Themse) vasmacsán fekszik.

Átaljában a' matrózok 's tengeri utazóknak, kik fiatal-ságuktól fogva az oceán veszélyeihez szoktak, egészen különböző characterök van, és szokásaik éppen nem egyeznek öszve azon személyekéivel, kik száraz földön nevelkedtek. Legnagyobb hibájok az előgondoskodás, és takarékoság

szinte minden hiányában áll, mellynél fogva következő napról csak akkor gondoskodnak, mikor már késő. A' mellett sajátságos idegenkedéssel viseltetnek minden nem hajósok számára rendelt intézet iránt, 's csak akkor szánják magokat az olyanba menetelre, midőn nyomorúságuk már igen nagy lett. Ez leginkább látható, midőn betegségek végett valamely szárazföldi ispotályba kellene vitetniük, mert inkább a' hajón akarnak meghalni, hogy sem amott meggyógyulni,

Ezen okból, 's mivel igen szomorú dolog, ha ilyen az előtt hasznos embereket lakhely nélkül ide 's tova kalandozni kell látni, kiknek a' haza nagy hálával tartozik, elkészített számukra az említett kórhajó, mellynek elintézése valóban dicséretes.

Minden beteg matróz, ki a' kórhajóra jön, azonnal minden további ajánlás nélkül befogadtatik, ha állapotja segedelmet kíván. Gyakran történik, hogy a' Themzébe messze távulságról jönnek hajók, mellyeken beteg hajós legények vannak, kik azonnal a' Grampusba vétetnek, holott az előtt a' száraz földi ispotályokból több napig kellett engedelemre várakozni. Ez volt oka, hogy sok beteg vagy késedelem áldozatja lett, vagy gyógyíthatlanná vált.

Ha a' beteg matrózok felgyógyultak, nem üzettetnek mindjárt el az ispotályból, hanem tökéletes kigyógyulásukat mind addig benne várhatják, míg munkát találnak, mire őket a' megbizottság segíteni szokta. Ez annál jótékonyabb, mivel az által egyszersmind jobban követhetik amaz orvosi rendeléseket, mellyek szerint minden gyógyulót azon éghajlatba (clima) küldik, melly reá nézve legkedvezőbb.

A' hajón szorosán gondoskodnak a' keresztény iftudomány terjesztéséről nem csak a' betegek, hanem egészségesek között-is, mire egy különös káplán tartatik. Ha valamely hajótörésben a' szerencsétlen hajósok olly nyomorékokká lesznek, hogy egészségöket többé helyre állítani nem lehet, akkor ők minden kitelhető gondoskodással, 's kényelemmel haza küldetnek. Mások felruháztatnak, 's egyéb szükséges szerekkel elláttatnak. Ezen intézet azonban, melly a' Brittusoknak nagy dicséretökre válik, nem csak belföldi matrózokra terjed, hanem minden idegen nemzetek hajósaik

előtt-is nyitva áll, 's ez okból megérdemli, hogy érdeme nyilvános hálával ismertessék-el.

Ezen ispotály 1821-ki Oct. 24-én nyitvatott-meg, és szinte 16 hónap alatt már is 1030 beteg hajóslegényt vett-fel. A' király, mint ezen intézetnek partfogója, évenként 100 guineát (arany) ad reá, 's a' egész bevétel esztendőnkint mintegy 3000 font sterlingre (30,000 ft. pengőben) mehet.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

D u n a gőzhajónk Aug. 18-án Visegrádra, 20-án Vác:ra ét:ha-józást tett, melly multságban a' Budapestiek számosan részt vettek. Különös, hogy ezen gőzhajóra, midőn legelőszőr Pestre ért, e' szó D u n a iratott, de most ismét letörülteték: ellenben az utóbbi nyomtatott hirdetményében ez áll: „Das Dampfschiff D u n a.“

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Budán Aug. 17-én Bartha János ur részére bérllet-szűnés mellett E g e r v á r i B á l á z s vitézi játék adatott. A' czimszerepet M e g y e r i ur jelesen ugyan, de úgy látszik, mintha szokása elleni kevesebb tüzzel játszotta volna. Fijának és feleségének feltalálásán indulatosabb, hevesebb örömmek kifejtését, halálán pedig fájdalom-sabb érzést kívántunk volna kitüntetni: ellenben a' szerény mérsék-
lést, ama szép tiszteleti méltóságot, mellyel mindenkor a' király (Bartha ur) iránt viseltetett, az éghez mondott buzgó fohászait csak tőle lehetne olly remekül festve látni. Bartha ur kis szerepében nem tüntetheték-ki tehetségeit, 's a' mai előadásra bár más darabot és más napot választott volna magának, mivel a' Pesten ezen este adatott lármás játék miatt igen mérséklett számmal gyűltek Budára a' hazafiságtól ösztönzött hallgatók. Dícsérettel említhetni P á l y n é (Völgyalakiné) Kántorné (Zsófia, a' kapitányné) asszonyokat; T e l e p i M á l i t (Fritz) a' kised 5 esztendőst, ki csudálandó bátorsággal, bár néha érthetlenül, beszélt; L e n d v a y (Völgyalaká kapitányt), és B e r é n y i urat (Szeller); az utóbbi mind maga szép tartásában mind tiszta beszédje helyes lejtésében jó színészt reméltet jövendőre. Szék i urnak (Mihály paraszt) az első felvonásban ej-tett néhány szavai nem szinpadra valók voltak; azokat jövendőre ismét hallani nem szeretnők. — Játék végén Bartha ur köszönetet mondván a' többszöri tapsokkal jutalmazott Megyeri ur kihivaték. A' katonai rendtartások igen jelesen 's magok módjai szerint mentek végbe. — Aug. 18-án a' bársony czipő játszattott, 19-én pedig B é l a futása daljáték, miről jövő levelünkben.

Csongrádon a' színész-társaság Júl. 28-án Kotzebue-nak n a g y zűr z a v a r című vig játékával végzé mutatóványait, melly-nek végén B a k y ur, az igazgató, csinos köszönetet 's búcsút monda.

Makón Aug. 12-én. (Vissza igazítás.) A' Honművész 35-dik számának 280-dik lapján egy bíráló jelent-meg, melly Jánosy színészársaságát, és a' városi kised néző közönséget választá tárgyául. Azonban bírálói borostyánt az író nem aratott, mert a' futtában penderített silány eszrevételek helyes kimerítő bírálókat nem tehetnek. Hasznosabbat tehetett volna a' tudósító, ha illő tanítási móddal közölte volna, mit 's mikép kell vala okosabban 's józanabban tenni. A' játzó teremről 's abban előfordult körülményekről tett eszrevételekben az utazott tudósítónak éppen nem illett oly köznépi jegyzeteket tenni, sőt a' hazai színművészet előhaladását, ha bár az legvirágzóbb fokon nem áll-is, kimélőbb illőséggel kellett volna érinteni, annyival inkább, minthogy eszrevételei nagyitva 's toldva voltak előadva. Hogy az említett társaság nem kedvetlenül fogadtatik a' hazafiaktól, bizonyosággal szolgál, hogy néhány mértföld fektében hat helyen-is megfordult, hol mindenütt fél esztendeig-is mulattatá a' közönséget; most pedig Makón már 3 három hónaptól fogva teljes elégedéssel 's jó haszonnal mulat, minthogy meleg részvétellel ápoltatik, hogy vándorlani mennél kevesbbé kénytelenitessék. Kedvezőleg ismertetik itt el ezen társaságnak ama fáradtsága és célja, mellynél fogva a' köznépet nyelv és műveltség ismertetésére édesgetni törekszik. A' jobb érzésű hazafi tehát nemzeti nyelvének elő haladó divatozásán inkább örüljön, hogy sem a' színhely kisedése 's némelly apróságok végett az Egészt kárhóztassa. — — Egy Kebelebi által. (A' beküldött hosszas czáfolatnak csak ezen rövid kivonatját közölhetjük korábbi jelentésünk határozata szerint.)

Füreden Júl. 31-én. — A' B. Füredre Július elején érkezett magyar társaság Pozsonban elvégezvén pályáját Komáromban kedvező idővel Arena czim alatt szabad szint nyitott, 's mint onnan vett bizonyos kutforrásokból tudom, a' publikum határtalan részvétellel viseltetett iránta; mind a' két nemen levő színészek különös helybehagyást nyertek, mit egy lelkes hazafinak Komlóssyné asszonyhoz intézett ezen bucsúversezete-is bizonyíta, mellyet köz hirre tétel végett kívánok közleni:

Színésznéink remek példája, kit Thalia papnéjának felkene, Idvezlek, ó dicsó hölgy tégedet! Cythere bájjövét adá neked, Hogy a' mi ő menyben te földön az Légy, 's lássa a' Magyar, milly kel-	'S mintProtheus más és más képeket Óltvén bámultatod nézőidet. De az rettentve váltá színeit. Te kedves, elragadtató 's nemes Alakban állsz. Öröm mély fájdalom Szelid bánat, keserv, szerelmek, és Mély érzetek csak egy asszony-
lemes	szívet
'S milly ékesen zeng nyelve ajkidon. Nem kell nekünk Pindus, 's Thes-	Érdelni képesek. Te mind híven Hanggal 's idomzatos tagok, kezek Lejtesivel kifejted azokat; Öröme gerjedünk, midőn örülsz, Keserved önt szemünkből könnyeket 'S minden, mit érezünk, közös veled.
salia	
Kies vidékein bolyonganunk, Hogy halljuk a' műzsák szelid karát. Benned van egyesülve szellemök, Benned lobog 's hevit az égi láng, Varázs erőd ragad, vonz hathatólag,	Hová tűnél, hová színünk elől?

Kiket siet bájolni szellemed ?

Kies Szalának zugó tengere
Meghallja szózatid, 's lecsillapul,
Erőt vesz nyavalgó és langatag
Vendége szép Fűred forrásinak,
'S hogy élte felvidula, Téged áld.

Mikor fog majd kettős Dunánk
között

Művészi kellemed varázslani ?

A' gyenge, tiszta, égi érzetek
Mellyekre kebleinket oktatód
Nem hamvadoznak-el; de élni fog
Neved 's marad koztünk örök jelül.

C. G.

Szege d Kis Asszony hava 12-ről. — A' fűsvény a tya, és pazerlő fiú" czimű darab volt az, melly tegnapi napon színészeink által adatott. — Az öreg Papucsváry szerepében Farkas lépett-fel a' szinpadra, 's ugy-is vitte azt, mint egy jártas színésztl csak várni lehetett; az együgyűség, jószívűség, 's midőn sirt, olly természetesen jelentette-ki a' képezni kellő érzeteket, hogy maga közönségünk-is szinte vele érezett. — Zsófi a' leánya Liphay Klára gyenge játékosné, 's ujonczonciska még, 's nem oktattatik eléggé, pedig a' szép kép, és egész testi valója szépen illenék a' szinpadra — Báro Sasmezey szerepében Szakátsy elegendő hévvel játszotta a' szerelmest; Rovásos Kilian korcsmárosét pedig Kiss nem roszul képezte; különösen jól tette azon jelenetet, midőn a' tallérokat olvasta, ebben az együgyűség, és pénzszeretet jól festetett általa. — Nagy István (Tamás) komikus tehetségének újabb bizonyítványára lépett-fel ma ismét e' darabban; sajnálom, hogy néha még-is hibás állásokat teszen, 's noha dicséretére elő kell hoznom, milly serénységgel szökdelt, 's ura szerelmének elősegelésében a' gondnak, 's törekezésnek valódi kinyomásával munkálódott; mint félenkedett a' papucsvári regiment előtt: ugy elhallgatnom azt se lehet, hogy olly nem illő állást tett, midőn a' végjelenésben egészen ura mellé vonulva egy festett falnak tamáskodva lábait keresztbe vetette. — Szaplontzayné mint komorna meglehetősen, Király pedig mint Oktondi Jónás bíró tűrhetőleg játszottak. — Annál inkább megfelelt várakozásunknak Szőke Penészesy Zacheus szerepében, — midőn fija helyett más lépett-fel, 's szemébe-is azt merte mondani Sasmezey, hogy ő fija, valóban a' merészségen mutatott mérgelődést, boszorkodást, 's haragot azon, hogy Papucsváry, kinek leánya fijának ígértetett, az ő állításának hitelt adni nem akar, 's őt kegyetlen atyának tartja — és a' bámulást legelevenebben képezte, — a' zsu-goriságot, pénz utánni ásitózást szinte természetesen festette. Fija Simplicius Szaplontzay öltözetében, képében, selypes beszédjében, hajlongásaiban megfelelt nevének, 's a' legvalódibb színben mutatta a' bohót, a' szilaj falusi ifiút, 's mit tesz neveletlennek lenni a' kimivelt társaságban. — Dicséretére e' színészünknek elég legyen mondani, hogy ő minden szerepekre alkalmaztatható.

Feketeváry.

Kolozvárátt Aug. 11-én „Fra Diavolo daljáték“ Szerdahelyi József fordítása szerint adatott elő, mellynek czimzseropét a' fordító ur mesterileg játszá, 's mind színészi mind dalnoki tehetségének

szép bizonyágait adván, játékát méltó és nagy elégedés követé. Két kísérőjét Giacomót és Beppót Szentpéteri és Udvarhelyi urak jól játszák. Az elsőnek előadása különösen gyönyörködtete, 's lehetetlen vala nem bámulnunk ritka színészi tulajdonait, midőn megdöngöltük, milly mesterileg adá „Raphaelában Abdallah-t“, a „királyi koronában Richardot“, 's több a' mostanitól egészen különböző szerepeit. Az angoly utast Szilágyi, hitesét Heinischné helyesen 's kedveltetőleg játszák. Dériné asszony, a' magyar hazában csak nem egyetlen dalszínészné Zerlina szerepében jelent meg. A' lefekvés előtti imádsága, 's ezen éneknek álmában ismétlése, mi által az őt meggyilkolni akaró haramiák vissza rettennek, különösen megható volt. — Ezen daljátéknak honi nyelvünkre áttétele fordítójának érdemeire új fényt áraszt. Az említett ur itt mutatása alatt Zampát-is sajátunkká tevé, mellynek vártuk-is előadását, de a' betanulására kívántatott időnek rövidsége e' vágyunkat sikeretlenné tette, mivel a' társaság e' hónap 13-án Várad felé indul.

K. D. M.

N é m e t J á t é k s z i n .

Pesten Aug. 17-én bérlet szűnés mellett (és így ezen héten már második bérlet szűnéssel) adatott legelőször Algier ostromlása két felvonásos nagy látványos játék, különféle énekekkel, tánczokkal, török muzsikával, francia 's török lovasággal, 's több ilyes köznépi vakító mutatványokkal, mellyeket a' pesti színpadon már untig lehet látni, 's ezen okból, kivevén egy nagy tükröt képező szőnyeg előtt történt tánczot és csoportozatot (Gruppierung) 's képtelen trüsszentésekkel előadott egy karéneket, ezen darab csak a' felsőbb karzati 's lármás tapsokra könnyen ingerelhető nézőket mulathatta. A' játéknak (melly Told Ferencz munkája, és Algiernek a' Francziák által történt utolsó bevételét képezi) tartalma olly kevéssé érdekes, hogy azt olvasóinkkal közleni érdemetlennek tartjuk 's általában azt lehet róla mondani, hogy czímjének czifra tarkasága sokkal felül mulja a' darab belső értékét. Bár a' játszók tehetségök szerint igyekeztek szerepeiknek megfelelni, de senki se tapsoltaték ki. A' muzsika, melly Grill ur dalszínész 's hangászkar-igazgató által készült, általában véve dicsérendő szorgalommal van szereve, 's több jeles melodiát foglal magában. — 19-én ama bécsi híres tré-fajáték Lumpacivagabundus adatott, miről jövő lapjainkban bővebben.

VI. VISELETI DIVAT.

2-dik divatkép a' Honművész mellé. Mai postával küldjük olvasóink egy részének (a' többinek jövő postán) a' második divatképet, melly Júl. 14-én Párisban megjelent képekről másoltaték le. A' dáma virággal, setét veres szalaggal és blonde-al ékesített ris-szalma kalapot, zöld gros-de-naples ruhát — a' férjfi setét zöld posztó frakkot, viola kékes selyem mellényt, fehér nyári szövött nadrágot visel.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

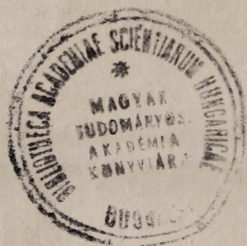

II.

*Divatkép
(Párisból)*

1833.

A' Honművész melle'

H O N M Ű V É S Z.

PESTEN Vasárnap Augustus 25^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Amerikai Krokodil. Ha az ember Oronoco vizét elhagyván Cabultari folyamon hájózik, Arauco folyóba jut, mellyen nem éppen kellemetes az utazás, mivel a' két partjain levő fák sűrű terebélyesége tartoztatja a' szárazról jövő szellőt, melly az Oronoco felett frisitően lebeg. Eme félre eső folyamokon iszonyú Alligatorokat láthatni, mellyek itt örömeztőbb tartozkodnak, mint a' nagy folyókban. Ezen állat, mellynek az Indusoktól nyert Kaiman nevét a' tengeri hajósok-is megtarták, éppen nem olly élénk (lebhaft), mint eddig hirlelték. Még a' vízben-is, melly mozdulatját sokkal könnyíthetné, inkább rárohanással, mint gyorsasággal kapja-meg prédáját. Nehéz, tehetetlen járása képtelenné teszi őt a' szárazon még a' mérséklett gyorsaságú állatok elfogására-is. Ritkán távozik-el a' vizektől, mellyekben lakik; 's ha a' hévség a' posványokat kiszáritja, inkább megmerevedve marad egy helyen, hogy sem odább vándorlana, 's más posványt keresne, holott ezen elementum sokkal kedvesebb előtte a' száraz földnél. Különbön ritkán jön-ki a' vízből, 's ha üldözőbe vétetik, mindig abba rejti magát. Alvó félben levén gyakran kilátszik feje a' vízből, holott egyéb teste víz alatt van. Nem igaz, hogy prédájának elemésztését csak szárazon teheti, mert azt a' vízben-is, fejét feltartván a' vízből, könnyen végbe viheti. A' prédált állatokból egyszerre leszakított egész testi tagoknak elnyelése, 's fogainak csattogása, midőn iszonyú álcsonjtjai rágás közben egymásra verődnek, leirhatlanul hat az emberre. A' szárazon sokkal kevesbbé rémitők mint a' vízben, 's ha ott reájok lehet rohanni, lándsával könnyű őket megölni, mert nem igen állanak ellent. — A' nőstény mintegy 30 tojást rak a' homokba, mellyek hosszas formájuk, 's 6 ujnyi vastagságuk. Az Indusok azokat csak szükségben eszik-meg, mert erős pézsmá szaguk van; az állat maga-is olyan

szagú, 's a' földhelyen, hol tartozkodott, ugyan olyan szagot hagy maga után. A' folyóviznek azon táján, hol Alligátorok tartozkodnak, ha vagy a' nagy számmal fürdő emberek, vagy a' keresztül uszó lovak nagy robajt támasztanak, az Alligátorok azonnal eltávoznak, de nem messzire, hol azután a' ne talán ellankadt lovakra, vagy hátra maradott csikókra leskelődnek, mellyek ritkán szabadulhatnak-meg előlük. Emberhusra különösen vágy az Alligátor, 's ha azt izlelte, még rettentőbbé szokott válni. Illyen préda elnyerhetéséért dühös vad állat módjára mérkődzik-meg minden veszedelemmel, mert azt valamennyi élelemnél többre becsüli. Csendesen szokott leskelődni a' fürdő emberek után, kik vigyázatlanul a' folyóviz partjára ülnek, vagy a' mosókőkre, kik a' folyó mellett dolgoznak. Illyenkor lassan engedi magát a' folyam által lefelé vitetni, 's néha felüti szemeit a' vízből, hogy láthassa, közel van-e már prédájához, 's megragadhatja-e azt. Ha észrevehetlenül elég közel juthat, erős kemény farkával olyat csap áldozatjára, hogy ez többnyire a' vízbe fordul, 's a' szörnyetegtől elnyeletik. Sok példát beszélnek olyan emberek felől, kik lelki ébrenségöket el nem vesztvén az által szabadultak-meg illyes veszélyekből, hogy a' fenevad szemeit kikörmölték, a' mi őt kényszeríté prédájának elbocsátására. Az emberi ujjak illyes esetben igen gyenge fegyver gyanánt szolgálnak, noha egy leány felől beszélük, hogy magát illy módon szabadította-meg. Ha valamelly Indus olyan folyón akar keresztül uszni, mellyben ezen veszedelmes Alligátort gyaníthatja, magával egy erős 18 hüvelyknyi hosszúságú, 's mindkét végén csucsos botot visz. *(Végzet köv.)*

II. R É G I S É G.

Nádasdy Orsolya grófné levele Ormándi Ilonához. — Hazánk Szépeinek csinosabb leveleik nem lehetnek érdektelenek nem csak becses olvasónéink, hanem mind azon hazánkíjvai előtt-is, kiket a' kedves magyar nyelv hajdani folyamatja közelebből illet. De azon tekintetből is érdekesek lehetnek illyes levelek, hogy azokból egykori Szépeinknek érzelmeik, szóllás módjaik, 's az asszonyi és házi viszonyzatoknak, ruházatnak, ékeségeknek, foglalatosá-

gaiknak 's a't. törzsökös magyar vagy más nyelvekből használt elnevezéseik kitűnnek, mellyek ma már éppen nem, vagy ritkán fordulnak elő. Minden tekintetben tehát hálával köteleztetünk mind azon tisztos honosokhoz, kik hasonló eredeti leveleket, mellyek a' magyar asszonyi kört egykor érdeklék, e' folyóirásunkban a' hazával közleni méltóztatnak. Ezeknek sorát tehát megkezdjük jelenleg a' következő, mintegy 200 év előtt irt levéllel, mellyel T. id. W. Jankovich Miklós ur méltóztatott szerencsésiteni lapjainkat a' hozzá ragasztott jegyzékekkel együtt.

C z i m. — „Ez levél adassék az én szerelmes jó akaró asszonyomnak, nemzetes és becsületes Ormándi Ilona asszonynak, néhai Kapy Ferencz uram meghagyott özvegyének, nékem szerelmes asszonyomnak kezében.“

„Éltemig való szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek mind jó akaró szerelmes asszonyomnak: kívánok kegyelmednek az ur Istentől testi és lelki jókat, és ez világon való szerencsés hosszú életet. — Én édes Asszonyom, megértettem a' Kegyelmed levelét, tőlem hogy bogrális (jobban ejtve bogláros) süveget (Winter-Mütze) kér; bizon asszonyom nincs nékem olly marhám, kit én kegyelmedtől megtartanék; im az minémű vagyon, ezt is oda küldöm Kegyelmednek; nékem bizon ez két süvegemenél több nincsen. — Ez előtt való levelében úgy írja, hogy két vajor (bajor) süveget (Bayrische Mütze) küldjek; ezt hijjuk mi vajor süvegnek, az kit meg- (vissza) küldött; ezt viselem én Fodorhoz (fodorított hajhoz). — Eleget gondolkodom rajta, micsodást kér Kegyelmed.“

„Ez előtt régen, mikor én Kegyelmedet láttam, igaz az, hogy volt ez féle két vajor süvegem, ilyen az, kit haza küldött Kegyelmed; de tiszta paraszton (az az: felékesítés nélkül) vettem volt Bécsben; én magam csináltam néha bogrált reája — néha nyakban vetőt, az mit szerettem reája, de elnöttem, mást csináltattam volt osztán. Ez im az, kit most küldök, csak lengyel süveg. Kegyelmednek az rózsát megszolgalom, mint szerelmes édes asszonyomnak; parancsoljon nekem-is, és szolgáltasson velem, én bizon nagy szivem szerént szolgálok Kegyelmednek; az ur Isten tartsa-meg Kegyelmedet, és éltessen nagy

sok esztendőig: költ ez levél Istoropkon (Stropkón), ma Pénteken, kegyelmednek szolgál tiszta szívvvel Nádasdy Ursola. P. S. Én édes Asszonyom írja-meg Kegyelmed nékem, ha Kapibann-e? (Kapiban van-e) Kapy Andor az uram.“

„Édes Asszonyom tudom, hogy Kegyelmednek bőven léssen musta (mustja), csináltasson Kegyelmed nékem-is egy kevés mustárt. Sári asszonymnak, én vélem, őse (öccse) Pethő Maria szolgálatját ajánlja.“

Még a' XVII-dik század elején-is többnyire mások szerkeztették kivált méltóságban fénylő asszonyaink leveleit. De a' jelen levelet valamint hogy egészen ön maga írta, ugy saját gondolatit-is önként fejezte-ki Nádasdy Orsolya Kapy Andrásné. Nyilvános bizonyság ez, hogy azon háborús idők sanyarú voltában-is milly igen üzetett hazánkban a' fénykedés és viseleti divat; mert már akkor az anyák félre tevén aranyos nemzeti főköttöjeiket, bajor és lengyel süveg, vagy-is fejdisz (Kopfputz) után esdeklettek, 's azokat a' bécsi fővárosban vásárlották. Nem-is engedték ők magokat férjeik által a' fényezésben felül haladtatni, midőn ragyogó kincseket, az az: aranyból és drága kövekből mesterségesen készült boglárokat (francziául: Boucliers, boucles az az: cifra gomb) és nyakbavetőket, mostani mondásképpen vitézkötéseket, vagy mentekötőket téli süvegeikre feltűzve villogtattak.

Figyelmet érdemel ezen levélszerzőnének mind magyarsága, mind az eredeti példányban saját írásmódja, midőn boglárt — bográl nak; süveget — sivegnek; fodorított haját — pusztán csak fodor nak; használttat és elkopottat — elnőttnek nevezi. A' betűknek-is hajdani kimondást tulajdonit, mert nála a' nincsen — nincsen; bajor — vajor; öccse — őse iratván, így a' c—cs; v—b; s—cs kimondást kíván.

Eredeti voltában ezen levél Pesten T. Jankovich Miklós ur gyűjteményében tartatik. Pecsétje, mellyen a' Nádasdy grófok czimere spanyol viaszban épen kinyomva látatik, okozza egyedül, hogy a' levél korát 1610—1620-ra, midőn a' spanyol viasz legelőször feltűnt, helyeztetjük; kü-

lönben orthographiájára nézve méltán 1580—90 közé tartozandónak vélhetnők. Mi azonban könnyebb olvasás 's érthetetés okáért mai helyes írás szerint adtuk elő.

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Szent István innepe. Ezen minden jó lelkű Magyar buzgó hevülésre gerjesztő inneplés szivrehatóan tartatott Aug. 20-án a' budai várban, hova Pestről a' városi plebánia egyházából korán reggel indultak a' mindennemű czéhek magok zászlójaikkal, 's más számos buzgólkodók seregei ajtatos menettel — szinte úgy Buda városa minden plebaniáinak hívei — a' várban tartandó ajtatoságra. A' hives borús idő nem akadályozható olly temérdek sokaságnak öszvejövetelét, mellyről szinte azt lehet mondani, hogy már több ember a' várba be se férhetne.

IV. L I T T E R A T U R A.

A' nevendék nőnem. Irta Kovács Pál orvos doktor. Pesten Trattner Károlyi nyomtatása 1833. — Ezen hét ivekből álló könyvecske, melly a' Regélőnek nagyobb betűjivel 's papirosán van nyomtatva, és így különös typographiai szépséggel díszlik M. Tolnai Fesetics Antónia asszonynak, if. Barkóczy János gróf ur hitesének van ajánlva. Szerzője, ki a' litteraturai pályán már-is díszes nevet nyere, ezen munkával kezdé-meg sok szép gyümölcsöt ígérő orvosi utját, mellyre Augustus 19-én a' doktori babért megnyervén lépett. Értekezik ezen szép mű az asszonyi nemnek czélirányos lelki 's testi neveltetéséről. A' kellemes és díszes írásmód, a' tárgy méltósága és fontosága olyan, hogy ezen értekezést minden jó szülőknek, de különösen a' tisztas anyáknak eléggé ajánlani nem lehet annyival inkább, mivel a' leánynevelésnek minden legkisebb ágaira terjeszkedik, és nem csak kellemesen mulatja az olvasót, hanem mindennemű oktatással és tanáccsal lepi-meg. Nem lehet ezt pusztán orvosi értekezésnek, hanem inkább valódi tanító házi könyvnek nevezni. Még a' nemzetiség sincs kihagyva belőle. Meg nem állhatjuk, hogy ez utóbbi cikkelyből ne közöljük eme lelkes tanácsot: „Tudja (a' leánygyermek) és beszélje mindenek felett a' hazai nyelvet, mert csak úgy válhat ez általános nemzeti nyelvvé, ha méltó hódolással hallhatja azt a' nemzeti ifúság rokon ajkú szépeitől. Buzdítsa és lelkesítse a' derék nőnem a' hon javát, dicsőségét magosítani törekedőknek szives iparkodásaikat, mert valóban csak az ó kezökben van letéve mind ezekre a' mód és alkalom, 's visszaélni e' szép birtokkal, nem hiszem, hogy férhetne a' jeles nőnem magos lelkéhez! Ha a' hazai Szép idegen nyelven szól, midőn minden más hazaiért buzog, — ha csak a' külföld divatjának, szokásinak, fíjainak és nyelvének akar idétlen majma, 's vak bálványozója lenni a' hazaiak fe-

lett: ugy aláfordítja bus fáklyáját a' nemzet geniusa, 's méltán előfordítja nyájas elkeseredett arczát egy olly népről, mellynek virági más éghajlat alatt idegen kertészekből kívánnak ápoltatni; holott tápláló nedvöket hazai földből szivják! — Nemzetiség nélkül állandó karaktere a' nőnemnek se lehet, — gyenge nádkint fog az hajlongani jobbra és balra, a' leggyávabb szél fuvalmára, bár honnét jöjjön-is az; 's mellyik lelkes nő kívánna egy illy hitvány nádnak tartatni?!“ — Ára a' könyvecskének 48 ezüst kr. Találatik minden könyvárosnál.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Aug. 19-én Sz. István innepe előestvéjén a' külső 's belső játékszin kivilágosításával bérletszünés mellett adatott az ismeretes Béla futása című énekes játék. Lendvay ur 4-dik Béla, Pálné assz. Maria királyné, Bartha ur Kálmán, Megyeri ur Póki, Szentpéteriné assz. Lóra, Pály ur Csabi, Szöllősy ur (a' tánczművész) Ferkó szerepét jól játszották. Szentpéteriné egész játékában ugyan, de kivált a' 2-dik felvonásban énekelt egyes éneke (a' közbetett 's magyarosított La Sentinelle című franczia dal) által nagy kedveséget nyervén, ezt ismételnie kellett. Bartha urnak szép 's kellemes bassusa, Lendvay urnak erős baritonja meglepé a' hallgatókat, 's méltán ohajtottuk, vajha a' benek rejtődő énekes tehetséget rendes muzsikai tanítás és képző szorgalom művészi fokra fejthetné. Bartha urnak a' 2-dik felvonásban énekelt magánydalát zajos taps követé. Szöllősy ur mesterseges tánczáért tapsoltatván játéka által még azt-is bebizonyítá, hogy a' színészi szerepekre-is alkalmas. Pály ur és hitese kedvezőleg segíték elő az egészet. A' játékot szép tiszteleti ábrázolat fejezé-be, mellyben Sz. István 's hazánk czimere ezen felirással látszott:

Polgári Egyeség, Sértetlen Törvény
Bosdog Utóinknak Diadalmat Adand

A' játék általjában kitelhető szorgalommal adatván nagy kedveséggel és tapsokkal fogadtatott. Nézők igen nagy számmal gyülekeztek. Örvendezettő bizonyosságul szolgált ezen számos gyülekezet, hogy tisztelt honosink Budapesten mennyire kedvelik a' nemzeti darabokat, 's mennyire akarák megmutatni, hogy a' magyar színészeknek ama törekvésöket, mellyel nemzeti nagy inepünket kitüntették, viszonyos figyelemre és pártfogásra méltatják: K.

Német Játékszin.

Jerrmann ur vendégjátéka Pesten. — Aug. 16-án J. ur Isidor és Olga című szomorú játékban Osip személyét talán min-

den előadásai közt legjobban tükrözé; de a' csekély számú közönség mind őt mind az egész előadást igen hidegen fogadá, úgy hogy J. ur ki se tapsoltaték. — Aug. 21-én ezen vendégünk ismét Schiller haramiájiban! a' kettős szerepet adá, 's ez uttal utóljára lépe-fel.

Pesten Aug. 19-én adaték először (8 nap alatt 3-dik bérlet-szünés mellett) „Lumpacivagabundus vagy a' három korhely“ 3 felvonású búbajos, énekes tréfajáték Nestroy J-tól, muzsikája Müller Adolftól. A' bécsi hírek, 's a' német folyóírásokban közöltt előhirdetmények szinte csudatréfával kecsegtettek; de úgy látszik, csalódtunk — 's ezt jól előérzeni látszott a' budapesti közönség, mert felesleges számmal nem jelent-meg, és sok páholy üresen maradt. Az első jelenés kezdetével Stellaris (Gerlach ur) a' tündérek királyának előülése alatt panaszok tétettek, hogy a' rosz lelkek fője Lumpacivagabundus (Posinger ur) az emberiségnek kárára volna a' játék 's más tobzódás követése által: más rész ellenben a' bevádlottat pártolá. A' vetélkedésnek az lön vége, hogy a' még javulandókat rész szerint Fortuna (Deny assz.) rész szerint Amorosa (Fussgänger leányassz.) búbajos asszonyok pártfogásuk alá vevén azoknak szerencséjeket előmozdítani ígérük. A' játék folyamatajából ezek közé lelete számolni Enyv (Haag ur) Czérna (Gaede ur) és Lábszij (Machour) asztalos, szabó, és varga vándorló legényeket, kik egy vig vendégfogadóban éjelelvén a' Geniusnak megjelenése által a' főnyertes számú lotteria-sorsot álmokban látták, azon sorsot megvették, 's a' nyereségen (100 ezer tallér) egy formán osztozván egymástól megváltak. A' szabó és varga követvén a' vig és tobzódó életet a' nyert summát könnyen elköltötték; az asztalos pedig régi szeretőjét egy bécsi asztalos leányát eljegyezvén boldog lett. A' másik két szerencsétlen tudván 3-dik társuk sorsát őt felkeresik, de ez jó tanúccsal és akarattal akarván őket táplálni, azt el nem fogadták. Végtére barátjok őket még-is mesteremberekké tevén megházasítja 's boldogokká teszi, — és így végződik a' játék. — Észrevételünk az, hogy a' játék czimnévének viselője Lumpacivagabundus, kitől legtöbbet vártunk, csak egyszer jelen-meg a' szinpadon. A' darabnak semmi velős öszveköttetése nincsen, mivel minduntalan rendkívüles táncz és társaságos öszvejövetel történik. Az egésznetalán leginkább a' 2-ik felvonás végén előadott quodlibet-karének koronázza, mellyet a' közönség egyes akarattal ismételtetni kért. A' színészeti személyzet (Personale) szinte valamennyi fellépett. Egyébiránt a' darab azon egyszerű tréfák közé tartozik, mellyek legfeljebb a' köznépnak egy estvéli multságára szolgálnak. Hihető azonban, hogy a' bécsi előadás érdekét az ottani pompa neveli.

VI. M U Z S I K A.

Winterle ur hangversenye Pesten. Aug. 20-án a' színházban Wint. urnak a' színészeti hangászkar első klarinetistájá-

nak jövedelmére két szakaszú muzsikai esti multság adatott. *Részai I-só szakasz:* 1) Rossini Korinth ostromának ouverturája. 2) *P o l o n a i s e b r i l l a n t e* klarineta, szerzé 's előadá a' versenylő (Concertgeber) ur. (Nem valami különös.) — 3) Változatok alt-hangra Vaccaj-tól; igen jelesen éneklé *S c h e b e s t* leányassz. — 4) Hegedű-concert Maurertől; szépen elő adá *T a b o r s k y* ur. (Csak hogy már sokszor hallottuk.) — 5) Hármas ének Rossini Tell-jéből; előadák *W a n d e r e r*, *S h i n n*, *H ö f e r* urak jól, de különös behatást nem okoztak. 6) *Lucretia* halála márvány (fehér) ábrázolat. (Már ezt-is láttuk.) — — *II-dik szakasz:* 1) Mozart Figarójának ouverturája. — 2) Karénekkal kísért aria Rossini Erzsébetéből, éneklé jelesen *M i n k n é* assz. — 3) Oboe-concert; szerzé és igen jelesen játszá *P e t s c h a c h e r* ur, *Bendtheim* gyalog ezered hangászkar igazgatója. — 4) Kettős olaszdal Rossininak *Italianájából* (nem mint a' czédulán állott *Semiramide-jéből*), ha némelly mind két részről történt csekély botlásokat kivesszünk, jól. — 5) Változatok magyar themára, szerzé és játszá *Fortepiánón* a' versenylő ur igen jelesen. — 6) Márvány ábrázolat, melly a' híres *Canovának* a' bécsi *Augustinusok* templomában (*Albert* teseni herczeg hitese emlékére) álló felséges gyászemléket képezé; de az orosz lány hibázott. Tetszett ugyan, de mi köze az ábrázolatoknak (*tableau*) a' hangversennyel? Hallgató igen kevés volt; *S c h e b e s t* leányassz. *M i n k n é* assz. és *P e t s c h a c h e r* ur különösen tapsoltattak, és kihivattak.

Tulipán innep a' fehér hajónál. Aug. 20-án a' fehér hajó kávésa ismétlé a' tulipán innepet vagy-is udvarának kivilágosítását, de most számosabb méccsekkel, mint *Anna* napkor. Kívül a' kávéház előtt félölnyi magóságú balom függött, mellyen ezen felírás: *Sz. I s t v á n*. Ugyan ilyen függött az udvaron e' szóval: *H. Stephan*. Az első emelet folyosóján a' vas rostély számos méccsel volt megrakva: ezek alatt ezen átlátszó irás: „*Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.*“ Felettök ölnyi magóságú méccsel rakott léczhetűkkel *Stephanus*, felette a' színes méccsekkel 's léczekből készült magyar korona diszlett. A' *Tivoli* épületének (evő szobák) külseje-is mécs-világban fénylett. Egyczigány-banda a' dudással, és *Gobbi* testvérek nagyobb orchestrája egymást váltva szüntelen hangoztaták a' muzsikai darabokat. Néző és vacsorálóval tömve vala az udvar, pedig a' bemenetel dijja 12 ezüst xr volt.

VII. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: Fekete musselin ruha rá nyomtatott rózságakkal; *bajadere* fekete blonde-csipkeből. — *Bécsi* férjfiaké: kék-fekete frakk, fekete csíkos piket-mellény két soros gombbal; satin-pantalon. Vagy: fekete zrinyi-dölmány egyszerű selyemgombházzal csíkos piket-pantalon.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Csötörtökön Augustus 29^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

(Végzet)

Amerikai Krokodil. Ha azután uszása közben attól megtámadtatik, az Alligatornak tátott torkába olly módon felállva taszitja az Indus amabotot, hogy annak szája felpeczkelődik, 's mivel a' botnak csucos végei az állat torkába erősen beszuródnak, az Alligator többé attól meg nem menekedhetik. Mivel pedig az állat már most be nem zárhatja torkát, őt az Indus könnyű szerrel megölheti, vagy vízbe fojthatja. Midőn Morillo Azur tartományban háborúskodnék, három tiszt hivatalos levelekkel küldetett Paez generálhoz. Canavichi tónak egyik kis ágához érvén, mivel csónakra nem találtak, kénytelenek valának lovaikkal átusztatni. Kettejek szokás szerint fejekre vevén nyergeiket, már szinte a' tulsó partra értek, midőn a' legfiatalabbik, Paez generál lándsá-sainak egyik hadnagya sokáig késvén a' parton, még csak akkor kezdett a' vízbe ereszkedni. Alig jött ennek közepére, midőn iszonyú Alligator jött egy bokorból feléje. Amazok kiáltoztak szerencsétlen tarsoknak, de már vissza nem térhetett; erre tehát amazok egy nyeret vetének az Alligator fejére, mellyet ezen éhes állat megkapott, 's néhány pillantatnyira eltűnt. De csak hamar észre vevén tévedését a' Kaiman ismét felemelkedett a' vízből, és pedig éppen a' lónak feje előtt, mintha ezt tartoztatni akarná; erre a' lankadt ló egyet előre ugrott, 's gazdáját leveté hátáról. Az ifiú hadnagy ügyes uszó levén már szinte megmenekedett a' veszedelemből, mert társainak irányában víz alá bukott; de alig emelé-fel fejét, hogy levegőt szivhasson, midőn az Alligator őt meglátván teste közepén megkapta. Képzeltetni, mit érzettek a' parton állók, kiknek pajtásuk sorsát nézniek kellett a' nélkül, hogy legkisebb segedelmére lehetnének. Miután az Alligator egy ideig viz alatt maradott, hogy prédáját megfullassza, a' tulsó parton ismét elő tűnt

a' holt tetem elemésztésére, mintha a' parton állókat irtó-
zatos lakomájának tanújivá akarná tenni; de ezek a' rémitő
látvány elől azonnal eltávoztak.

Floridai madarak. Audubon madártudós (ornitho-
log) a' mult évi Januariusban Floridának Sz. Ágoston nevű
városába tére vissza, miután ezen félsziget belsejében száz
mérföldet járt-meg, 's Carolina és Floridában (Amerika)
nehány száz fajra menő madarakat, 's ezek közt több egészen
új neműeket-is gyűjtött őszve. Audubon, barátjaihoz irt
leveleiben, a' madarakra nézve igen szükölködőnek állítja ezen
vidéket; lótt azonban, 's le-is rajzolt egy új Ibis-t, melly-
nek ő *Tantalus fuscus* nevet adott. „Találtam, ezen
kívül, — mond az író — három féle hangafüvet (*erica*),
mellyek egyikének sárga, másiknak veres, 's harmadiknak
bibor veres virága van; egy szép Kalmiát-is fedeztem-fel,
's különféle szokatlan élődi (*Schmarotzer*) növényeket,
mellyeknek egyike ingoványos vidékeken a' cziprus fák
keleti oldalán 6—10 lábnyi magoságra-is nő a' viz felett.
Egész utazásom alatt majd csak úgy éltem, mint egy uszó-
mászó (*amphibium*), mivel a' napnak nagyobb részét vizeken
töltöttem, éjjel pedig a' folyók homokpartján vertem-fel
sátoromat. Midőn Spring-Gardenban valék, teljes élet-
munkaságban voltak az Alligatorok, a' fehérfejű sasok
költöttek, a' honos madarak párosodtak; különös észrevé-
telt tapasztalék a' kék *Billeg et őn* (*Warbler*, hihető-
en *Motacilla succica*); ezen vándor madár meleg
napokon kelet felé repült, hideg napokon pedig ismét vissza
jött, melly nevezetes körülmény az állati gazdálkodás bi-
zonyos elveire némi világoságot adhat, miről más alkalom-
mal szólni fogok.“ — Későbbi hírek szerint Charlestonba
hat láda érkezék megtelve madár, 's más állatok bőreivel,
nagy mennyiségű csigahéjak, növények, 's különféle magok-
kal, mellyeket Audubon 's fáradhatlan utazó társai gyűj-
tének őszve. Ezen gyűjteményben 4—500 madárból talál-
kozik, és e' madárnemek közt vannak olyanok, mellyek
a' szövetséges statusok ama részében igen ritkák, 's olyanok,
mellyek még eddig leirva se voltak. A' ritkább madarak
közül van köztök a' Pelikannak Wilson által le nem irt
két neme, a' carolina szajkó, (*psittacus carolinensis*)

Bonaparténak pálmabillegetője (*sylvia palmerea*), és a floridai szarka, egy szép madár az ezen nemnél szokott búbnélkül. Audubon új felfedezései közé tartozik még egy szép madár-is, melly a sólyom és kánya között levő nemhez való, 's még eddig leírva nincsen. Ezen madár a szövetséges státusok madártudományát (ornithologia) nem csak új al- (species) hanem új főnemmel-is (genus) fogja gazdagítani. Audubon gyűjteményében még a szárcsának egy új neme is vagyon.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Uj kávémasinā. Párisban Cavy fabrikás pátenst nyert amaz általa feltalált kávéfőző új masinájára, mellynek igen helyes formája és ügyes készülete vagyon. Aljában t. i. van a borszesz-lámpa, melly azonban úgy intéztetik-el, hogy az égő spiritus lángját látni ne lehessen. Mihelyt forrani kezd a víz, azonnal egy hengeresőbe emelkedik-fel, 's abból két felé kiömlik egy szitácskába, melly alá az őrlött kávé van téve. Ez alatt egy készület által eloltatik a lámpa, 's ez annak jele, hogy a kávét akkor már meglehet inni, mellyet azután a leszűrő csőn csészébe lehet bocsátani. Az illy módon főzött kávénak szinte olly ereje 's jó ize van, mint a máskint készültnek.

Artézi kut. A kutaknak ezen nemével viz nélkül szükölködő téres nagy vidéket lehet ellátni az életre eme szükséges elemek egyikével. Csak a legujabb időkben kezdik az emberek azokat divatba hozni átlátván megbecsülhetlen hasznukat. Máskint furtkutaknak-is nevezik, mivel furás által készítettnek. Illyen kutat legjobb ollyan helyen furatni, melly a hegy tövében, vagy legalább dombok 's hegyek közelében vagyon. Eleinte egy pár ölnyi mélységű nagy gödröt szoktak kiásni, valamint a közönséges kutaknál. Ezután az úgy nevezett földfuróval kezdetik ama gödör közepén a furás. A furó legkeményebb vashól készül, általmérője közönségesen 4—7 ujnyi. A tulajdonképpeni, vagyis a szokott facsart hajlású furó egy vasrud végére van csinálva, 's ha már a rud annyira bement a földbe, hogy csak kevés látszatik-ki belőle, akkor reá ismét más, 's ha szükséges még több rud-is srófoltatik, hogy a furást folytatni

lehessen; e' szerint több száz lábnyi mélységre-is lehet furni. A' midőn keményebb földre vagy éppen kőre, gránitra ér a' furó, akkor a' földfuró helyett hegyfuró használtatik; ennek már véső formája van, 's azt már nem forgatják úgy mint a' földfurót, hanem felemelik 's leejtik, hogy ezen taszító mozgás által a' kő eldaraboltassék, 's a' hozzá járuló földalatti vízzel együtt pépkavarekká változzék, mely azután különös szerszámmal felhuzatik a' föld színére. — Ezen munka által végre olly forrásra lehet jutni, mely azután a' felső víznehezség nyomása miatt a' furt lyukon kibuggyan 's kiapadhatlan ugró kutat képez, mellyre azután a' szokott vízesők helyzetetnek.

Kiki átlátja, milly nagy hasznukra van az artézi kut a' fabrikáknak 's viz szükében szenvedő helyeknek. Angoly és franczia országban már számosan vannak eme kutak. Német országban-is lábra kapnak már, kivált bajor, württemberg, rajnamelléki burkus országban. A' nürnbergi, heilbroni 's würzburgi kutak Bruckmann kir. württembergi fő építői tanácsnoknak, 's fijának Eduardnak, ama munkás építő mesternek köszönik létöket. Magyar országban-is már több földes urak hasznukra fordítják ezen jeles találmányt. Pesten b. Orczy házában a' király utsza szegletén csüggedhetlen fáradsággal dolgoznak ilyen kut furásában.

Franczia ország Artois tartományában 1740-ben készültek illyes kutak legelsőbb, azért neveztetnek Artéziaknak. Készítésök felől jeles értekezések jelentek-meg Garnier 's Boner-től (Münster 1831), valamint Bécsben-is több rendbeli tapasztalások tétettek közhirül ama kutak felől. Egyébiránt Garnier, Vicomte, Herissart du Thiery, Bruckmann urak hasznos tanácsot adhatnak a' tudakozóknak. A' stuttgardi mechanicusok Eberbach és Hartdom a' furáshoz szükséges szerszámokat jelesen készítik. — 150 lábnyi mélységre mintegy 450 ezüst forintba, 300 lábnyira pedig mintegy 800 forintba kerül a' költség. Az első esetben 5—6 emberre, a' másodikban 8—10-re van szükség.

III. I. I T T E R A T U R A.

Alapvonalok a' honi nevelés köréből. Jelen időnk szelleméhez alkalmazva. Ezen czim alatt akarja Kunoss Endre hitess ügyvéd ur nevelést tárgyazó munkáját kiadni egy pengő forint elő-

fizetés mellett; melly iránt már több izbeli hirdetményeit közre bocsátá. Ezen nemes és köz figyelemre méltó fontos tárgy köréből hazai litteraturánk még kevés munkát bír; annyival inkább méltó honosink pártfogására a' szerző urnak ezen igyekezete. Az előfizetés Oct. 16-áig tart, mellynek díjját ezen folyóírásszerkezője-is, meglevén arra a' szerző ur által hatalmazva, a' hazai minden jó és hasznos intézetek előmozdítása iránti készségénél fogva, szívesen elfogadja.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Duna gőzhajónk Aug. 25-én delután 40 ezüst kr. díj mellett sétahajozást tett Dunakeszig, 's kiszállás nélkül ismét visszatért számos vendégeivel.

V. HAZAI HIRLELŐ.

Zágrábi új színház alapítása. A' zágrábi újságlevelek szerint Aug. 13-án szenteltetik-meg horvát ország ezen fővárosában építendő új színháznak alapköve tiszt. Horvatic Péter városi plebánus ur által, melly azután, vége levén a' sz. mise áldozatnak, Andrievich Ignácz polgármester 's helyettes bíró ur, es Stankovich Kristófnak (a' színház építetőjének) legöregbik fija által le-is tétetik. A' kőbe szokott mód szerint pergamenra irt emlékekkel tétetik. Az innepies szertartás az egész külső és belső városi nemes tanács jelenlétében folyvást tartó taraczkok ropogása közt ment végbe. A' városi nemes tanács ezen célra ingyen engedé által a' Mark piarczán volt egykori városházát, 's még egyéb kedvezésekkel-is mozdítja Stankovich urnak igyekezetét, ki, miután a' kijátszott Roguzno és Nizniow jószágokat megnyerte volna, nem csak a' városban több telkeket megvett, 's csinositásokat vitt végbe, hanem ezen új színházra, melly szerződés szerint jövő évi Septemberig laibachi építő mester Cragolini Antal ügyelete alatt készen lesz, 70,000 ezüst forintot szánt. Az innepies szertartás végével Stankovich ur bőséges bort 's kenyeret osztatott-ki a' számos építő munkásoknak, a' mellett pedig Andrievich ur köszöntő poharakat üritett ő felségek a' császári párnak, ifiabb magyar királynak, a' nagymélt. bán és főispány Vlasits urnak, nagymélt. zágrábi püspök és albán Alagovich urnak, a' nemes tanácsnak, 's végre Stankovich urnak és házi népének egészségére.

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Aug. 21-én adatott: „Caesario, vagy a' férjfi gyü- lölő vig játék 4 felvonásban. Demjén '(báro P.) szerepét jól, Lendvay (Adolf) a' kapitányt szépen tünteté előnkbe. Barthában a' nehéz testű 's élemedett majorban Sibilla vőlegényére, Telpiben a' heves indulatú szerelemföltő Eliza (Pályné assz)

völegényére jól adott szerepüknél fogva kedvezőleg ismerhettünk. Lendvayné a Caesario személyében, kivált ifioncz alakjában, különösen kitünteté magát. Szentpéteriné (Panthino), Somogyi (Bálint) dicséretet érdemlének. Egyéb tapsokon kívül Lendvayné assz. Bartha, Lendvay urak kitapsoltattak. — Aug. 22-én adatott „Világ hangja sziv jósága“ erkölcsi rajzolat 4 felvonásban. Lendvay (Berg), Pályiné (Amalia), Szentpéteriné (Alboziné), Demjén (FedeI) jól — Pály (Széki) meglehetősen — játszott. Lendvayné az ártatlan Antónia komornának szerepét igen jól vitte. Telepi a viz eszű, hálálkodó, szüntelen hajlongó pipérés bárónak, Bartha a szerény, együgyű, de jámbor Berg Fritzenek személyöket felségesen játszák, 's több méltó tapsokban részeseültek. Az utóbbi 's Lendvayné játék végén kihivattak. Egy szóval, ugy lászik, hogy naponkint nevekedvén a két testvér város részvétele ezen színésztársaság iránt, ennek tagjai-is nevekedő szorgalmi igyekezetet mutatnak. — Aug. 23-án egészen új, vigsággal vegyes vitézi játék adatott e' czim alatt: „A' Hankóczy pusztavár, vagy a' földalatti kísértő lelkek“ 3 felvonásban. Foglalatja: „Az elhagyatott Hankóczy vár omladozott falai közt egy rabló csapat fészket vert, mellynek fő czimborája 's orgazdája Camillo (Bartha) volt, az özvegy Ozorai Mihályné Hankóczy birtokosnéja (Pályiné) kastélyának gondviselője. Ez vissza elvén asszonya bizodalmaival, ennek leányát (Lendvayné) álomporral elkábítván, holt gyanánt a' várba temetteti, azután a' koporsóból kihuzván őt a' vár üregében tartva kinozza. A' leánynak háborúból vissza jött jegyese Murai László (Lendvay) részint kedvese holt tetemeit akarván még egyszer megtekinteni, részint hogy a' várról szét repdeső kísérteti híreket megczáfolja, a' várba megy szolgájától (Telepi) kísérve. Itt a' kísértő lelkektől, a' rablóktól legyőzve már már életétől megfosztatik, de egy szerencsen által (Demjén), kit hajdan Hankóczy ur Buda ostromából hozott 's később ezen gyilkosok magok közé keritettek, megszabadittatik kedvesével és sok kincsekkel együtt. Végre a' vár katonák által körül vétetik; a' kétségbe esett rablók pedig a' puskaporos toronyba tüzet hányván a' várat levegőbe vetik. A' darab — részint mivel az egész 2-dik felvonás, ugy szólván, csak csupa magános vagy kettős hosszás beszélgetésekből levén özvefűzve (mellyeket nem-is hihető, hogy a' szerencsétlen foglyok a' rablók barlangjában éppen azon elvászto pillantatban tartottak volna egymással, midőn a' gyilkosok otthon nem léte alkalmával szökni igyekeztek) untató volt; részint a' színházat ellepő sok puskapor füstje 's gőz kellemetlen érzést okozván — nem nagy tetszést nyert. Azonban a' szerepek átaljában jól adattak, Telepi kivált a' szünet nélkül éhező, bohóskodó, rettegő szolgának személyét tökéletesen játszván, az említett hiányt némiképpen kipótola többi társaival együtt. Telepi ki-is tapsoltatek.

Kolosvárat Aug. 12-kén a' kassai színészek utóljára adák a' Szevillai Borbély daljátékot. Az említett kedves színész-társaság, melly bérczes kis hazánk keblében álla öszve, nevededvén a' testvérhonba ment volt ön mivelése végett, 's ott magát jelesen kiformalván a' szerető édes anya karjai közé repült vala kevés időre, hogy azt viszont megörvendeztetné. Ezen örömet hamar félbe szakasztá a' szeretett nevendéknek Aug. 13-án történt távozása, melly a' jó anyának keblét mély fájdalommal tölté-el. — — A' fen említett játékban Almaviva grófit Latabár játszá. A' kedves énekes minden tekintetben helyén álla, 's közönségünk keblében jó emlékezetet hagyott magára nézve. A' doktor személyében Szilágyi lépe-fel, 's felvállalt szerepének tökéletesen megfelelt. Rozinát Dériné játszá! Mind szép öltözete, mind gyönyörű 's kellemes éneke által ma-is, mint mindig, rendkívüli meglegedést eszközölt a' lelkes asszony. Egressiné (Rozina nevelőnéje) játékát, ámbár nem bira elég gyakorlottsággal maga előregítésére, meglegedés 's érdemlett taps jutalmazá. Szerdahelyi (Figaro) a' nagy dalmok 's ügyes művész mind színészi mind dalmoki tehetségének nagyon szép bizonyosságát adá. Szentpéteri (klavirmester) gyönyörködtetett. Egressi (tiszt) csekély szerepét ügyes játéka által érdekessé tette. Játék végén mindnyájan kihivattak, Dériné pedig utóljára különösen 's ekkor minden felől harsány éljen kiáltások hangzának. Végre Udvarhelyi ur érzékeny beszéddel (mellyet közleni fogunk) bucsút vévén minden jók szívében szomorú érzések ébredének az elválás pillanatánál.

K. D. M.

Szegeden Aug. 12-én Széppataki Johanna külön hasznára adatott: Jelva az orosz árva, mellyben maga Széppataki leányassz. Jelva szerepében lépett-fel, 's mai játékában maga az irigység se tudott volna hibát találni. Ő egy némát játszott; — jelek által belérzését, aggodalmait, kedvesének képzelt hivtelenségén fájdalmát, 's még-is azért epedését, — anyja emléke iránti hálás tiszteletét, — a' rablók előtt a' könyörületességért néma esdekléseit, — 's midőn a' kettős viadal látásán, és ezen alkalommal esett lövésen megszóllamlott, a' hangnak gyenge kiejtésében az érzést igen remekül mutatta. Gróf Coesanne Szakátsy, ennek fija Alfred Szaplontzay felvett szerepökben jól mutatták magokat. — Az utóbbinak tanácsolnám még-is, hogy ha jövedelmének csekélysége tiszta kesztyű vételére nem elegendő, legalább mocskos kesztyűvel ne lépne a' szinpadra: így nem élesztene jó színészsége mellett rossz érzést a' nézőkben, 's a' grófit, ki egyébkint gazdag volt, ebben és inasos felső ruhájában nem mutatná szegénynek. — A' színészeknek leginkább ügyelni kellene arra, hogy kit és mit mutatnak. — Szaplontzayné (Leontine) igen jól vitte szerepét, csak midőn Jelvát, kiért aggodalommal volt, meglátta, a' felsikoltást mérsékeltebb hangon kellett volna neki ejteni. — Cserikov szerepében Kilényi ma

remekelt; — csak a' darab végén nem illő merészséggel ölelte-meg Fedorát, unoka-hugát. Ezen hibáját elnézni lehetett volna, ha ezt mint rokon teszi vala; de minthogy annak kezét kérte, és kielégítő válasszal nem boldogítottatott, úgy hiszem, akár a' természet, akár az aesthetikai szabályokkal ellenkező tettek venni kellessék-is, minden esetre hiba marad. — Fedora, az ő huga, Klári leányassz. volt, ki bár tökélyeit a' színészetben még nem mutatta is, azonban igen kellemetes egyes éneket énekelvén, ebben megelégedésünket nem csak megnyerte, sőt reménylenünk engedte, hogy ha megkivántató oktatást nyerend, belőle valaha a' legjobb énekesné válék. — Nagy Istvánról (Kaluga) ismét dicsérettel emlékezem; mert valóban a' több ideig Párisban lakott hiv Kozákat, ki anyai nyelvbe majd francia, majd olasz szókát kevergetett, a' legtükéletesebben játszott; — de leginkább a' jelenetet, midőn neki a' hallgatás parancsolatott — meghajulva, előbb ujját szájára, azután pedig két kezét füleire téve, — igen elevenen mutatta, hogy se szóllani, se hallani, se pedig látni nem fog semmit. — Szőke (Kontier) Kiss pedig (Lafuret) csekély szerepekben nem rosszul játszottak. — Ez alkalommal arra figyelmeztetem színészeinket, hogy ne csalják-meg jövődőre a' közönséget; mert úgy nem csak megvettetést nyernek, hanem félős, nehogy a' pártfogás-is megvonassék tőlök. — A' helybeli israelita által énekeltetni hirdetett szép Minka muszka dal kima-radt. — De nevelésesekké se tegyék a' szerzőknek darabjaikat. 1825-ik esztendőben Skrneczky nótájáról nem-is álmodott a' Lengyel; még-is ők azon esztendőről szólló darabjokban már azt énekelék; — 's ha szerepüket nem jól tudják, vagy a' sugóra jobban ügyeljenek, vagy pedig a' történet, táj, és nemzethez alkalmazva segeljenek magokon, de ne extemporisáljanak, mint ma Kilényi, ki franciaországban mint Lengyel beszéllvén tanya Baranya közmondást szöve beszédjébe. Feketeváry.

Külföldi Színészet.

Bécs. Német hirlapok szerint Vurda Ferencz ur győri hazánkfija, ki 1830-ik esztendő elején Bécsben a' karinthiai kapu meléki színházban lépett-fel először mint Licinius a' Vesta szüzeiben, onnan pedig külföldre menvén 1831-ki téltől fo va Strelitzben a' nagyhercegi udvari színház első tenoristája volt, sőt mint vendég Berlinben-is nagy kedveséggel fogadtatott, most Bécsben van, 's Aug. 16-án vendégképpen ugyan a' karinth. udvari dalszínházban a' bűbajos vadászbán mint Max lépett-fel. Gyönyörű széphangú szava, helyes előadása olly tetszéssel fogadtatott, hogy mind játék közben mind végén zajos tapsokat nyert és kihivattatott. Ha állandó magyar színházunk volna, 's a' valódi művészeknek illő jutalmat adhatnánk, milly kedvezőleg használhatnók, 's magunkévá tehetnők mind Vurda urat, mind 10 év óta külföldön létező 's vácsi születésű Rosner énekest, kik mind ketten, legalább színészi pályájok elején, jól beszéltek magyarul. — Aug. 20-án V. ur hasonló sikerrel mint Fra Diavolo lépett-fel.

VII. VISELETI DIVAT.

Párisban asszonyoké: rózsá virágos gaze ruha, hajakban szinte rózsák; arany nyakláncz. — Bécsieké: sima rózsaszínű cote-pali ruha, himzett tulle-anglais chemisette, fejdisz fekete túllblonde. — Férfjia ké Parisban: barna frak!, sárga virágos mellény, rőtbarna vagy fehér nyári nadrág, fehér vagy virágos nyakkendő.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap September 1^{én} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Nevezetes élőfák. A' világ legnagyobb élőfájának egyike, melly minden utazók álmélkodását magára voná, Mexikóban van, St. Maria de Tesla templomudvarán, Oaxacától $2\frac{1}{2}$ mértföldnyire. Ez egy cziprusfa, mellynek körülete csak 127 (angoly) lábnyira terjed, magosága pedig 120 lábra. Magoságához képeest kevesebb lombja van, mint az öt környező fák legkisebbikének. Ágainak némellyike 30 láb magoságra-is emelkedik. Ezen cziprusfa, mellyről már Cortez-is „Oaxaca meghódításának történetében“ ugy beszél, mint az általa látott legnagyobb csudáról, 's mellynek árnyéka alatt európai egész kised hadserege kinyugvék, a' honbeliektől 's legközelebbi Indusoktól szent tiszteletben tartatik, és Sabine-nak neveztetik. — — — A' fen említett óriási cziprusfán kívül az American Farmer egy hasonlóan nevezetes szilfáról-is emlékezik, melly Hatfieldban, Massachuset státusában, szinte ugy magára vonja a' történet 's természetvizsgáló figyelmét. A' földtől két lábnyira átmérője (Durchmesser) 34 angoly lábnyira terjed; öt lábnyi magoságban pedig, hol törzsöke legvékonyabb, 24 lábnyira. Négy lábnyi magoságban egy igen mély bevágás látszik rajta, melly körül azonban hosszas idő alatt kéregdomborúság (Rindenwulst) nőtt. Ezen bevágást, a' közrege szerint, századok előtt Indusok csinálták a' Connecticut vize magoságának megjelelésére.

Théa csemete. A' théa növény végett ekkoráig szinte egész Európa nagyon le van kötelezve a' chinai kormánynak, és sok kellemetlenséget kell tőrnie a' felfuvalkodott chinai kormányzók szeszélyes viseletök mellett. Pedig ugy látszik, hogy ama csemete magosabb éghajlat alatt-is tenyészhető. China ország északi vidékeinek tetemes magoságain-is természetlik a' camelia, vagy-is théabokornak többféle neme. Lehetségés tehát, hogy azt Európa né-

melly részein-is honosítani lehetne. Princz Wallis szigetén ezen növényt már régtől fogva jó sikerrel termesztik. A' *Diario Fluminensé*-ben olvassuk, hogy azt St. Paulban (Brasilia) Rosa Arouche de Toledo kedvező következássel termesztí, 's kertjében már 31,000 növény diszlik, mellyek még fiatalok ugyan, de a' legjobb fajú theával kedveskednek. Valamint tehát gyönyörűn tenyészhetnék a' théa nem csak India minden részeiben, ugy fel lehet tenni, hogy olasz, angoly országban, 's több európai tartományban-is kedvezőleg lehetne azt termesztetni. Bizonyítják, hogy a' *camelia viridis*-t, vagy-is a' zöld theanövényt Roossey ur Bristolban (Breconchire részében), az Ulsd viz forrása szomszédóságában, mintegy 1000 lábnyi magoságra a' tenger színe felett termesztí. A' csemete, melly az utóbbi kemény télnek ellent állott, a' nagy fagyban semmit se szenvedé, 's több erős hajtásokkal diszlett.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Nyomatatási utána ózás. Brüsselen Means Vandermaelen ur módot talált-fel, mellyel akár melly nyomtatott írományt hasonló betűkkel utánna lehet nyomtatni. E' végre a' nyomtatott levélnek egész tartalma különös munkálat (operatio) által, melly alig tart fél óráig, lithographiai kőre vétetik, mellyről azután valamely chemiai compositióval a' nyomtató fekete festékekkel be nem fedett üreségeket le-edzik, 's ez által a' betűk kiálló domborúságra jutnak. Ezen munkára legfeljebb egy óra szükséges, melly mulva a' kőről szokott mód szerint 1500—2000 lehuzásokat lehet nyomtatni, mellyek az eredeti nyomtatványhoz tökéletesen hasonlitanak. A' *Gazette de Tribuneaux* ujságlevellel Brüsselen illy módon kielégítő próbák tétettek, 's Vandermaelen már-is privilegiumot kér e' találmányra a' kormánytól.

III. HAZAI HIRLELŐ.

Kis-buzsák. Illy nevű erdőcske szolgál mulató helyül ó-Arad lakóinak jelenleg, ama körül-belől ismeretes volt Galeti-kert helyett, melly, lakhelyekre feldaraboltatván, csak emlékezetét hagyá a' jövőkornak. Közben tünt ugyan elő a' maros-parton, nem kevésb hévvel fogadtatva, türel-

mes sorsú alkotójától Sz. János szigetének nevezetett egy másik; hanem felderült napja csak hamar alkonyra siete fürdő-házán kívül, melly valaminthogy a' magánál erősebbet körülötte nem szenvedhető negédes várnak közelsége miatt gyenge műszerekből építettett, ugy hosszú létet nem is ígérhet magának. Most már csak alapítójának sorsosi leginkább, talán névhódolásból használják. — Kisbuzsák tehát azon kedvencz az éjszak 's a' nyugoti város szélén előtűnő, holt Marosnak vizárával félhold formán bekerített kis erdő, melly a' várostól kibéreltetvén, közmulató helyül felajáltaték kétrendbeli össze állott részvényesek által; egyike ezeknek lövészi társaság, melly egy, elég tágos, néha táncmulatságul-is szolgáló lövész-házzal, 's ehez kivántatókkal felkészülve, fő — 's alimesterek kormányja alatt jutalom-darabok kitétele mellett-is üzi lövészi szenvedélyeit; másik társaság fürdőház — és tánczterem építéseikre fordítá részvényeit. Amaz tizenkét szobával, erős műszerekből készitve illy felülírással: „A' közjónak szánva 1831.“ áll keletre; ez mind két felől oszlopos eresszel, egyik felől ablakokkal-is sűrűen felkészülve éjszakra; a' lövőház pedig délnyugot közt. — A' közép pontról, hol meg annyi csinosított padok kínálják nyugalommal a' megjelenő vendégeket, elágoznak minden részre a' szélesebb, keskenyebb, társaságot befogadó, 's bizodalmas pár jó barátoknak sétálásul ajálkozó utszák; — ugy, elegendő asztal az étel ital, és frisitő szerek elfogadásaira. — Ez azon vonzó erejű hely, hova enyeltésük folytatása végett a' vidor kedvűek, felderítés végett a' komolyak, maga párja felkeresése okáért a' szerelmes, mások talán csak unalom-távoztatás végett vasár-'s innepnapokon számosan megjelennek; ide tódul időkedveztével délutánként 4—5 óra tájban a' városi néptömeg, közben a' hintók serege, mellyek, terheik leraktával két oldalra állván, eresztik magok között az érkezőket. Része ezeknek a' lövészek közé lép, 's czédulát váltva várja a' rákövetkező sort, 's lövéseivel igyekszik elérni a' jóváhagyást hirdető köztapsot, mit azután vagy elmés körülírással ékesítettnek szokott felfüggesztendő emléktábla, vagy különféle érdekes jutalom - darabok szoktak megkülönböztetésül követni; más része a' hengergő tekejátékhoz igyek-

szik, és ott, vagy a' hajtásban fitogatja gyakorlottságát, vagy a' pópa bíró, u. m. az első 's közép tekefa ledobására fogadók közé avatja-be magát. — Némellyek sétálgatva, a' sok névmetszéssel tele fáknak, mellyeken talán saját jegyzéseiket-is feltalálák, mint gyermekkori zavaratlan boldogságuk annyi tanújinak szemlélésével felejtetik - el jelen aggodalmukat. Ezekről elválnak mind azok, kik gyengéd érzelmeiknek áldozva, a' muzsika lágy behatásától ihletett szépnem társaságában keresik 's találják gyönyörűségöket, az erdőcske közepén feltalálhatván azt, adott 's vett viszonti idvezlések után annak tagjaikká lesznek, 's így össze-elegyedve csoportonkint nyájas beszédeket, páronkint bizodalmas nyilatkozásokat váltanak, 's vig enyelgések közt vagy a' helyben tanyázó dsidás ezeredek (Uhlanusok) ottan megjeleneni szokott hangáskara jeles muzsikájánál, vagy odább állván, a' városi közönséges muzsikások által elfoglalt teremben tánczolóok között, vagy azoknak szemlélésével mulatják magokat. — 'S így ezen, helyzetére nézve kellemes, erdőcske a' részvényes társaságnak élénk 's tartós figyelmét méltán megérdemli, egyszersmind megkívánja, mint némi haszonnal-is járó közvigalmi hely, hogy a' lakoságnak nagyobb oda édesgetésül még több mulattató intézettel szaporittassék. —

Dankó János.

Katonai gyakorlat Szegeden. Nagyváradról városunk kebelébe érkezett Bre t f e l d báro ur ó excellentiája jelenlétében tartott Szegeden Aug. 23-án délutáni órákban egy nagy katonai gyakorlat az ugy nevezett Mars mezején. Forma és innepies öltvényében jelent-meg az itt levő olasz rabok őrizetén álló számos katonaságnak egy része, és kitünő ügyességéért mind vendégünk a' tábornagy ur, mind pedig a' jelen volt nézők tetszését méltán nyerte-meg.

T.

IV. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Budán a' magyar társaság Aug. 20-ikától fogva egy hétig minden nap játszik, 's többnyire ismétlé már előadott néző, látványos, énekes darabjait. Vásár levén Pesten minden nap szép magyar sokaság gyülekezek mutatványaikra. Aug. 26-án Valburg éjszakájában a' már Aug. 19-től fogva beteges Kántorné assz. ismét fellépván zajos tapsolással fogadtaték. — Vásár ideje alatt nem csak fehér, hanem kék és piros magyar színészeti czedulákat láttunk az utszák szegleteire ragasztva. — Aug. 28-án ezen néző játék adatott. „A'

Kulmhegyi Haramiák“ öt felvonásban. A' játék egyáltalában jól vitetett-ki. Különösen kitüntették magokat Bartha ur (Haramiák kapitánya) 's Lendvayné assz. a' várnagy leánya és e' darab hősnéje, azért-is sok méltó tapsokban részesülvén mind a' darab folytatában, mind a' végén kihivattak. Szentpéterié assz. Telepi és Pályurak derék játéka-is dicséretes említést érdemel. K.

Nagy Várad. Aug. 23-án. Az Abauj vármegye által méltán pártfogolt nemzeti dal és színész társaságot Erdély valahára csak ugyan hazabocsájtván, a' millyen nehezen vált tőle meg, olly szives hálára kötelezte ezt maga iránt, 's most már nekünk jutott szerencsés osztály részül hazánk és magyar Thaliánk ezen kegyelt művészeit, ha bár igen rövid időre-is, kebelünkben szemlélhetni. — Tancred, ez a' pallérozott világ minden színein kedvelt daljáték lepett-meg folyó hónap 20-ika estéjén legelsőbben minket; 's milly szívemelőleg hatott most reánk kellemes Dérinének (Amenaide) és jeles Szerdahelyink (Tancred) báro Waquant ezredének muzsikai kara által mesterileg kísért ezüst hangjaikon a' nagy Rossini bájos műve, csak érzeni, de leírni nem tudjuk. Szerepeik érdekeit vetélkedve vívták-ki Orbassano (a' derék Szilágyi) és Argirio (Latabár urak-is); csakhogy ezen utóbbinak hangja, az erős muzsika mellett kevéssé gyenge, actiója valamennyire bátortalan, kora pedig fiatalabb volt, hogy sem benne a' nagy tanács előülőjét, 's a' tiszteletre és szeretetre olly igen méltó szép Amenaide bátyját kellőleg képzelhettük volna. Az illyen, nem éppen nagy fontosságú, de mégis érezhető hibát reméljük, ezentúl el fogja kerülni különben jeles idomokkal (Anlage) bíró ifjú művésznök. — Tegnap este, vagyis e' folyó hónap 22-én, adatott a' Jelszó, négy szakaszokból álló erkölcsi néző játék, megáljkivagy? czimű előjátékkal, melyet Leitner után elég tiszta magyarsággal fordított Édegyörgy. — Honművésznök szük lapjai felőle bővebben értekezni nem engedvén csak azt jegyezzük-meg; hogy ez, a' maga nemében, valódi mestermiv, 's mind váratlan kibontakozásaira, mind belső tartalmára nézve, ezen ritka darabra alkalmaztatható nevezet: erkölcsi, tőlünk még akkor-is a' szó legszorosabb értelmében megérdemlené, ha előttünk nem ezen, kicsinységeket-is érdekesekké varázsolni tudó színész-társaság által adatott volna. Zajos öröm fogadta 's kísérte minden lépteit a' kellemes Dérinének Vilhelmina ártatlan, és Zsigmondja iránti legtisztább szeretettel lángoló szerepében. Midőn ennek, tántorithatlannak vélt hűségét nemes tüzzel védlette, vele legalább a' halálban végső elszánással egyesülni kívánt, birhatását a' magos lelkű herczeg kezének eleibe tette, 's végre ettől, élte boldogságát, a' hála legforróbb ömledezéseivel elfogadta, a' nézők szemei mindenfelé érzékeny könnyekkel ragyogtak. Szentpétery, ez a' színészet minden ágaiban mesterileg jártas művész, Adolfuralkodó herczeg személyében, az alattvalóinak boldogságát szívén hordozó, az érdemet jutalmazni, a' vétket büntetni, a' méltóságot le-

ereszkedéssel párosítani, lelkének szerette ideáljáról lemondani, a barátság és háladoság szent érzeményiért magát megtagadni tudó fejedelmet, olly varázs erővel állította előnkbe, hogy ollyan, talán csak képzeletben lehet, de anyától nem születhetik. Udvárhelyi az ősz öreg szerepét, legszivrehatóbb oldalról fogta-fel; annak tudása, hogy ön fijának gyilkosa volt, reszkető szavain lebegett, barázdás arczain látszottak a' szivben rágódó bánat nyomai, 's milly lélek emelő látomány! hogy tűntek mind ezek el?! midőn holtnek tartott fiját véletlen feltalálja, midőn a' kegyelem szó, kétkedő füleibe hangzik! Szilágyi a' becsület utjáról kevéssé eltántorodott generált, neki tulajdon méltósággal, Hetényi a' megcsalatott barátot és epedő szerelmezt, Szerdahelyi a' fondor kamarást, Néb Maria a' nagyravágyó anyát, Egressy a' háladosos fiút gyakorlott ügyességgel 's köz megelegedéssel, Julcsa és H. Pepi pedig ennek gyermekeit sokat ígérő reménnyel játszották. Bár engedné a' gondviselés, hogy ezen nemes Abauj vármeze magos pártfogása alatt álló jeles társaság, valahára már hazánk közepén, 's nemzeti játékszinünkön-is bemutathatná fáradozása tövises pályáján szerzett gyümölcsseit.

Jakab M.

Füreden Júl. 31-én (Folytatás.) Itt a' társaság minden nap játszik a' válogatott szép érzésű publicum teljes elégedésére. Július 25-én Fántsy és Farkas színészek hasznukra adatott: „Imre, vagy a' királyi tekintet hatalma; néző játék 4 felvonásban tánczsal és ábrázolattal; írta T. Ináncsi Pap Gábor ur t. n. Fehér vgye főügyvédje.“ A' darab leginkább azon alapul, hogy Imre királyt András az öccse megtámadja pártjával, 's rajta már két ütközetben győzedelmeskedik. Ezen testvéri háborúnak oka a' szent földre menendő Andrástól elvont pénznek meg nem adása, Kulin szerb herczeg elűzése, 's több ellenkező viszonyok. A' darab fő pontja históriai dátumon épül; a' többi jelenések szini hatást okozó szövegek, episodok, 's a' darab szini diszleteinek eszközeik. A' két egyforma alakban előadott élet-mentő jelenések, u. m. Lukács és a' haramiák, 's viszont Piroska és Lukács közt történt megmentések, valódi benyomást nem tesznek. A' játék azonban olly jelesen adaték, hogy köz elégedést nyert. Imre személyét Tóth ur játszá csendes méltósággal, melly a' fő jelenésben, midőn koronás fővel, fegyvertelen, kezében egy szál vesszővel lép az ellenség csapatjai közé, és onnan Andrást kivezeti, leginkább kitündöklött. Andrást Hubenay ur nem rosszul adá, de különben ezen színésznek hidegsége felettebb árnyékozza előadását. Annál mesteribben volt Gertrud személye képezve Komlóssyné assz. által, ki az asszonvi lágyságot a' hiú kevélységgel tetszetőleg párosítá, és azon, különben kedvetlen oldalú, szerepet méltó fényben tüntette elő. Bukánt Fántsy ur elég tüzzel, Jób palatinust Nagy ur csendes mérsékléssel adták. Lendvay ur az utóbbinak a' szent földről honjába érkezett fiját Lukácsot jelesen adta; csak azt lehetett volna kívánni, hogy kiküz-

dött csatáji után férjfiásabb alakban, keresztrel a' melljén, mint szarándoskodó vitéz, sebhellyel a' homlokán jelent volna meg; ugy külseje inkább megfelelt volna kedvese (Piroska) felkiáltásának: „Lukács, az Istenért, ezen vágások arczodon!“ De mi egy szép fehér 's piros arczú ifiút szemléltünk, ki inkább szerelmeskedő kedvest, mint magyar leventát mutatott. *Lendvayné* assz. Piroskát, a' hiven szerető hölgyet szeretetre méltó módon képezé; jól választott öltözete diszesen emelte a' játékot. Móg személyében *Komlóssy* ur kitünteté azt: hogy nem pillantatnyi színész, ki elragadva indulatjától mérséklet nélkül heves; — megbizonyítá, hogy a' kisebb szerepeket-is lehet mesteri módon játszani, ha azokra figyelem, tanulás fordittatik. Játék végén *T. Kisfaludy Sándor* népdalját „Adja Isten“ elragadó tapsal fogadtaték. Művészi koszorút fűzött magának *Farkas* ur-is, ki bájló tánczával a' játék díszét fő polczra emelte. Már az-is dicséretére szolgál, hogy *Komlóssy Paulina* és *Ida* 10 éves leánykákat kettős magyar tánczra tanítá, kik-is meg nem szünő tapsok közt járták bájos nemzeti tánczunkat. Valóban ellehet mondani, hogy illy ügyelet mellett bár hol-is kedves időöltést szerez ezen szorgalmatos jeles társaság.

Székely Leo.

Szegedről Aug. 13-án. — Még városunk lakosaiban-is élvén a' kedves hangzatú honnyelv iránti buzgó vonzódás, ezen ki nem halható érzéstől nem vakmerőség reményleni, hogy a' színészet-kedvelés, és pártfogás későbbre-is jótévéleg halad. Hiszem Szeged tudni fogja mindig, mit kell tenni a' hazai nyelvért, 's mi befolyással van az emberi életre az indulatoknak színpadon történendő előmutatása, mit tesz példákban látni az erkölcs jutalmaztatását, 's a' rosznak bár későn-is megbüntetését. — Illy borzasztó példát láttunk „az örökségi egyezés“ nevű szomorú darabban, — Itt *Kilényi* elegendő ügyességgel vitte ugyan *Runszitteni Farkas* szerepét, azonban a' nézőket mindenkor még inkább elkedvetlenítő azon egy hibát, t. i. az elbizottságot, itt se tudta elfelejteni. Igaz, hogy tettei a' jártas színészt mutatják, de veszt leginkább abban, hogy gyakran énekelve declamál, az ékkép ejtett szavaknak végfogásait igen erősen mondja-ki, sőt, majd mindig kérdezőleg; — azonban a' zabolázhatlan rosz indulatot elegendőleg képezte — de vigyáztalanságának-is adta jelét, mert midőn *Dánielt* a' várból kiharancsolja, 's dühhel mondja „néked csak reggelig szabad tartozkodni a' várbán — barátságos állásba helyeztetni magát, és annak vállára teszi kezét. — *Farkas* (*Hubert*) kevés tüzzel ugyan, de az érzést nem csekélyen mutatta, midőn boszús testvérével kardra szállni akart. — *Falkenhorszti* szerepét *Szőke* igen jól játszotta; ő ebben a' testvéri boszú lángjainak elfojtásán munkálódó barátot legelevenebben festette, 's kivált midőn a' hódos *Dánielt* kikérdezte, a' szelidség olly igen illett ajkaira, hogy közönségünk majd minden szerepekben csak *Szőkét* ohajtáná látni. — *Nagy István* (*Dániel* várnagy) szerepében végig megtartotta karakterét — az első felvonásban szeméből, nézéséből a' bo-

szű, 's dühöség indulatának legelőrebb kijelentése tüne-ki, — a második felvonásban már a' lelkiesméret fordulása, gonosz tettének megbánása, annak iszonyúságán kétségbe esése — a' fejevételtől rettegése — benne olly jó ecsetelőre talált, hogy a' jó színészt méltán szerethetjük. — **Kiss** (fő vadász) megelőgedést érdemelve — **Szalayné** (Ludmilla) tűz nélkül — **Szakátsy** (Siegbert) és **Szaplonitzay** (Ottmár) nem rosszúl — **Széppataky** Johanna (Seraphine) szerepének vége felé tüzfogyva játszott. — **Lipthay Klárában** (Ida) a' kép, testállás szép, de őt merészebbnek, erősebb hangúnak, nem olly igen szemérmes gyermeknek szeretném látni. — Az egész darab igen nagy megelőgedést nyert. **Feketeváry.**

N é m e t J á t é k s z i n.

Pesten Aug. 25-én adatott „Mihály megbukása 's halála“ történeti rajzolat 4 felvonásban, **Haffner Károly** szerzeménye. Nem sokat ért ugyan, de nemzeti darab, 's tánczsal, énekekkel, ütközetekkel, lovas kotonasággal levén felcizfrázva, a' tarka hirdetés után emberrel tömve lön a' színház. A' darabban kevés érdekű, 's mintegy erőltetve egybe szedezett csekély jelenetek inkább untatták a' nézőket, 's kiki nehezen várta az előadás végét. Az első felvonásban **Báthory András** (**Gerlach ur**) erdélyi herczeg, ki bár kardinál volt, de a' szinpadon vitézi panczéban jelen-meg, az Oláhok ellen volt ütközöt alatt, midőn megsebesült hiv szolgáját **Fekete Istvánt** (**Siméon ur**) a' csatapiarczról kivezetné, egy csapat Oláhoktól megtámadtatik, 's megölettetik **Ördög** nevű oláh katona által, kit kevéssel az előtt, mint elfogott oláh kémet a' herczeg megverettet volt. A' második felvonásban **Mihály oláh vajda** (**Posinger ur**) **Károlyvárat** elfoglalja, és **Czobor grófnak** (**Fischer ur**) leányát **Ilonát** (**Gerlachné assz.**) az Oláhok elragadják. — A' 3-dik felvonás fő jelenete, hogy **Ilona megszökik**, és **Cziprian a' károlyvári várnagy** fija (**Häg ur**) őt elrejt; azután nagy ütközöt. — A' 4-ik felvonásban a' sebetből kigyógyult **Fekete** ál ruhában menvén az oláh táborba, a' sátorban alvó **Mihály vajdát** megöli, 's végre **Basta György** (**Hüfer ur**) a' császári sereggel lóháton tartja pompás bemenetelét **Nagyváradra**. — A' darab, színészeink minden igyekezete mellett is, hidegen fogadtatott. — Aug. 29-én legelőször adatek **Bonizettinek Bole na Anna** című új operája, miről jövő lapjainkban bővebben.

V. H A N G M Ű.

Teufels Walzer nach Motiven aus der Oper Robert der Teufel 1-te Abtheilung für das Pianoforte comp. von Ph. v. Hubovszky. 15-tes Werk, Pesth bey Grimm. Ezen négy keringők a' bevezetés 's codával együtt **Meyerbeer-nek Robert le diable** című új operájában előforduló darabokra készültek. Nem annyira a' keringők föltre ható kelleme, mint muzsikájoknak fentebbi szelleme, a' meglepő átmenetek 's jeles muzsikai tétel ajálják azokat mindeneknek, kik tánczmuzsikákat tanulmányi tárgyul választanak.

VI. VISELETI DIVAT.

Párisban asszonyoké: Keskeny szélű, magosan álló (ugy nevezett toque) ris-szalma kalaptollakkal egyszerű sárga vagy rózsaszínű gros-de-naples ruha, fekete csipke pelerinnel (nagy szarándok-gallér); a' ruha gombjait csipke szalag-bokrok takarják — A' legujabb zsebkendők igen széles szegésűek, apró pálmákkal hímézve; minden szegletbe nagyobb pálma híméztetik. — Reggeli öltözetek fehérek, apró zöld, rózsza vagy kékes színű rajzokkal.

Szerkezi **Róthkrepf Gábor**, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. **Trattner-Károlyi** urak utczája 612,

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Csötörtökön September 5^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Hegysüllyedés. Heves vármegyében a' karpati hegyek ivadéki között vagyon Nádasd helysége. Ennek határában vala még 1810-dik esztendőben egész maga épségében a' többi szomszéd hegyeknél egy sokkal magosabb hegy, mellyet Rónabik hegyének neveznek még most-is. Történt azonban, hogy a' nevezett esztendő nyarán nagy dörgés támadta az erdő és hegy tájékain, minek az lön következése, hogy Rónabik hegyének teteje vagy 20 ölnyi mélységre besüllyedett, 's annak üres helyét későbbben vízállás foglalá-el. Még 1816-dik esztendőben a' hegy csucsán volt igen nagy bikfának ágait-is lehetett a' süllyedt föld és víz közül látni. Most már azon vízállásos hely kiszáradván, ott a' földes uraságnak legtermékenyebb szántó földjei vannak. — Ezen történet valóságát olly emberek bizonyítják, kik a' szomszéd kisebb hegyeken ugyan akkor vadászni voltak, 's a' dörgést hallván a' nevezett Rónabik hegyének süllyedését-is látták. — A' helybeli és szomszéd Palócz lakosok még most-is illy közmondással ijesztik egymást: „Szaladj Komé, jön a' Róna bikje.“

Magnes elektromosága. Faraday ur, ama hires angoly természet-vizsgáló felfedezte, hogy a' mages olly hathatóságot-is mutathat, millyent eddig csak elektromosság által eszközöhhettünk, és így tetteg (factisch) bebizonyítá, hogy az elektromos folyadék a' magesban-is létez. Eddigelé csak a' mages vonzását 's elrugását ismertük, most már a' mages által a' nem sok idő előtt elhalt állatok tagjain vonaglásokat, szikrázást, 's más egyéb, de csak az elektromos folyadékból következhető fogamatokat eszközöhhettünk. Faraday ur még nem adta-ki próbáinak következményeit, de L. Nobili és V. Antorini olasz physicusok amannak előleges hirdetményeiből ösztönöztetve a' nevezett mages hathatóságát több izbeli próbájikban valóságosnak

ismerték, ő utánnok pedig a' bécsi es. egyetemnél-is hasonló szerencsés próbák tétettek.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Cséplő masina. Müncheni mechanicus Beck testvérek olly cséplő masinát készítettek, mellyel egy óra alatt 50 kéve őszi, vagy 60 tavaszi gabonát lehet kicsépelni, mire különben 4 cséplő 's egy egész nap kivántatik, 's a' gabona egész tisztasággal még se csépeltetik-ki általok.

Hydrogen-Gas gőz helyett. Angoly országban nem rég igen kedvező próbák tétettek egy találmánnyal, melly a' gőzműveket nagyon hátra hagyja. Brown ur, londoni polgár, nyolcz évi iparkodása után végre reá akadt azon módra, mikép használhatna gőz helyett hydrogen-gast, mellyet igen könnyen nagy költség nélkül lehet készíteni. A' gas kedvszerinti mennyiségben valamely hengerbe (cylinder) bocsáttatik, hol egy billentyűt nyit-meg, melly egy fogantyúval (Kurbel, Drehling) vagyon öszvekötésben. Ha a' billentyű eléggé nyitva van, a' gas meggyúl, valamint a' gőz sűrűsödik a' tűzmasinákban; ekkor a' billentyű ismét becsapódik, hogy ismét felemelődjék, és ujolag bizonyos mennyiségű gas meggyulladjon, mi által ugyan olly fel és lecsapódó mozgás támad, mint a' gőz műveknél. Az egész különbség abban áll, hogy itt a' gasnak meggyulladása a' gőz sűrűsödésének munkálatját eszközli. De ez által a' nehéz és veszedelmes üstök (Kessel), a' szokott gőzmasinákra szükséges költséges előkészületek szükségtelenekké lesznek; — minden várakozást felül haladott ama próba, melly Londonhoz közel Croydon-ban ezen találmánnyal tétetett. — Könnyen megfogható ezen uj felfedezésnek rendkívüli fontosága.

III. ÉPITMÉNYI JELESÉG.

Palais Royal. *)

Fusd-be Európa fővárosait, hol goth nagy templomokat, kerteket, palotákat találhatsz, mellyeknek

*) Mond: Palé Roijal. Ez Párisban vagyon. Leírása olly tökéletes valóság, hogy midőn e' munka már másfél esztendő óta a' külföldön mulató öt párisi előtt elolvastatnék, így kiáltának-fel „ismét láthatunk tehát téged te különös Palais Royal!“

ellenébe Páris és francia ország egyéb városai ugyan olyakat állíthatnak; lépj-fel a' hajdanba Anacharsis hajójára szállván, és midőn görög országot fényében vizsgálod; midőn a' Propyleusokat, Theseus templomát, és Parthenont csudálad, jusson eszedbe, hogy ezen új Athéna (Páris) szembe szállíthatja ezen épületekkel Pantheon-át, Louvre-jét, Börzé-jét, és Magdolna templomát; de Palais Royalt találni se fogsz, sem annak mását, melly hozzá hasonlítson.

Jőjj velem azt nézni most először, és ha akarod, egész fényében!! Ez Julius hónapnak közepén egy szép estve történhet, midőn mi ezen innepélyes lakba mehetünk; a' hőséget betölté sétálókkal a' fasorokat, és az ott lakók minden köpadokat elfoglalnak, kik igen gazdálkodók abban, hogy friss levegőt csak olly üléseken szivhassanak, mellyek díjfizetés alól felmentetnek. Átellenben vannak a' soros székek, mellyeket kevés díjért mind elfoglalhatsz. Ezek a' székek többnyire azon rostélyokhoz vannak dőlesztve, mellyek négy táblában szép gyepet kerítenek. Közepén Diana és Apollo ércszobrai két kőlépcsőn állanak. A' többi székek, körbe helyezve környezik azon vízmedret (bassin), melly a' két színföldet elválasztja, és honnan sűrű lyukakon nagy mennyiségű víz szökik-fel, hogy terhes buza-kalászkint ismét lehuljon. Az innen szétenyészett finom nedvek megereszkedtetik ugyan kevéssé a' levegőt, mellynek szivásával némelylek áztatják torkaikat, míg más szegletben a' sebesebb lehelet forgása és kevesbbé gőzös substantiák nedvesítik a' szomjas torkokat.

E' helyen a' számtalan zöld szék ad nyughelyet a' mind két Nemből mulatóknak, kiknek kezeikben a' metszett üvegeken álló frisitő szer játszik kristályos csillogásával a' szem előtt, míg a' fényes kanalak tükreibe ütődve, az ürités által zavart fényjáték egészen elenyészik, A' szép természetű helyezések, zugó csevegések és a' torkosok nevetgélései, kiáltásai, a' szolgáló legényeknek sietése, a' virágos karrók, melyek oldalas határát teszik a' frisitő teremnek, a' napkeleti kiosk-hoz hasonló kőnek ragyogó sugárzati, a' szakadatlan mozgó emberek, kik itt többen, mint másutt, jönnek, mennek, össze akadnak, és minden felé forognak,

legelevenebb festés és hevülés tárgyai lehetnek. De a' hive-sebb óráknak leglágyabb beléptével ezek innen mind eltűn-nek, azonban csak helyöket váltják-fel, mert olykor ezek a' galeriákba vonulnak. Akkor a' királyi theatrum tő-helye, *) a' játék pihente alatt, melly egy legelső mutat-vány után következik, nem mutat külön pillantatot, se nyug-talanabb látást, mint az Orleans galeriában ennek roppant kris-tály fedele alatt sétálók. Azonban, már két órája, hogy a' munkás lakosok nyugalomba szállottak, a' b'első utszak-is csendesek, mellyek egyedül a' reverber lámpák világítására hagyattak; ekkor gondolnád, hogy a' város egészen nyu-galomba ereszkedett; de közelitvén a' Palais Royal felé, szemeid 's füleid csudálkozásra indittatnak, érzékeid már zsibbadva levén felébrednek, és e' palota közepébe érván még itt csupa életet és világ-fényt látsz; ez azon szív, melly minekutánna a' végtagok már meghültek, még sok ideig melegen marad. *(Folyt. köv.)*

IV. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Pest. A' magyar színészetre nézve szép reménnyel biztató csil-lag tünt-fel legközelebbi Aug. 30.-kán, midőn t. n. Pest vármegye az említett napon tartott köz gyűlésén a' budai magyar színész-társaságot különös pártfogása alá vevén sz. k. Buda városának példás hazafiságát, mellynél fogva a' budai színbázat az említett társasá-gnak 1835-ki Husvétig átengedni kész vala, azzal dicsőíté, hogy a' mai Honművészünk mellé adott Függelék bővebb tartalma szerint olly célirányos rendeléseket és ajánlásokat tett, mellyek segedel-mével ezen társaság más fél esztendeig honunk fővárosában már-is biztosan fen-álhat, és további örökítése iránt a' boldog jövendő-től kedvező egyéb rendeléseket-is várhatunk. Valamint nem lehet nem örvidenünk ezen rég ohajtott kívánságunk teljesedésén, mellynek sikerülését már annyival-is inkább várhatjuk, hogy a' budai társa-ság T. Fáy András és Döbrentey Gábor urak bölcs kormányukra bizaték, kikről boldog siker eszközzésénél egyebet fel se tehetünk: ugy szinte el nem hallgathatjuk T. Földváry Gábor urnak, mélyen tisztelt másod alispányunknak ama hazafiságos buzgalmát, mellyel az említett szép intézet létesítését sürgetni, és igaz magyar szívvél pártfogolni méltóztatott, kinek felejthetlen buzgólkodó igyekezetét

*) Foyer. Ezen külön szála, mellyben kandalló levén, télben tüzel-nek a' vendégek; — minden theatrum épületében vagy on illyen, hova az ugy nevezett entre acte (játékköz) alatt gyülekeznek a' vendégek.

mind a' ns magistratualis tisztség, mind az egybegyült t. Rendek teljes erejeből támogaták. Nincs téhát már most egyéb ohajtani való, mint hogy országunk fő városában ezen örökre megállapítandó csinosodási szép intézet előmozdítását minden igaz hazafiak szívékre vegyék, 's t. Pest vármegye lelkes példája szerint tetteles adakozásaikkal segítjék 's ápolják. Minden külföldi fő városokban udvari színházak léteznek, mellyek azonban csak köz vagy fejedelmi pénztár különös pótlék-segedelme mellett állhatnak-fel megkívántató fényökben és jeleségökben: vajha mi olly szerencsések lehetnénk, hogy valahára a' hazafiak segedelmével egy országos színház díszesítné hazánk szívet, melly mind belső mind külső tulajdonságaira nézve megfelelhetne a' magyar dicső nemzet nagy lelkének! — Sept. 3-án a' Dunán túli színész-társaság Fehérvárról jöven 's itt keresztül utazván a' pesti színházban Szapáry Péter nemzeti darabot adá, miről jövő lapjainkban bővebben.

Budán. Aug. 29-kén a' nagy zürzavar nevű vig játék adott. Ezen darab a' híres Kotzebue tréfás elméjének egyik szüleménye levén kedvesen fogadtatott, 's a' nézőket több ízben megnevetteté. Telepi (Selicour) Lendvay (Firi) urak, Lendvayné (Boriska) és Szentpéteriné (Doris) asszonyságok jól játszottak. Bartha ur (Lákostói) a' papucs-vitéz, álmos, magával tehetetlen házi urnak személyét felségesen vitte, 's csak nem tökéletesen tünteté előnkbe; azért-is a' játék végén kihivattatván sok tapsokkal jutalmaztatott. Eszrevétel képpen említjük azon köz ohajtást, vajha az illy 's hasonló kifejezések: „Vigyen-el engem az ördög 's a' t.“ mellyek a' csinosabb társalkodásban olly igen sértegetik a' jobb érzésű 's izlésű embernek füleit, valahára már szinpadjainkról maradjanak-el. — Sept. 2-án (Buda várának a' Töröktől vissza vétele napján) adatott különös pompával Szapáry Péter czimú hazai drama, miről jövő levelünkben bővebben.

K.

Nagy Váradon Aug. 24-én adatott az aszhorni bánya öböl, igen érzékeny nagy melodráma, fordította Szerdahelyi, ama derék férjfi, ki az írói, színészi, és hangművészi pályán egyformán aratja koszorúját. Rövid de érzékeny szerepét Richard személyében, kivált midőn a' mélység torkolatjánál élet és halál között lebegve, Grünwalddal utolsó kétségbeeséssel küzdött, igen természetesen ábrázoló; kár hogy hölgye Bertha, (a' különben szép igyekezetű 's vonzó alakú Parázsoné), gyakorlatlanabb volt, sem mint egy kétségbe esett nőt, és anyát, kellőleg képezhetett volna. Grünwaldot adó Szentpéteryben valamint tegnapelőtt az erény, ugyan személyesítve volt a' vétek. Szilágyi az egyenes lelkű Gróf Welfet, Egressi ennek magához méltó fiját, Udvarhelyi a' remegő kegyes öreg Hubertet, Juliska a' 9 éves Henriket, mesterrileg játszották; a' csinos külsejű és módos alkalmaztatású Haslini pedig, azt gyaníttatja velünk, hogy tőle a' Leonhard főbányász szűk körű szerepénél még fontosabbakat várhatunk. — Aug.

25-én láttuk a' már annyiszor ismételt, de még mindig köz kedvességben álló Szevillai Borbélyt, 's Rossininak ezen bájos művére, melyet ez előtt helybeli choralistáink csikorgattak, a' báro Waquant ezredének jeles muzsikai kara új fényt derített előttünk. Dériné, Szerdahelyi, Szilágyi (Rosina, Figaro, Bartholo) két magyar hazánkban csak egy egy van, de mindenik olyan, hogy vetélkedőjik nem fognak találkozhatni talán még akkor-is, midőn már ők nyert koszorújikon pihenendének. Gróf Almavivát ez előtt Pálitól láttuk, most a' szép reményű ifjú Latabár lépett benne fel. Igaz, hogy kellemteljes hangja, amazének hajlékonyságát még elj nem érte, de ezen alig érezhető hiányt kétszeresen pótolta-ki igen csinos, és márma sokkal bátrabb viselete, melly Pálinál mindenkor hibázott. Szentpétery, való hogy nem tökéletes éneklő, de azért a' művészet ezen ágában se maradt-el, 's nekünk valamint mindig, ugy ma-is, annyi örömet szerzett, hogy Baziliót látni, ezután-is csak tőle ohajtjuk. Egressiné, a' Borsos Klára helyét mind vonzó külseje, mind kedves hangzatú éneklésére nézve, ha talán még be nem töltötte, de fáradhatlan szorgalmú tanítónéjának felügyelése alatt, bizonyosan nem sokára ki fogja pótolni, mint ennek, a' Bertha szerepében köz meglelégedéssel jutalmazott nyilvános bizonyosságát adta. Játék végével az egész társaság zajos örömmel kihivattatott.

Jakab M.

Kolosvárat t. Aug. 12-én. Bucsuzó, a' kassai dal és színi társaság nevében, melly Udvarhelyi ur által a' színházban elmondatt. Azon kegy, és megkülönböztetett sziveség, mellyel a' kolosvári nagyon tisztelt közönség minket most-is, mint máskor, elfogadott, szünetlenül nehezebbé teszi köszönetünket 's fájdalmasabbá azon pillanatot, melly minket kebléből kiszakaszt. E' pillanat költi-fel legelevenebben a' multak édes emlékét azon varázs alkonyban, melly a' lelket leghatalmasabban ihleti; most érezzük, mi érdemlenek valánk sok kegyeségre, mi kicsinyek sok hódolatra, mikkel átölelt, mikkel bucsút vett tőlünk a' közönség. Ó nem fog egyikünk-is olly nemtelen lenni, hogy azt méltatni ne tudná; nem fog egy sziv-is olly érzéketlen lenni, hogy meg ne óvja hervadástól azon szál nefelejtset, és büszke ne legyen birtokával, mellyet becses baráti, pártfogói kezek nyujtának a' haza termő virányára. De el kell mennünk, és ki tudja, mikor fogunk újra a' kedves Erdélyre tekinteni?! Lehet — — szebb jövendő vissza varázsol; lehet — — most utólszor lépjük át küszöbét! Mindenkin nyugottan veszünk bucsút; célunk mindenkin nagy 's nemes marad: szabadság, világság és szeretet! Hisszük azt, törekvésünk a' pályán nem fog nyom nélkül elenyészni, ha a' körülmény most vagy máskor bármi tökéletlenül-is engedné érlelnünk halhatatlan gyümölcseit; hisszük, hogy nyelvünk feltartása, 's virultára célzó törekvésünk szent ösztöne ki fogja váltani a' zálogot, a' borostyánt, mellyet a'

közönség visszemlékezete nyújt jutalmul; hisszük, hogy szeretett honunk határi közt, mindeneket egyenlően boldogító napsugár gyanánt fog valaha elterjedni ideálunk, vágyjaink fő iránya. — — —

K. D. M.

Szegeden Aug. 15-én adatott „a z a r a n y i d ő” énekes játék. — Már szerkeztetése is olyan, hogy ebben a' színész magát csak úgy mutathatná ki, ha tökéletes énekes volna; — de az énekek is igen zsoltárosak, és régi hangzatúak lévén a' színészi tökély benne alig láttathatik elegendőleg. — Farkas (Pedrillo) nem rosszul játszotta bohózatjait, Széppataky pedig Járikót; de annál rosszabbul Kilényi az emberekkel kereskedőt. Figyelmeztetem őt, hogy mint társaság-igazgató nagyobb tekintettel legyen azon közönsé hez, mellytől pártfogást vár, 's ne gondolja, hogy bár milly nyomorultan játszva is, kielégíti a' köz várakozást: inkább semmit se, mint rosszul tgyen, és ügyeljen arra is, hogy se ő, se alattvalói ne lessék mindig a' mondandókat a' sugó szájából.

Feketeváry.

Szegeden Aug. 17-én Szaplontzayné külön részére adatott Rolla Halála. Atalibát, Quito királyát, Szőke szépen személyesíté, a' többi Indus 's Indusnékat ábrázolókkal együtt. Rolla és Alonso, Ataliba fő vezérei közül amazt Kilényi, emezt Szaplontzay teljes elégedésünkre adták. Az első azonban legyen a' bíráló legszivesebb hajlandóságáról meggyőződve, 's távoztassa mind azt el, mit eddig e' jelen lapokon, mint követőt olvasa, és akkor a' legjelesebb színészek egyikének fogom hirdetni. Mire való beszédében a' fogások (constructio) végtagjainak énekekkel (melly nevetésre gerjeszti a' közönséget) párosult kiejtéseit 's feljebb vitelei? Minek néhány szavainak céliránytalan gyakori ismétlése? Minek a' fület boszantó sokszor ismételt micsodá? — Ellenben szívet illető vala Rollának utolsó jelenete, mellyben Corának elvcszett kisedését, sebeitől lezuzva, mászva hozta, anyjának által adta 's meghalt. Kihivattatott ma Kilényi ur 's méltán; de hihetőleg, mivel a' játékban meghalt, nem fogadta-el e' megtiszteltetését. *) Corát Alonso hitését Széppataky Joh. remekül játszá. A' kemény vad szívé kegyetlen Pizarrót Szakátsy kifogás nélkül adta. Elvirát ennek barátnóját Szaplontzayné igen jelesen személyesíté. Játéka főbb vonásai szép, lágy és szelid hangokon ömledezve adattak elő tőle, az abban gyönyörködni tudó finom izlésűnek nem kis öröme! Játék végén csinos beszéddel köszöné-meg Szegednek pártfogó kegyességét.

Tavaszy.

Füreden (Folytatás.) Július 26-án a' társaság Kotzebue Jegyzőkönyvét hasonló iparkodással és szorgalommal adá. Különös meglepő jelenés volt játék végén az Annák tiszteletére szerkeztetett

*) Ezen régi pedantismustól a' külföldiek, 's honunkban is játszó német színészek már régen ellálotlak,

ábrázolat (Flóra innepe), midőn egy öreg remetének ősz szakála, fekete hosszú köntöse alól tündéri változás által kellemetes Flórát láttunk felénk mosolyogni. De még nagyobb vala meglepetésünk, midőn, mintha égből szállongottak volna alá, annyi meg annyi geniusok, koszorúkkal ékesítve tüntek elő, és a mythologai nimphák táncz innepére ragadták a bámuló nézőket. Ohajtani lehetne serdülő színművésze-tünkre nézve, hogy illy forma ábrázolatok által gyengébb színészeinket festői állásokra, mimikára készítgetnék a társaságok igazgatóji; mert ez által az indulatoknak kifejtésére foghatóbbakká tétetnének.

Széký Leo.

N é m e t J á t é k s z i n.

P e s t e n. Aug. 29-én Donizettinek Bolena Anna czimű nagy ope-rája M i n k T h e r é z i a assz. jóvedelmére (azon héten 2-dik bérlet-szünés mellett) adatott, és így nálunk legelőször. Bár a jártasabb hangász ezen daljáték muzsikájában több jeleségeket fedezhet-is fel, de általjában véve a hallgatóságra olly kevéssé hatott, hogy játék végén (mellyre nem igen szerencsésen választatott a szerzőtől Anná-nak ájulása 's erre a karpit lefordulása) senki se hivaték-ki. Ha az ouverturát, az 1-ső felvonásban Henrik király (H ö f e r u r) és Segmour Johanna (M u z a r e l l i leányassz.) által éneklett kettős dalt, a' finálét; a' 2-dik felvonásban pedig Anna (M i n k n é assz.) és Arthur (S c h e b e s t leányassz.) duettjét, valamint az utóbbinak Urbani ur által szerzett 's közbetett nagy szép ariáját (melly után S c h e b e s t leányassz. zajos tapssal 's kihivatással tisztelteték-meg) kivesszük, keveset fogunk találni ezen operában, mi kellemesen hatna a' fülre. Igaz, hogy W a n d e r e r u r hamis éneklésében 's tactus nem tartásában nagyon-is érezhető volt a' jó tenorista hijá-nya, ki nagyon kiemelheté vala a' muzsika diszét. M i n k n é assz. igen jelesen éneklé darabjait, 's egyszer kitapsoltaték. H ö f e r u r-is kitett magáért; S c h i n n (Rochefort) és G r i l l (Herry) urak csekély körű szerepökben jelesen igyekeztek az egészket kedvessé tenni, de csak még-is hidegen fogadtatott az előadás, bár a' színház majd egészen tele volt hallgatókkal. M u z a r e l i leányassz. többszöri énekléseiben (részrehajlatlanul legyen mondva) igen jól énekelt, 's bebizo-nyítá, hogy ügyesen jártas a' muzsikában; ő valóban nagyobb tetszést és pártfogást érdemlett volna.

V. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké: ruha himzett Linonból, virággal és gaze-szalaggal ékesített krepp kalap. Párisi férjfiaké: fekete zöldes kaput, vagy barna frak, fehér vagy nankin nadrág, virágos piket, vagy cachemir-mellény.

Szerkezi R ó t h k r e p f. G á b o r, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Vasárnap September 8^{kán} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Villámló növény. A' tudományok francia akademiájának mult évi egyik ülésében Biot ur egy értekezést olvasott ama villámokról, melyeket a' fehér Diptant (Eschwurz) virága szór magából, ha estve égő gyertyát tart közel hozzá az ember. Ezen tünemény, melyet már sok fűvész (botanicus) említett, de pontosan kevés vizsgált-meg, mind eddig valamely ätheri gőznek tulajdonították, melly e' növény körül virágzása idejében öszve gyül, és ezt nyári meleg vagy száraz nap estvéjén leghamarább lehet meggyujtani. Biot ur több próbák után ezen állitmányt alaptalannak találá, 's tapasztalta, hogy azon villámokat nappal szinte ugy, valamint estve - is nedves vagy száraz időben egyirányt lehet ama növényből kicsalni. Igaz, hogy ezt csak az esztendő legmelegebb részében lehet eszközteni, de csak azért, mert a' virág organumainak akkor van legtöbb gyulladható anyaga (Stoff). — Ezen anyag valamely szeszes (geistig) olajból áll, melly apró, de jól látható nedvhólyagocskákban a' virágszáraknak legszélsőbb végén tartozkodik. Valamely égő test közelítése okozza, hogy a' legközelebbi hólyagocskák felpattannak, 's a' belé zárkózott szeszes olaj kiömlik éppen ugy, valamint a' narancshéjban levő szeszes nedv szokott kifeccsenni, ha azt égő gyertya felé tartván kinyomjuk.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Angoly gőz kocsik. A' Manchesterből Liverpoolig készült vas ut 82,000 font Sterlingbe került, 's 1831-ben nyolcz procentum dividendát hozott-be, a' mult esztendőre pedig tizenkettőt vártak. — Már ki van mérve 's felszámítva ama vas ut-is, melyet Liverpooltól Londonig akarnak csinálni, 's mellynek költségeit 2,400,000; esztendei jövedelmét pedig 640,000 font sterlingre tették. Tudva van ugyan, hogy szokás szerint mindig kétszer annyiba kerül az illyes

munka, mint a' felszámolás történt, de azért még-is gazdagon fizeti-ki magát. — Bristolból, és Birminghamból Londonig hasonlóan munkában vannak a' készitendő vas utak, melly utólsónak hossza 112 angoly mértföld lészen. — A' liverpooli vas uton már-is eleven járás kelés forog. Onnan és Manchesterből naponkint dél előtt négyszer indulnak a' gőz kocsik, mellyek két rendbeliek. Az első rendbeliek utközben csak egyszer állanak-meg néhány pillantatra Newtonban az erőmű (masina) beolajoztatása 's megvizsgálása végett. A' másodrendbeliek a' vas utnak 12 különféle pontjain állanak-meg, hogy az utasok kiszállhassanak, 's kiki szándéka szerint másfelé mehessen rendeltetési czéljára; de ez-is olly hamarsággal megy végbe, hogy a' tartzkodás ideje igen csekély. Illyen utazásra közönségesen készen áll 46 berlini utazó üveges kocszi (Berline), különféle ugy nevezett kondola kocsik, és nyitott, vagy karpittal bezárt cszák. A' gőzmasinás szekér a' kocsikaraván elejére van akasztva, 's mindjárt maga után egy málha (bagáziás, Furgon) szekeret vontat, mellyen köszén, viz, szerszámok, és földmérők (Inzsenérek) vannak; a' gőzüstöt egy szivattyú (Pumpe), és nyomó masinával lehet igazgatni. A' málhaszekerhez vas kampókkal van csatolva az első utazókocsi, ehhez a' második, és így tovább a' többi 10—20, sőt több kocsi-is akasztatik az utazók számához, 's málhájok mennyiségökhez képpes, mellyeket mind ugyan azon egy gőzkocsi szokott vonni. A' portékák különösen vontatnak. Barmok vitelére, mellyek iszonyú mennyiségben küldetnek szerte, ismét más szekerek használtatnak. Illy módon vitetnek az Irlandból jött sertvések 's bikák, fárasztás 's idővesztés nélkül, Manchesterbe, innen pedig az ország belsejébe széjjel küldetnek. — A' fentebbi módon utazók száma felmegy 130—150 személyre egyszerre. Az erőmű, melly egy adott jelre mozgásba tétetik, eleinte csak lassan halad előre, mig valamelly kocsi egymásba akasztatik, azután villám sebeséggel megy előre legkisebb rázás és a' postakocsik szokott zörgése nélkül. A' vas ut hosszában mindenütt dolgozó 's felvigyázó embereket láthatni, kik az utat vizsgálják 's jobbitgatják. A' hol természeti akadályok nincsenek, ékes karfák 's korlátok kerítik az utat, hogy attól

a' barmok és rosz akaratú emberek gátoltassanak. A' masi-
nát 's a' kocsikaravánt tetszés szerint meg lehet állítani, 's
félelem és veszedelem nélkül vesznek ezen utazásban részt
férjfiak, asszonyok, gyermekek. — A' két város közti 13
posta-mértföldre terjedő távulságot öt fertály óra alatt,
néha hamarabb-is elfáradás nélkül lehet illy módon megjár-
ni, a' nélkül hogy az 1830-ki év előtt ezen uton járó 30—
40 négylovas kocsira szükség lenne. Megszámíthatlan
haszon háromlik ezen új találmányból. A' portékák és utazó
személyek vitelbeli díjja igen csekély. Egy személyi ülés-
ért 6—8 frankot kell fizetni, 's már ebbe van beszámítva
az ékes Omnibus nevű nagy kocsinak bére-is, mellyben az
utazók a' városnak minden részeiből az elindulás hivatalá-
hoz öszve hordatni szoktak.

III. ÉPITMÉNYI JELESÉG.

Palais Royal. (Folytatás.)

Mióta feltaláltatott azon mód, hogy láthatlan folya-
dékkal-is lehessen a' lángot táplálni, és csők segedelmével
a' szökő kutakba úgy vezetni a' gőzt, mint a' forrásokat,
bár az a' ház tetejére vitessék-is, azóta olly fényt nyert a'
Palais Royal, hogy előbbi világítása csak árnyék lehet a'
mostanihoz. Több két száz sugari egy világnak szökdécsel-
vén-ki a' csökből, ugyan annyi boltozatot rajzolnak, 's a' vi-
lágos napot újra terjesztik a' tornácok alatt. E' világosság
közé keveredik a' magazinoké-is, melly enyelegve a' ki-
rakott portékák között (hol minden aczél, arany, ezüst,
selyem, kristály vagy drága kő) ezer csillogást játszik.
Hány ezer tűzvilágot mutatnak azon számtalan tükrök, mel-
lyek itt találtatnak; mert ama tükrök sokasága, mellyek
a' Palais Royalt minden emeletében bevonják, számlálhat-
lan; az idegen elkáprázva méltán kérdezheti, ha földtől
fogva tetejéig a' Palais Royal nem egészen bazar-e? ha talál-
koznék-e ott olly látatlan hely, hol a' lakónép az álom jó-
voltát izlelhesse.

Valóban, a' szorgalom mindent egyesite ezen palotában:
a' magazin, fürdő — játszó — vendéglő — billardozó —
dohányzó — olvasó — 's levelező szobák felett egyedül a'
mivesek telepedének az első emeletbe, mellyben a' szám-

talán festők, vésők, fogorvosok, fejékesítők 's a' t. — Polgári familia ott nem választhatja lakását; nem ugy lakják a' Palais Royalt mint más helyet; itt nem lakik senki, ha nem kalmár; ki ide jön lakni, lemond a' csendeségről, házi örömekről és azon gyönyörűségről, melly felől tulajdonkép mondjuk, hogy magánál van az ember: ellenben a' publicum mindenütt nálók van, majd összeszorulva, majd rekesztve, majd zárva; mindenkép azon igyekezik a' kalmár, hogy portékájának és a' vevőknek több helyet hagyjon; nem élni, hanem árulni van itt az ember. Azért milly vigyázás, milly őrizkedés van a' legkisebb hely átengedésében-is! A' kertben engedett székek kibéreltetésének egyetlen jusa harmincz két ezer frankot hoz-be a' polgárkirálynak, mint tulajdonosnak. *(Folytatás következik.)*

IV. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Sept. 2-án béreltszűnés mellett adatott Szapáry Péter című nemzeti mutatóványra olly számos hallgatóság sereglett öszve, millyent, mióta a' mostani magyar színészek fővárosunkban játszanak, nem láttunk. Sok ember helyet nem kapván, kénytelen volt haza térni. Minden helyek tömve voltak nézőkkel, csak egy két páholy maradt üresen. Igen szépen tündökölteté ez uttal a' budapesti közönség buzgó hazafiságát, midőn e' nemzeti darabra, melly Buda várának 1686-ki Sept. 2-án a' török járom alól felszabadulására emlékeztete, versengve gyülekezék öszve. De talán azon hálás érzéseknek bizonyosságát-is akarták a' Budapestiek adni, mellyel sz. kir. Buda városa nemes tanácsának ezen színész-társaság iránt mutatott hazafiságát, valamint t. n. Pest vármegyének ugyan ezen ügyben bebizonyított buzgóságát siettek megtisztelni, és örömeztetéseket kijelenteni. Vajha meg-érhetnők azon boldog 's talán nem messze levő időkort, hogy országunk fővárosában országos magyar színház örökre megállapíttatnék, 's színész-művészeink idegen alakú vetélkedőjeikkel dicső pályát futhatnának. — Az említett előadásban számos tapsokkal jutalmazva játszottak Kántorné (Szapáryné) és Lendvayné (Zulima) asszonyságok, Bartha (Hamsa-Bég) és Lendvay (Szapáry) urak, kiknek valamint egyéb magyar főnemeknek-is diszes öltözetjek kitűnő vala. Buda várának megvétele a' 4-dik felvonás után, valamint-is játék végén a' színészek tisztelkedését csinos néma ábrázolatok tükrözték. A' 4-dik felvonásban Kisfaludy Károlynak Pály ur által eléneklett „Miről apám nagy búsan szólt 's a' t.“ dalja alatt a' kíséző muzsika nem volt ugyan kielégítő, de az azután török muzsikával előadott Rákóczy marsa nagy tetszéssel fogadták, és ismétlése kívántatott. Játék végén az em-

litett főszemélyek kitapsoltattak. Valamint említésre méltónak tartjuk, hogy a' mai darab textusa csinosabb írásmódra változtatva hangzék: úgy érinteni szükségesnek véltük a' hallgatóságnak köz' ohajtását, hogy a' mutatványok serényebben, ne olly huzamosan adasanak 's a' felvonásközök (entre-acte) olly hosszúak ne legyenek.

P e s t e n a' Dunán túli színész-társaság Fehérvárról Kecskemétre keresztül utazván Sept. 3-án a' pesti színházban ugyan azon Szapáry Péter czimű darabot adá, mellyet az előbbi napon a' Budán létező színészek köz' tetszésre játszottak. Az előadás átaljában véve közönséges megelégedést nem nyerhetett, mi után a' budai olly jeles és válogatott tagok azt megelőzték. K o m l ó s s y ur (Hamsa) jeles játéka tetszett; bár különben erős hangja gyakran érthetlen volt; kielégítő vala Tóth urnak (Szapáry) igen jeles organuma, mimi-kája, és egész előadása. K o m l ó s s y n é assz. (Szapáryné) méltó helyet foglala Tóth ur mellett, bár testalakja viritőbb bájban ohajtatott volna. B ö s z ö r m é n y i Joh. leányassz. (Zulima) csinos alakú volna ugyan, de úgy látszik, még nagyon fiatal színészné, 's ez okból igyekezve se felelhetett-meg szerepének. Furcsa képzeménnyű vastag első öltözete éppen nem hasonlított a' Töröknék bájos könnyű viseletéhez. F á n t s y (Battyány) és F a r k a s (Beleznay) urak szorgalommal igyekeztek az előadást érdekessé tenni. A' négy dalnok által elénekelt „Miről apám“ nem kedvezőleg hangzott, kivált a' muzsikának helytelen kísérete mellett, ha mindjárt azt a' karzatbeli nézők ismételtették-is: jobban sült-el a' játékot berekesztő karének. „Adja Isten, hogy a' Magyarat.“ Játék végén a' szép de nem felesleges számú hallgatók Tóth urat kitapsolák; azután K o m l ó s s y ur köszönetet monda.

N a g y V á r a d o n az Aug. 27-iki est megújította bennünk a' közelebbi görög zendülés véres emlékezetét, a' honszeretettől lelkesült Karaiskakik, Kanarisok 's több jeles Hellenek nemes elszántságai fény-körrel, a' janinai Alik, Ibrahimok és Residek borzasztó kegyetlenségeik pedig egész iszonyatoságukkal lebegvén előttünk Raupachnak R a p h a e l a czimű szomorú játékában. Nem személyesítődnek ugyan itt az elkeseredés és zsarnokság felhozott férjfijai; de Raphaela, Heliodor, Abdallah (D é r i n é, E g r e s s y, S z e n t p é t e r y) legelevenebb színekkel varázsolták előnkbe azon siralmas időszakaszt, midőn a' Török önkénye alatt századokig nyögött görög nemzet, drága áron vásárlott parányi szabadságát, leonidási lélekkel vívta-ki. Derék S z e n t p é t e r i n k, a' vallása előítéleteinek vak hiedelemmel bókoló, egyébiránt kevély Abdallah szerepében úgy állá előttünk, mint egy török Jób, kinek ősz feje felett egymást érik a' menykő-csapások; midőn előbb vagyona egy részét, utóbb fiját, majd hiú álmái reményét egyetlenegy leányát, végre pedig eszét veszti-el. Eleinte vallásos buzgósága lecsendesíti meg-ingadoztatott béketűrését, utóbb kifakad az ostromzó ég ellen, 's végre lélekismerete

mardosásai közt, hogy tulajdon leányát Raphaela ellen forralt vak dühében feláldozta, mint az utolsó ítélet angyala, égő szövetnekekkel indul-el a' halottakat felriasztani, 's mind ezeket milly szerencsésen tudá ő egyesíteni! Raphaela, a' hős lelkű görög leány (Dériné) szüz szeméremmel lép eltiprott nemzete szabadságán aggódó Heliodorja (Egresy) elejébe, vallásos buzgósága vélt jötevőjét megcsalni nem engedi, nemes elszánással veti-meg ennek fengetéseit, pusztá hazája partjain reményli sorsa enyhülését, melly' utóbb, éltének feldúlt örömeitől távul, a' monostor csendes falai közé vezet, érte elhunyt Heliodorja emlékezetének gyászolására. Ozmin (Szerdahelyi) a' hevesen szerető török ifjú-is szerelme, Ikelula (Parázsoné) a' testvére pedig jószívűsége áldozatja lesz. Kár, hogy ezen utóbbi hidegen fogta-fel igen érdekes szerepét, 's ez által a' játék becsét, mellyet egyébiránt, rendkívüli borzasztóságára nézve, felesleg elég egyszer látni, érezhetőleg csonkította.

Jakab M.

Szegeden Aug. 18-án a' mexikói vőlegény nevű vigdarab adatott játékszinünkben. — Szőke (gróf Prahlenstein) a' gyermekei szerencséjeken aggódó, és azért mindeneket elkövető gondos atyát igen jól játszotta. — Izabella szerepét Farkasné hideg 's egy hangú szóllással vitte, — annál jobban Szaplontzayné Euphrosinát, a' kevély nagyra vágyó, szegényebb sorsúakat lenéző, a' fényűzéshez, 's mindenkori piperézéshez szokott grófné benne igen jó festőné talált. — Farkas (Lerchenthal) a' selypes titkokot igen jól utánozá. — Szaplontzay (Don Montequilla) szépen fejté-ki a' szerelmet, emberiséget, segélleni törekedést, jószívűt és bátort a' kettős viadalban. — Szakátsy (mindenes) és Nagy István (tisztartó) megelégedést nyertek; — de leginkább kitűnt a' színészi jártaságban Széppataký Johanna az árva Róza szerepében; az együgyű, tisztaságot szerető, munkás, az ártatlanságból szerelemre olvadt falusi leány igen jól festette a' felvett személyt, — boldogsága 's felemelkedettségéből nyert örömben se tört túl a' szelidségen, bucsújában fájdalmat, 's a' gunyoló grófnékhoz jószívűséget képezett. — Király és Sárosi nem roszul illettek szerecsenyeknek — Klára a' szobaleány szerepét, Kilényi pedig a' foglalatoskodó szakácsot jól játszván — mindnyájan tapsokat nyertek. —

Feketeváry.

Szegeden Aug. 21-én Bátori Maria Dugonics András szomorú rajzára szép felszólítással testvéresített kérelem hívá-meg Thalia templomába a' Szegedieket, mivel ezen darab jövedelme az emberiség legszentebb oltárára, a' nyomorúságokban sinlódó városi kórház szegényei sorsuknak enyhítésére volt a' színész társaság által szentelve. Kálmán magyar király szerepét derék Szőkénk méltósággal testvéresített komolysággal vitte; István korona hercegegét pedig Kilényi (kihivattatott), Mariát viszontagságainak minden

helyzetében Széppataky Joh. hiven, Árvay fő tárnoknak gonosz fondorkodásait pedig Nagy tökéletesen rajzolták. — Aug. 22-én Fáy Andrásnak „A régi pénzek, vagy az Erdélyiek magyar-országban“ című vig játéka kedvező sikerrel adatott.

Tavaszy.

Másik levelezőnk Batory Maria előadása felől így rekesztl-be tudósítását: „Fájdalom! midőn színész-társaságunk olly tökéletesen játssza városunk néhai büszkeségének (halhatatlan emlékü hazánkfijának t. Dugonics Andrásnak) illy remek darabját, 's a' bejövendő mennyiség olly igen szent, és emberiséggel rokonosított czélraáldoztatott, — noha a' Honművész 30-dik számában egy hihetően casinói tag olly elbizakodó hirtelést adott a' világ elejébe, mintha városunkban a' színész-társaságnak maradhatása és fenálhatása egyedül a' dicsért egyesületnek nagy lelkű műve volna, azon csekély számú segedelmezők közt, kik e' darabon jelen voltak, — a' hős lelkű, lelkes hazafisággal tündöklő, 's a' nyelv művelődésén forrón törekedő részvényesek közül alig láthattunk, hatot, mi nem éppen ollyan örökre utánozható nagylelkű példa!

Feketeváry.

Zilahon Aug. 15-én az előbbi napon érkezett társaság Fejér ur igazgatása alatt árulás és szerelem-féltés című szomorú játékot, melly felől a' Szeml. 13-ik száma nem kedvezőleg tudósít. A' színészek közt emlittetnek Fejérné assz. Nina leányassz. Fejér, Eránosz, Bányai, Posoni urak.

Német Játékszin.

Pesten. Aug. 30-án legelőször adaték Koch-nak francziából készült 3 felvonású nézőjátéka „Egy szegény asszony végintézete.“ — Ezen darab fővonásai nagyon hasonlítanak Paulina tartalmához, mellyek röviden következőn alapulnak. „Két testvér Morin puska-csináló (Klauer ur) és Amalia (Grillné assz.) szegény anyjok holta után árván maradnak, egymást igen szeretik, és kézi munkájokból élnek. Amalia éppen 20-dik születési napját innepli, midőn egy öreg békebiró Dechamps (Fischer ur) átadja Morinnak a' haldoklott anyjától reá bizott testamentumot, mellyben az anya felfedezi, hogy Amalia csak talált gyermeke volt. Morin azon reményében, hogy hevesen szeretett Amaliáját feleségül veheti, éppen ennek tudtára akarja adni a' dolgot, midőn Amalia kinyilatkoztatja bátyjának, hogy titkos szerelmi viszonyzatban vagyon egy szegény de jeles ifiúval (Gerlach ur), ki magát Edmund-nak nevezi. Több szép és szövevényes jelenetekben azonban kitudódik, hogy ezen Edmund Theodornak hivatik, 's törvényszéki tanácsos, — hogy ő De-

launay gazdag asszonynak (Deny-né asszony.) leányát Leontine-t (Fussgänger leányassz.) éppen most akarja elvenni, — hogy Amaliának anyja ugyan ezen Delaunay-né, ki őt első titkos házaságában nemzé. Végre Amalia Theodorról nemes elszántsággal 's ön megtagadásával lemond, hogy ennek Leontine-nal nyerendő szerencséjét előmozdítsa, és vélt bátyjának, ki csak most fedezi-fel Amaliának születési titkát, hitvesévé lesz. — Folyóírásunk szűk köre nem engedi, hogy ezen szép darabnak érdekes több jelenéseit bővebben említsük, de azt mondhatjuk, hogy mind annak egész tartalma mind jó előadása tetszést nyert, 's Grill-né assz. az utolsó, nagylelkűségét ábrázoló, jelenéseiben zajos tapsolást nyert, 's érdemlett-is. Klauer ur jelesen személyesíté a' szerencsétlen indulatot elnyomni tudó szerelmest, 's Denny-né assz. a' szerető, de első leányának születési titkát fedni kéntelen jó anyát. Schinn urat lehetetlen nem dicsérni, hogy első bassista léte-re-is Dubois inasnak csekély szerepét felvállalni nem átalotta.

V. M U Z S I K A.

Preyszer Hangversenye. A' budai színházban Sept. 4-én Preyszer Alajos ur az említett színházi hangáskarnak volt első klarinetistája muzsikai akademiát adott, melyet megelőze Kotzebue-nak tűzpróba című vigjátéka; ezt német nyelven adák elő Linden és Nitsch leányasszonyok, Schick assz. Parttart, Hensenberger, és Urban urak, a' zágrábi színház tagjai, kik azonban semmi különös színészi tulajdonságokkal felruházva nem lévén a' szép számmal egybegyült közönség miveltebb osztályára kellemesen nem hathattak. A' muzs. akademia részei voltak: 1) Concert-ouvertura Hummeltól. — 2) Változatok magyar themára (Rosenkranz főhercegi kamara-hangász szerzeményéből) klarineton előadá Preyszer ur; de ezen darab se művészeti se előadási tekintetben érdekes nem volt. — 3) Polonaise Pucittától, éneklé a' hosszas zajgó tapsal fogadtatott kedves Schebest leányassz. — 4) Változatok Oboéra Krähmertől, játszá a' világtalan Freistädter Fr. ur, a' bécsi conservatorium nevendéke — ha némelly tactusbeli sie-téseit kivesszük, jelesen. — 5) A' vadásznak esti dalja. Grill ur szerzeménye fortepiano és koboz kísérete mellett éneklé Höfer ur a' pesti színház tagja szebben ugyan, mint utólszor Pesten Frisch dalszínészttől hallottuk (Waidinger Imre világtalan jeles fagotista és pécsi születésű hazánkíja által a' hét választók teremében mult Mart. 3-án adatott hangversenyben), de ez uttal a' tempó igen lassan vétetett, 's Wagner violoncellista bájos játszását ohajtottuk volna hallani. A' kobozon most Perlaszka ur, klaviron Hora ur játszott. 6) Schillernek buvár balladáját a' zajos tapsal jutalmazott Stoll leányassz. gyönyörűen declamálta. — 7) Kettősdal (F dur) Rossininak Semiramide-jéből; éneklé Schebest leányassz. és Höfer ur, kivált az első igen jelesen, 's mind ő mind Stoll leányassz. különösen kihivattak.

VI. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: ris-szalma kalap virággal ékesítve; musselin fehér ruha, mellynek virágos szegélye van; fekete tülle bajadere, mellynek aljába színes virágok selyemmel 's laposan vannak himezve. — Pesti magyar férjfi öltözet: aczélzöld attila dolmány félposztóból apró bronz gombokkal, fehér béléssel, fekete zsinórral; viola színű selyem mellény; kékselyem nyakravaló rojtokkal; fehér pantalon.

Szerkezi Róth krepf. Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön September 12^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Mérges kigyók fogai. Duvernay, ama francia természetvizsgáló, ki sok időt fordított a' mérges kigyók természetének kikémlésére, több próbáji után azon bizonyosságra jutott, hogy ezen állatoknak, mérges előfogaikon kívül, állkapczájok (Kiefer) hátuljában még nagyobb 's erősebb méreggel bíró fogaik vannak. E' mellett Duv. ur azt is hajlandó hinni, hogy a' mérges kigyóknál észrevett könnyzacskók nincsenek szemek nedvesítésére, hanem pré-dájok elnyelhetésének elősegítésére rendelve.

Béka hal. Az 1832-ki Hobart-Town almanach a' ten-geri ördög vagy-is békahalnak (Toud-Fish), mellyből nem régen az előtt egy asszony 's két gyermek evett 's meg is halt bele, rajzképét 's következő leírását közli: „A' békahal mérgeének nagyon tikkasztó ereje van; érzéketlenséget, szóllás, nyelés, látás, az izmok szabad mozoghatási erejének vesztését, az inak munkálatjának egész megszűnését okozza, és végre halált von maga után. A' mérég munkálata a' testböncsolás alkalmával minden kétségen túl tétetett, midőn a' maradék halból két macskának adatott valami, mellyek nem sokára ugyan azon jelenségekbe (symptoma) estek. Midőn már mindketten végvonaglásban voltak, egyikebe 25 csep egérkö-olvadék öntetett, mire rendkívüli hamarsággal jobbulni kezdett, holott a' másik, melly magára hagyatott, nem sokára kimult. Ama három szerencsétlen személyeknek holt tetemeik lityegők (schlotterig) 's igen halaványak voltak, és szájok körül fris széna szag terjedt-el. Azonban 12 óra mulva rothadásba mentek által, felpuffadtak, bűdösek lettek, 's belőlök vérrel elegyes big-ság folyt-ki. — Ezen mérges halnak szokott hosszúsága öt hüvelyk, 's majd éppen annyi vastagsága-is; háta pettegetett, színe ollyan, mint a' tekenős békaé; hasa fehér, 's tapintás közben ollyan mint a' bakbőr. Vagyon neki (ülepe megett) egy uszó has-fark, és két mellszárnya, mellyek

félhold gömbölyegek 's egy hüvelk három nyolezadára terjedő hosszúságúak, szemei nagyok, 's kidülledtek mint a' békáéi; orrlyukai éppen szemei előtt vannak.

Számítalan mérges kigyók. A' mult évi India Gazette-ban Basrából írják, hogy azon környéknek majd minden vidékét irtózatossá természeti ostorok gyötrék. Bagdad városát, 's a' körül fekvő helységeket döghalál pusztította; később pedig Hamadanból (a' régi Ekbatana) egy eddig hallatlan büntető tüneményt híreszteltek, melly az ottani lakosokat gyötré. Valamelly rémitő neme a' mérges kigyóknak t. i. özön gyanánt lépé-el ama várost, mellyeknek csipése irtóztató tébolyodást okoz, 's ennek csak halál vethet véget. Az utszak holt tetemekkel valának fedve, 's azokon a' kutyák és sakalok (arany farkas, lupus aureus) hizlalódtak; a' rémülés és kétségbe eséstől elfogódott lakosok alig tudták, merre keressenek menedéket.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Arcczpirosító. Tudva van, milly káros következtést vonnak magok után amaz arcczfestékek, mellyekkel Szépeink mindeddig magokat kendőzni (schminken) szokták. Amerika Szépei azonban olly kendőző szinnel élnek, melly a' bőrre nézve semmi kártékony befolyással nem bír. Ez pedig Rivina valamelly nemének bogyójiból áll, mellynek Fanning ur Caraccasban egy szép fűvészi (botanicus) kert birtokosa, rivina tinctoria nevet adott. Egyetlen bogyó-is elégseges, hogy a' dámák arczait legkellemetesb rózsaszinnel díszesítse. A' bőrt ezen kendőző szín éppen nem rontja, és fényességét semmiféle párolgás el nem enyészteni, csak akkor halaványodik-el, ha a' nap, vagy valamelly erős világosság huzamósan hat reá. Legajánlóbb tulajdonsága az, hogy színe a' legtisztább karmint-is felül haladja szépsége 's fényességével.

III. ÉPITMÉNYI JELESÉG,

Palais Royal. (Folytatás.)

Valamennyi raktár (magazin) ezen gazdag bazarban *) a' hiúság kívánatinak, és a' fényes bővelkedésnek van szán-

*) Bazar, olly nagy épület, mellyben a' mesteremberek, fabrikások, de leginkább művészek finomabb és remek munkájikat ki-
rakják árulás és ismertetes végett. —

va. Hasztalan keresnél ott nagy darab bútorokat vagy konyhai eszközöket; ezek innen ki vannak rekesztve, nem csak azért, mert tágasabb helyet foglalnának, hanem azért-is, mert a' Palais Royal nem a' Párisiak bazarja. Igen csalatkozik, ki hiszi, hogy az ottani bérlő emberek azok legyenek, kik a' bérbe adók neveit viselik; úgy látszik, mintha honfijaik által bizattak volna meg, hogy az idegenek szemeiknek ollyasokat terjesztenek elejekbe, miket a' konyhai lángész (genie) legizletesbeknek képzeli; ollyasokat, miket a' művészi legszebb, válogattabb és különösb, ollyasokat, miket a' művészség minden ágban legnagyobb tökéleteségben teremt. A' kereskedés, divat, idő, sőt az órák szünet nélkül futnak egyiktől másik magazinba, hogy az ujságot valamiképp különféle formában becsusztassák; és a' Palais Royal a' város egyéb kalmárjainak minden pillanatban az újabb izlés iskolája.

Jegyzéseknek, sőt egész Európában különös disz-tinktnek jele ezen kis hely, melly téged annyira meglephet: „Te nagy vagy mint a' világ“ mondá Kléber Bonaparte-nak; mihez hasonlitsuk akkor Palais Royalt, melly annyi nevezetést foglal keblében?“

Tessék bár egy falánknak (Gastronome) pénz nélkül sétálni, a' kirakott ételek szagaiban minden elmenő ingyen részesülhet; tessék bár egy torkos gazdagnak innét különféle izletekkel magát csiklándoztatni, akár hideggel akár meleggel, egy forma bőségben fog neki szolgáltatni; tessék végre a' világi dúzsnak, mint valamelly varázsvesszővel csak jelt adni, 's azonnal olly hirtelen fognak a' számtalan színű, izű, és ritkaságú étkek szinte csábító formákban megjelenni; mindenütt kitűnik a' tökéleteség, lángész és a' nagy ember!

Mind azok, kiknek Párisban bizonyos rendes lakásuk és maradásuk nincs, a' Palais Royal publicumának száma közé tódulnak és keverődnek; a' figyelmező látni fogja, miképpen csődülnek ide minden országból keverve az idegenek, utazók, nőtelenek, tanulók, menedék-keresők, elbocsátott katonák, vagy félfizetésűek, a' cselszövők (intrigans), politikai zavarók, végre ki csak a' véletlenségtől,

vagy egy szerencsés összejöveteltől várja ebédjét, vagy a theatrumba ingyen menetelét, vagy kellemes estvéljét.

Innen képzelhetni, milly véletlen összetalálkozás történik itt néha. Két személynek nevét-is jól tudom, kik Pondichéry-ben elválván egymástól az ismét látást három esztendőre, bizonyos napra és órára a Rotondeba határozták, és a ki jegyelt napon 's órában csak ugyan egymás karjaiba dőltek. — Elindul társaitól az ember, hogy a világot körül utazza, és a Rotondeban ismét láthatják egymást.

(Végzet következik.)

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Borzasztó eset. Az idő még nem törle-ki a Budapestieknek érzékeny résztvevő keblökből azon gyászos történet emlékezetét, melly két év előtt a mindenektől egyiránt tisztelt Haberle professor ur életének gyilkos kezek által véget vetett; még nem vették érdemlett büntetésöket ezen rémitő bűnnek részesei: midőn a Pestieket Sept. 8-ikán újabb borzasztó hir rendité-meg, melly egyszers-mind egy tisztelt háznépet rettentő gyászba borita. Néhai t. Réthei Róttth József táblalabíró urnak, több m. nemzetségek ügybeli igazgatójának özvegye nemes Paschgall Genoveva t. i. folyó havunk első napjaiban házi szolgáját Répcze-Szent-Györgyi (Vas várm.) születésű Német Ferenczet, 18 esztendős legényt, magától elbocsátá, ki azonban egy pár nap mulva előbbi asszonyánál, mig új szolgálatot találhatna, szállást kért. Ezen kegyeségben Sept. 6-án 's 7-kén részesült-is. Senki se sejdíté irtózatosszándékát, midőn Sept. 8-ka hajnalán 3—4 óra közt egy igen élesre köszörült asztali késsel előbb az új házi szolgának, azután előbbi jó asszonya 9 esztendős fijának, 's erre a vele darabig küzdött asszonyának-is nyakát elvágván a 19 esztendős kisasszonyra rohant, ki ágyi ruhájával magát beburkolván sokáig küzdött a gyilkossal, 's 30 nehéz sebekkel terhelve most élet halál közt sinlódik. Ennek kiáltásai felriaszták a szakácsnét, ki midőn a gyilkost már feléje-is sietni látná, a padlásra futott, 's onnan kiáltozék segítség után. A dühös gyilkos ekkor egy arany órát dugván zsebébe sértetlenül hagyá a 6 esztendős fiúcskát, 's az udvarban elbujt; de a berohanó emberek által nem sokára megtalálta által adaték a törvényszéknek, hol megvallá, hogy őt ezen rémitő tette csak a szándékba vett 's könnyű szerrel végbe vihető lopás vágyja ingerlé, 's ez okból feltette volt magában, hogy az egész háznép tagjait egyig meg fogja ölni. — Ezen rettentő eset leirhatlan borzadást gerjeszte minden Budapestiek lelkében, 's az iszonyú tettel fertőztetett ház elejét késő estig iszonyú népség környékezé. Sept. 9-én számtalan embernek kísérete mellett temették-el a borzasztó cselekedet áldozatjai. — Figyelemre méltó

óvásul szolgálhat ezen szomorú történet, hogy a' bitangló embereknek szállást adni kiki örízkegyék.

Kisasszony napi mulatság Leopold mezején. Midőn egy részt rettentő hir rebegett Kisasszony napján mindenki ajkain, más részt a' huzamos kellemetlen hideg és esős idők után gyönyörű őszi nap mosolygott Sept. 9-én a' Budapestiekre, 's nyájasan hívá-meg őket a' minden esztendőben tartatni szokott utolsó népinnepre, melly az észak keleti budai hegyek között Leopold völgyében megy végbe, 's ekkor egyszersmind az ősznek kellemteljes izlete közt bucsúzik-el a' budapesti népség a' viritó természetnek majd majd hanyatlandó bájaitól. Innepies menet képpen sietett tehát minden, ki csak mehetett, az említett kies völgybe, hogy a' komor zordonságú nyár után feltűnő szép napon még egyszer szivhassa a' balzsam-illatos erdei levegőt, 's hálálkodva örülhessen a' szép természet gyönyörjein. Egymást érte a' sok hintó, társaságos kocsi, lajtorjás szekér; tarka sokaság tódult a' hegyek alatt elnyuló völgyben a' kedvelt hely felé, hova az ugy nevezett Remete Mariánál (Leopold völgyétől még feljebb félórányira az erdőben) volt ajtatos bucsúzókat számtalan serege-is délután meg-jelenvén olly sokasággal egyesíté magát a' többi mulatókkal, hogy ezen festőleges látvány zajgó méhrajhoz hasonlítna, melly a' bájos rét viráginak kedves mézét mohon szivogatja. A' vendéglő ház két szobájiban, az árnyékos hársfák alatt, és alább a' sik mezőn mindenütt ugyan annyi külön társaságra szakadt köz nép vigan járta a' keringőst és galoppot, ha bár csak egy czinczoló lyra 's kíséző hegedű szállott-is; majd ismét a' fiatalság pattogtatá a' béka-raketákat, 's tréfa kedvéért a' sűrűbb csoportok közé hányogató azokat. Minden asztalokat elfoglaltak a' számtalan vendégek, mások, kiknek itt helyök nem juta, jó izűn költék-el a' kellemes zöld gyepen magokkal hozott pecsenyéjeket, 's örök létet ohajtván a' szép ősznek, egymásra üritgették csikó bőrös kulacsikat. A' völgynek keletdéli oldalán büszkén emelkedik-fel egy magos szirt-kúp, 's mintegy parancsoló őrbástya gyanánt hajlong lefelé. Ennek tetejére hosszas pihegések közt mentek sokan, és valóban érdekes volt itt hallani a' tömött sokaságnak tompa zugását, 's látni a' forgó tánczosokat, és a' gyönyörűn terjedő vidéket. — Hat óra után nap lementével kezdődött a' minden rendbelieknek vegyes indulása Budapest felé; a' miveltebb érzésűek érzékeny elégedéssel hagyák-el a' kies helyet, a' köz nép bucsúsai galagonya, csipke, kökény, tölgy ágakkal felczifrázott kocsijokon vágattak előre, midőn más fiatal gyaloglók tölgyfa levelekből fűzött koszorújokat kalapjaikra tűzvének kedveseik karjain ballagának a' szép völgy utján. A' hátra maradtak késő estig mécsikkel világított fák alatt szörpölék ezen utolsó népmulatságnak életvidító örömeit.

V. HAZAI HIRLELŐ.

Duna gőzhajó Szegeden. Folyó havunk 3-ika már azért is örök emlékezetessé lön városunkra nézve, hogy ma tizedfél óra

tájban érkézék hozzánk a' Duna nevet viselő gőzhajó. Bátor Tiszánk a' kegyetlenkedő szelektől izgattatva békételenül fogadta csuda mivű uj terhét; még-is a' magosra felcsapkodó habok legkevesebb akadályt se tehettek a' hajó mindenkori sebeségének. — A' mi pedig e' napot még inkább örökitette minden lakosink szívébe az, hogy midőn szerencsénket legkevesebbé se gyanyithattuk, véletlenül jelenemeg nálunk az említett gőzhajón m. Széchenyi István gróf ur. Ezer áldást sugaroljon az ırgalmak Atyja e' nagy hazafira, ki valamint a' vérmezőn nemes példáját mutatta annak, mi a' Nemes a' haza védelmében: úgy a' nyelvészi és tudományos pályára emelkedve újabb bizonyítványokat nyújt, hogy a' közjó iránti hazafivonzódás, munkaság, és szorgalom megtörve minden akadályokat, utat nyit a' dicsőség és örök el nem feledés templomához juthatásra.

Miskolczy István.

Tűzkirály Szegeden. A' hazai és külföldi hırlapokban már gyakori diszesítı említést és tűzkirály 's bécsi Herkules névvel ékesített Hammerschmidt ma estve (Sept. 3-kán) fogja városunk szinpadján köz bámulásra felhívó mutatványait elınkbe terjesztteni.

Miskolczy István.

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Aug. 31-én a' Mombelli grófok czimű nézıjáték átaljában jól adatott, 's minden egyes személyek dicséretesen vívék szerepeiket. Lehetetlen azonban Lendvay urat (Mombelli Eduard) különösen nem említenünk, ki ezen darabban dicséretes játéka, mesterseges 's érzékeny elıadása által kivált azon pillanatban, midőn ártatlan gyermekeinek megtartásáért a' Mindenhatóhoz fohászkozik, valóban mővészi koszorúra tette magát érdemessé. Szentpéterné (Pál) 's Lendvayné (Just) asszonyságok játéka-is nagy kedveséget nyert, noha azon Budapestiek, kik még ezen darabnak Pesten 's egyszersmind honunkban-is (1811-ben) legelıszöri magyar elıadása felıl emlékeznek, midőn az utóbbi két szerepet serdülı ifıú és leányka játszá, most-is örömelebb látták volna azokat korosabb gyermekektıl elıadva. — Az említett három mővészek sok tapsokkal jutalmaztattak.

K.

Pesten Sept. 5-én a' Dunán túli színész-társaság (melly más nap innen Kecskemét felé indult, onnan pedig télre Győrre szándékozik) Bartholomeo Caromano öt felvonású szomorú játékot adá Komlóssy fordítása szerint. 2-dik felvonás végén a' velencei leányokat lóháton ragadták-el a' tengeri rablók, mit hosszas zajgó tapsolás után ismételni kellett. Egyébiránt a' darabnak huzamósága, 's érdeket gerjesztı tetteknek hijánya, a' hosszas beszélgetések, a' felvonások közbe szótt muzsikai akademia, hosszú felvonásközök okozák, hogy a' jóforma számmal levı közönségnek (bár a' páholyok többnyire üresen maradtak) nagyobb része már a' 4-ik felvonásban haza

takarodott. A' színészek közül kitünőbbben játszanak Komlóssy ur (Candiano doge), és hitese (Hamini), Fántsy (Silvano), és Tóth (Caromanno) urak. Az utóbbi ez uttal sokkal gyengébben beszélt, mint tegnap előtt, mi sok szavainak érthetlenségét okozá. Kitapsoltattak játék végén Komlóssyné assz. Tóth ur; Komlóssy ur pedig érkekeny köszönetet 's bucsút monda. Ezen társágnak egyéb tagjai a' már említefteken kívül: Kovátsné, Fülöpné, Udvarhelyiné asszonyságok; Soos Anastasia, Magyar Júlia, Szmári Nina leányasszonyok; Szákfy, Csigó, Nagy, id. Horváth, Marosy, Abday, Elek, if. Horváth, Moldvay, Hubenay, Fülöp, Erdős urak.

Szegeden. Augustus 24-én Kiss Mihály egyik színészünk külön hasznára adatott „a' két Péter.“ Szaplontzay a' muszka czár (Péter) szerepében nem roszul játszott ugyan, csak hogy igen hamar eltudta árulni maga viseletével a' nézők előtt, hogy a' czár ön maga volt, 's így a' dolog valódi kifejlésének gyönyörűségét előre elragadta. E' hibában és a' szerepek nem tudása betegségében sinlődnék igen számos színészeink; példáját adta ma-is ezen vitéz czár, midőn e' szökat akará mondani: „innen ki nem mehet a' nélkül, hogy bántani ne merészeljen“ 's illy zavarral monda azokat nem értvén jóla' sugót: „mert itt senki ki nem mehet a' nélkül, hogy bátorkodni merészel.“ Szöke (Van Belt) Nagy István (Flimán Péter) tökéletes művészségöknek ismét remek példáját adták. Szakátsy Marquis Chateneaut nem tökéletesen vette fel. Farkas Lord Syndham szerepét valamennyire gyengén játszottá, Kiss pedig (vizsgáló tiszt) gyenge színészséget árula-el. Király (Brown) megmutatta, hogy ujoncz, és a' köz várakozásnak talán soha megfelelni nem fog. — Kilényi mint (Lefort) e' mai darabban se tudta elegendőleg festeni azt, a' mit felfogott, és a' köz várakozásnak ma se tudott igazgatóságával megfelelni. — Széppataky Johanna (Mari) ismét eltávozott a' valónak rajzolatától az érzést, szerelme nem elegendőleg, az egyűségét azonban meglegedésünkig mutatta. —

Nagy Váradon Aug. 28-án nem egész meglegedéssel néztük az ismertés Béla futását. Szerdahelyi IV-ik Bélát érkekenyen, Parázsoné Mariát hidegen, Lajost, és Saroltát, Juliska, Heté: Pepivel türhetőleg, Udvarhelyi Kálmánt igen jól, Szilágyi a' Johannitát kevés tüzzel, Csabit Latabár nem roszul, Lórátt Dériné szivemelőleg, Ferkótt Egressy meglehetősen játszották. A' kar-ének a' muzsikával együtt kétszer hibás volt, 's ha a' Dériné által harsány tapsok között ismételt La Sentinelle francia dal, 's Kálmánnak Eleim e' gyász hazának magány éneke az egész helyre nem hozta volna, ezen köz kedveségű daljáték kevés benyomást hagy vala maga után. — — Annál nagyobb élénkséggel fogadtatott Aug. 29-én Le Brunnek, Két Péter ezimű jeles vigjátéka. A' történet azon időszakaszból van véve, midőn Nagy Péter orosz czár, kinek indulatos szerepét Hetényi nagyon jól fogta fel, a'

Saardami hajó-műhelybe mint ács legény, Báss Péter név alatt dolgoztatott. Flimán Péter együgyű 's szerelem féltő ács legényt, kívül a' játéokban előforduló előadások történeke, Szerdahelyi, Lafort admirált Udvarhelyi, Marquis Chateaufort Egressy, lord Sindhamot Szilágyi jelesen, Mariát a' Flimán Péter szeretőjét Parázsóné, Brown hajóművest Bodáki, nem rosszul játszották, de az egész est dicsősége még-is egyedül Szentpéterit, mint Van Bel saardami polgármestert illeti, ki itt-is nyilvános bizonyosságát adta, hogy a' színművészségnek olyan ága nincsen, mellyben ő mesterileg jártas ne volna.

Jakab M.

N é m e t J á t é k s z i n.

Pesten Sept. 7-én legelőször adatott Friedland Ágoston színművészeknek külön hasznárára francziából Seyfried által irt 3 felvonású e' rövid nézőjáték: Ilona, vagy asszonyi hívség és anyai szeretet. Tartalma: „Két év előtt az öreg Arles grófja ravasz barátja által megöletik; annak birtokát a' gyilkos magához ragadván a' grófnak ön fiját hirdeti gyilkosnak, ki kéntelen a' fellázadt nép előtt megszökni. A' bujdosó Constantin (Gerlachur) egy rengeteg erdőben eltéved, 's hitese Ilona (Gerlachné assz.) kis gyermekét Adolfot (Treuhold) olly helyre teszi, hol ezt egy jószívű haszonbérló Mórítz (Fischerur) megtalálván magához veszi, 's gondosan neveli. Ilona férjfi öltözetben eltévedt férjét hiábán keresvén Mórítzhoz jön, 's nála szolgál, végre felfedezi neki nemét 's rangját. Nem sokára Constantin maga-is paraszt ruhában Mórítzhoz jön, 's itt hitését felleli. A' grófság bitangló kormányzója meghal, 's fiára Edmundra (Klauerur) hagyja méltóságát. Ez nem akarja tovább birni igazságtalan fényét, katonákat 's hirdetőseket bocsát-kí Constantin felfedezésére. Mórítznál felfedeztetik a' kis Adolf, 's midőn ezt elakarnák vinni, a' férjfi ruhában levő grófné felfedezi kiletét, 's fiával együtt elvitetik. Ez alatt Constantin az erdőségbe rejtezik, de hallván a' történt dolgot, maga-is Edmund elejébe megy, hogy hitese 's gyermeke sorsában részesüljön. Edmund felfedezi megholt atyjának remítő tettét; a' dühösködő népet, melly Constantin halálát kívánja, lecsendesíti; és az ifjú grófnak át adja örökségét.“ Mind ezen fő személyek jelesen játszottak, de legkitünőbbben 's tapsolva kihivaték Fischerur, ki a' jószívű jobbágy szerepét, valódi grófjának 's házi népének feltalálásán, elrejtetésén nyert örömet igen jelesen tükrözé. — Ezen játékot követé az orr-harmonika című rövid tréfa, és egy nem sokat érő némajáték a' hét svábok nyulvadászatán, mellyben Abelesur 's Millitz F. leányassz. magyart tánczoltak, 's az egészet keveset érő cotillon rekeszté-be Uhlích tánczmeister vezérlete alatt.

Győrött Aug. 25-én nagy tetszéssel adatott az elhiresedett Lumpacivagabundus, mellyben Schönur (Czérna) és hitese (Camilla) Übersetzer leányassz. (Laura) Willi (Lábszj) és Linden (Enyv) urak sok tapsot nyertek.

VII. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké: virágos és zöld csíkos foulard ruha; virággal ékesített krepp-kalap. — Párisiaké ris-szalma kalap, himzett fehér musselin ruha.

Szerkezi Róthkrepp, Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap September 15^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Magnes erejű kőszikla. A' tengeri hajósok jól ismerik némelly kőszikláknak azon erejét, mellyel ezek az északmutatóra (compass) hatnak. Ennek nevezetes példáját tapasztalá Kieg kapitány Horn tengerfok (Vorgebirg) mellett, midőn Délamerika partjain legutólszor hajós vizsgálatokkal foglalatoskodnék. Midőn t. i. Marvell Islandon ama tengerfok szomszédságában észak mutatójával némelly vizsgálatot tenne, 's azt ezen okból egy sziklatuskóra helyeztetné, legnagyobb álmélgodására eszre vevé, hogy magnestőjének sarkai (polus) rögtön változást szenvedtek. A' kőnek közelebbi megvizsgálásakor tapasztalta, hogy az bányavirágból (quarz) és hornblendával vegyes sok nagy kristályokból állott. Kieg kapitány a' szirt-tuskót hajóra vitette, 's mostanlag a' geographiai társaságnak londoni museumába állította.

Égő föld. Francia országban Lyon vidékén nem régiben olly eset adá elő magát, melly Németalföld Gröningen tartományában történt szerencsétlenséghez egészen hasonlított. A' la bresse-i lápföld (Moor) t. i. növénybeli substantiákból áll, mellyek ott századoktól fogva egymásra halmozódván még mindig éghető anyagot foglalnak magokban. Az idei hosszas szárazság által ezen lápföld gyulladhatóvá vált, 's hihetően véletlenül meg-is gyulladt. Az utolsó onnan jött hírek szerint már 10 napig mintegy 80 holdnyira terjedő térség égett, és pedig 6 lábnyi mélységre a' nélkül, hogy eloltani lehetett volna. Ezen láptér mintegy 800 holdra terjed, melly, ha huzamos nagy eső nem következik, egészen elpusztulhat. A' gyulladott helyen láng csak akkor látszott, ha szél támadott, egyébkor iszonyú füst gomolyagot lehetete csak látni. Szerencsére ezen történet sokkal kártékonytalanabb következményt von maga után, mint a' Gröningen megyében volt gyulladás, mert a' la bresse-i lápság több-

nyire el van hagyatva, 's az egész térségen egy ember se lakik.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Sebes őrlő. A' franczia országban nem rég feltalált sebes őrlő (Pantriteur) igen jeles egy gépely (masina), melly több, öntött vasból készült, abroncsokból áll, mellyeknek némellyike fogakkal van ellátva, 's egymásba akad-be; némellyek azok közül ingatlanok, mások ingók vagy-is mozoghatók. Ezen utóbbiak bizonyos mozgás közben a' gabona szemeket amaz abroncsok alá vonják 's szét zuzzák. A' liszt lefelé hull. A' feltalálók bizonyítják, hogy gépe-lyök két lónak szünetlen ereje által egy óra alatt 100 kilo-grammát, vagy is 24 óra alatt 32 hectolitre-t őrlhet. Ez két angoly malomkőnek mintegy négyszeres erejével érne-fel, mellyek ugyan azon idő alatt csak 15—16 hectolitre-t őrlenek. Igaz, hogy angoly őrlés által már az első feltöl-téskor minden szem megőrlődik, holott a' Pantriteurnél a' korpát újra kell megőrleni: de mind e' mellett-is a' Pantriteur kétszeresen nagyobb erővel bírna, mint az angoly malomkő. Amannak feltalálóji azonban magok-is megvall-ják, hogy az által ők az őrlés mesterségét nem javították, hanem a' Pantriteurt csak egyirányos fokra teszik a' Páris körül álló malmokkal. Mindazáltal ezen elmés találmány nagyon használható a' mezei gazdák számára durva őrlésre, vagy-is, a' mint mondatik, a' kisebb zsákok 's a' katona élel-mének őrlésére háborúban és hajókon. Illyes használatra nézve előbbvaló a' Pantriteur minden eddigelé ismert hor-dozható malmoknál.

III. ÉPITMÉNYI JELESÉG.

Palais Royal. (Végzet.)

Egy szerelmes, ki nyolcz esztendeig üzé édelgéseit a' Palais Royal galeriájiban, és kit a' szerencsétlenség sorba követve kényszerite, hogy magát a' pyrenei hegyek tövébe vonja. kérdeztetvén egyszer egy mellette elmenőtől: „mer-re visz azon ut, mellyen ő megy?“ kegyes mosolygással fele-lé: „a' Palais Royalba.“ Igazat mondott, mert az úgy szólván azon pont, mellyben Európa minden fővárosának utja

ütődnek öszve; és ha kénytelen volna az utazó a' kérdező rendőröknek (gensdarmes) gondolatja valóságát kivallani, nagyon kevés találatnék, ki francia ország földjére érvén ne nevezné a' Palais Royalt rendeltetése legfőbb helyének.

A' játszó szálak, mellyek még most a' Palais Royalban vannak keveset toldanak fényéhez. Hány szerenesétlen léssen leggyászosabb áldozatja ezen lépnek? ennek, mellyet a' budget pártfogol minden erkölcsiség ellen! De öt millió frank esztendei haszonbér se csekély! Nincs fegyver-csináló a' Palais Royalban; de Lepage, a' jó fegyverműves éppen tövében lakik. Gyakran megesik, hogy egy kétségbe esett játszó rettegván, hogy végső reményét a' zöld asztalon a' vakszererencse el ne ragadja, elővigyázásból előbb megy ő hozzá, hogy sem a' száz tizenharmadik számú terembe felmenne; akkor egész nyugalommal teszi-fel mindenét (son va tout), és egy e' környékben már ismert pattanás hirül adja végét a' partie-nak. A' mult télen egy quodlibet énekecskét végzék jó barátomnál, és egy pistoly szózata felriasztott: „Ne zavartasd magad — mondák nekem — semmi baj sincs, ha csak nem a' veres vagy fekete kimondása hajtattott végre“ Kinyitám az ablakot, és ezen gyanú bevalósult. Egy fiatal ember, ki a' játszó házból kiment, átugorván a' gyep-kerítést, a' zöld pázsiton végzé életét.

Előadván a' Palais-Royal tekintetét megvilágosítási fényében, a' mi minden estve történni szokott, reggeli tekintete — nem olly érdekes, mert akkor gyermekeken és dajkákon kívül egyebeket nem látni. Valami tíz óra felé kezdenek ismét oda gyűlni az emberek többnyire ujságokat olvasni. A' dologban járók mozogni kezdenek, és azon tizenhárom ajtón, melly a' Palais Royalon keresztül visz, sűrűbben kezdenek ki's be tolongani az emberek! tovább a' henye lakók és három négy száz emberből álló csapat egy ponthoz sietnek jelentvén az elmenőknek, hogy mindjárt dél léssen. Már öt minutummal dél előtt a' körül levők nagyobb része kezében tartja óráját, hogy járása helyeségét vizsgálja; kinek órája nincs, másokéit nézi, és egy szempillantat alatt megesik a' nyilvános pattanás. Az agyú szóll; és azonnal némelleyek előre, vagy hátra tolják a' mutatót, mások

egy kis mosolygó önszeretet jelével, fenhangon magasztalják órásukat.

A' mult hónapban egy öreg, ki 15-ik Lajos alatt a' svajtz gardisták között szolgált, ismét eljött látni Párist mellyet 1780 óta nem látott, mert franczia ország nem hazája; én őt vezettem 's már közeliténk a' Palais Royalhoz: „Menjünk előre, — mondá ő — a' krakói fa alá, majd ott olvassuk az ujságokat, és igen örülni fogok, ha a' Lengyelekről valami ujságot hallhatok, ott, hol hatvan esztendővel dobogott szívem értek.“ De a' fa kevés esztendőre lengyel ország felosztása után kivágattaték.

Ezen épületnek minden történetét előadni igen hosszú volna. Legelső tulajdonosa volt Richelieu cardinalis, a' ki halálakor nem itélé méltatlannak, hogy ezen palotát 14-ik Lajosnak hagyja végintézetében; amaz alatt palais cardinal-nak hívták; azután Austriai Anna, 14-ik Lajos édes anyja palotájának; mivel pedig ifiúságában Lajos itt lakott, innen kapta ezen nevet Palais Royal (királyi palota). Lajos meglett korába jutván átengedé testvér öccsének az Orlean-si herczegnek ezen palotát, és azóta ezen királyi ág tulajdonosa a' Palais Royalnak. A. János.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Rákosi táborlat. Fővárosunk történet-teljes világa naponkint szül valamelly tudni és látni méltó ujat, 's Vizsgálónk kötelességüül tevén a' tisztelt közönséget azokra adott alkalommal figyelmeztetni, el nem mulathatá ama nagy táborlatnak (Lager) rajzát adni, melly a' jövő hetekben, jelesül September 26-kától October 5-ikéig fog tartatni Rákos szép mezején.

Már Július 22-én láttuk itt az évenkint előforduló pattantyúsi gyakorlatok és ágyúk helyezése próbáit mintegy előleges képül. Augustus 5-kén ugyan a' pesti pattantyúsok osztálya részéről cél-lövészet, 7-kén csata-tüz (Bataille-Feuer) 's 12-kén granát-hajítások tartattak. — A' Budapesten örkedő gyalogság Augustustól fogva szinte naponkint tartja Rákos mezején előgyakorlatait. Ezen előké-születek után tehát, a' kiadott terv-irat szerint az idén következő rendben és móddal fognak tartatni az esztendőnkint őszkor előfordulni szokott nagy hadi-forgások (Manoeuvres).

September 26-kán reggel 8 óraker kiálland a' jelen célra a' Csek-granátos zászlóal (Bataillon), Bentheim- és Portugall. gyalog ezred 3-ik zászlóaljából álló Neuman-dándár (Brigade) 's mutatónyait zászlóalkint fogja előadni, de ágyútelep (Batterie) nélkül. —

27-ikén 8 óraker reggel a' Schmeling-dandár lépend-ki, mellyben Würtemberg gyalogsága és az oláh illyriai határnok ezredk foglaltatnak, 's ezredi mutatványait (Regiments-Production) szinte ágyútelep nélkül adandja. — 28-kán 8 óraker ismét a' Neuman-dandár álland-ki a' Rákoson, de már most egy gyalog ágyúteleppel. — 29-kén nagy mise-pompa ugyanott reggeli 10 óraker, mire 8 gyalog zászlóal, Eszterházy tartalék-osztálya (Reserve-Division) 's két ágyútelep fog megjelenni. — 30-kán 9 óraker reggel tábor-próba tartatik illy formán:

Dunaköznél fekvő egy ellenséges csapat egész a' Rákos-patakig nyújtja előpostájit, mellyeket Schmeling alvezér (General-Major) kormányoz 's 1 zászlóal határszéliekből, 2 osztály huszárokból 's egy lovas ágyútelepből álland. (*Végzet következik.*)

V. HAZAI HIRLELŐ.

Tüz király, és Duna gőzhajó. — — Szegedről Szeptember 5-kén. — Városunk kebelében több hónapoknak lefolyta alatt a' köz gyönyörűségre mulatott, 's Kilényi igazgatósága alatt volt színészi társaság e' folyó hónap 2-kán szomszéd Szabadka városába, néhány daraboknak elő adására az ugyan ott levő katonai öszvevonulatra elutazván, ebbeli veszteségünk némi pótlására megjelent nálunk a' több nagy városokban bámulva nézetett Hammerschmidt vagyis tüz-király máskint bécsi Herkules. Ez tegnap szinpadunkra fellépvn, erőségének, és megéghetlenségének némelly példájit mutatta, 's valóban megelégedéssel vettük azon szép mutatványokat, mellyekben karjai, mellje, fogai, 's állának erőségét valódilag kitüntette. A' meg nem éghetés felől a' lapok szerint többet ígértünk ugyan magunknak, mint valóban tapasztaltunk; azonban, mit a' kevés idő alatt láthattunk, elegendő volt még-is arra, hogy bámulással ismerjük-el, milly sok titkok vagynak még elrejtve a' természetbe, mellyeket a' szorgalom, művészség, és mindenkor a' tökéletesítésre törekedő elme a' világ csudájára kifejthet. — Tegnap azonban még magosabb örömekre emelte keblünket. — Maga az, hogy a' Duna névvel czimzett gőzhajó lassú Tiszánknak zöldes hátán megjelent, elegendő lett volna arra, hogy ez új látmánynak váratlan megjelenése, és remek készülete minden egyes lakosink lelkében beható erővel munkálódjék: de ez még inkább kettőztetett az által, hogy m. Széchenyi István gróf ur, kit, még mielőtt a' gőzhajtotta Dunán körünkbe érkezett volna, már az édes hon köz javára tett hasznos munkálatjai, ugy a' kedves, és bájhangzatú anya nyelvünknek a' nemzet méltóságához illő mivelésére tett igaz honfiúi lelkes áldozatai következtében örökre égő keblünkbe, hol neki a' tisztelet oltárát emeltük, zártunk, — nem csak nemes leereszkedéssel városunkba lépvn tanácsi épületünket, hivatalinkat, és ritkaságinkat megnézegette, hanem, hogy nekünk-is a' szép 's magos hajóművészet említett példányán egy társaságos öszve jövetet, és még soha sem

érezte gyönyört szerezhesen, Sept. 4-én reggeli kilencz órakor ön kedves jelenlétében egész **A l l - G y ő i g** mulatsági hajókázást szerzett, mellyen kellemetes nyájasággal maga mutatgatván-meg a' műszereket, 's magyarázgatván azoknak munkálódásait, e' szelid nemesége a' már-is magosra emelkedett tiszteletünket el nem enyészethetőséggel örökitette, 's a' házának ezen egyik fő büszkesége méltán érdemlé azon számos, és valódi magyar szivekből ömlött éljen kiáltásokat, mellyek nem csak **T á p é**, és **A l l - G y ő** helységek lakosainak, hanem városunk körül Tiszánknak mindkét partján majd tíz ezren öszvesereglett szabados polgárinknak ajkaikról lehangzott. — Ez este ő méltóságát casinói egyesületünk vendégének kérte-meg, hol magyar beszéddel és éljen hangzatokkal fogadtatott; majd azután a' pezsgő bornak tejedve felnyult poharakban gyöngyös csillámlásai között számos éljen kiáltások mondattak a' muzsikai hangzatok robajai között a' lelkes hazafi és mély belátású férjfiúnak egészségéért. — Fájdalom, ma Sept. 5-én reggeli hat órakor utazott-el körünkől a' tanácsi nagy tiszteletnek jeléül szakadatlanul ropogott mozsarak durrogása között a' gőzös Duna kedvelt nagy vendégünkkel; de élni fog, még pedig tisztelve örökkön emlékezetünkben, és szives kívánatink kísérik a' szép pályán, mellyre őt mástalan hazafisága emelte.

Miskolc z y I s t v á n.

VI. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Budán Sept. 1-jén adatott: „az asszonyi hiveség kiálja a' tűz-próbát-is“ (egy felvonásban) 's ezt követé: „a' tündér-kastély magyar országban“ (2 felv.) mindkettő vigjáték. — Az utóbbinak második felvonása közben a' már többször dicséretesen fellépett pesti polgár ifjú (K. A. ur fija) és Szóllósy ur tanítványa nemzeti magány-tánczal minket kellemesen mulatott. Tánczának csinos ilendősége, feszeségtelen könnyűsége a' nézőket ujjalag meglepé, 's mondhatjuk, hogy derék mesterének diszére válik. Köszönnünk lehet a' színészeti igazgatóságnak, hogy nemzeti tánczunkat kitüntetni és megkedveltetni, 's ez által a' nemzetiséget-is buzdítani, 's emelni igyekezik. — A' szindarabok-is szép szorgalommal 's ügyességgel adattak. Az elsőben Szentpéteriné 's Lendvayné assz. Telepi urral együtt — a' 2-ikban Szentpéteriné assz. 's Pály urnak derék játéka nagy¹ kedveséget nyert. Ohajtjuk egyébiránt, hogy jövendőre azon gyengédtelen 's egy egész tiszteletre méltó hatáságot sérthető hevenyészet, mellyel a' mai darabban az utazó katoná élt, midőn kedvesével egybekelését érinté, elmaradjon, mint-hogy az illyes kellemetlen és szemet szuró hevenyészetek ugy se fűznek soha-is koszorút a' művészek homlokára. Játék végével Lendvayné, Szentpéteriné assz. Bartha 's Pály urak kitapsoltattak.

K.

Budán Sept. 5-kén előadatott a két Péter című vigjáték, mellyben Megyeri ur (Van Belt polgármester) két héti betegeskedése után legelőször lépvén-fel olly zajos tapsolással fogadtatott, millyent ezen művésznek jeles játszása valóban érdemel. Az egész előadás dicsérendő szorgalommal ment végbe. Ez estve Pesten is magyar előadás volt, még-is mind ott mind itt szép számmal gyült egybe a hallgatóság, mi újabb bizonyásul szolgál, hogy a budapesti közönség hazafiságos készséggel lángol a magyar színészetnek fővárosunkban leendő megállapításáért. — Sept. 7-én Budán a napi parancsolat című érzékeny, 9-én Octavia szomorú játékot adták. Az utóbbiban Megyeri ur (Eros) és Kántorné assz. (Octavia) különös jelességgel játszván kihivattak. Nevelték a játék diszét Bartha (Octavianus) és Lendvay (Antonius) urak-is. — Sept. 10-én Kisfaludy Károly Kérők című vigjátékát láttuk, melly olly nagy tetszést nyert, hogy az előadás végén valamennyi játszott színész kihivatnék. Jele, hogy a boldergült szerzőnek darabjai különösen kedveltetnek, mit a jelen volt közönségnek szép száma-is bizonyítani látszatott. — 11-én az Ősanya adatott, melly alkalommal Hetényi ur a Kolosvárat volt társaság tagja Jaromir szerepében mint vendég lépett-fel. Ha H. urnak színészetre kedvező termete csinos állással, nem olly sebes beszéd-móddal, 's változóbb hanglejtéssel párosul, és szerepét mindig olly jól, mint ez estve, fogja tudni (mi már azért-is kedvesen vétetett, mivel declamatiójában a verseket, mellyeken a darab irva van, nem lehetett észre venni), további tetszésre tarthat számot. Ma többszöri tapsokban, és játék után kihivatásban részesült.

Szegeden. Augustus 25-én Kisfaludy Károlynak Csálódások czime alatt ismeretes darabja adatott; ebben gróf Elemirt Szaplontzay valamennyire fészesen, és a természetiségen túl-is erőltetve, báró Kényessyt Farkas gyengén, de még-is felesleg tüzeskedve, Köröndy Linát Szaplontzayné nem minden jelenésekben elegendő érzéssel; Lombait Nagy István, Mokányt pedig Szőke a legtökéletesebben játszották. — Szakátsy (Lombai Elek) nem nyert elégedést, — Széppataky Johanna Lidi szerepében maga tartása, és mozdulataiban elfelejtkezett az együgyű falusi leányról, mellyet egyébkint jól játszott volna. — Farkasné (Vilma) legkevesebb színészi tehetséget se mutatott, csak hideg éneklő hangon mondta-el szerepét. — Szalayné azonban Lucza kisasszonyt igen tökéletesen játszotta 's ekképp majd minden kimenetelekor tapsal fogadtatott.

Nagy Várad. Aug. 31-én Szerdahelyi József részére bérlet szünet mellett tömérdek haligatók előtt adatott a híres Fra-Diavolo daljáték, melly rövid idő alatt Kolosvárat közelebről háromszor ismételtetett. Mi nálunk a tökéletes megelégedést, azért-e, hogy az orchestra több rendbeli hibákat ejtett, vagy hogy a Lord és Milady (Szilágyi, Heinschné) tört szó-ejtéssel beszéltek, 's tiszta magyarsággal énekeltek, nem nyerhette-el. Különben Szerdahelyi (Fra-Diavolo) és Dériné (Zerlina) művészségöknek egész hatását, valamint mindig, ugy ma-is olly szívemelőleg éreztették velünk, hogy felőlek méltán megérdemlett dicséretnél egyebet maga az irigység se mondhatna. Különösen érdekes és a

köz tetszés legnyilvánosabban kiömlő jeleivel jutalmazott volt azon két magány-ének, midőn az első a' bandita élet örömeit magasztalja, a' másik pedig levetkőzése közben közelgető férjhez menetele- nek kellemei felett ábrándozik. Szilágyi, ha szerepe a' fentebb kitett eszrevétel alá nem esnék, a' francia szerző által méltatlanul kigunyolt hidegvérű Angolyt neki tulajdon sajtósággal állítá vala e' önkbe, de nem így a' parancsoláshoz szokott Milady, a' ki türhe- tőleg énekelte ugyan, de actiójiban annyira hibázott, hogy utóljára az elfogott Fra-Diavolót is elfeledte megismerni. Lorenzo, Matheo (Egressy, Mátfői) énekek helybehagyást nyertek, Szentpé- teri pedig, a' Giacomo bandita csekély szerepében is érdemlett tap- sokkal jutalmaztatott.

Jakab M.

Debreczenben Sept. 5-kén édes örömmel olvastuk már előre is a' játékszini czédulán igen kedvelt színésznénkről e' sorokat: „Balláné, ki környülállásai miatt több időktől fogva megvala fosztva kegyes pártfogóji iránt tisztelkedési szolgálatjától, a' fent jelelt személyben tiszteletét teszi.“ Az említett napon adaték Kisfaudy Sándornak Ember sziv örvényei czimű nemzeti dramá- ja 5 felvonásban, mellyben a' kedvelt 's kellemetes Balláné va- lóban diszlett-is Ilka szerepében, 's betölté a' helyet, melly fel nem lépte miatt tartós időtől fogva hijános volt. Méltó-is ő azon köz szeretetre 's megkülönböztetésre, mellyel több évek óta a' publikum iránta viseltetik. Kőszeghy (Maróthi Kálmán) Kőrösiné (Milla), Szilágyi (Telegdi), Balla (Zarándi), Kováts (Szarándok) igen jól, Kőrösi (Lukács) meglehetősen játszottak. A' nyári na- pokhoz képpst meglehetősen számmal vannak nézők minden színészeti előadásinkban.

N.

VII. MUZSIKA.

Rosenthal első játszása. Sept. 5-én Rosenthal (az ismeretes Rózsavölgyi) Mark ur, ki jeles magyar nóták szerzé- sével rég időtől fogva kitünteté magát hazánkban, a' pesti színházban Bartholomæo Caromanno magyar szomorú játék felvonásai közt általa készített magyar stylumú Rondót, 's magyar témára szerzett változatokat játszott a' hegedűn, mellyekre mind megannyi harsány éljen kiál- tások és ismételt kitapsolások következtek. Ha bár a' szerzemény- nek mivolta, és az előadás iránt némelly keményebb elvű bírálók ellenvetéseket tettek-is, (mellyeket ritkán kerülhet-el az ember) azon- ban R. urnak a' magyar muzsikában szerzett érdemei mindenkor be- sültetni fognak minden jó hazafi által.

Igazítás Budáról. A' Honművész 46-ik számában érintett muzsikai akademiát illető tudósítás ekkép igazittatik. 1) Hummel-nak kihirdetve volt ouverturája helyett Lindpaintner ouverturája adatott. — 2) A' klarineton fúvatott változatok előadásá 's ezeknek szerze- ménye iránt olly tetszést mutatott a' közönség, hogy a' versenylő Preyszer ur minden változatja után harsány tapsolások követ- keznének. — 3) A' vadász-dal alatt nem a' kihirdetve volt Hora, hanem Batka ur játszá a' Fortepiano-kiséretet.

VIII. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: Fekete csipkéből, rózsaszínű selyemmel bélelt, 's rózsaszínű baktrétás kalap, rózsaszínű gaze-szalaggal; virágos pekin-ruha, melly alatt fehér damastból alsó ruha; térdig érő igen széles és erős övpántlika, melly- nek vége selyem rojtos, vagy egész hosszában fekete csipkével van beszegve; — fekete blonde-al bevont, és színes tafotával bélelt napernyő. —

Szerkezi Róthkre pf. Gábor, halpiaroz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi utak utszája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Csötörtökön September 19^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Arab teve. Az Edingburgh Review következő új észrevételeket közöl az arab teve felől: „Arábiában a’ ló csak pompamutatásra, ’s tulajdonképpen haszonra csak háborúban szolgál. Az Arabnak valódi kalauza, azon állat, melly vele munkájában ’s viszontagságiban osztozik, csak a’ teve szokott lenni. Ugy látszik, hogy ezen megbecsülhetlen állatnak szülőföldje Nedsched vidéke, mellyen leginkább beduin törzsök nemzetségek laknak, ’s azt tevék annyjának hívják. A’ tevének ama különös tulajdonsága, hogy szomjúságot sokáig tűrhet, egészen alkalmassá teszi szülőföldjén tenyészendő életére. Egyiptomban, hol Nilus vizében naponkint csillapíthatja szomját, nem képes egy napnál tovább viz nélkül ellenni. Anatolia ró-nájin, mellyek igen magosan fekszenek ugyan, de azért többnyire vizök meglehetősen van, két napig szomjazhatik, holott Arábiában közönségesen négy napig lehet-el itatás nélkül. Az Egyiptomot Senaartól elválasztó nagy pusztán a’ tevének 9 napig kell szomjúságát tűrni, még-is a’ karavánokat vivő tevéknek nagyobb része egészségesen ér-el rendeltetése helyére. Erre nézve Burkhardt utazó megczáfolja ama köz véleményt, hogy a’ teve gyakran azon nagy vizmennyiség miatt vesz-el, mellyet gyomrába szivott, ’s magának mintegy szükség esetére tett-el. Mert éppen ellenkezőleg az ilyen mennyiség soha se szokott igen nagy lenni benne. Ellenben úgy látszik, hogy a’ tevének hátpupja-is viztár gyanánt szolgál neki, mellyből azután élődik, vagy mint az Arabok mondják, mellyből hosszú utazás alatt táplálatot szí. Csak ugyan a’ pup, mihelyt ezen állat kívánságát egészen kielégítő élelmet vett magába, jól kitömött pyramis formán emelkedik-fel. De a’ pusztában ezen domborodás annyira meglapul, hogy végre alig látható, ’s akkor a’ szegény állat olly erőtlen, hogy tovább menni, nyugodalom ’s élelem nélkül ellenni képtelen.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Locatelli lámpája. A' Párisban fel's alá sétálók mult évi Augustusban számosan sereglettek öszve egy lámpa-áros bolt előtt (Boulevard Montmartre Nro 14), hol némely új találmányú lámpák éjjeli nagy világóságuk által mindenek szemeit magokra vonák. Ezen éppen olly elmés mint gazdaságos világosító módot Locatelli olasz földmérő urnak lehet köszönni. Mivalkatja (mechanismus) következendő. Egy igen kis csöbe lámpabél dugatik, melly két vonású átmérő mellett négy vonásnyi magóságú. Az olajtartó magosabban fekszik a' világóság oszlopánál, 's nagyon hasonlít az ismeretes, szoba-lámpákhoz. A' megnyujtott bél szabadon ég a' levegőben füst-és büztelenül 15 óráig a' nélkül, hogy szénné változzék. — Egy illyen 15 óráig égő bél óránként alig emészt-meg öt grán olajt. Egy font olajjal tehát 100 óráig világíthat, és így nyolcz órai világítás csak egy sou-ba kerül. Egy égőbél vissza sugárló medenczével elégséges világot ad a' szobájában dolgozó egyes embernek. Ellenben 4—5 bélű lámpa 12 személyes asztalt elegendően megvilágít. Egy egy font olaj tehát öt bélű lámpára 20 óráig tart-el. Egy bélű illyen lámpa csak 14 frankba kerül.

III. R É G I S É G.

Erzsébet cseh királyné levele Lórándfy Zsuzsanna erdélyi fejedelemnéhez.

Annál inkább érdemesnek véltük a' Regelő szép olvasónéjival e' levél közlését, mivel részint felvilágosíthatjuk ez uttal, mikép jutott Bethlen Gábor erdélyi fejedelem a' palatinatusi hercegekkel (Pfalzgraf) 's az angoly udvarral összeköttetésbe; részint hogy látnák, mint leveleztek a' tizenhetedik század fejedelem asszonyai egymással.

Az érintett összeköttetés abban áll: hogy Bethlen Gábornak felesége, Katalin, huga volt György Vilmos brandenburgi hercegnek, ki ismét a' palatinatusi házzal volt rokonitva IV-ik Fridrik palatinatusi herceg leányát birván feleségül. E' szerint tehát Bethlen Gábor sógor volt mind a' brandenburgi, mind a' palatinatusi házhoz. Ezen utóbbival még sorsa-is rokonitá; mert valamint őt a' fellázadt Magyarok akkor királynak választák: a' hasonlólag pártoskodó

Csehek szinte akkor kiálták királyuknak a' rajnai nádor-herceget-is (Palatinus Rheni) V-ik Fridriket, ki Erzsébetet az angoly király leányát vevén feleségül, ez által Bethlen Gábort az angoly udvarral rokonságba hozta. *)

Hogy Erzsébet özvegységre jutván későbbben se szünt meg ezen atyafiságos szövetséget az erdélyi fejedelmek iránt megtartani, bizonyítja az, hogy egyik leányát Rákóczy Zsigmondhoz adá férjhez. A' levél ezen Rákóczy Zsigmond édes anyjához Lórándfy Zsuzsannához van intézve, mellyben őt fíja halála felett vigasztalja. — Az eredeti levél deákul van írva. Mi tisztünknek leginkább véltük megfelelőnek, ha azt az eredeti levél közlése mellett magyaritva is adandjuk, és hogy az akkori fejdelem-asszonyok írása felől-is képzetünk legyen, Erzsébet saját keze aláírását-is hiven lemásolva az eredeti levél alá függesztjük, mint következik:

„Elisabetha Dei gratia Regina Bohemiae, Electrix Palatinae Rheni, nata Magnae Britanniae Princeps, Ducissa Bavariae ect. Vidua Dotaria-Serenissimae Principi, Consanguineae nostrae charissimae, Dominae Susannae Lorantii, Transylvaniae Principi, Partium Regni Hungariae Dnae, Siculorum Comiti, Viduae, salutem et sinceram amicitiae incrementum.“

„Serenissima Princeps Consanguinea charissima. Ex Dilect. ^{is} vrae literis, 30 Juny ad nos datis Illustrissimi Principis Dni Sigismundi Rakocy Generi nostri dilectissimi, recolendae memoriae, obitum, iterato nobis nunciantibus, non obscure colligimus Dil. ^{em} vram literas nostras ^{1 2/3} May ad eandem exaratas, tunc temporis nondum accepisse, quibus conceptum a nobis ex funesto illo atque tristissimo casu dolorem Dil. ⁱ vrae contestatae fuimus, et quidquid potuimus solatii simul impertivimus; nec dubitamus, quin illae ad manus vras tandem pervenerint: quarum contenta hisce ideo non inserimus, ne forte vul-

„Erzsébet Isten kegyelméből cseh ország királynéja, rajnai választó nádorné, nagybritanniai született és bajor országi hercegné 's a' t. hagyományos özvegy-fenséges Lórántfi Zsuzsanna legkedvesb testvérünknek, erdély ország fejdelemasszonyának, magyar ország részei urnéjának, a' Székelyek özvegy grófnéjának idvezletet és őszinte barátságunk nevedését.“

„Fenséges fejdelemné legkedvesb atyánk fíja. Kedveségednek Junius 30-kán küldött leveléből, melly minket Rákóczy Zsigmond fenséges fejdelemnek tisztelt emlékeztető legkedvesb vónknak haláláról ismételve tudósít, nem homályosan azt vesszük ki, hogy Kedveséged Május ^{1 2/3}-kán kegyedhez küldött levelünket még akkor meg nem kapta légyen, mellyben ama nekünk gyászos és igen szomorú esetből érzett fájdalomkat Kedveséged iránt bebizonyítottuk, 's a' mi vigasztalást csak tudunk, egyszersmind közlöttük; nem is kételkedünk, hogy az addig kézehez ne jött volna; de foglalatját ez uttal azért nem iktatjuk ide, ne talán ez által anyai keblén ej-

*) l. Tud. Gyűjt. 1830. III köt. J*** ur értekezését.

nus animo vestro materno inflitum recrudescat, nobis vero noua moestitiae materia creetur: praesertim cum Deus vitae ac moris summus arbiter, Serenissimum Principem Duum Georgium Transylvaniae Principem, filium vestrum, nec non lectissimam Coniugem et filium ejus Franciscum, qui omnes periculoso ac valde molesto variolarum morbo, gravissime laborarunt, pristinae valetudini restituere, remque eo deducere dignatus sit, ut praenominatus Princeps Franciscus Dil.^{is} vrae nepos unicus septennis, in patris sui successorem unanimi procerum voto ac consensu electus fuerit, quem felicem successum nos vobis universaeque familiae vrae gratulamur, et Dil.^{em} vram certam esse cupimus, contractam inter nos sanctis auspiciis amicitiam ex parte nostra semper sartam tectam conservatum iri, vobisque officia nra quacunq[ue] occasione prompta ac parata fore. Interim Dil.^{em} vram Divinae tutelae commendamus. Dat. Hagae Batavorum $\frac{20}{10}$ Augusti 1652.

Dil. vrae Studiosissima

Kivül a' boritékon ez áll:

„Serenissimae Principi, Coniuginae nostrae charissimae, Dominae Susannae Lorantfi, Transylvaniae Principi, Partium Regni Hungariae Dominae, Siculorum Comiti etc. Viduae.

tett sebe megújuljon, nekünk pedig új szomorúságra ok nyujtassék: leginkább, minthogy az ur Isten az élet és halál legfelsőbb biraja György urat erdély országnak fenséges fejedelmét, kegyed fiját, nem különben ennek igen jeles hitestársát, 's fiját Ferenczet, kik mindannyian a' himiónek veszélyes és igen alkalmatlan betegségében nagyon szenvedtek, előbbi egészségökbe vissza helyezte, 's a' dolgot o'la intézni méltóztatott, hogy feljebb nevezett Ferencz herczeg, Kedveséged hét esztendő egyetlen unokája az ország nagyjainak egyesült kívánságával és megegyezésével apjának örökösévé választott légyen, melly szerencsés kimenethez mind kegyednek mind egész nemzetségének szerencsét kívánunk, 's Kedveségedet bizonyossá tenni kívánjuk, hogy szent jelességeknél fogva kötött barátságunk részünkről mindig megújítva, 's megőrizve, és szolgálatink akármi alkalommal kegyed előtt készek és készségesek leendenek. Azonban Kedveségedet isten oltalmába ajánljuk. Költ nemetalföldi Hagában Augustus $\frac{20}{10}$ -én 1652.

Kedveségedet igen szerető

„A' Fenséges herczegnének, legkedvesb testvérünknek, Lorántfi Zsuzsanna asszonynak, erdély ország herczegnéjének, magyar ország részei urnéjának, a' Székelyek grófnéjának 's a' t. özvegynek.“

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Rákosi táborlat. (Végzet.) — Budánál fekvő egy másik csapat, mellyet Neuman alvezér kormányozand, 's l határszéli és

1 granátos zászlóalból, 2 osztály Ferdinand huszárból, 1 gyalog 's $\frac{1}{2}$ lovas ágyútelepből álland, elkezdí a' váczí uton a' kémlelödést (Recognoscierung) 's az említett Rákos pataknál az elleniekkal vitába keveredvén azokat egészen a' Palotánál folyó Szilas patakig nyomkodja. —

Octóber 1-jén reggeli 7 órákor Schmeling-dandár álland-ki a' Rákosra egy gyalog ágyúteleppel; később 9 órákor a' lovas dandár egy lovas ágyúteleppel fogja magát kimutatni gróf St. Quentin alvezér kormányzata alatt. — October 2-kán reggel 7 órákor ismét hadi-forgások (Manoeuvres) lesznek Budán báró Drapp fővezérhelyettes (Feldmarschall-Lieutenant) vezérlete alatt; az ellenkező feleket Neuman és Schmeling alvezérek kormányzandják. Erre megjelen 8 gyalog zászlóal, Nostiz könnyű lovas ezred, egy lovas és 3 gyalog ágyútelep. — October 3-kán 8 órákor rendvizsgálati gyakorlat (Revue-Manoeuvre) lesz, mire 8 gyalog zászlóal, 2 lovas ezred, 3 gyalog 's egy lovas ágyútelep jelen-meg gróf Vécsey fővezérhelyettes (G. F. M. L.) kormánya alatt. — October 4-kén, mint a' felséges király neve napján reggeli 10 órákor nagy mise-pompa ismét Budán a' generál-réten; minek végén az ismeretes népdal: „Tartsd-meg Isten Ferenczünket“ fog hangzani. Erre minden kirendeltethető katonaság, Eszterházy tartalék-osztály, korona-órség, invaliduság, 4 ágyú-telep jelen-meg Vécsey gróf ur vezérlete alatt. Isteni szolgálat alatt a' négy ágyútelep idvezlő lövéseit a' bástya körfokain (Rondelle) álló három batteria fogja ismételni. — Végzetül October 5-kén ismét Pesten lesznek hadi-gyakorlatok gróf Vécsey vezérlete alatt, mellyeken 8 gyalog zászlóal, 2 lovas ezred, 3 gyalog 's 2 lovas ágyútelep fog munkálódni. Neuman alvezér a' védőtestet, Schmeling alvezér a' megtámadó sereget kormányzandja. — A' katonaságnak egy része sátorokban fog táborozni.

V. HAZAI HIRLELŐ.

Nemzeti táncz Szabadkán. — Uhlich József pesti színház tánczmestere hozzánk idei nyár elején lerándulván, két hónap folyta alatt közönségünk mindkét nemű fiataljait a' tánczban olly kedvező sikerrel oktató, hogy tanítványai nagy számra, a' hetenkint tartott táncz-próba alkalmakor pedig a' nézők száma, a' közönség miveltebb osztályából, nagynál-is nagyobbra szaporodott. Ezen hetenkinti látogatások, 's a' tanítványok által előadott tánczok, kivált a' magyarosítottak, tapsos javallatjai elhatározzák a' művészt bucsúzólag Augustus 23-kán egy nyilvános tánczpróba tartására, 's ez uttal a' közönségnek-is bemeneti díj mellett egy estvéli tánczmulatság szerzésére, mellyre — minekutánna a' czélirányos készület elintézve, 's az egész tánczmulatsági rendet magában foglaló hirdetmény honi nyelven (a' mi eddig Szabadkán aligha történt) közre bocsátva lett volna — bizton várták a' művészet barátai, hogy miveltebb közönségünk főbb része, leginkább pedig azon

előbbi táncpróbák látogatóji vetélkedve, 's a' nekik annyiszor éledelmes (genussreich) órákat szerzett művész fáradozásit némiképpen megjutalmazólag jelendenek-meg.

'S valóban a' táncz-terem estvéli kilencz órára tömve-is lett; de nem azon előbbi szabad bemeneti tánczpróbák számos látogatójival, — — hanem a' közép osztállyal, a' honi művészet valódi barátival, kik fejledező nemzetiségünknek rég óta élesztett, 's ohajtott szikráját most láták nálunk először fellobbanni. A' multság t. i. egy magyar nyolczással (Ungarische Quadrille) három csapatban (colonneban) kezdődött-el, melly utóbb ismételteték; a' szünórában (Raststunde) pedig Szt . . . ur az egyes (solo) magyart felségesen járta-el. Mind-ezeket a' jelenlevő vig, 's nemzetiségünket tetteleg előmozdító közönség „éljen, helyesen, újra“ szerény öröm-kiáltásokkal, nem különben zajos tapsokkal fogadta.

Szivemelő látvány volt, milly csinosan, mennyi kellemmel járták-el a' nevendékek a' honi tánczot, előbb a' lassút, utánna a' friset (de társasági tánczok szelleméhez idomitva); varázs hatásúak voltak reánk nézve a' tánczolóok szilárd mozdulatjai; elfogult lélekzettel figyelmeztünk, 's csüggő szemekkel követtük a' tánczkör minden lebbenését. Igen-is! csak tanulhatóbbá tegyük tánczunkat, 's az köz kedveségű, 's legdivatosabb körtáncz leend minden bizonnal. De miért-is ne lehetne, miért ne szabadna rajta mit se módosítm? a' sok czifraságnak, sujtásnak ott kell-e lenni mindenben, a' mi a' miénk? a' tánczon, hangműveken, ruhán?! Ruhánk szük, 's guta ütési veszedelembé ejt; hangműveink egyiptomi barna művésznők mesteri kezeiknek hivatalosan átadva czikornyás fogásokkal bőven ellátva; eddigi magyar tánczunk csak akkor szép, akkor nemzeti, ha láb-ficzamodásig apróztatjuk; a' sok sallang, pengő sarkantyú akkor-is ha nem lovaglunk! 's csudálkozunk, hogy a' nemzetisedés olly lassan halad. El velek hazámfijai! tartsuk-meg ugyan az ósit, de nem az előitéletest, a' károst, a' nevetségest, a' tespesztőt, melyekkel ősi sajátságink telve vannak. Hazámfiai mondám el velek! de a' Jeremiade nem használ. Változtatni kell —!

Polgárfi.

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Sept. 12-én a' molnár és gyermeke című szomorú játékban F á n c s i ur a' Dunán túli színész-társaság tagja mint vendég lépe-fel Konrád személyében. Jó termete, csinos beszédmódja, de leginkább érzékenységgel egybe kötött hangváltóztató declamatioja, a' mellett, midőn szükség vala nagyobb tüzzel, majd ismét szelid mérsékléssel árnyéklott előadása gyakor tapsokat, 's utóljára kihivatást szerze neki. Különös jeleséggel játszottak ez este L e n d v a y n é assz. (Maria) és a' derék M e g y e r i ur (molnár), kik mindketten játék végén kitapsoltattak:

Szegeden. Aug. 31-én Szalayné külön hasznára adatott a pártóság dühe nevezetet viselő érzékeny játék. — Nagy István (Kokke) az érzéketlen, hideg vérű, és ember-társai veszélyökön-is indíthatlan fő bíró szerepét még a' legkellemesebb szépség bájai által se lágyítható kegyetlen karakterének folytig volt hiv megtartásával, legnagyobb színészi jártaságnak bizonyításával játszotta. — Szőke a' vad Harisszon szerepében megnyerte elégedésünket. — Széppatakyné Johanna (Lard Johanna) sógoráért aggodalmát, Hamiltent iránti szerelmét, elárultatásán megütközését, megítéltetésekor szelidségét, fájdalomnak kitörését, a' veszítő helyre nyugodt menését 's megszabadulttán nyert örömét igen hiven festette. — Szakátsy (Henrik) szép tüzzel a' szerelemnek, boszú-állásnak, fájdalomnak kétségbe esésnek hangjait igen jól fejezte-ki. — Szaplontzay (Hamiltent Eduard) a' szerelmest, a' fő-bíró előtt tüzeskedő kormányzót hévvel játszotta; csak azon pillantat vetett némi homályt színészi tökélyeire, midőn Johanna megítélteté, 's Fins (Farkas) igen szép tüzzel kel-ki Kokkénak kegyetlen ítélete ellen, Eduard hidegen ülve ítélő székében, elfelejtkezve magáról, fájdalomnak, szerelmese éltéért aggodalmának, vagy a' kétségbe esésnek semmi jeleit sem adta. Kilenyi (Effichain), Kiss (Godvin), Király (John), Szalayné (Margaretha) nem rosszul vitték szerepüket. — Így halad előre a' tökéletesedésben, ki az ösvényt, mellyet egyetlennek kimért, annak-is lenni ismeri, és szorgalommal törtet előre, hogy a' botlást, mellyet gyengesége, vagy pedig vigyázatlansága tett, figyelmesen kerülve a' körnek megelégedésére-is törekszik; 's valóban, ha a' mai darabnak elő adását nézzük, fájdalommal kell azon gondolatra jönnünk, hogy illy gyönyörűségeket szerzette színészink nem lehetnek állandóan közöttünk, és a' téli hónapokra a' sors ismét elfogja inteni körünkől. — **Feketeváry.**

Nagy Várad. Sajnálkodva említjük, hogy jeles társaságunk, a' Nyelvprity czimű ugy nevezett tréfa-játékot, mellyet a' Honművész és Társalkodó közelebről igen méltán, de kiméletlenül-is megrostáltak, 's mellyet szerencsétlen ötletű szerzője, mint mondják, talán irói névre vágyakodva kinjában toldozott öszve, September 1-sője estéjén a' szinpadra hozá. Az irót helybehagyás helyett kinevetés, az előadokat pedig fáradozásukért szánakodás jutalmazta. — De elégedetlenségünket csak hamar elfeledtette, az erre következett gyönyörű Egyveleg a) a' hű feleségből egy kettős dal, Dériné és Udvarhelyi, b) a' torony-őrzből egy vig jelenés, Szentpétery és Heinischné, c) a' Portici némából egy magány dal Szerdahelyi d) egy vig jelenés Néb Maria e) a' fekete asszonyból egy dal Dériné f) a' haramiák czimű szomorú játékból egy jelenés Egressy's többek g) Andromacóból egy kettős dal Dériné és Szerdahelyi által előadva. A' kijelelték, minden dicséretet felülhaladó ügyességgel énekeltek és játszottak, de

még-is legnagyobb behatást tett a' fekete asszonyból vett dal, melyet a' feltüzelt néző közönség szeretett Dérinénk által kegyetlen jószívúséggel ismételtetett. J a k a b M.

N é m e t J á t é k s z i n.

Pesten. Sept. 9-én R ün n e r F e r e n c z u r külön hasznára bérlétszűnés mellett legelőször adaték „Schwarzenberg és Pálffy vagy Győrnek vissza vétele az Ozmanoktól 5 felvonásban.“ H a f f n e r K á r o l y szerzeménye. Egész tartalma: „Rudolf király (Rünner ur) a' czimzetben említett két fővezért (F i s c h e r és G e r l a c h urak) Prágából a' Törökök ellen küldi, Ali basa győri kormányzó (P o s i n g e r ur) K e n d y F e r e n c z győri tanácsbelinek (S i m e o n ur) Johanna leányát (G e r l a c h n é assz.) háremébe készíti 's végre Győr megvétele, és Johanna megszabadítása következik.“ Bár melly dicséretes-is a' fiatal szerzőnek azon igyekezete, hogy már második magyar tárgyú munkáját és pedig versekben hozá színpadra, de megvalljuk, hogy, ha több (mint halljuk készen levő) darabjai-is hasonlóak lesznek, kitünő szerencsére nehezen tesz szert. A' jelen darab személyeiben valamely érdekes jelenést, jeles characterfestést híjában keresünk; a' már számtalanszor hangzott magyar vítézség és becsület-érzés dicsérete azonban bőven fordul elő. Szerencsés gondolat lett volna talán, ha Johanna a' fiatal Felnémeth Máté (H a f f n e r ur) mátkája lesz vala; mert vajmi vissza tetszett, midőn Máté jelenlétében vitetik-el Johanna a' Törököktől, 's Máté, ki Johanna testvérevel Mariával (G r i l l n é assz.) jegybe jár, amannak elvitetését hideg vérrrel nézi. Mért voltak a' kereszties vitézek templarius ruhába öltözve, nem látjuk által okát. Hogy R u d o l f a' hirdető czédulában Austria császárjának nevezetik, nyilvános hiba. Az előadás egyéb iránt jó volt, 's maga H a f f n e r ur-is csekély szerepében nem rosszul játszott; csak hogy tisztátalan selypes kimondása volt kellemetlen. Az ostrom után (nem tudjuk, mért éppen ekkor kihivaték, valamint, játék után-is, midőn versekben köszönetet mondott. A' darabban megjelent 14 ló, az ütközet, és ostrom talán még legnagyobb érdeme volt ezen előadásnak.

V I I. H A N G M Ű.

Thé Dansant Valses comp. p. le Pfte — — par Leop. M. Koppel. Pesth chez Grimm. Ezen nyolcz keringők M. Borbély Amália asszonyságnak, M. Bánffy Pál báró ur hitvesének, honi Szépeink közt egyik igen jeles klavirjátészónének vannak ajálva; kellemesen hatnak a' fülre, tánczra alkalmasok, 's könnyen folyók, többekből érzékenység, kivált az utólsóból kellemes érzélgés szelleme tűnik-ki.

V I I I. V I S E L E T I D I V A T.

Párisi asszonyoké: krep-kalap strucz tollakkal, fekete keskeny csipké's pánlika nyak körül, 's arról lelőggő fehér zománczban (email) aranykereszt; gros-de-naples ruha kettős gallérral, mellynek szélei fehér csipkések; magos chemisette. — Bécsieké: felső ruha himzett battist-clair-ből himzett pele-rinnel; cote-pali ruha schawl-gallérral; gros-de-naples kalap gaze-szalaggal, vagy bast-kalap virággal.

Szerkezi R ó t h k r e p f G á b o r, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap September 22^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Naphta források. Ha az ember a' nagy Kawkaz- (Kaukaszus) bércznek legszélsőbb csúcsát, melly a' kaspi tengernek határos szomszédja, elhagyja, a' part hosszában Baku városától Daghestanig jókora széleségű magos rónaság nyilik-meg, mellyen a' tengertől 18 werstnyire (oroszmértföld) találkoznak a' naphta (földbalzsam) források, mellyeknek felfedezése 's használata az ősz régiségben vesz-el. Baku tartománya az előtt perzsa országhoz tartozott, 's ezen forrásokkal együtt csak 1826-ban jutott orosz hatalom alá. A' naphta nyerésének módja igen egyszerű. Azon helyeken, hol a' balzsam egészen a' föld felületéig emelkedik, 4—6 sasén (muszka öl) mélységű kutakat ásának, mellyeknek oldalai kifalaztatnak. Ezen kutak nyílása olly tágas, hogy egy akónyi vedret lehet rajta leereszteni, mellyel azután a' naphta merittetik, mi azonban napjában csak egyszer történik, hogy elég idő engedtessek a' naphtának ujlag öszve gyülésére. Ha az ér elapad, abban hagyatik, 's más kut ásatik ott, hol más forrás látszik bugyogni. Midőn Pelczinski kamarás (ezen tudósítás közlője a' kézművek orosz folyóírásában) ezen vidéket látogatta, ott száz ilyen kutak voltak munkálatban. Az itt nyert naphta vagy egészen tiszta 's fehér, vagy fekete, 's ezt előbb meg kell higgasztani (läutern). Az utóbbival egybe hasonlítva a' fehér naphta sokkal csekélyebb mennyiségben találkozik, azért annak ára-is sokkal nagyobb. A' naphta mérséklete (temperatura) azon pillanatban, midőn a' kutból merittetik, Reaumur szerint 10°. A' naphta gyűjtés jusa, valamint perzsa uralkodás alatt volt, az orosz kormány tulajdona, 's bérbe adatik. 1830-ban 96,000 rubelt hozott-be. Legtöbb vitetik Perzsiába, hova akkoriban 500,000 rubelre menő assignatiókra küldetett. Kétségtelen, hogy ezen naphta források közel levő köszén fekvésekre mutatnak, melly állitást a' közelebbi vizsgálatok

bizonyosan megfogják igazolni, mi e' vidéken, valamint Perzsiában általánosan, a' kereskedésnek igen fontos ága lehetne. A' naphta forrásokhoz közel a' legritkább természeti tűnemények egyike található, t. i. egy örök tűz, vagy a' mint mondatik, indiai tűz, melyet a' Gneber-ek imádnak. — A' földnek egész felülete éghető gas-sal van terhelve, 's csak tüzet kell hozzá érinteni, azonnal lángra gyullad. A' tűzimádók e' különös helyet keresték-ki, hova bucsúra járnak, 's ajtatoságukat végzik. Ott ismeretlen rég időktől fogva négy iszonyú égő gas-oszlop emelkedik a' földből, melyek ezen ázsiai pusztá közepén valamely világító torony nemét képzik. Ezen éghető gas ama naphtának feloszlásából (Zersetsung) támad, melly az egész föld alatt elterjed, 's mellynek ott közel föld alatti gyülekező helye van, mit a' nem messze levő tűzhegy (vulkán)-is bizonyítani látszik. Ezen kimerithetlen tűzanyag egyébre mész-égetésnél nem használtatik. A' belföldiek ezen czélra lyukat ásnak a' földbe, azt mészkövekkel megtöltik, 's meggyújtják; a' tűz addig tart, míg szükséges.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

S v ö v e t s z ö n y e g. Manchesterban a' gyártók (fabrikások) egy időtől fogva sima gyapjúszövetekből (Stoff, Zeug) igen csinos rajzokkal díszlő szőnyeget készítenek, melyek papiroshoz hasonlítanak, 's nem sokba kerülnek.

F o r g á c s p a p i r o s. Sok mindenféléből próbáltak már a' szorgalmas gondolkozók papirost csinálni, 's mind a' mellett bár sikeres fogatok koszorúzták e' fáradságukat, közönséges divatba nem jöhettek ama papirosanyagok. Nem régiben ismét Rozet ur a' fehér gyertyánfa (Hagenbuche), kőrisfa (Esche) és szilfa-forgácsból próbált papirost, és csirizt készíteni. A' vele volt igen egyszerű 's gazdaságos bánásmód abban áll, hogy ezen anyagokat Rozet ur meszes vízben vagy lugsavas (alkali) feleresztésekben áztatja, azután tökéletesen szétdörzsöli, 's megtöri, végre addig fehéríti, míg elegendőnek gondolja. A' társaság, melly elejébe ezen próbamivek terjesztettek, nem sokára köz hirre fogja azok iránti ítéletét tenni. A' bemutatott papirospéldák különös jeleségű tulajdonságokkal látszanak birni. — — A'

forágcs-papírost készíteni akaró ekkép bánják. A' forágcsra metszett fát t. i. tegye valamely üstbe vagy más edénybe, mellybe forró viz öntessék; 100 font forágcs-hoz adjon 12—16 font lugsavat, a' mint t. i. ennek kisebb vagy nagyobb ereje van. Meszet-is lehet használni, ha ennek ereje 12 font hamuzsirhoz (Pottasche) közelit. Ha a' fa jól elkészítetik, 100 font forágcs 5—6 rizma papírost ad.

III. PESTI VIZSGÁLÓ.

Szüret. Budapesten néhány szőlőkben Sept. 17-kén kezdettek szedni. A' sok hideg esőzés nagyon kezdé rothasztani a' szőlőt. Talán a' 16-iktól fogva bekövetkezett szép meleg napok még-is helyre hoznak valamit, 's a' szüretelni siető gazdákat további várakozásra bírják. Noha ismét a' 19-én volt eső 's ujjolag borús ég sietteteti a' szüretet.

IV. HAZAI HIRLELŐ.

Szegedi Casino. E' város hazafiasan gondolkodó lelkes polgárinak a' késő jövődől előtt-is el nem enyészhető diszére fog válni, hogy midőn az édes hazában csak alig létesült egy két casinói egyesület, már ók oda fordították legforróbb iparkodásaikat, hogy az e' célra nemesen áldozott száz részvényesek által letett szép mennyiségű tőkepenzen olly templomot alapítsanak, mellyben a' barátság, öszvetartás, társalkodási finomság, és szorosb öszveköttetés uralkodván, egyszersmind a' szépnek, 's jónak dicső lakává válhasson. — Négy évek enyésztek már el, mióta a' dicső törekedéssel elvetett szép magok hasznos gyümölcsüket nemcsak termettek az alapítóknak, hanem érleltek-is. Azon számos bel, és külföldi hirlapok, mellyek hazai és német nyelven a' társaság által megszerzetnek, azon többféle, 's legközelebbi időkben kijött jelesebb könyvek, mellyek annak tárát ékesítik, valóban eleven példát nyujtanak, hogy a' lefolyt századok zivatarjai között-is már emlékezesítve állott Szegednek hős elődjeikhez nem méltatlan fiai ismervén a' könyveknek és azokba rejtett drága kincseknek becsét, magos lélekkel sietnek az olvasottságban más népesebb városokhoz nem csak közeledni, hanem azokat felül-is haladni merész iparral törekednek. — Vajha a' végzet kedvező maradhatást engedne az illy nemes lélekkel alapított szép egyesületnek, és az illy szép, és valódi hazafiai célból tett intézet egyes polgárok áldozataival ne csak gyarapítódnék, hanem örökítették-is, hogy itt, hol minden lakos a' báj hangzatú anya-nyelven beszél, a' késő utódokra-is átmenvén az egyeség, miveltség, és társalkodás temploma, büszkén, és dicsekedve említhetné a' derékokat, kik illy szép, és valóban dicső egyesület alapításában hasznos munkálódással folytak-be!

Miskoltzy István.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Sept. 14-én bérletszűnés mellett adatott: „harmincz esztendő egy játékos életéből“ mellyben Hetényi (Reupen) és Fán c s y (Wirkheim) urak már a' rendes tagok sorában jelentek meg. Ezen előadás alatt ujabban felgerjede azon ohajtásunk, vajha, kivált illy hosszas darabokban, a' felvonásközök rövidek lennének, és a' színészek, de kivált azok, kik a' gyengébbeknek jó példát mutatni köteleztetnének, fellépésök idejét el ne mulasztanák, 's a' szinpadon levőkben ezen késedelem által gerjedett zavarodást, a' nézőkben pedig a' méltó neheztetést elhárítanák. — Sept. 15-én láttuk 1) a' házas párt (vigját. I felv.) mellyben Kántorné assz. (báróné) bebizonyítá, hogy vig játékban-is kedvező sikerrel léphet-fel. 2) a' leégett házas, (I felv.) mellyben Nagy ur (Sebestény csizmadia) igen jelesen, Megyeri ur pedig (tót csizmadia legény) zajos tapsokra méltó tehetségével tünteté-ki ismét magát. A' király (Fán c s y ur) beszédében igen vissza tetsző volt ezen szembetűnő németesség (germanismus): „a' király ebből semmit se csinál magának.“ Hogy pedig azon faszéknek közepét, mellyen a' király ült, a' csizmadia 's háznépe, sőt még felesége-is (Lendvayné assz.) megcsókolák, talán a' finomabb érzés elleninek lehetne mondani; mert a' csókolás, megtörténhetett volna a' szék szélén-is, 's kivált a' szép asszonyt amattól meg lehet vala kimélni. — 3) ugyan ez estve adatott a' két szó daljáték I felv. muzsikája Daleyrac-tól. Ebben Pályné assz. a' néma leánykát igen jelesen játszá, Lendvay ur (Falbelle) pedig nem igen erős ugyan, de kellemes bariton hangjával, ha bár néha a' tactusban sietett-is, ujjolag meglepé hallgatójait. Pály urnak (La France) muzsikai jártasága több tekintetben jelesen tünt-ki, 's a' kardalnokok-is ügyesen viselék magokat. Ezen rövid, franczia muzsikájú daljátékkán ujra kitetszett, milly talentum rejtezik a' Magyarban, 's milly kevés rendes tanítás kívántatnék, hogy színészeinkből jeles énekesek idomulhatnának. Fájdalmas sohajtással tünt-fel szemünk előtt a' muzsikai conservatoriumnak, vagy pedig fő városunkban örökre alapítandó országos magyar színház mellé kapcsolandó declamatorialis és muzsikai iskolának hiánya. De biztat hazánknak vándangyala, biztat a' honosoknak naponkint fejlődő buzgósága, hogy illy hasznos intézetek létesítését-is mennél előbb eszközölni, 's ha minket nem-is, legalább utódinkat előre haladt műveltségünknek ezen emlékével-is szerencsésíteni fogja. — Sept. 16-án köz kívánságra a' pajzán ifiú adatott, mellyben Hetényi né assz. az agg Zsémbsné személyében dicséretesen lépett-fel, 's a' nagy számmal öszve sereglett közönség a' jelesen játszott egész társaságot játék végén kitapsolá. — Sept. 17-én a' siket némát láttuk. Ebben Hetényi ur (Szélesi) igen hidegen 's kedvetlenül adá személyét, 's ugy tetszett, mintha öreg szerepekben járatlan

volna. A' szép 's kellemes alakú Barthánó assz. (Zsuzsi) igen kedvesen lépé-meg a' nézőket kicsiny szerepében; helyes declamációja 's igéző termete azon ohajtást gerjeszté mindenkiben, vajha több szőr 's nagyobb szerepekben lépne-fel; mit jövendőre bizonynal kedvesen veendünk, 's várva ohajtunk. Lendvay (Csillag) Telepy (Jakab) és Megyeri (Tisztartó) urak jelesen játszottak; az utóbinak utánozhatlan remek viseletén eleget tapsolni nem lehet. Csak arra figyelmeztetjük, hogy vig előadásaiban a' túlságig soha se ereszkedjék, 's a' non ultra mindenkor szemei előtt lebegjen, ne hogy finom játékán csorbát ejtsen.

Játékszini figyelmeztetés. Jövő hétfőn Sept. 23-án a' budai színész társaság Zrinyi Miklóst vagy Szigethvár ostromát fogja előadni Szemere Pál urnak Körner után 's a' Muzarionban megjelent fordítása szerint. A' budapesti tisztelt közönség ezen jeles hazai mutatványból kellemes mulatságot remélhet, 's ez okból őt arra különösen figyelmeztetni kötelességünknek tartjuk.

Nagy Várad. Sept. 3-án színészeink a' Doktor és Patikárius című unalmas vig játékot játszották. Czélja, úgy látszik, a' homöopathiai gyógyítás módjának kigonyolása lenne, de sem ennek, se méltatlanul reáfogott vig nevezetének meg nem fellevén, felőle bővebben értekezni feleslegesnek tartanánk. — Mivel a' multkori gyönyörű egyveleg alkalmával néző közönségünknek a' fekete asszony, vagy-is inkább Háni szerepében a' kedves Dériné nagyon megtetszett, Sept. 4-én ezen mulatságos Parodiát zajos öröm között előadatta, de a' mostani Hánira nézve nagyobb kimélettel, mert „a' fekete asszony lát minket“ kezdetű dalt, ismételtetni vagy nem akarta, vagy elfeledte. Igaz, hogy a' darabnak tulajdonképen nincs-is semmi belső érdeme, 's a' fertály-mesterrel elménczkedő hült Csörgő-is együgyű tréfáját, 's különben olly kellemetlenül hangzó magázását, neveltséges szerepébe talán éppen maga toldotta belé, de azért onnan kihagyni igen nagy kár lenne, mert mig a' csintalan Nanetet Dériné szokott könnyűséggel játszhatja, 's andalító hangját kivált a' 3-ik felvonás elején, ősi lakának dülédékei közt fülmilei bájjal csattogathatja, mig a' képzelt méltóságába gógös fertálymester szerepében Szilágyi, a' balgatag Csörgőjében Szentpéteri, az orrán túl alig látó Vámoséban Szerdahelyi álhatnak-fel, a' Fekete Asszony mindenütt örömmel fog fogadtatni. György kalandort az ügyes Latabár Pálinál sokkal fűrgébben adta, csak egy szót ejtett vigyázatlanul Vámoshoz, mellyet örömet szerettünk volna nem hallani. Háninak mind éneke, mind játéka helybehagyást nyert, 's ha fentebb említett daljával a' gyönyörű Egyvelegben Dériné mindnyájunkat meg nem babonáz vala, tökéletesen megfelelt volna várakozásunknak. Margit gazdasszonyról elég mondani, hogy Néb Maria játszotta; de Lúdas városába, noha Udvarhelyi ellen se lehet kifogásunk, csak Megyeri illik Notariusnak.

Jakab M.

H o l d - M e z ő - V á s á r h e l y e n egy színész-társaság **É d e r György**, **K u b a y Pál**, és **L á s z l ó József** igazgatósága alatt már hat hét óta mulattatja játékaival a városnak nemesebb lakosait a nélkül, hogy a távulash vidék lakosai valamit felőle tudnának. Megnyitották a játékszint **Július 27-én** **Kisfaludy Károlynak** három e g y s z e r r e című vig-játékával. **K u b a y n é** az őseivel kevélykedő **Lorányinét** 's a nagyra vágyás indulatait tökéletesebben — **E d e r A l o y s i a** a nem ismerő **Adèle** ártatlan együgyűségét természetesebben játszották, mint sem hogy kívánságunknak meg nem feleltek volna. **K u b a y (Balkay)** komoly, de férjfiás elszántsággal (talán kevéssé hidegen) — **L á s z l ó (Ormi)** szerelemtől hevült virgoncz bátorsággal, 's olly természetes pontosággal játszottak, hogy a közönség elégedését jelentő tapsokat valóban megérdemlették. **T ö r ö k (Lajos vadász)**, **R a g á l y (Fülöp)**, **V a r g a (Ferus)** türethők valának. Reméljük, hogy a nevedő szorgalom ezeket-is alkalmasabbakká fogja tenni a színészi pályára. A játékot **Kubayné**, **Lászlóné**, és **E. Aloysiától** eldanlott hármas ének koronázta, melly méltán dicsértetett. — **Júl. 28-án** adatott **Kisfaludynak** ezen vig-játéka: **s z e g e t s z e g g e l**. **Vitézi büszkeséggel** játszott **K u b a y**; kár hogy elvéve némelly hangokat orrán ejt. — **Legnagyobb színészi ügyeséget** mutatott **L á s z l ó (Egyed)** elmés csintalanságával, kivált ha erőltetett köhögését kevéssé mérsékli. — **Ügyes táncz mestert** ismertünk **Z o v á n y i Imrében**, ki egy fris és lassú nemzeti táncczal kedveskedett. — **V a r g a Károlynak** (a társaság diszmesterének) fáradhatlan szorgalmát, az igazgatóságnak okos gondoskodását, takarékos életrendét, 's helyes izlését következtettük azon valóban pompás néma ábrázolatból „**D o b o z y H a l á l a**,” melly a játékot öt szakaszban berekeszté. Kívánságunkra a tegnapi ének ismételtelvéen örömtelvé hagytuk-el a játékszint.

J . . y.

N é m e t J á t é k s z i n .

F i s c h e r n é assz. vendégjátéka **Pesten**. **Sept. 10-én** **Vogel-nak** igen gyönyörű néző játéka a megbánás és elégtétel adatott, mellyben **F i s c h e r n é** assz. (**Herz-né**), kedvelt színésznünk **Fischer** urnak hitese legelső vendég-szerepében a kíváncsi 's tudni vágyó öreg nénikét elég jól adta. Ezen jeles darabban az egész játszó társaság különös helybehagyással felelt-meg szerepének, azért is a megelégedett közönség gyakori tapsal 's kihívással tisztel-meg a színészeket. **G r i m m** ur (**Fest számjegyző**) különösen kitünteté magát jeles művészi előadásával, 's köz ohajtást gerjeszte a nézőkben, vajha többszöri fellépéssel lepné-meg őket. **G r i l l n é** assz. (**Julie**) mind helyes öltözete, mind jó 's könnyű játékaival új koszorút tűzött homlokára 's méltó dicséretet aratott. **G e r l a c h n é** assz. (**Minchen**) szerepe csekélységén-is bebizonyítá, mennyire haladt ő már a színészetben. **F i s c h e r (Baum)**, **K l a u e r (Károly)**

és Posinger (Arnau) urak a' magok helyén voltak. Dícséretet érdemlenek még a' két Treuholt leánykák (Betti, Fritz). A' publikum, hogy rövidek legyünk, rég nem volt úgy, mint ma, olly közönségesen megelégedve mind a' darabnak jeles tartalmával, mind annak tökéletes előadatásával. — Sept. 12-én Fischer né assz. Ifflandnak vadászok czimű érzékeny játékában másodszer lépe-fel ismét kedvező sikerrel mint Warberger fővadászné.

Hirschmann leányassz. vendégjátéka Pesten. Ezen vendégünk, Dresdában a' szász kir. udvari színház tagja, nálunk Sept. 18-án lépe-fel először Raupach Rafaelájában a' czimszerpben. Középszerű termete, 's tetszetős arcza, könnyen érthető beszédje, (bár szava már sem igen csengő, sem erős) és jeles játéka többszöri kihivatást, hangos tapsokat (de nem éppen kitüntető zajjal) szerzenek a' fiatal ('s mint mondatik israelita) művésznének. Játék után köszönetet monda hallgatóji kegyességökért. — Más nap mint Galotti Emilia hasonló sikerrel játszott.

VI. M U Z S I K A.

Freistädter Ferencz ur hangversenye. — Pesten Sept. 12-én délután 3 $\frac{1}{2}$ órakor ama világtalan Freistädter ur, kiről 46-ki Honművésznünk említést tön, a' Duna fürdő 1-ső emeletének teremében nyilvános muzsikai akademiát adott, mellynek részei valának: 1) Mozart (nem mint hirdetve volt Onslow). C-moll quintettjének első tétele (darabja), mellyben Taborsky ur az első hegedüt játszá. — 2) Változatok quintett kísérettel; oboén játszá a' versenylő ur. 3) Mozart Titusából (F-dur) áriát énekle egy műkedvelőné négy huros hangszer és Aeolodicon kísérettel. — 4) Változatok Beriottól, hegedűn előadá Ellinger ur (mint mondatik óbudai israelita). A' Ghuron játszott sebes menetekben 's a' többi változatokban szép gyakorlatlottságot, helyes tactus-tartást mutatott, de némelly hangok kicsuszamodása 's a' kettős fogásoknak néhol tisztátlan vétele még is érezhető volt. — 5) Szabad phantasia, Aeolodicon-on előadá Batka ur jelesen, 's tapsokkal jutalmazva. Ezen újabb találmányú hangszer majd mindenben hasonlít a' phys-harmonicához, csak hogy emennél erősebb hangja van, noha az újabb és nagyobb kiterjedésű phys-harmonicák is most már szinte olly erős hangúak. — 6) Rossininak Csaldotta k czimű operájából egy áriát énekelt Höfer színésznünk Batka ur által játszott klavir kísérettel. Ezen énekes urnak igen erős, de nem érzékenyítő szava olly kis teremre nem alkalmas. — 7) Változatok quartett kísérettel Czerny Károlytól, klaviron játszá a' versenylő ur. Mind ebben, mind előbbi oboe-darabjában némellykor a' tactusban sietett, vagy éppen kelleténél hamarabb is végzé változatjait. Egyéb iránt, kivált utóbbi játékában, ha nem érzékenységgel árnyéklott előadást is, de szorgalmas igyekezetet bizonyít be. Hallgatók mintegy százon túl voltak. Bemeneti díj 2 ft. váltóban.

Hangverseny Aradon. Városunk kebelében létesült muzsika-conservatorium alapítására szolgáló bémeneti díj mellett, színházunkban, sz. Mihály hava 8-dikán nagy hangverseny adatott következő renddel: — I-ső szakasz: 1) Ouvertura „Eduard e Christina“ című operából, elrendelve Nicolai Károly által. 2) Allegro brillante, hegedű quartettben Kolman ur tanítványa Metzner Ferencz által, és pedig idejére nézve jelesen. 3) Öszvehangzat piano-fortén négy kézre Pinkova Alajos ur, és tanítványa Steiniczer által, hegedű, és violoncellnek kíséretével; hol az ifiú tanítvány ügyesége eltakará tanítója kezének már már nehezedeni kezdését. 4) nagy ária „a' szerencsés meglepettetés“ című operából, éneklé helyesen Sponár ur, kíséré az egész hangász kar. 5) Aria Tancredből, quartettben egyes violoncellen Nürnbergger ur által. 6) Hangzati darab „Bolena Anna“ darabból. — II-dik szakasz 1) Ouvertura „a' fekete ember“ című balletből Scutatól. 2) Nagy Polonaise. 3) Piano-fortén több ékes változatok, az egész hangászkar kíséretével, művészi jeleségre mutatással: Nigg József temesvári születésű tiz esztendősi ifiú által, ki, meglegedésnek jeléül, foghatlan tapssal jutalmaztatott. 4) Concertant-Polonaise, quartettben violoncellre Nürnbergger ur által. 5) Hangzati darab „Pirata“ operából, az ezredbeli hangászkar által, helyesen; Clarinettel: Griesel ur. — Az érintett muzsikai conservatorium egyenes alapítását Nimsger Péter iskolai oktató urnak köszönhetni, 's azta' hálás érzéssel tölt aradi közönség annál inkább ismeri, mivel illy nagy hiány kipótlására irányzott fáradozása minden ön haszon keresés nélkül levén, ezen áldozatot Daurer József pénzre ügyelő, és Markovics Ignác elhelyezettét versenytársainak fáradozásukkal csüggedhetlenül teszi. — Addig is, míg ezen intézetnek elrendelése hazánk szent oltárára bővebb színekkel terjesztethetik, nincs elkésve, hazánk szép lelkű fiai, és leányai szívökre kötni: milly nemes jótétel leend a' környékben lakóktól ezen érzést, képzést, 's nevelést nemesítő intézetet olly fokra segélleni, honnan a' tompulásból még ki nem keverődöztek finom érzéséért; — a' lelki szédelgéssel vivódók nemes kiképzéséért; — és a' neveltetésben szükölködők nevelés eszközléséért fogják hálás érzésöket által származtatni a' késő maradéknak. Imrey.

VII. VISELETI DIVAT.

Pesti férjfiak magyar téli öltözete. — Felöltő pázsit-zöld posztóból hasonló színű kivattázott béléssel, fekete zsinórral, hátulján 6 rajz szerint kivarrott kis virágokkal, kávészin angoly-nyúl prémel; fekete mellény végig gombolya apró makkos kis gombházzal. Közli Klassz y Venczel pesti polgár és férjfi magyar szabó, kinél az általa kiadott magyar viseletek része metszett 's festett hat képei-is találtatnak. Sz. Ferencz szerzet piarczán Hunyady Lászlóhoz.

Párisi asszonyoké: Ruha gros-de-naplesből; a' pelerine és fejkötő fekete csipkéből, mind kettő az említett rubának szövétével bélelve.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86 szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön September 26^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Nagy veres fenyő. Az Edinburgh new philosoph Journal 1831-ki 22-ik számban nevezetese gyanánt említi ama veres fenyőnek magoságát, mellyet azon esztendei Májusban Wassington mellett Northumberlandban vágtak le. A' fa magosága 88 lábnyi, törzsöke aljánál körülete 8 láb 4 hüvelyk, 70 lábnyi magoságra pedig 2 láb 4 hüvelyk volt, korosága mintegy 80 esztendőre mehetett. Erre Dingler polyt. Journaljában (1832. Febr.) olly észrevétel tétetik, hogy a' német országiak illy nagyságon semmi különöst nem látnak, mivel nálok a' hegyes vidékekben gyakorta talál-
nak olly veres fenyőfát, melly amazt mind magoságára, mind vastagsági körületére nézve felülhaladja.

Földsarki növények Északamerikában. Richardson Doctor, ki Franklin kapitánynak felfedezési utazása közben Amerikában a' földszarki tenger (Polarmeer) partján kísérője volt, azon vidéken tenyésző növény ország (Pflanzenreich) felől tett észrevételeit közre bocsátotta. Richardson a' Mackenzie, és Coppermine folyamok torkolatja között 170 féle növényt gyűjtött öszve, mi a' délfelé 15 foknyira alább talált tenyészetnek (vegetatio) hatod részét teszi. A' fűnemek, sások, kákák az ottani növény-országának hatod részét képzik; de a' két első faj nagyobb részt foglal-el, mint a' többi növényeknek egyéb száma. A' keresztnövények-is (Kreutzpflanzen) a' tenyészet hatod részét alkotják, valamint a' Syngenes-ek. Fák és bokor csemeték közül azon földszarki vidéken következők találtat-
tak: „A' közönséges borókafenyő (Wachholder), három féle fűz, nyír, eger, szederfa, 's a' ribizkének valamelly neme az arbutus uva ursi; a' ledum palustre, Rhododendron lap-
ponicum, vaccinium uliginosum, empetrum nigrum. A' rumex digynus nagyon közönséges; azt a' belföldiek ugy eszik, mint a' polygonum viviparum-nak gyökereit, és az astraga-

line több nemeit, mélyek hosszúk, levesek, édesek, és a' tengerpart homokos részein nőnek. A' tengertől 10—30 mértföldnyire nyugodalmas helyeken, kivált a' folyó vizek partjain találatnak a' szurkos és fekete fenyő (pinus picea, et nigra) némelly csoportjai, 's egy neme a' nyirfának.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Kalap csinálási javítás. Be van bizonyítva, hogy ha szép fekete szin akarunk nyerni, a' kénkősavanyas vasat eleibe tegyük az eczetsavanyas sónak. Ha a' bőrön levő hód és nyulszőr e' szerint festetik, a' csáválás és kallózás közben legkevesebbé se változtatja szinét; ha a' süvegposztó (Filz) illy módon elkészült, nincs egyéb tenni való, mint azt egy második könnyű festékbe mártani, hogy fényt kapjon. Ezen javítások feltalálójának az volt czélja, hogy a' süvegposztónak kék és veres szinből valamelly alapszin adjon a' buzér (Krapp) és indigo segedelmével, mielőtt azt a' szokott festés alá bocsássa. Ezen bánásmód már rég óta használtatott a' posztó készítésnél, mellynek szembetünő 's állandó feketeséget ad. Végre noha az említett feltaláló ur kénkősavanyas vasat, eczetsavanyas rezet és campeche-fát-is használ, azonban a' gummit egészen elhagyja, 's a' helyett valamelly belső boritékkal él, melly a' kalapot vízellenessé (wasserdicht) teszi.

III. I N T É Z E T.

Jutalom hív cselédek számára. Mult esztendő December 23-kán Braunschweigban bizonyos polgár-egyesület egy jutalom-intézetet állított-fel hív cselédek számára. 44 cseléd kapott e' napon pénzjutalmat az intézetnek előülő asszonyaitól a' szerint, mint 6 osztályra osztva megérdemlék. — Hasonlókép bizonyos tőkepénz tartalékul (Reserve) tételt-le tehetetlen, előregedett, vagy beteg cselédek számára. Mintegy 6—700 familia állott össze ezen intézetnek megalapítására, 's reményleni lehet, hogy a' braunschweigi cselédek erkölcsére áldáshozó befolyással leend a' nemes cselékedet. Vajha hazánkban-is szövetkeznének e' féle intézetek, talán akkor nem kellene a' hív cselédet diogenes-i lámpával keresni, kivált nagyobb városainkban.

Népiskolák. Schweitzban a' zofingi kerületben egy kerületi iskola-egyesület szövetkezék, melly tiz községből nem csekély számú tagokat nyert. Legfőbb célja az egyesületnek a' népiskolákat magánosok tehetsége által minél inkább elősegélni, 's úgy azután a' közönséges iskolai törvény, és tisztviselők befolyásával a' zofingi kerületben megalapítani. A' magános segedelmek hetenkinti két Rapp-tól (pénz neme)két Batzen-ig terjedő szabad adakozásból áll. — Mióta az egyesület áll, írószközök vásároltatnak a' legszegényebb gyermekek számára; a' kerületi iskolatanácsnok pedig megkérettetett, engedné-meg, hogy a' kezdő iskolák számára bizonyos mennyiségű könyvek vásároltathassanak. — Illy forma egyesületek már más kerületekben-is mutatkoznak, mint az argau-i kerületben; több megyebeli társaságok pedig már könyvtárokat-is állítottak falusi tanítók számára, 's több dolgozó leányiskolákat. — Láthatni ebből, hogy magános (privát) buzgóság 's áldozatok-is lehetnek valamit a' köz miveltség előmozdítására, 's hogy nem kell mindent Széchenyi grófunk és a' külföldi számtalan példák szerint egyedül csak a' kormánytól várni. —

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Első magyar patika. Ha minden hazafi a' maga körében annyit tenne kedves magyar nyelvünk terjesztése, a' régi homályból kiemelése, és egy szóval pártolása ügyében, mennyi belső 's külső tehetségétől csak igen könnyen-is kitelhetne, bizonytal nem volna szükségünk így sohajtozni: „Majd talán 50—100 esztendő mulva mégis magyarul fognak beszélni a' magyar országiak.“ Hogy az egyes hazafiak buzgósága a' magyar nyelv kitüntetésében, az egyes polgárok által mutatott jó példa milly varázs erővel hatott már eddig-is más egyesekre, sőt egész közönségekre, nem szükség említenünk. Dicséretes hazafiságot mutat tehát minden egyes honpolgár, ki a' maga körében, 's rendeltetési helyzetében ősi kedvelt nyelvünknek kitüntetésén buzgó hévvel, állandóan munkálkodva szorgoskodik. Hazánk illy jeles polgárjainak egyike Prégardt János ur Pesten a' nagy Kristóf patikának tulajdonosa, kiről már folyóírásunk 8-dik számában emlékeztünk, dicséretesen ismert hazafiságától buzditva patikája számára a' bécsi porcellan fabrikában olly gyógyszeredényeket, ibrikeket készíttetett, mellyeknek mindenikére magában a' fabrikában magyarul irattak a' gyógyszerek nevei. Szinte magyar nevek diszlenek már most az említett patikában minden egyéb gyógyszeres palaczkon 's edényen; és így Prég. urnak, ki hazánkban ezen

dicséretes gondolat kivitelének legelsőbbben mutatá példáját, méltán nevezhetjük gyógyszer-tárát első magyar patikának. Szerette magyar nyelvét szíven viselő minden hazafi örömmel szemlélheti ezen diszes új magyar intézetet.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Sept. 19-én az örökségi egyezésben Kántorné assz. (Ludmilla), Bartha (Ottmár) és Megyeri (Daniel) urak jeles tehetségeiknek újabb bizonyosságait láttuk. Danielt csinosabb öltözetben, 's az első felvonás után még öregebb, lassúbb, ellankadtabb alakban ohajtottuk volna. 21-én a szerelem gyermeke; 22-én lassú vizpartot mos adatott. Bartha ur (Szerédi) a buta házasulandót igen jelesen vitte; Megyeri ur (Bárdos) a megsalattott új házast valóban olly remekül játszá, hogy minden szerepében szinte újabb meg újabb alakját 's mimelő tehetségét dicsérni elegendően nem lehetett. Telepi urnak (Tüskés) ügyes játékát se mellőzzük-el; ruházatja iránt azon észrevételünk van, hogy a kamarás viselet vagy statusbeli az az udvarnoki (Staatskleid) vagy polgári. Ő az utóbbiban jelent-meg; de ehhez hosszú szegletes, nem gömbölyű kalap kellett volna, 's a kardnak, melly csak amahhoz tartozik, el kell vala maradnia. — Sept. 22-én Kántorné assz. jövedelmére adatott Zrínyi Miklós felől jövő levelünkben bővebben. Kátai.

Kecskemét. A Dunán tuli színművészi társaság Sz. Mihály hava 7-dikén városunkat meglátogatta, és harmad napra köz elégedést nyertt Szapáry Péter nemzeti darabbal pályáját megnyitá. Ambár még alig ment hirül kiterjedett városunkban ezen kedvelt társaság megérkezése, még-is a Magyar csoportosan gyült a magyar mulatságra, 's nem csak a miveltebbeknek látszók, de még azok-is, kikről a külföld kaján nyelve Esquimos durvaságot károgna: itt valóban megczáfolva lehete látni azon visszás erősítését még csak a 20 évek előtti fonák gondolkozásúaknak, kik nem „a magyarnak való komédiával“ akarák a színművészséget akadályoztatni, de talán csak azért, hogy, Nagy Széchenyink után szóllván, az elkerülés hátulsó kis ajtaján a hazafiúi adakozástól megszabadulhasanak. Látnák itt a mivelődés, és pallérozódás e nemű ágát-is erősítésök ellenére jelesen felfelé emelkedni; tapasztalhatnak Kecskemét városa közönségének a színművészi mulatságért buzgó, 's mondhatni szenvedelmes vonzódásukat, a szépért, jóért, édes anyai nyelvünkért lángoló szeretetöket; de bizonyítja ezt Király Sándor urnak, városunk érdemes polgárjának, hazafiúi igyekezete-is; ki saját költségén csinos színházat építtetett, és ez által a közönség gyönyörködtetésére, a színművészi mutatványoknak rendezebb, és diszesebb előadhatását jelesen emelte, mellyért méltó dicséretre, és köz tiszteletre tette magát érdemessé. Eljenek az illy

ézésű hazafiak!! — Mi az említett játék előadását illeti, tökéletes megelégedést, és számtalan zajló tapsokat nyere a' társaság, melly szorgalmatos igyekezete által bebizonyítá, hogy a' nemzeti csinosodásra törekedő intézetnek valódi eszköze. — A' színészek között kitünő diszben jelentek-meg, és szerepeiket mesteri módon adák: **K o m l ó s s y** (Hamsa-bég) és (Szapáry) **T ó t h** urak. Szapáryné **K o m l ó s s y** né asszony szelid asszonyi elszánással párosult magyar lelkűséggel személyesítette. (Zulma) **B ö s z ö r m é n y i J o h a n n a**, csinos természetéhez tiszta organja, és művészi érzése járul, csak declamatióját mérsékelje, mert egyedül szívből jött hangok érdeklék a' szívet. A' többi színész urak, jelesen Szákfy, Farkas, Hubenay, 's több mások válogatott izlésű, 's fényes nemzeti köntöseik és igyekezetök által nevelék az előadás érdekét. Valóban előre jövendölhetni ezen jeles társaságnak, hogy Kecskemét magyar ézésű fíjai, és leányai előtt kedvesek lesznek, és hasonló érdekű előadásaikra tele házat, 's hév részvételt rémelhetnek.

H — E d u a r d.

S z a b a d k á n Sept. 2-kán jelent-meg a' Szegeden volt, 's e' jelen folyóírás több számaiban bírálva említett színész-társaságnak egy része, hogy szindarabjait évi szokáskint előadja, mellyeket a' **S z i l a j i f i ú** vigjátékkal el-is kezdett. Czeliránytalanul cselekvé a' társaság, hogy mutatóványait pompás, vagy újabb darabbal nem kezdé, jól tudván, hogy az első látvány leghatékonyabb az érzetekre. Különben a' játék az egész színészi személyzet (personale) által jól adatott; még-is néhányan játék vége előtt mentek haza, a' közönség nem csekély zavarodására. A' játéktól nem lehet többet várni, minthogy az ismeretes tartalmának tökéletesen megfelelt. — Sept. 3-kán láttuk **A n d r á s** és **B é l a** pompás hazai darabot, olly szívrehatólag előadva, hogy az egész személyzet játék végével előtapsoltatott. — Sept. 7-kén **E l i s z k a** vagy a' lengyel király házassága vigjáték adatott, de a' társaság egy részének Szegeden játszása végett, az illető főbb szerepeket nem viheték a' nálunk maradt tagok kielégítőleg. — Sept. 8-kán **H a n g á s z** és **K ö l t ő** vagy a' Spekulatio pénz nélkül czimű vigjátékot láttuk mulattatólag előadva. Néző mindig csekély számmal, noha a' tavali, 's előbbi előadásokra tolongva jelent-meg közönségünknek minden osztálya, 's csak e' jelen előadásokat késik pártolni látogatásával éppen akkor, midőn **B u d a** anyavárosunk nemzetisedésének, 's ahhoz vonzó hajlandóságának olly példás jelét adá, — akkor, midőn minden ujságink, 's folyóírásinkban a' nemzeti játékszinek pártolását szívrehatólag ajálva olvassuk, — akkor végre, midőn nemzeti nyelvünket társalkodási körökbe-is akarjuk már valahára behozni. Szülő földem tisztelt közönsége! ha senkinek, nekünk — ha soha, most van szükségünk nemzeti játékszinre; ne éljünk tehát vissza azon áldozatokkal, mellyeket színészeink ez alkalommal tesznek. — Sept. 9-kén az a m-

sterdami hóhér című dramára valánk meghíva, 's elegendő számmal jelenénk-meg valahára, de nem hijjába, mivel a' darab, a' szerepek felosztása, vitele, kielégítő 's oktató vala; az amsterdami hóhért Szőke, Vaanspaken főbirót Nagy 's báró Steven fiját Fridriket Szaplontzay művészileg adván, játék után egyenkint előtapsoltattak. Nem különben Széppataki Johanna, Kilényi és Szakátsy urak-is szerepjeiket jól vivék, 's több jelenetekben tapsokat nyertek. — Sept. 10-kén Két Péter című vigjátékkal igyekezének színészeink a' közönség tetszését megnyerni, 's törekvésök valóban sikerült-is, minthogy nem csak játék folyamatja alatt, hanem végével-is Szőke (saardami fő policzaj) Szaplontzay (Báas Péter) és Nagy (Flimán Péter) számos tapsokat nyervén, mind a' hárman elő tapsoltattak. Színészeink kisebb botlásait elő se hozom akkor, midőn látom, hogy a' mivel és született hazafiaknak egyike egész játék alatt hátat fordít a' néző helynek, másik szünetlen beszéllget, harmadik körül levőit haza menetre unszolja, negyedik szomszédja előtt idegen nyelven emlegeti hideg részvétlenségét; noha mondhatom, hogy színészeink a' tökélynek azon fokán állanak, mellyen eddigelé aligha állottak.

Polgárfi.

Nagy Várad. Castellinak remek magyarsággal Kassán fordított Gabriela című érzékeny dramája, mellyet Sept. 5-én elragadtatással nézénk, a' Lafontaine Albertina nevű erkölcsi románjához nagyon hasonlít, 's Dérinének eléggé nem magasztalható színészi tökélyeit csudáltatni, egyszersmind pedig, a' rajta kegyetlen jószívúséggel zsarnokoskodó néző közönségen nemes boszút állani, a' vak Gabriéla szivemelő szerepében kedvező alkalmat szolgáltatott. Használta-is jeles művésznénk erre mind vonzó külseje kellemeit, mind fáradhatlan szorgalma után nyert színészi gyakorlottságát úgy annyira, hogy célját a' legkedvezőbb következés koronázta. De mi még sem vétünk talán őszinte észrevételünkkel ellene, ha meg nem határozhatjuk, hogy nekünk szereshett-e kedvesebb meglepést azon elámulás eleven festése, midőn szemei világát vissza nyervén, érzékeny szive sugallásánál fogva soha nem látott kedvesére ismer, vagy neki azon gondolat édes érzése, hogy nézőit szerencsétlen sorsában kivétel nélkül osztoztatta, 's nyilvános részvételöknek örömkönnyeit derült arcaikon szemlélhette. Norderose, (Egressy) ez a' jelen esetben hasonlíthatlan szerető, úgy állott előttünk, mint a' Lafontaine nemes szívű Welfje, kinek a' fáradságos oryosi tudomány tanulására legfőbb ösztöne volt vak barátjának a' világot, ezt pedig a' világnak vissza adhatni. Szentpétery a' szerelemföltő tanácsost nagyon helyesen, Udvarhelyi a' csacsogó vén szolgát hiven utánozták, 's a' vig szeszélyű ledér Karolinát-is Párásoné talán minden eddigi játécai közt legjobban ábrázolta; minélfogva az Egész nem csak ideigleni benyomást, hanem kedves emlékezetet-is hagyott nálunk maga után. Játék végével Dériné és Egressy, egy szívvvel szájjal kihivattattak.

Jakab M.

Debreczenben Sept. 14-én adaték **Zelmira** vagy **Zuniga** kardja drama 3 felvonásban németből Majláth János gróf után fordítá Balláné honi színészné, ki a' mult télen „a' kis káplár Napoleon életéből“ czimű igen jeles játékszini darabot-is magyarrá tette által. Ezen tisztelt művésznéknek különös dicséretére válik, hogy fentebbi műveltségének emez újabb bizonyosságával gyönyörködteté a' debreczeni játékszin kedvelőjit, és így a' színészeti litteraturában is fáradozni törekszik. Az említett darab már maga-is igen kedveltő; benne a' fordítóné egyiránt lepi-meg a' szivet és fület helyes kifejezéseivel. Zelmirát, most már Zsófia név alatt Revistyei hitesét, kellemes bájjal adá Balláné; Revistyei főszemélyt Czelesztin művészi lélekkel és szokott kedveséggel; Kőszegy Hassan török basát igen jól; Márton várnagyot Kőrösi helyesen játszották; Balla ki Zura fővezér személyében a' történetet rekeszté, szokott csinos öltözetében 's már egyedül kijövetelében-is dicséretet érdemel. E' napon bár dél utánni két órától fogva szakadatlan esőzés volt, a' színház lehetőségig megtölt nézőkkel, 's a' fordítót köz tapsolás és előhívás jutalmazá játék végén.

Sz.

Kolozsvári figyelemztetés. Udvarhelyi Miklós urnak a' kassai dalszínész-társaság nevében kolozsvári közönségünktől vett, 's a' Sept. 5-ki Honművészen közlött bucsúja alá tévedésből iratván a' közlő neve „K. D. M.“ minden bal vélemény mellőzése végett jelentem, hogy onnan ama betűknek el kellett volna maradni. Kolozsváratt Sept. 9-én 1833.

K. D. M.

H. M. Vásárhelyen Aug. 1-jén Mombelli Grófok czimű nézőjáték adatott. Az álnok várnagy (Roland) szerepét Kubay olly ravasz elmeséggel ábrázolá, hogy, ki őt ebben felül mulhatja, a' színészi tökéleteséget valódilag magáéva tette. Köz elégedést nyertek Éder (Mombelli Ed.) és Kubayné (báróné). De legszivrehatóbblag adák az ártatlan 's haldokló anyjok végintését szivöken viselő Just és Pál szerepeit Lászlóné és Éder Aloysia, kik játék végén ki-is hivattak. — Aug. 3-án a' halottrabló nézőjátékot láttuk. A' kétségbe esést, 's a' felébredt lelki ismeret furdalásait nem rosszul ugyan, de keveset erőltetve képezte László; jele, hogy nem annyira szomorú, mint vig játékokra (mellyekre itten hozzá hasonlítható nincs) született. Ezen szerepére itéletem szerint Kubay jobb lett volna. Az ügyes orvost Éder mesterül játszotta. Az Egész igen jelesen adatott. Ohajtottuk volna a' holtak vélt Helenát (Lászlónét), ki ezen játékban legjobban játszott, nem a' szinpad elején széken ülve, hanem annak hátulján halotthoz illő helyzetetésben látni. — Aug. 4-kén adatott a' nyilvános törvényszék vig játék 3 felv. — Mit tehet a' szorgalom, megmutatta Ragály a' főbíró személyében, mellyet remekül játszott. Az Egész megnyeré tetszésünket, kivált ha az ördög... 's több ehez hasonló, mai időhez illetlen, kifejezések és szavak szükség nélküli ismétlése elmaradt volna.

N é m e t J á t é k s z i n.

Pesten. Sept. 16-án Klauer Vilmos színészünk javára legelőször adatott Schenk Eduardnak öt felvonású néző játéka „Cyprusi korona“ czímmel, melly ezen fő vonásokon épül: „Henrik Cyprus szigetének fejedelme 15 év előtt ön testvére Amalrich (Posinger ur) által fogadott tengeri haramiák által megöletik, feleségét és egyetlen fiját pedig ugyan ezektől egyiptomi rablók veszik-el, 's Egyiptomba viszik. Itt nyomorog sokáig az asszony, fija pedig nyilvános parancsolatnál fogva elvétetik, 's török vallásban neveltetik. A' tengerparton azonban gyermek társaival veszekedvén büntetésre kerestetik, midőn az ott kikötő Johanniták nagy mesterének Fulco (Fischer ur) oltalmába ajánlja magát, ki őt magával viszi 's felneveli. A' fiú anyja (Denny né assz.) honjába tér vissza, hol Amalrich a' fejedelmi hatalmat bitangolja, 's ő ennek házában Civa név alatt szolgál, A' zsarnok Amalrich uralkodását már utálja a' nép, kivált midőn a' Törökökkel szövetségbe lép a' Johanniták ellen, kiknek nagymestere, Fulco éppen Cyprusba jön 's magával hozza ifjú nevendékét Adhemart (Klauer ur); itt őt Fulco megismerteti anyjával 's a' néppel; a' Johanniták ellen Amalrich által fellázított Törökök megveretnek 's Adhemart (kinek igazi neve Hugo) jelesen vitézkedik, és a' föld népe megtudván, hogy ő volna előbbi jó fejedelmöknek fija, részére áll, és nagy bátyjától a' kormány elvételését ohajtja. Amalrich azonban Hugo anyját elfoghatja, 's ezt fíjával együtt megöletni szándékozik: de a' felfegyverkezett népség a' Johanniták segédelmével elnyomja Amalrich seregeit, ezt elfogja, és Civát kiszabadítván Hugo vissza nyeri atyai örökségét, Amalrich pedig mérget vesz.“ — Az egész darab egy két jelenésen kívül nem igen érdekes, sőt huzamósága miatt unodalmas. Legfeljebb Adhemar és Civa közt, az anya és fiúnak viszont találkozások volt érzékenyítő jelenet. A' czédulában hirdett sok mindenféle legfeljebb csak előre kecsegtetett, de tetteleg nem sokat ért. A' színészek szorgalommal játszottak.

VI. H A N G M Ű.

Bokréta, magyar nemzeti nóták gyűjteménye. Fortepianóra két füzet. Pesten Grimmél. Ezen gyűjteményben foglalt magyar nótákat szerzették Hunyady János és Schlesinger Károly urak.

Galoppe à la Wild pour le Pianoforte par Jean Schlosser. Pesth chez Vinc. Grimm et Comp. Zampa és menyasszony operából vett gondolatok szerint.

VII. VISELETI DIVAT.

3-dik divatkép a' Honművész mellé. (Párisban Aug. 25—és 31-kén kiadott képek szerint.) A' dáma égszínű blonde-patyolat fátyolt, gros-de-naples kalapot strucz tollal; sárga barnás gros-de-naples öszi ruhát; — a' férjfi kék posztó frakkot, habzó selyem mellényt, nankin nadrágot, selyem harisnyát visel.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszója 612.

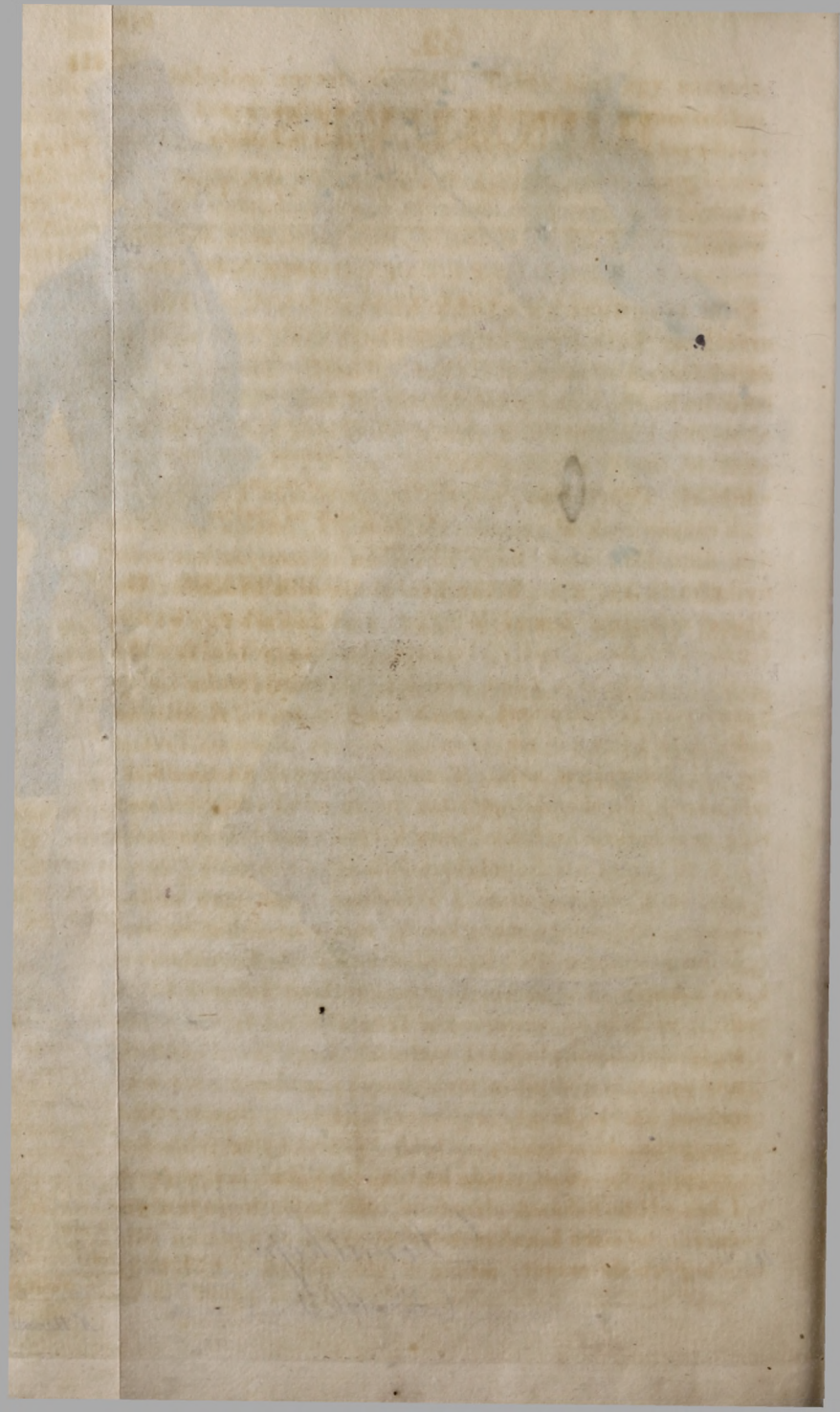
L. X. sc.

III

Divatkép
(Párisból.)

1833.

A' Honművész mellé.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap September 29^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

A' magnesnak újabb használtatása. Franciaországban Lebailly ur olly készületet talált-fel, mellynek segedelmével a' magnestő által valamely érzvegyületben levő legkisebb vasmennyiség-et is fel lehet fedezni, így p. o. az illy készületű tő a' vasnak azon igen csekély mennyiségét-is, melly a' pénzekben találkozik, 7—8 grádustryra vonja-el. Tudva van, hogy a' magnetismus kirekesztőleg nem csupán csak a' vasnak tulajdonsága, hanem azzal minden érz bir, csak hogy a' vasban viszonyzatlan erővel nyilatkozik-ki, a' többi érzben pedig olly gyengén, hogy illyen műszerre semmi behatást nem mutathat. Ki lehet tehát eszközteni, milly viszonyzatban vagyon a' vas valamely vegyületben. Ezen említett találmány fontos következményre (resultatum) vezethetne, ha az által kitudhatnók, mikép lehetne az orosz ágyúérczet utánózni, mi eddig-elé lehetetlen vala. A' muszka ágyúk tartósabbak a' mieinknél, de chemiai oszlatás útján mind eddig szoroson meg nem határozhattuk a' benne levő vasnak mennyiségét.

Széltorlat. Nápolyban Júl. 8-kán mintegy reggeli 8 órakor a' széltorlatnak (Windhose) ott igen ritka és nevezetes tüneménye mutatkozék, melly az öblön keresztül egészen a' tengermellék hosszában húzódott-el; azután nevedő sebeséggel a' szárazra átszökve Loretto nevű helység mellett eltűnt. E' tünemény a' tengeri öböl feletti útjában a' legkülönb nemű alakokat vette-fel. Legelőször egy felfordított pyramis alakjában mutatkozék; azután három részre oszolván később henger (cylinder) formára változott. Midőn a' tengerhez közeledék, ez több hüvelyknyire felduzzadt, és zajgott. Azonban, midőn itt több bárkákat, 's egy deszkából készült fürdőházat elrontana, több hajós legényt a' vízbe sodorván tetemes károkat tett. A' szárazon egészen ellenkezőleg viselé magát, midőn a' sok boltok 's bódék közt

valódi babyloni zavart okozott. Többi közt egy narancs-árosnak két garabóját (kosár) felkapván a' narancsokkal egész lapda-játékot üzött, 's azokat szerte, ide 's tova hajigálva egyenesen egy erkelyen (balcon) ülő leánykának feje felett ölébe hullatá. A' megijedt Szép meg nem foghatá, honnét jön ezen arany-eső. 's már majd azt hitte, hogy ő Danaevá lett légyen
a a.

Nevezetes barlang Sardiniában. Egy sardiniai igen magos hegyen nevezetes barlang fedezettet-fel, mellynek nyílása elég téres, tetemes magoságú boltozatja csepkő oszlopokon fekszik, mellyeket olly képzeményes kőalakok ékesítnek, mintha arab czifrázatokkal (Arabesken) volnának kirakva. A' barlang hátulján egy tó van; rendkívüli tüneményt okoznak a' lenyugvó nap sugarai, midőn a' barlangba szolgálnak.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Gyapjúmosó masina. 1831-ben némelly birkás gazdák északi német országban, minthogy a' nem kedvező időjárás miatt birkájikat szokott usztatásra 's mosatásra nem bocsáthatták, azokat kézi fecskendők (vizi puska) segédelmével igen szép tisztára mosták. Most már az Amerikaiak birkamosó gépelyt találtak-fel, mellyről ezeket olvassuk. „Harris Károly ur Snowfillban, Clinton grófságban (Ohio) pátenst adatott magának az általa fetalált 's akár lenyirt, akár még a' juhokon levő gyapjúnak megmosására szolgáló gépelyre (masina), mellyet a' festett kalap, vagy ruhák mosására-is használhatni. A' pátensbirtokos, midőn birkájit akarja megmosni, egy vizellenes ládát készít, mellyben két vizloccsantó kerék forog, mellyek közé ugy állittatik a' birka, hogy annak feje a' ládába vágott egyik nyíláson kidugathassék. A' birkáknak két oldalát drótröstély keríti, mi gátolja, hogy ama kerekek a' birkát érinthessék. Ezen készüllet által, ha az t. i. kéz, gőz, ló, vagy víz segédelmével mozgásba indul, a' viz olly sebesen loccsan a' birkára vagy gyapjúra, hogy rövid idő alatt a' gyapjú tökéletesen megtisztul.

III. I N N E P L É S.

Chinai innepek. Az Angolyok 1833-ik esztendőre egy chinai kalendariumot nyomtattak Cantonban és Ma-kaoban tartozkodó angoly kereskedők számára. A' kalendarium egészen europai alakba van öltöztetve, 's benne, a' közönséges kalendariumi tárgyakon kívül, a' Chinaiak és keresztényeknek valamennyi innepeik - is foglaltatnak; az elsők magyarázó jegyzetekkel bővitve. — A' chinai esztendő hold-nap esztendő, az az: a' hold járása szerint van felosztva, de némelly tökéletlen csillagászti fogalmak következésében magát a' napjárása után-is szabja, midőn, ha a' szükség úgy hozza, egy 13-ik hónap toldatik-be. Az 1833-ki keresztény esztendő egészen megegyez a' chinai esztendővel (Kweisze). 30-ik esztendeje ez a' 70 évből álló cyclusok 75-dikének, vagy 13-ka Taukwang császár uralkodásának, 's Február 20-kán kezdődött. — A' chinai hét, valamint a' mienk, 7 nappól áll, mellyek közül egyi innep nap vagy-is Sabbath. — A' tavasz Leitschun nevű napja innepelésének, melly a' 12-ik hónap 15-ik napján esik, 's Februariusunk negyedikével egyez, következő rajzát adja az említett kalendarium:

„Ez egyike a' Chinaiak legnagyobb innepének, 's a' felsőségtől a' néppel egyiránt legnagyobb pompával tartatik. Ideje oda esik, midőn a' nap a' vizöntőnek 15-ik grádusába lép. E' napon tehát minden fővárosban két alak készittetik agyagból; az egyik embert, a' másik bivalyt képezve. Az előestén a' város főtisztje (Tsefu) nyilvánosan megjelen, hogy a' tavaszt idvezelje, mit ők Ying-Tsun névvel neveznek. Ez alkalommal minden férjfiak gyermekeket hordanak vállaikon, 's mind egyik azon iparkodik, hogy piperében a' másikat felül haladja. Minekutánna a' Tsefu (ki e' napon a' tavasz papjának 's tartomány legfelsőbb személyének neveztetik) a' bivalyt korbácsával kétszer háromszor megcsapdosá, mi annyit tesz: hogy most a' földmivelés időszaka elkezdődék — a' nép neki esik a' bivalynak, 's az agyag-állatot addig hajigálja kövekkel, mig egészen darabokra nem zuzta. — Tart ezen innep 10 napig.“

Nem kevesbbé érdekes az uj esztendőnek innepe, melly mint említők, Februariusunk 20-ikával egyez, 's ott ha-

zai nyelven „Yuantan (első reggel)“ névvel neveztetik. A' többi esztendő-részek 's innepek napjai csak egyes nemzet-ségeknél vagy tartományokban tartatnak; de az új esztendő napját egyetemleg üli egész China. Megszűnnek ekkor az egész országban mindennemű foglalatosságok; a' tisztviselő, a' kereskedő és a' kézmives mind, mind elhagyják foglalatosságaikat, 's a' napokat látogatásban, vendégség-adásban töltik, és bizonyos körülmények közt adományokat-is visznek az isteneknek, kiknek hajlandóságait imiggy gondolják megvásárolhatni; a' kormánynak hivataljai az innep előtt 10, utána 20 napig tartatnak zárva, 's csak a' legsürgetősb dolgok végeztetnek-el néha illyenkor. — Az esztendőt berekesztő utolsó nap estvéjén minden számadások, és a' kereskedőknek követeléseik bevégeztetnek 's elegyengitetnek, azért ezen napot Chó seich-nek-is (elbucsúzás estvéjének) nevezik.

E' nevezetesb innepek közé tartozik még az úgy nevezett sárkány-hajó innep-is (Tint-schung, Twan-vo, vagy Twang-yang) melly Juniusunk 22-kén esik. E' napon hosszú keskeny csónakokban szoknak hajókázni, melyek formájokra 's festésükre sárkányokhoz hasonlitanak. Minthogy ezen csónakok igen keskenyek, és sokszor 60 evező személy-is bele tolong, sokszor megesik, hogy felbillennek, úgy hogy ezen innep igen ritkán megyen véghez szerencsétlenség nélkül. Julius 5-két, vagy az 5-dik hónap 18-ik napját, Chang csillagásznak (Astronomus) születésnapját-is megülik a' Chinaiak, kiről az említett kalendarium ezt mondja: „Ezen ember, ki az első chinai kalendariumot készítette, a' nép hiedelme szerint még most-is él, 's minden nap-és holdsetéséget 's egyéb égi jeleket előre jelent meg az embereknek.“

IV. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Sept. 23-án Kántorné assz. részére hirdetett gróf Zrinyi Miklós előadatására olly számos nézők jelentek-meg, hogy minden helyek, csak egy pár páholyt kivéven, megtelvé lenének. A' játék diszét nevelék a' csinos magyar öltözetek, és diszletek (decoratiók). Ha bár Körnernek ezen jeles darabja Szemere Pál ur jeles tollából jambusokban magyarosítva a' csinosabb beszé-

dűk-nek kedves jelenés lehetett-is: azt tartjuk azonban, hogy az alsóbb rendű hallgatók számára nem könnyű érthetőséggel vagy on irva. Lehetett eszre venni némelly színészeken-is, hogy a' versekben irt stylumnak pontos declamáása nem kis fáradságukba került, sőt talán ezen okból a' megkivántató tűz-is hibázott sok helyen. Megyeri (Szoliman) és Bartha (Zrinyi) urak valának a' darab hősei; az előbbinek végjelenése, az utóbbinak bucsúzója és buzdító végbeszédje különös tapsolásra érdemesítették. Kántorné assz. (Zrinyiné) jelesen felelt-meg szerepének. Vajha a' hallgatóságnak egy része a' sok és szükségtelen éljen kiáltásokat mérséklelte volna. Az ütközet köz tetszést nyert, valamint-is Zrinyinek pompás menyegzői öltö-zete, mellyet Kostyál Ádám ur pesti polgár a' társaság iránt visel-tető különös tekintetből készített, és midőn abban Bartha ur meg-jelent, a' nézőktől éljen hangokkal idvezeltetett. Ezen igen diszes, 's mai lapjainkhoz mellékelt öltözetnek rajzával kíván tisztelt olvasóinknak Kostyál ur kedveskedni, kinek a' budai magyar színészek iránt bebizo-nyított több izbeli hazafiságos sziveségét különös említés nélkül nem hagyhatjuk. Az említett öltözet illy forma volt. „Alsó ruha:“ veres dolmány, nadrág, és kalpag aranyra. Felső köntös: fe-hér posztóból gazdagon himezve, mint a' rajzkép mutatja; sárga topánka, rózsaszínű vállöv. (Ezen folyóírás hivatalában az említett rajzot meglehet egyenkint-is szerezeni a' divatképek kiszabott árán.)

K á t a i.

Szabadkán Sept. 12-kén a' nemzeti színész társaság Kisfaludy Károly Csaló dáso k című vigjátékát adá. Szőke ur Mokányt Nagy ur pedig Lombait művészileg ábrázolák. Ezen eredeti re-mek darab annyira meghatá az esős idő miatt nem nagy számú je-len volt közönséget, hogy minden jelenet tapsokkal fogadtatott, ré-szint mivel színészing mintegy érezve ezen darab belső érdemét min-dent elkövettek, mi a' czélirányos előadásra megkivántatott; de fő-képp azért, mivel a' közönség az örök emlékü szerzőnek felséges czélját megértette. — Különös tapssal fogadtatott pedig Mokánynak ezen kifejezése „Apám könyvet se látott, még-is tekintetes ur volt ('s talán ex offo)“ — —! — Sept. 14-kén pártoság dühét Ziegleről adták színészing, mellyben Nagy István ur (Kokke) remekül (a' szó legszorosabb értelmében-is), Széppataky Job. (Lady Lard) és Szaplontzay ur (Hamilton) különös szorgalom-mal, és ügyességgel játszottak; csak Király ur erősíté abbeli vé-lekedésünket, hogy ő még csak jövendőre válhat olyan színésszé, ki unatkozást ne okozzon. — Sept. 15-kén Kisfaludy Károlynak Kérők című vigjátéka adatott. Szőke ur (Bálfai) köz tetszést nyert, Szaplontzayné (Máli) helyes alakja, 's szép magyar kiejtése által kedves benyomást tesz a' nézőkre. De igyekezni kell ezen színésznének, hogy szerepeit természeti könnyűséggel adja elő. Szakátsy ur (Károly) és Széppataky Joh. (Lidi) czel-

irányosan játszottak, — 's valóban Szakátsy ur mint fiatal színész előmenetével minket meglepett; segíti azonkívül előadásit fiatallaga, helyes testállása, 's alakja szépsége; jó színésszé válhat, csak az elbizottságtól ovja magát, 's tanuljon. Szalainé (Margit) számos tapsokat nyert, valamint Szaplontzay ur-is (Székházi báró), ki az elkorcsosodott hazafit jól játszotta, 's különösen tetszett. — Kilényi (Perföldi) igen csinosan öltöztvén, és szavait egész szerénységgel ejtegetvén szerepének meg nem felelt; adja (ha különös ok nincsen) ezen szerepet Nagy István köz kedveségű comicusunknak, ki a' tréfás és cselszövő szerepeket művészileg játszja. Játék után az ének Farkas ur, Széppataky Joh. és Liptay Klára leányassz. által előadatva jól ütött ki. Ezekután pedig Kálmán ur egy magány-magyart felségesen járt-el. — Sept. 16-kán utoljára adták színészink Zsigmond Király álma című nemzeti darabot, melly nagy kedveséggel fogadtatott. Kitüntetéket magokat Szaplontzay (Zsigmond) Szóke (Siklósi bíró), 's Nagy Istv. (iskolamester) ismét jelesen játszott. A' czédulában ezen szerepről említés se volt. A' néma ábrázolatok tetszettek. Az egész társaság ezekután előtapsoltatván, Kilényi ur bucsút vett. — — Eljötetek tehát kedves színészek, hogy ismét távozzatok, 's távoztok, hogy egy két hét múlva ismét visszajőjjetek, 's így vándoroltok örökre? Nem! ideje már egyszer, hogy mi-is ebredjünk-fel veszedelmes álmunkból, 's pártoljuk tehetséginkhez képpest ezen honi nyelvünket, 's nemzeti-ségünket előmozdító intézetet; 's azért ezennel felszóllitlak jeles Szegedi szomszéd hazafiak, titeket, kik sziveteken hordozzátok a' nemzet ügyét! tegyetek indítványt Szeged városa nemes tanácsánál, hogy a' színészetet figyelemre méltatni ne terhelhetnék, 's a' szomszéd Szabadkával költsönös értekezésbe lépven csekély áltozattal Szeged — szabadkai színész társaságot alapitana, vagy legalább annyira pártolna, hogy mutatványait ezen két szomszéd városokban rendesen előadhassa, ruha-tarát rendbe szedhesse, könyvtárát kijavíthassa. — Figyelmeztetek tisztelt szomszéd hazámifjai azon drága emlékezetre, mellyet rólatok halhatatlan Széchenyink a' napokban magával vitt. Bizom honi nyelvünk iránti szeretetekben, 's viszhangtokat elvárom.

Polgár fi.

Nagy Várad. — Sept. 7-ikére bérlés szünet mellett Heinschné javára vala hirdetve a' Búbajos Vadász, de elhalasztatott, mert a' muzsikai kar az ezen este Váradra érkezett magyar országi hadi fő-parancsnoknak tisztelkedett. Másnap éppen vasárnap lévén, zsúfolva volt nézőkkel a' tágas nagy terem, kik a' világra nézve korán elhunyt Weber felséges műve mellett, mind előtte való napi megjátszásukat mind a' tikkasztó hőséget, és a' szükséges erőművek nemlétéből származott hiányt örömmel elfelejtették. Akart ugyan a' szinmester (Simonfi) ezen szükséges némileg segíteni; de tüzetokádó vad kanjának lábai futása közben megmerevedtek, az

izmos fekete vadász Szentpéteri karcsú paripája pedig súlyos terhe alatt özverogyott. Különböen ha figyelembe nem vesszük, hogy a' muzsika, (mi illy nehéz darab előadásánál éppen nem csuda) mindjárt az első felvonás alatt szembetünő hibát ejtett, 's hogy Szerdahelyinek (Max) énekében és viseletében valami máskor nem tapasztalt hidegség, vagy habozás mutatkozott, a' szép szerkezetű daljáték kivitele felől kedvező vélelmenynél egyebet nem mondhatunk. Mert különösen Agatha (Dériné) varázs hangjának bájain ma-is magával ragadta sziveinket. Udvárhelyinek tiszta és mély hangja nagyon jól illett a' boszúálló Gáspárnak. Annát Heinischné nem rosszul játszotta; külseje érdekes, hangja hajlékony és tiszta, csak szőejtéseiben van valami untató vontatás, miről örömet szerénknk leszoktatni. Julcsa, midőn a' menyasszonyi koszorút Agathának által nyújtotta, kedves hangzatú énekével egészen váratlanul lepte-meg az iránta eddig-is vonzódással viseltetett közönséget. Játék végén Dériné harsány tapsolással, Szerdahelyi és Heinischné pedig, ma talán nem egészen méltán kihivattak. **Jakab M.**

H. M. Vásvárhelyen Aug. 8-án a' megszégyenített szerelemföltő, és Aug. 11-én Bohó Misi (mindkettő vigjáték) jött a' szinpadra. Minthogy illy kevés becsű darabok elmaradását a' színészektől még most különös okoknál fogva nem kívánhatjuk, elég legyen az említett mutatóványok felől azt jegyezni-meg, hogy kevésnek jutott volt a' maga tulajdon szerepe, 's megelégedést nem nyertek. — Aug. 13-án „Giraffa, a' lantos cigány leány (vigját. 4 felv.) Lászlóné külön hasznára adatott. A' czimszerepben Lászlóné, a' tömlöcztartójában Török, az alkirályében Ragály tetszést nyertek. — Aug. 15-én az elváltozott szerelmesek című vigjáték jól játszattott. — Aug. 17-én a' paluzzi borotvó éj (szom. ját.) Éder György hasznára adaték. Az Egész felet multa volna várakozásunkat, ha a' most érkezett Szilágyinak bátortalansága, 's ebből származott aránytalan mozdulatjai, és állása által becséből nem vesztett volna. — Aug. 18-án a' fekete asszony-ban örömtelven néztük Eder Aloysiának (Anna) jeles játékát, ki kellemes reménységet nyújt, hogy nevedő idejével és szorgalmával színészi tökéletesége-is nevedni fog, 's szeretett hazánk benne valaha kedvelt színésznét találанд. — Éder (Csörgő) szokott comicus elása, mozdulatja 's jeleivel elragadtatásig játszott. — Aug. 22-én a' hivatlan képiró vigjátékban igyekeztek ugyan a' jelesebb tagok e' darabnak mulattató külső színt adni; még-is elégedetlenül hagytuk volna el a' játékszint, ha Zoványinak remek nemzeti tánca minket fel nem vidámit vala. — Aug. 24-én a' molnár és gyermeke szomorú darab (Kubay Pál hasznára) kevés hallgatót számlált. Éder a' fősvény molnár, Kubay a' sirásónak szerepét olly jelesen adák, hogy a' valódi színész nevet hazánk főbb városaiban-is méltán megérdemlenék.

N é m e t J á t é k s z i n.

Fischerné assz. vendégjátéka Pesten. Sept. 20-án „az én valék“ czimú vig játékban F-né assz. a' szomszédné szerepében különös tetszést nyert. — Sept. 21-ben ön javára adaték legelőször „Medve Albert, vagy a' weinsbergi asszonyok“, vitézi játék Gleich munkája szerint. Ezen darab még az ó világból való, midőn még az illyes nem sok velejű, minduntalan a' korcsmában dobzódók 's vitézeknek egymást váltó jelenéseikkel piperézett hős darabok divatban voltak. E' játéknak tengelye mindig csak a' körül forog, hogy a' pártos Guelpho (Posinger ur) III-dik Konrád császár (Gerlach ur) ellen fegyvert ragadván magát Weinsberg várába zárja, 's végre felségbántás vétke alá esvén ostrom alá jut; szabadulása nem lehetvén felesége (Gerlachné assz.) megnyeri azon kegyelmet a' császártól, hogy minden várbeli asszony legkedvesebb kincsével a' várból kiköltözhethet. Midőn tehát a' császárnak az ostromlott vár megnyittatik, minden asszony férjét vagy kedvesét taligán tolja ki, 's a' császár ezen látványon meglepetve a' különben büntetésre ítélt és a' várban maradandó férjfiaknak megbocsát. — Ezen darab alkalmasint csak a' mostani nagy színházban adatott legelőször; mert a' munka különben még ezen század első tizedében iratott, sőt Pesten még a' régi színházban játszó magyar színész-társaság által is előadatott. Különös hogy a' czimszerep vivőjének Medve Albertnak (Fischer ur) igen kevés 's csak mellékes dolga van. — Az előadást kevés közönség méltatván figyelemre hidegen fogadta. F-né assz. a' korcsmárosné szerepét jól játszta.

Hirschmann leányassz. vendégjátéka Pesten. Ezen művésznő Sept. 22-én az orleansi szüz, 24-én pedig Stuart Maria czimszerepében lépe-fel. Hogy átaljában különös tetszésre szert nem tehet, bizonyítja a' közönségnek igen mérséklett száma, és a' páholyok nagyobb részének üresen maradása. Ha jó játéka, és nemes viseleti módja tisztább kimondással, csengőbb hanggal, és nem olly félig selypes beszéddel párosult volna, bizonyosan nagyobb pártfogást várhatna. Az orleansi szüz darabban Haffner ur-is fellépett Lionel szerepében, de alkalmasint igen selypes kimondása végett nem akart tetszeni.

Damsur vendégjátéka Pesten. Ezen művész vendégünk a' prágai színház tagja, ki Augustus végső hetében kezdé vendégszerepeit Bécsben a' József külvárosi színpadon, nálunk Sept. 25-én Fra Diavolo czimszerepében lépe-fel legelsőb, 's tetszést nyert. Csinos termete, fiatal alakja, helyes beszéde 's mimelése ajálják őt. Alsó octávájának hangjai ugyan nagyon gyengék, éneklésének tökéletes szilárdsága hibázik ugyan még, de különben jlesen vivé szerepét, 's közép és felső hangjai, erős tisztá falsetja átaljában tetszettek. Éneklő organuma a' vékonyabb neműekhez tartozik. A' 2-dik 's 3-dik felvonásban magányénekének ismétlésére kérésre, 's több izben kihivaték.

V. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: Szalma kalapstrucz tollal; musselin ruha; canezou himzett musselinból. — Bécsieké: Ruha fekete gros-de-naplesből; fekete blönde-chemisette kék béléssel; gros-de-naples kalap coulissák-ban. — Párisi férjfiak madras-hoz hasonló kockás, vagy szürke és fekete habzó selyemből viselnek nyakravalókat.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

